Kotiseutulehti – historian havinaa ja nykypäivää • Hinta 10 €

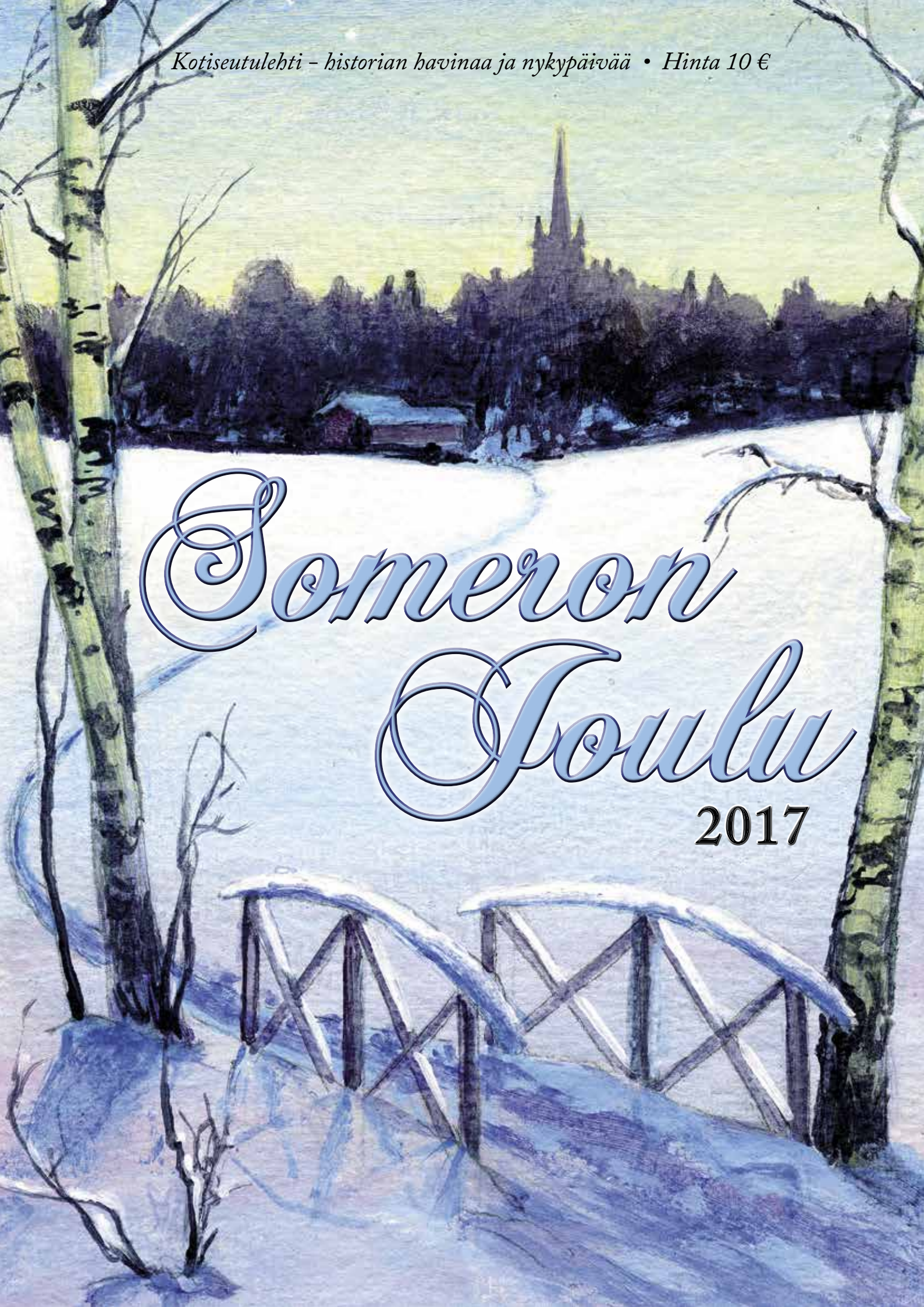

Someron Joulu

2017

Pixabay

Someron Joulu 2017

TOIMITUSKUNTA

Julkaisija	Somero-Seura ry ja Somerniemi-Seura ry
Päätoimittaja	Juha Heikkilä
Toimitussihteeri	Marika Haapala
Editointi	Pekka Salminen
Kuvatoimittajat	Tiina Jankama, Olli Nuotio, Ahti Kukkonen
Ilmoitukset	Olli Nuotio
Taitto	Liisa Salo
Ilmoitusten ja juttujen lähetysosoite	someronjoulu@gmail.com
Kansikuva	Neil Dockray
Painopaikka	Sälekarin Kirjapaino Oy
Painosmäärä	1500

Aineisto, jutut, tarinat, muistelmat ja kuvat sekä ilmoitukset vuoden 2018 Someron Jouluun pyydetään lähettämään viimeistään **elokuun loppuun mennessä** osoitteeseen: someronjoulu@gmail.com. Postitse osoite on Someron Joulu c/o Marika Haapala, Takalantie 6, 31400 Somero. Somero-Seura pidättää oikeuden muutoksiin.

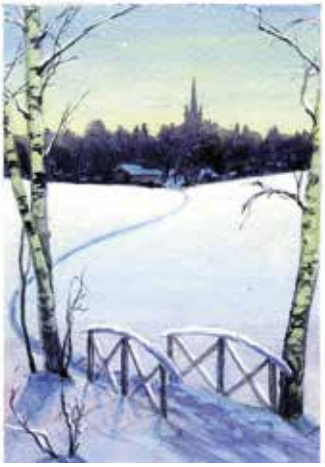

Someron Joulun kannen kuvan on maalannut somerolais-brittiläinen taiteilija Neil Dockray. Hän lienee yksi Suomen suosituimpia ja tunnetuimpia taiteilijoita töidensä puolesta, mutta itse taiteilija ei ole monellekaan tuttu.
Lue lisää Neil Dockraysta tämän lehden sivulta 9.

Sisällysluettelo

Matkustajia ajassa ja paikassa *Juha Heikkilä* 4
Tarinoiden helminauha *Marika Haapala* 4
Joulu on lasten *Minna Mäkelä-Rönnholm* 5
Veikko *Pekka Alitalo* 6
Joulun idylli elää Neil Dockrayn maalauksissa *Juha Heikkilä* 9
Me suomalaiset *Veikka Sarén* 10
In memoriam Kai Linnilä *Sari Savikko, Hanna Pukkila-Toivonen, Manu Kärki* 11
Kauppa-apulaisesta kauppiaaksi *Manu Kärki* 14
Askeleita aikojen takaa - Someron teillä ja pihoilla *Irmeli Suvenmaa* 18
Meil Somerol kaik on hyväst *Raija Rajala* 22
Kirjoituskonekokoelman lajittelutyö alkoi *Armas Töykkälä* 25
Elotalkoot *Sanna Eloranta* 26
Jalmari ja Amanda *Maija Haataja* 27
Pönkä-ämmä *Jouko Paija* 28
Toimeliaat talkoolaiset ylläpitävät Somero-Seuran rakennuksia *Juha Heikkilä* 29
Perinteetön joulu? *Olli Salomäenpää* 31
Ensilumi *Irja Laiho* 31
Muistikuvia Somerolta *Terttu Kosonen* 32
Yrityskummeilta kokemusta ja osaamista yrittäjien avuksi *Juha Heikkilä* 35
Rehtorin tervehdys *Jouni Tamminen* 36
Talvisen päivän tapahtuma *Anne Pälikkö* 39
Mirrin jouluaatto *Irja Laiho* 39
Joulun odotusta ja viettoa 1970-luvulla *Kyösti Kuivala* 40
Muistoissamme Irja Ollila *Juha Heikkilä* 41
Kehitys ei aina johda hyvään *Milla Halttunen* 42
Joskus on pelottavan hyvä pelätä *Noora Lindberg* 43
Somero ajan kuluessa *Lyyli Honkio* 44
Kun Suomessa saatiin ensimmäiset kansaneläkkeet *Eila Leppänen* 45
Varpaat kotirannan savessa *Marja-Liisa Lahti* 46
Somero 150 - Suomi 100 kuvia kylänraitilta 48
Kaapista kaapin päälle *Pekka Salminen* 50
Kesäisiä muistoja sukujuhlista *Reijo Hakamaa* 52
Muisteluja Viitasen perheen Someron vuosilta *Pertti Viitanen* 55
Sepän joulukala *Olavi Virtanen* 59
Mäkihyppääjät Jukka Jokiniemi ja Reijo Tuomonen muistelevat *Manu Kärki* 60
Someron linja 1922-1992 *Armas Töykkälä* 64
Loinpuut *Mikko Paakkonen* 66
”Lapsikulta, lapsikulta”, sano Tomma Suutelan isäntää *Reijo Siltasaari* 69
Muistelen *Anne Haapala* 69
Kalevist tullee mäkihyppääjä *Reijo Siltasaari* 70
Aurinkoa ja talkoopäiviä - muistikuvia Somero-Seuran 1980-luvun töistä ja toimista *Tuula Kämi* 72
Matti Syrjälä – Kimalan tervaskanto *Juhani Lakio* 80
Kultelan miehiä *Kalle Pirttilä* 82
Aila Talosen muistolle *Pirkko Kanto, Voitto Ollonqvist, Tuula Kämi, Pekka Salminen, Leeni Tiirakari, Outi Talonen* 84
Luistimilla Härkälään *Juhani Lakio* 87
Jäljet *Irja Laiho* 87
Henrik Konsin – rovasti ja kartanonherra *Pertti Toukkari* 88
Somerniemi-Seura ry - Toimintakertomus 2017 92
Somero-Seura ry Toiminnallinen vuosi 2017 93

Matkustajia ajassa ja paikassa

Tänä vuonna on juhlittu Suomen 100-vuotiasta itsenäisyyttä. Menneitä on muisteltu tuhansissa puheissa, julkaisuissa, näytelmissä ja tv-ohjelmissa, mutta melkein yhtä usein on tähystetty tulevaan ja mietitty, millainen maailma on 100 vuoden päästä.

Somerolla on juhlittu 150-vuotiasta kunnallishallintoa. Vuonna 1865 annettiin ”Keisarillinen asetus kunnallishallituksesta maalla”, joka antoi kolme vuotta aikaa paikallisen hallinnon siirtämiseen pitäjän- eli kirkonkokoukselta kuntakokoukselle. Someron ensimmäinen kuntakokous pidettiin 29.12.1867.

150 vuotta sitten oli ennen kaikkea nälkä. Jo muutamana edellisenä vuotena olosuhteet viljan ja perunan viljelylle olivat olleen kehnot etenkin maan pohjoisosassa. Tilanne kiristyi vuonna 1867 entisestään. Keväällä tehdyt kylvöt olivat vakavasti myöhässä, syksy tuli aikaisin ja syyskuussa halla tuhosi sadon. Katovuosi laukaisi nälänhädän.

Syksyn 1867 sanomalehdissä nostettiin kriisitietoisuutta ja valistettiin kansaa oven takana olevasta kurjuudesta selviämiseen. Turun Hätäleipäkomitea koulutti hätäleipäainesten, sammalten, jäkälien ja sienten käyttöön.

Sanomia Turusta -lehti julkaisi 29.9.1867 esityksen ”leiwän apu-ainetten kokoomisesta”.:

Jokaisessa hallan loukkaamassa seurakunnassa pitäisi kunnallis- tahi pitäjänkokouksessa sowistuttaman, että jokaisen perheenisän, sekä talollisen että torpparin y. m. tulisi perheen suuruuden mukaan hankkia wissi määrä kangas- ja peuranjäkäliä, wehanjuuria y. m., joko kaikkia lajia tahi kumminki sitä lajia mitä paikkakunnalla enimmin löytyy.[…]

Pääasia on kuitenki että mitä tehdään, tehdään pian. — Jos warhainen lumi tulee, niinkuin wiimes syksynä, niin Suomen kansa, waikka kyllä on puhuttu, kirjotettu ja puuhattu hätäleipä-asiassa, menee yhtä awutonna talwea kohtaan, kun ei mitään olisi asiaan tehty.

Melko avutonna mentiin. Vuosina 1867 ja 1868 nälkä ja taudit tappoivat yli 200 000 ihmistä. Noiden joukossa olivat myös minun isoisoisäni vanhemmat Rengosta.

Tänä vuonnakin suomalainen maatalous kärsi huonoista keleistä; kylvöjen jälkeen kevät oli kovin märkä ja kasvukauden lämpösumma jäi pahasti jälkeen normaalista. Syksyllä parhaimpaan puintiaikaan satoi viikko toisensa jälkeen. Eri alueilla 10–30 % sadosta jäi puimatta.

Kenelläkään ei kuitenkaan ole vaaraa kuolla nälkään, sillä tämänhetkisissä länsimaiden normaalioloissa ruoka liikkuu maailmanmarkkinoilla sinne missä tuotanto on sakannut. Lisäksi tällä hetkellä Suomessa päätyy syömäkelpoista ruokaa roskiin 450 miljoonaa kiloa vuosittain.

Suomalaisesta ruokaturvasta ei kuitenkaan kannata tinkiä, sillä epävakaudella on taipumus ilmetä ennalta-arvaamatta. Ilmastonmuutoksen edetessä emme voi ennustaa muutoksia tai niiden laajuutta kovin tarkasti muutaman kymmenenkään vuoden päähän.

Matkustaminen on virkistävää. Ajassa voi matkustaa tutkimalla historiaa tai visioimalla tulevaisuutta, paikassa voi matkustaa käymällä ulkomailla tutustumassa vieraisiin kulttuureihin ja ihmisiin. Kumpikin matkustuksenmuoto opettaa näkemään itsensä, oman aikansa, kotikylänsä ja kulttuurinsa vähän uudesta vinkkelistä. Näkee, millä tolalla asiat kotona ovat ja huomaa, ettei olekaan vain yhtä oikeaa tapaa tehdä asioita.

Kotiseututyöllä ja kotiseutulehdellä yleisesti on ollut rooli paikalliskulttuurin säilyttämisessä globalisaation edetessä ja alueellisten kulttuurien yhtenäistyessä. Vieläkö on paikallista kulttuuria? Senkin olemassaolon huomaa vain, jos käy jossakin muualla hakemassa ensin vertailukohdan ja katsomassa peiliin.

Kiitos taas kerran Someron Joulun kirjoittajille sekä ahkerille ihmisille lehden toimituksessa ja Somero-Seuran johtokunnassa!

Juha Heikkilä,
päätoimittaja

Tarinoiden helminauha

Kun uskaltaa toivoa ja odottaa, voi jokainen päivä olla kuin jouluaatto lapsille. Päivä täynnä jännitystä ja suuria lupauksia, jotka voi toteutua. Näistä päivistä muodostuu elämän tarinoiden helminauha, josta joskus joku kirjoittaa muistonsa Someron Jouluun.

Kiitämme kaikkia tämän lehden tekemiseen osallistuneita ja lukijoita sekä seuran muihin talkoihin osallistuneita.

Marika Haapala

Riikka Vapaavuori

Joulu on lasten

Ja niin joulu joutui jo taas Pohjolaan, Somerolle. Hyvän tahdon odotuksen nostaa mielen lämpimään. Illan tullen hämärtyypi piha, metsä, maa. Lapset istuu ikkunalle, aik' on pitkä oottavalle, puhe tähtiin saa.

Somerolla joulun odotuksen lailla ilmassa on elinikäiseen oppimiseen liittyvää odotusta. Voinemme yhtyä joululaulun sanoihin, että totta tosiaan odottavan aika on pitkä. Joulun jälkeen helmikuussa somerolaiset yläkoululaiset, lukiolaiset, kansalaisopistolaiset, nuorisotoimen asiakkaat sekä henkilöstö saavat kauan kaipaamansa, myöhästyneen joululahjan – uuden, upean koulukeskuksen. Someron kautta historian suurin rakennushanke, Kiiruun koulukeskus, valmistuu käyttöön otettavaksi helmikuussa 2018. Rakennuksesta tulee merkittävä monitoimikeskus Somerolle. Se kokoaa monta toimijaa yhteen saman katon alle ja tarjoaa monenlaista toimintaa kaikenikäisille. Keskus on Someron sijoitus tulevaisuuteen, ja se lisää kaupungin vetovoimaisuutta pääkaupunkiseudun "kyljessä". Uuden koulukeskuksen ympärille muodostuu sivistyspalveluiden keskittymä kirjaston, uima- ja liikuntahallin sekä kulttuuripalveluiden kera.

Somerolla tulevaisuus on lasten ja tähän haluamme panostaa. Somero tarjoaa lapsille hyvän kasvu- ja oppimisympäristön, josta nuorten on hyvä ponnistaa eteenpäin kohti jatko-opintoja. Paikalliset varhaiskasvatus-, opetus- ja tukipalvelut ovat tunnetusti laadukkaita. Henkilöstön ammattitaitoisesta ja pitkäjänteisestä työstä kertovat muun muassa Someron lukion kuuluminen maamme kärkilukioihin ja jatko-opintoihin pääsevien korkea määrä. Monessa eri organisaatiossa työskennelleenä en voi kyllin kiittää upeaa henkilöstöämme, joka tekee työtään aidosti sydämellään. Lasten ja nuorten kasvua tuetaan moniammatillisesti ja jokaisesta huolehditaan yksilönä. Parhaillaan laaditaan varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja lukion yhteistä kehittämissuunnitelmaa, jossa visiona on "Osaava ja hyvinvoiva Somero". Panostamme vahvasti niin lasten ja nuorten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin kuin tieto- ja viestintäteknologian osaamiseen unohtamatta kaikkein tärkeintä päämäärää – onnellista lapsuutta ja elämää.

"Ainoastaan sydämellään näkee hyvin. Tärkeimpiä asioita ei näe silmillä."

Menneen vuoden aikana on juhlittu monin tavoin Someroa ja Suomea. Tässä ajassa, jossa vuosi on sisältänyt pysäyttäviä uutisia läheltä ja kaukaa, omien juurien, suvun ja perheen merkitys korostuu entisestään. Paras perintö, minkä voimme lapsillemme tarjota. Kiitävi aika, vierähtävät vuodet, mutta älkäämme unohtako menneitä miespolvia nyt juhlavuonna emmekä tulevaisuudessa. Pikku Prinssin sanoin: "Ainoastaan sydämellään näkee hyvin. Tärkeimpiä asioita ei näe silmillä." Keskittykäämme löytämään aitoa joulumieltä, välittämistä ja tunnelmaa. Yhdessä.

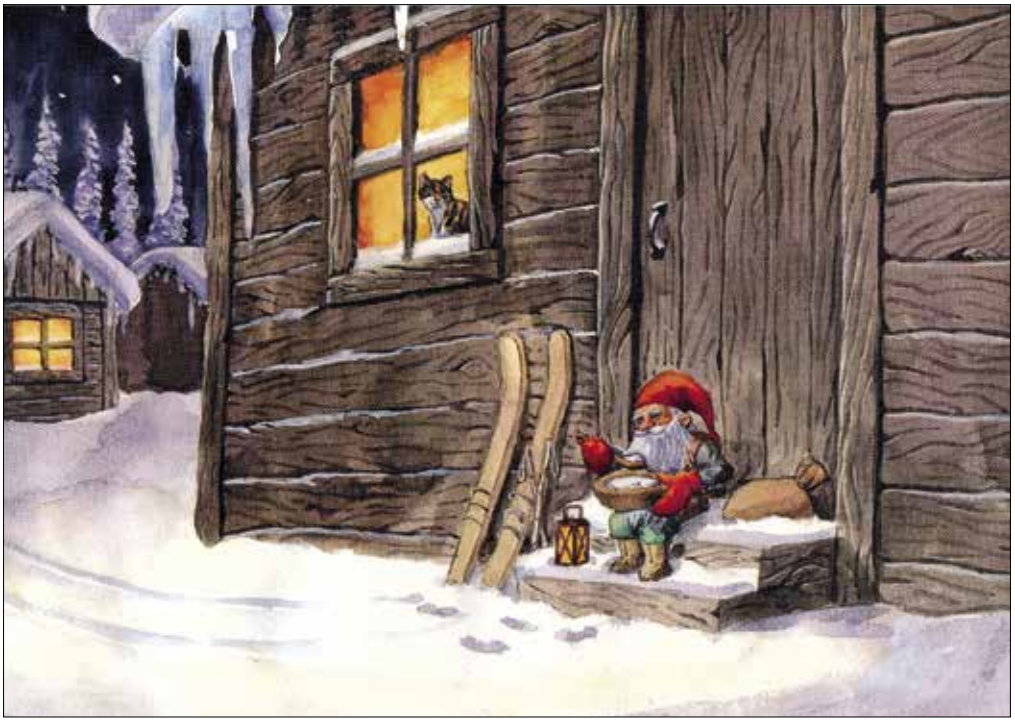

Päättäessäni tämän Someron joulu -lehden kirjoitusprosessin aloitan jouluvalmistelut omien lasteni kanssa – piparkakkujen tuoksua, tontun askelten ääniä, enkelten siipien havinaa, kynttilöiden tunnelmaa, tähtitaivaan välkettä. Joulu on täällä taas, ihanaa.

Onnellista ja välittävää joulua sekä uutta vuotta 2018

Minna Mäkelä-Rönnholm
Someron sivistysjohtaja

Veikko

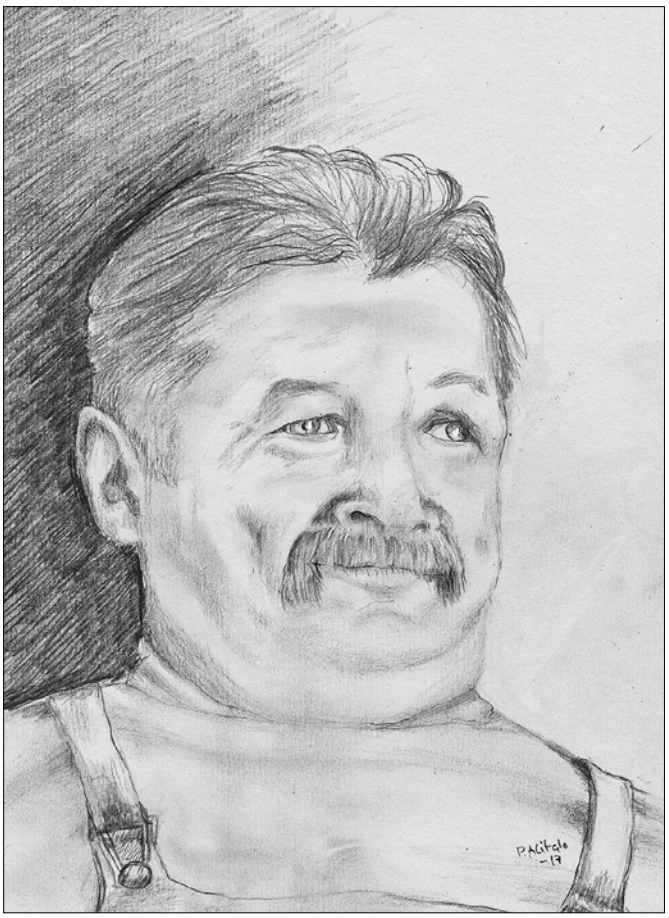

On ihmisiä, joita muistelee lämmöllä. Välttämättä he eivät ole niittäneet mainetta ja kunniaa tieteen, taiteen tai ylipäätään opintosivistyksen saralla. Heitä ei ole palkittu minkään genren edustajina gaalailloissa, eivät ole kuluttaneet teattereitten tai konserttisalien penkkejä, pyrkineet kunnanvaltuustoon tai muihinkaan luottamustehtäviin. Ovatpahan eläneet melko pienissä ympyröissä, mutta ovat omalla persoonallisuudellaan rikastuttaneet yhteisön elämää, toisinaan mielipiteitä jakaenkin. Kuitenkin heitä on jälkeenpäin aina muisteltu.

Mikään tosikko mies ei ollut.

Minulle eräs tällainen henkilö on, nyttemmin jo edesmennyt, naapurin Veikko Paltasta. Hänen luonaan oli aikanaan mukava poiketa kylässä ilman mitään etukäteisilmoituksia. Toisaalta myös Veikko pistäytyi usein turisemaan. Mikään tosikko mies ei ollut. Pikemminkin taustallaan säteili täyspäiväisesti sellainen humoristinen velmuilu valmiina aina sopivissa kohdissa purkautumaan sanoiksi ja ilkikuriseksi hymyksi.

Sanalla sanoen sellainen aito ihminen mitään esittämättä ja piiloutumatta minkäänlaisiin rooleihin.

Äitinsä vaikea ja tuskallinen sairaus ja, ilmeisesti pitkälti siitä johtuen, isänsä poistuminen elämästä oman käden kautta, loivat varjojaan myös Veikon elämään. Nämä ikävät kokemukset lienevät heijastuneet myöhemmin ajoittain hieman kosteampana elämänmenona. Taustalla Veikossa kuitenkin asusti jonkinlainen poikavintiö.

Elettiin 1960-luvun loppupuoliskoa. Veikko oli tuttavansa Matin kanssa rentoutunut hilpeissä merkeissä.

He olivat saaneet kuningasajatuksen noutaa traktorilla Helsingistä Matilta entiseen asuntoonsa jääneitä huonekaluja. Miehet tulivat eräänä kesäisenä aamuna tiedustelemaan, josko lähtisin kuljettajaksi, minulla kun niihin aikoihin oli peräti tuore traktorin ja moottoripyörän kuljettamiseen oikeuttava korttikin.

Nuoresta iästäni huolimatta minulla onneksi oli sen verran järkeä, että kiitettyäni minulle osoitetusta luottamuksesta, kuitenkin kieltäydyin tehtävästä. Olihan ajomatkaa jo yhteen suuntaan yli sata kilometriä.

Mutta, kun kerran oli päätetty huonekalut noutaa, niin asiasta ei tingitty pätkääkään. Harmaaseen pieneen viisikymmentäluvun Fergusoniin kytkettiin miesmäinen peräkärry. Kaksikko veti ylleen kolmevarttiset pompat ja päähän muistamani mukaan pipot tai karvalakit ja lähtivät rytkyttelemään kohti pääkaupunkia. Taisivatpa ottaa eväspuoltakin mukaan.

”Täytyy sanoa, että kova suoritus. Hakee kyllä vertaistaan.”

Itse olin jokseenkin vakuuttunut siitä, että jo viimeistään Someron keskustasta miehet palaavat takaisin. Mutta, akka tieltä kääntyköön! Olin vielä myöhään kesäisenä iltana liikkeellä Jokioistentiellä kun kaksikko joskus lähempänä yhtätoista körötteli Someron suunnasta Fergulla peräkärryssä tuoleja ja muita huonekaluja. Täytyy sanoa, että kova suoritus. Hakee kyllä vertaistaan.

Kun vuosia myöhemmin katsoin televisiosta Aapelin kirjoittamaa ”Siunattua hulluutta”, jossa Rummukaisen veljekset, osin moottoritietäkin punaisella Fergusonilla huristellen ja matkalla moniin seikkailuihin joutuen, kuskasivat nuorinta veljeään hullujenhuoneelle, palautui väistämättä mieleeni Veikon ja Matin kaupunkimatka.

Harmaalla Fergulla oli muutenkin runsaasti käyttöä. Eräänä kesäisenä aa-

Veikko Tamminen (vas.) ja Unto Alitalo aamupalaverissa.

muyönä heräsin traktorin hurinaan. Unenpöpperöisenä katsoin ikkunasta varsin huvittavaa näkyä. Veikko körötteli ”harmaalla” ja näppärästi traktorin perään oli kytketty käsikärryt, sellaiset, joilla ennen kuskattiin maitotonkkia. Kärryn keskelle oli poikittain asetettu penkiksi leveä lauta, jolla istuen kökötteli kyydissä pari miestä. Kössillä näytti olevan ruskea lierihattu. Matka eteni pihan läpi niin sanotulle selkäpellolle, jossa oli ylämäkeä perunamaata halkovalla kapealla ajoväylällä. Kärryn pyörä oli livennyt uralta ja kyytiläiset keikahtivat perunamaan puolelle. Pieni pysäys vain. Lauta takaisin paikalleen ja miehet orrelle. Matka jatkui kohti uusia seikkailuja.

Yhteen aikaan Veikolla oli isot mansikkaviljelmät. Rastaat pyrkivät haukkaamaan osansa mansikoista ja välillä Veikko vanhalla kuusitoistakaliberisella ”husovarnalla” hätyytteli räkättejä. Joskus kysyin, kuinka ampuminen oli luonnistanut. ”Kyl sii rekkalajakkui tuli”, kommentoi Veikko.

Mansikanpoimijoita oli melko runsaasti ja urakkapalkka ihan kohtuullinen. Myyntihinnatkaan Veikolla eivät olleet mitenkään kohtuuttomat. Erään kerran muuan naishenkilö oli maksuvaiheessa vielä yrittänyt tinkiä hinnasta. Sen enempää sanomatta Veikko otti taskustaan kympin setelin ja tyrkkäsi sen mansikoitten lisäksi naiselle sanoen: ”Tos on viäl kymppi sokerirahaa.”

Mieleeni palaa myös

”Nyt jollei pirtti tyhjene niin tulee töppäjalkoi.”

Veikon itsensä kertoma juttu. Jollain kertaa hänen luonaan kosteissa merkeissä oli ollut rentoutumassa porukkaa ja mukana pari hieman vieraampaa miestä. Jostain syystä oli tullut erimielisyyttä ja mainittu parivaljakko oli alkanut vinoilla Veikolle. Veikko sanoi silloin napanneensa käteensä tuvan penkiltä Homeliten ja tempaisi sen laakista käyntiin, päräytti moottorisahan kaasun pohjaan ja komensi: ”Nyt jollei pirtti tyhjene niin tulee töppäjalkoi.”

Pirtti oli hetkessä tyhjentynyt. ”Kuinka lähtiki yhrel kiskasul käyntii,” kiitteli Veikko jälkeenpäin sahaansa. Millään tavoin väkivaltainen Veikko ei muuten ollut, mutta katsoi, että kotonaan hän oli herra talossa.

Rauha Veikon muistolle.

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta

Kiinteistönhoito
Talikka Ky

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Café Rose
P. 748 6688, Somero

FYSIOTERAPIA-, HIERONTA- JA LIIKUNTAPALVELUT

Someron Fysioterapia
puh. (02) 748 7047
www.someronfysioterapia.fi

SomerKunto
puh. 040 751 7569
www.somerkunto.fi

Joensuuntie 36, 31400 Somero

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Autokorjaamo- ja maalaamo
Ilpo Lemberg Ky
Kulmatie 5, (02) 748 5395

ESAKALLIO
SOMERO

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Shell Somero
Autopalvelu Lemberg Oy
Joensuuntie 3, (02) 748 5821

**Tilava ja ajanmukainen kesäpaikka tapahtumille, konserteille, teatterille ja perhejuhlille, ym.
Suuri esiintymislava ja nykytekniikka käytettävissä.**

Esakalliolla tanssitaan keskiviikkoisin ja perjantaisin huhtikuusta lokakuulle.

www.esakallio.fi

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Hautakivihuolto HELLSTEN ay
Pappilantie 30, Puh. 040 022 4339

Käy tutustumassa:

www.someroseura.fi
www.somerniemi.fi
www.facebook.com/someroseura
www.facebook.com/SomerniemiSeura

Neil Dockray rakastaa rauhallista somerolaista maaseutua mutta nauttii myös ison kaupungin tunnelmasta käydessään Englannissa.

Joulun idylli elää Neil Dockrayn maalauksissa

Käsissäsi olevan lehden kannen on maalannut somerolais-brittiläinen taiteilija Neil Dockray, joka on asunut Suomessa perheineen 15 vuotta. Hän lienee yksi Suomen suosituimpia ja tunnetuimpia taiteilijoita töidensä puolesta, mutta itse taiteilija ei ole monellekaan tuttu.

Neil Dockray kuvittaa suomalaisen joulun ideaalia, sellaista satumaista haavejoulua, jonka haluamme joulukorttiin. Lunta on paljon, vanhan aitan ikkunassa tuikkii kynttilä ja joulun lintu punatulkku istuu kuusen oksalla tai olkilyhteellä. Dockrayn akvarelleja löytyy parista sadasta joulu- ja onnittelukortista, joiden herkän tunnelman oitis tunnistaa, kun hoksaa kiinnittää asiaan huomiota.

Peurat, porot, punatulkut ja tontut ovat tuttuja hahmoja Dockrayn joulukorteissa, onnittelukorteissa kukkivat ruusut ja orvokit.

Käsitys täydellisestä joulusta on erilainen eri maissa. Yhdeksi esikuvakseen Dockray mainitsee Rudolf Koivun, jonka jouluaiheisista maalauksista hän on omaksunut suomalaisen talven tunnelmaa.

– Englantilaisessa joulukuvituksessa käytetään vähemmän lumisia maisemia. Suomessa luonto on tärkeä ja Englannissa puolestaan puutarhat, jotka siellä loistavat kukassa läpi vuoden.

Digitaalisaatio nakertaa maalarinkin leipää

Neil Dockrayn leipäpuu on muuttunut epävarmemmaksi digitaalisen taiteen vallatessa korttien kansia. Nyt hänellä on enemmän aikaa tauluille sekä muotokuville.

– Kun korttimaalaus vähenee, pääsen maalaamaan enemmän sitä mitä itse haluan. Muotokuvaa varten tarvitsen muutaman hyvän valokuvan henkilöstä, jotta opin tuntemaan hänen piirteensä. Mieluiten malli saa olla vaikkapa lapsi leikkimässä kuin asettuneena varta vasten valokuvaan.

Korttimaalaus on pitänyt Neil Dockrayn tiukasti työhuoneessaan, ja hän sanookin kaivanneensa välillä ihmisten pariin sekä ulkoilmaan. Luonto on taiteilijalle tärkeä. Hän arvostaa suomalaisia jokamiehenoikeuksia sekä rikasta lajikirjoa. Nuppulinnan työhuoneessaan hänellä on työn alla isoja maalauksia esimerkiksi närhistä ja kukista.

Käydessään Englannissa Neil Dockray tallentaa muistiinsa sekä valokuviin erilaisia kukkia ja puutarhoja, sillä hän maalaa paljon myös onnittelukortteja, joiden aiheena ovat usein kukkaset.

Me suomalaiset

Suomi julistautui itsenäiseksi valtioksi 6. joulukuuta 1917. Siitä päivämäärästä tulee tänä vuonna kuluneeksi sata vuotta. Se on pitkä aika. Kuten Reetta Meriläinen kolumnissaan "Suomalaisten sisällä on humaani rakenne, jota pitää varjella korroosiolta" (HS 3.1.2017) kertookin, on 100-vuotiaan ihmisen persoonallisuus muodostunut omakseen. Aivan varmasti, mutta koskeeko sama sääntö meidän 100-vuotiasta valtiotamme? Keitä ja millaisia me suomalaiset olemme? Entä mitä meillä on?

Juha Heikkilä

Somero 150 ja Suomi 100 -juhlavuosien kunniaksi yläkoulun yhdeksännellä luokalla järjestettiin syksyllä 2017 kirjoituskilpailu, jossa Somero-Seuran johtokunta toimi tuomaristona. Kilpailun voittajaksi valittiin Veikka Sarén (keskellä) ja seuraavina palkittiin Saga Salminen ja Kalle Kotikoski. Sarénin kirjoitus Me suomalaiset julkaistaan Someron Joulussa.

Meriläinen vertaa Suomen vakautta siihen, kuinka Suomen valtio makaa peruskallion päällä. Hän kuitenkin muistuttaa suomalaisten hyvästä muuntautumiskyvystä. Suomi on yksi maailman vakaimmista ja turvallisimmista valtioista. Siitä todella voi olla ylpeä. Suomeen on pitkään rakennettu tasa-arvoista ja demokraattista pohjaa – sitä peruskalliota. Maailma muuttuu tällä hetkellä kuitenkin kovaa tahtia, ja meidän jäyhien suomalaistenkin on ollut pakko sopeutua siihen. Suomi on onnistunut löytämään oman roolinsa Euroopassa ja alati muuttuvassa maailmantilanteessa.

Meriläinen haluaa korostaa kolumnissaan mietinnän tärkeyttä näin juhlavuonna. Luulen, että ihmisten pitäisi pysähtyä hetkeksi ja miettiä tarkasti, millainen Suomi tällä hetkellä on ja millaisen Suomen haluamme muulle maailmalle näyttää. Ovatko Suomen ainoat mieleenpainuvat asiat aasialaiselle turistille ihmisten vähyys, ruisleipä sekä vihreä ja puhdas luonto? Mitä annettavaa meillä on ulkomaille?

Suomi on jo pitkään vienyt osaamistaan maailmalle mm. laivanrakennuksessa sekä matkapuhelinten valmistuksessa. Uutena aluevaltauksena Suomi on onnistunut myös peliteollisuudessa - nuolenkärkinä peliyhtiöt Supercell sekä Rovio. Tähän pisteeseen ei olisi päästy ilman Suomen vankkaa ja pitkää koulutushistoriaa. Kuten Meriläinen kirjoittaakin, on suomalainen koulutus vaatinut tiukkoja arvovalintoja aina nykyhetkeen asti. Suomi on halunnut antaa jokaiselle lapselle laadukasta opetusta perheen taustasta tai varallisuudesta huolimatta. Mielestäni tärkeimpinä peruspilareina ovat olleet yhdeksänvuotinen ilmainen peruskoulutus, kouluterveydenhuolto sekä kouluruoka, jonka Suomi otti käyttöön ensimmäisenä maailmassa vuonna 1948 ja joka on vielä nykypäivänäkin harvinaisuus maailmassa. Peruskoulusta ei myöskään olisi tullut nykyisen veroista ilman opettajien hyvää koulutusta. Nämä asiat ovat olleet pienelle maalle suuria ponnistuksia, mutta juuri niitä arvovalintoja, jotka ovat tehneet Suomesta yhden maailman parhaimmin koulutetuista kansoista. Suomi onkin Pisa-tutkimuksissa aivan maailman huippua, ja samalla Suomen koulutusosaamiselle riittääkin kysyntää maailmalla.

Suomi on selättänyt monia ongelmia ja osoittanut pienen kansan sisukkuutta.

Mielestäni on ironista, kuinka näinkin hyvin kou-

lutettu kansa on itse unohtamassa koulutuksen ja sivistyksen tärkeyden, vaikka muille suomalainen koulutus on ihailun kohde. Tieteen ja tiedon arvoa on alettu väheksyä ja aliarvostaa. Nettipalstat ovat täynnä “oman elämän asiantuntijoita”. Kirjoitukset leviävät kulovalkean lailla ja uppoavat ihmisiin kuin häkä, vaikka jutuissa ei olisi mitään tieteellistä pohjaa. Ajattelen, että on suorastaan surullista, kuinka tällaiset henkilöt saavat julkisuutta ja lopulta päätyvät ajankohtaisohjelmiin keskustelemaan napit vastakkain tutkijoiden kanssa esimerkkinä vaikkapa uudesta ja tehokkaasta dieetistä. Huolimatta Suomen pitkäjänteisestä koulutuksesta, ovat tieto sekä asiantuntijuus joutuneet sivuraiteille. Meriläisen tapaan myös minä toivon meidän suomalaisten ymmärtävän tieteen ja sivistyksen tärkeän aseman pienelle kansakunnalle. Mielestäni vain sen avulla voimme selvitä muuttuvassa maailmassa.

Suomi on selättänyt monia ongelmia ja osoittanut pienen kansan sisukkuutta. Ahkeruudellaan ja päättäväisyydellään Suomi on luonut demokraattisen, oikeudenmukaisen ja vakaan kotimaan sen viidelle miljoonalle asukkaalle. Itsenäinen Suomi täyttää 100 vuotta, mutta tähyää jo odottavaisena uudelle vuosisadalle.

In memoriam Kai Linnilä

Tietokirjailija, kustantaja Kai Lauri Linnilä kuoli äkilliseen sairauskohtaukseen kesken työmatkan 24. elokuuta 2017 Forssassa. Hän oli syntynyt 23. heinäkuuta 1942 Oulussa.

Kai Linnilä aloitti toimittajanuransa Kainuun Teinilehdessä Klopassa ja Kainuun Sanomissa, Teinilehdessä ja Ylioppilaslehdessä. Hän toimi Nuoren Voiman liiton toiminnanjohtajana 1968–72.

Linnilä valmistui Helsingin yliopistosta 1968 pääaineenaan taidehistoria. Hän kirjoitti ja toimitti rakennustaidetta ja taidehistoriaa käsitteleviä kirjoja, opetti 60- ja 70-luvuilla mm. Teknillisessä korkeakoulussa Helsingissä ja Tampereella, toimi kuvataide- ja kirjallisuuskriitikkona, hoiti lukuisia taidealan luottamustoimia ja työskenteli graafisena suunnittelijana.

Kai Linnilä avioitui kirjailija Kaari Utrion kanssa 1974. Pari asettui Somerniemelle ja innostui omavaraisuudesta. Esikoiskeittokirjassa Pihalla kasvaa lammaskaali (1977, 2004) näkyy rakkaus ruokaan sekä kyky luoda nasevaa ja humoristista tietotekstiä. Reseptit ja tarinat suomalaisesta ruokakulttuurista yhdistyvät Kai Linnilän myöhemmässäkin tuotannossa.

Utrio ja Linnilä perustivat kirjantuotantoyhtiö ja kustantamo Amanitan 1982. Kirjatalon kupeeseen syntyi sikariharrastuksen pohjalta vuonna 1999 Sikaritalo-verkkokauppa ja myöhemmin Töölön sikarikauppa. Tunnettu sikariaficionado puhui viime vuosina usein sikarikulttuurin ja itsemääräämisoikeuden puolesta. Heinäkuun lopussa hän sai valmiiksi suurtyönsä Suomalaisen sikarin historian.

Amanitan toimitusjohtajana 1982–2006 Kai Lin-

Jatkuu sivulla 12

Jatkoa sivulta 11

nilä kykeni nopeisiin suunnanmuutoksiin. Viisaaksi osoittautui mm. päätös keskittää kustantamon voimat vahvimpaan osaamisalueeseen, laajoihin, ajattomiin ja huoliteltuihin suurteoksiin. Näistä Linnilä piti tärkeimpänä teosta Olaus Magnus – Suomalaiset Pohjoisten kansojen historiassa (2002). Kustantajana Kai Linnilällä oli näkemystä ja tervettä sivistämistahtoa. Hän jakoi vastuuta ja kannusti työtovereita kokeilemaan uudenlaisia tehtäviä ja toimintatapoja. Kai itse oli innostava ja helposti asioista innostuva, luova ja lahjakas kirjoittaja ja taiteilija. Hän viihtyi luonnossa, vesillä ja saunan portailla yhtä hyvin kuin pääkaupungin kulttuuririennoissa, mutta karsasti falskiutta ja turhantärkeyttä.

Kai Linnilä kirjoitti ja toimitti puolensataa tietokirjaa, jotka käsittelivät erityisesti Suomen historiaa, kulttuuri- ja taidehistoriaa tai kasvi- ja eläintiedettä. Työ huomioitiin mm. Warelius-palkinnolla vuonna 1999. Valtavien kirja- ja paperipinojen keskellä hän tuotti suvereenisti värikästä, jäsenneltyä ja täsmällistä tekstiä, aina ajallaan. Kirjanystävä kokosi kirjakokoelman, joka on Amanitan toimitukselle korvaamaton tieto- ja kuvalähteistö. Linnilä kutsuttiin Kansalliskirjaston kummiksi 2012. Hän

Kai itse oli innostava ja helposti asioista innostuva, luova ja lahjakas kirjoittaja ja taiteilija.

pakinoi Bibliofilos-lehdessä 2010-luvulla

Sosiaalisella monen toimen miehellä oli laaja ystävä- ja tuttavapiiri ja tarmoa riitti myös luottamustoimiin ja lukuisiin esiintymisiin sekä paikallisissa että valtakunnallisissa tilaisuuksissa. Linnilä säilytti yhteyden lapsuusvuosiensa Kajaaniin sekä sukuseutuunsa Kiuruveteen ja oli idearikas talkoolainen Somerniemi-Seurassa.

Kain ja Kaarin kotiseututyö alkoi pakinoilla Somero-lehdessä nimimerkillä Hannu ja Kreeta. He kirjoittivat Someron ja Somerniemen kuntaliitoksesta ja monista muista aiheista, jotka lukijoita huvittivat. Mutta heidän ehdotuksensa maalata Somerniemen kirkko häränverenpunaiseksi ei miellyttänyt. Silloin oli jo unohdettu, että kirkon alkuperäinen väri oli ollut juuri punainen ja sellaisena kirkko oli pysynyt yli 80 vuotta. Kirkosta tuli sitten keltainen ja Somerniemestä osa Someroa. Kai jatkoi pakinointiaan neljällä vuosikymmenellä Forssan lehdessä Tiernapoika-nimellä.

Vuonna 1977 Kai Linnilä valittiin Somerniemi-seuran sihteeriksi ja kotiseututyöstä tuli sekä Kain että Kaarin rakas harrastus. Paikallisjuhlissa he olivat usein pääpuhujina ja Kai oli mukana toimittamassa Someron Joulua 1979–83, mutta senkin jälkeen Linnilät avustivat ahkerasti lehteä lukuisilla kirjoituksillaan.

Eräänlaiseksi kärkihankkeeksi muodostui Somerniemen kesätori, jonka toiminnassa Linnilät olivat mukana alusta alkaen vuodesta 1986. Ajatus torista syntyi, kun kylän miehet tarvitsivat paikan, jossa voisivat iltapuhteella pakista ja puuhailla. Syksyllä Somerniemi-Seura perusti toimikunnan, jolle annettiin tehtäväksi etsiä sellainen paikka. Lopulta vuokrattiin Jorma Harjulta alue, joka oli Helsingintien oikaisussa jäänyttä tiepohjaa. Helmikuussa alueelle hinattiin Esmeralda-laiva kioskik-

si ja torin avajaiset pidettiin 13. 6. 1987. Maaherran Risto Tainio piti avajaispuheen ja siitä se sitten lähti. Loppu onkin historiaa. Viimeisenä kesänään Kai Linnilä oli seuran puheenjohtajana järjestämässä kotiseuturetkiä sekä 30-vuotisjuhlaa Somerniemen kesätorille.

Torin onnistumisessa on Linnilöillä ollut suuri osuus. Kai vastasi torin markkinoinnista ja hän oli ideoimassa torille oheistuotteita, kuten torineuvoksen valinnan, torisoiton, hattupäivän. Myöhemmin mukaan tulivat joulumyyjäiset ja uudenvuoden vastaanottajaiset kokkoineen, ilotulituksineen ja puheineen.

Toritoimikunnan lisäksi Kain ideapankissa syntyi vuosikymmenten varrella suuri määrä erilaisia tapahtumia, jotka myös menestyksellä toteutettiin. Helvi Hämäläisen päivillä oli mukana kirjallisuuden ystäviä yli 300 eri puolilta Suomea, ja Härjänlahden kylässä pidettiin kansainvälinen maaseutukonferenssi Rustica Nova. Näiden päivien komentokeskus oli tietenkin Linnilöiden Amanitassa.

Aivan oma lukunsa on kirjatalo Amanitan paikallishistoriallinen julkaisutoiminta. Keltiäisten koulun 100-vuotisjuhlia vietettiin vuonna 1988. Juhlapuhujana oli kouluhallituksen pääjohtaja Erkki Aho ja juhlassa esitettiin koulun historiikki. Kain toimesta teksti painettiin laajennettuna ja niin syntyi Somerniemi-Seuran julkaisu N:o 1. Se oli vain 46-sivuinen vihkonen, mutta siitä alkoi kotiseutujuhlaisujen sarja, joka on jatkunut näihin päiviin asti. Seuraava kotiseututeos on oleva numero 10 ja vaikka se oli jo pitkälle ideoitu ja kirjoitettukin, sen julkaiseminen siirtyi ensi vuodelle Kain äkillisen menehtymisen vuoksi. Tästä nähdään, että hänen henkilökohtainen panoksensa jokaisen kirjan kohdalla on ollut ratkaisevan tärkeää.

Kai Linnilän perustama Kirjatalo Amanita on tarjonnut Somerniemi-Seuralle ainutlaatuisen mahdollisuuden kotiseutukirjallisuuden julkaisemiseen. Amanitan avustuksella on julkaistu paitsi Somerniemeä myös Someroa koskevaa kirjallisuutta, jota myös lukeva yleisö on osannut arvostaa. Tällainen toiminta on mahdollista vain harvoilla paikkakunnilla, ja siitä somerolaiset saavat olla kiitollisia.

Kaita muistellen
Sari Savikko,
Hanna Pukkila-Toivonen,
Manu Kärki

Kalevi Heinonen

Kauppa-apulaisesta kauppiaaksi

Kalevi Heinonen on nähnyt ja kokenut kaupan alan monet muutokset ja mullistukset 47 vuoden aikana. Ura liike-elämän palveluksessa alkoi vuonna 1958 kauppa-apulaisena ja päättyi syksyllä 2005 kauppiaana Oinasjärven kyläkaupassa.

Kalevi Heinonen syntyi välirauhan aikaan Kiikalan Hirvelän kylässä. Kansakoulun jälkeen hän teki pari vuotta metsätöitä isänsä kanssa kotikulmillaan. Työ oli raskasta ja sitä oli tehtävä pahallakin ilmalla. Nuoren miehen mielessä syntyi ajatus toisenlaisesta ammatista. Somero-lehdessä oli ilmoitus, jossa haettiin kauppa-apulaista Pitkäjärven Oraksen myymälään syksyllä 1958. Kalevi ilmoittautui hakijaksi ja sai kutsun toimitusjohtaja Paavo Nummisen haastatteluun. Kaupallista kokemusta hänellä ei ollut, mutta todistuksessa oli hyvä arvosana laskennossa. Apulaisen paikka meni sillä kertaa toiselle hakijalle, mutta muutamaa viikkoa myöhemmin hänelle tarjottiin vastaavaa työpaikkaa Oraksen Hirvelän myymälässä, joka oli vain kilometrin päässä kotitalosta. Apulaisen kuukausipalkka oli 12 600 vanhaa markkaa eli nykyrahaksi muutettuna 550 euroa.

Hirvelässä oli kolme kauppaa aivan vierekkäin; Osuusliike Oraksen ja Salon Osuuskaupan myymälät sekä Karttilan yksityiskauppa. Oraksen neljästätoista sivumyymälästä Hirvelä oli silloin ainoa Someron ulkopuolella. Kauppa oli auki arkena kello 8-17 ja lauantaina kello 8-14. Myymälänhoitajana oli Mauri Alitalo. Sisällä myymälässä oli pitkä rivi laareja, joissa oli jauhot ja sokerit. Tuoretta silakkaa oli myynnissä muutamana päivänä viikossa. Ulkomailta tuotua omenaa sai myydä vasta joulukuun 10. päivän jälkeen, mutta appelsiineja oli myynnissä melkein koko vuoden. Myymälässä oli kylmiö, josta makkarat tuotiin päiväksi esille lasikaappiin.

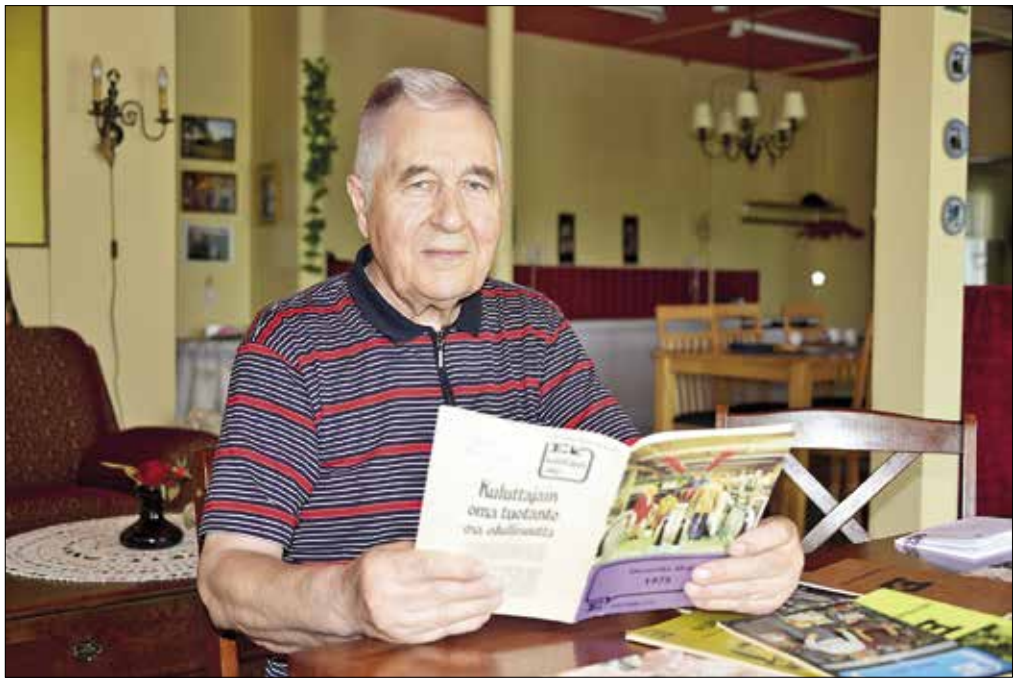
Manu Kärki

Kalevi Heinonen muistelee kauppiasuraansa mukavana aikana.

Kaupallista kokemusta hänellä ei ollut, mutta todistuksessa oli hyvä arvosana laskennossa.

Hirvelässä tehtiin paljon maatalouskauppaa ja siellä pidettiin isoa rehuvarastoa. Lesettä ja melassileikettä olisi mennyt enemmänkin kuin mitä oli saatavana. Melkein joka talossa oli kotieläimiä ja kananmunia ostettiin myymälään suuret määrät. Emännät toivat niitä pärekorissa ja siitä ne ladottiin kaupan laatikoihin, joihin mahtui 500 munaa. Oras maksoi yleensä parempaa hintaa kananmunista kuin kilpailijat, ja korilla munia sai ostettua paljon kauppatavaraa. Myymälä oli tehty alun perin kaupaksi ja siinä oli iso varastotila. Yläkerrassa oli rehut ja kellarivarastossa väkilannoitteet. Sivumyymälässä tehtiin myös viljakauppaa, ostettiin ja myytiin. Joku emäntä saattoi ostaa kauroja kanoille vain muutaman kilon kerralla. Hyvä myyntiartikkeli oli Kultaliekki-nimiset öljylämmittimet. Lämmitysöljy oli silloin hyvin halpaa ja moni osti sellaisen lisälämmittimeksi. Kaupan pihalla oli bensiini- ja valopetrolisäiliöt.

Kolme vuotta kului Hirvelän myymälässä, kunnes tuli aika astua armeijan harmaisiin vuonna 1961. Asepalveluksen jälkeen Heinonen pääsi Oraksen siir-

Kalevi Heinonen

Kalevi Heinonen ja Kari Laurila Osuusliike Oraksen Oinasjärven myymälässä 1960-luvun alussa.

tomaaosastolle Joensuun kylään, jossa oli seitsemän myyjää tiskin takana. Osastolla myytiin ulkomailta tuotua tavaraa kuten kahvia ja hedelmiä, mutta myös maitoa ja piimää. Maito tuli aamulla suoraan meijeristä 40 litran kannuissa, ja mitattiin automaatilla asiakkaan omaan astiaan. Ostosten yhteissumma lyötiin kassakoneeseen, ja jokaisella myyjällä oli kassakoneessa oma rahalaatikko.

Oinasjärven myymälänhoitaja Pentti Karenius lähti pois alkuvuodesta 1962 ja Kalevi Heinonen tuli myymälänhoitajaksi 1. päivä helmikuuta. Seuraavana päivänä hän täytti 21 vuotta. Apulaisena oli Terttu Parikka. Työn ohessa alkoi opiskelu Oraksen järjestämillä kursseilla, muun muassa Kk-osuuskauppakoulussa ja E-instituutissa. Oli myös liha-alan koulutusta ja erilaisia kirjekursseja. Oinasjärven myymälässä maataloustarvikkeiden myynti oli vähäisempää kuin Hirvelässä, mutta uutena asiakaskuntana olivat kesäisin mökkiläiset. Erityisen mieleenpainuva oli syksy 1963 tai 1964, jolloin myymälä osti asiakkailtaan 8 000 litraa puolukkaa. Marjat välitettiin eteenpäin ulkomaille. Myymälässä oli myös postipysäkki ja myöhemmin postiasema II. Oinasjärvellä vierähti neljä vuotta ja kolme kuukautta.

Huhtikuun alussa 1966 tuli määräys siirtyä Sylvänän myymälään. Oraksen toimitusjohtaja Alpo Rantala piti työpaikkojen vaihtuvuutta koulutuksen kannalta hyvänä asiana. Harri Kairenius siirtyi Sylvänän myymälästä Hirvelään ja Oinasjärvelle tuli Ahti Mustonen. Kalevi oli poikamies, joten muutto oli helpompaa, mutta se harmitti, kun Oinasjärvelle oli juuri saatu öljykeskuslämmitys ja Sylvänän myymälässä asuntona oli varaston takana sijainnut yksiö. Rakennuksen omisti Esteri ja Jaakko Kulmala ja se oli Osuusliike Oraksen viimeksi perustama myymälä numero 15. Apulaisena Sylvänällä olivat muun muassa Pekka Alitalo ja Helena Laurila. Sylvänällä oli yksi artikkeli, jota Heinonen ei myynyt muualla. Siellä oli nimittäin monta nuuskan ostajaa. Myymälän myynti kehittyi suotuisasti ja säästökassan nuorisotilien hankinnassa myymälänhoitaja sai palkinnoksi Italian matkan.

Muutto Sylvänältä takaisin Hirvelään tapahtui jo huhtikuussa 1967. Kotikulmalle oli helppo palata, koska asiakkaat olivat jo ennestään tuttuja. Kalevi asui ensin vähän aikaa kotonaan kunnes muutti myymälän asuntoon. Apulaisina oli Terttu Leino ja Pirjo Kallio. Lihat, maidot ja makkarat tuotiin myymälään joka päivä. Kerran viikossa Oraksen oma kuorma-auto toi raskaampaa tavaraa ja vei samalla asiakkaille rehusäkkejä ja öljytynnyreitä ilman mitään rahtimaksua. Vähitellen rehu-, vilja- ja väkilannoitekauppa jäi päämyymälästä käsin hoidetuksi. Toimitusjohtaja Alpo Rantalan aikana alkoivat tuotteiden erikoistarjoukset ja jäsenalennukset. Tutustumiskäyntejä tehtiin moniin tuotantolaitoksiin. Henkilökunnalle järjestettiin loppiaisena joulujuhla, jossa oli hyvät ruuat ja monenlaista ohjelmaa.

Syksyllä 1969 Kalevi Heinoselle tarjottiin myy-

Jatkuu sivulla 17

Rauhallista Joulua ja Onnea vuodelle 2018!

ISÄNNÖINTI- KIINTEISTÖNVÄLITYS

opkk.fi
OP-Kiinteistökeskus

Joensuuntie 13, 31400 Somero
Puh. 010-256 1314
www.lopkk.fi

Autoilija
KAI AALTONEN
☎ 0400 721 427

Käy tutustumassa:

www.someroseura.fi
www.somerniemi.fi
www.facebook.com/someroseura
www.facebook.com/SomerniemiSeura

ILMESTYY
1.12.

LEENI TIIRAKARIN
UUTUUS-
KIRJASSA

- KUVIA
- TIETOA
- MUISTOJA KAUPOISTA & KAUPPIAISTA

150 VUODEN AJALTA

KYLÄPUODISTA SUPERMARKETTIIN
– SOMERON JA SOMERNIEMEN KAUPPOJEN HISTORIAA –

mälänhoitajan paikkaa Oinasjärveltä, ja hän otti tehtävän vastaan. Palkan perusteena oli myymälän vuosimyynnin määrä ja se oli Oinasjärvellä suurempi kuin Hirvelässä. Pitkäjärvi ja Oinasjärvi olivat Oraksen sivumyymälöiden kärjessä. Elintarvikkeiden myynnissä piti olla tarkkana, sillä yli prosentin mittatappion joutui myymälänhoitaja itse maksamaan. Samoin kirjanpidossa tapahtuneet virheet oli korvattava. Kalevi hoiti tehtävänsä huolellisesti, eikä joutunut koskaan maksumieheksi. Itsepalvelumyymälät tulivat käyttöön 1970-luvun alussa ja työmäärää väheni siltä osin huomattavasti. Toisaalta asiakkaiden ostosten kotiinkuljetuksissa omalla autolla kului aikaa iltaisin jopa kello 21:een asti.

Osuusliike Oraksen toiminta sulautui Forssan Osuusliike Tammeen vuonna 1981 ja E-osuuskunta Eka perustettiin syksyllä 1983. Sen osuuskauppatoiminta jatkui Tradeka-liiketoimintaryhmässä vuodesta 1989 alkaen. Oraksen entisiä sivumyymälöitä ryhdyttiin lakkauttamaan yksi toisensa jälkeen. Oinasjärven myymälä toimi viimeiset vuodet nimellä Kyläkauppa Manteli ja se oli viimeinen toiminnassa olleista sivumyymälöistä. Myymälä oli keskusliikkeen alaisuudessa, eikä aina ollut tietoa, keneltä piti kysyä lupa esimerkiksi remontin tekoon. Kalevi Heinonen muistaa, että viimeiset vuodet olivat sekavaa aikaa ja oli hyvin arvattavissa, että loppu on lähellä. Kauppa-apulaisina olivat Arja Väyrynen ja Riitta Nyholm sekä koululaisia kesäapulaisina joka kesä.

Sulo Tuominen osti Eka-yhtymältä Pitkäjärven myymälän, ja vuonna 1991 Pirjo ja Kalevi Heinoselle tarjottiin ostettavaksi Oinasjärven myymälärakennus tontteineen. Ostopäätöksen teko oli helppo, sillä samalla säilyi koti ja työpaikka. Itsenäiseksi kauppiaaksi ryhtyminen tuntui hyvältä. Herrat eivät olleet enää selän takana kyttäämässä ja sai itse päättää toimintatavoista. Asiakkaat olivat tuttuja ja aluksi kaikki tavara tuli samoista paikoista kuin aikaisemmin. Myöhemmin tukkuliikkeestä piti tilata kerralla niin suuria tavaraeriä, että oli kannattavampaa hakea omalla autolla mistä edullisimmin sai. Kalevin puoliso Pirjo toimi osa-aikaisena apuna jo osuusliikkeen aikana ja omaa kauppaa he ryhtyivät hoitamaan kaksistaan. Oinasjärven Kyläkauppa Heinonen & Heinonen jatkoi toimintaansa lokakuuhun 2005. Kalevi oli silloin toiminut kaupan tiskin takana 47 vuotta. - Ajattelin, että nyt saa riittää, vaikka se olikin mukavaa aikaa. Miltei kaikki asiakkaat tunnettiin ja jaettiin niin ilot kuin surut lähes päivittäin.

Manu Kärki

Pirjo ja Kalevi Heinonen ostivat kauppakiinteistön Eka-yhtymältä vuonna 1991. Aikaisemmin rakennuksessa toimi Osuusliike Tammi 1981-1986, Osuusliike Oras 1937-1981 ja Osuusliike Tuki 1933-1937.

Manu Kärki

Pirjo ja Kalevi Heinonen palvelivat asiakkaita omassa kaupassaan vuosina 1991-2005.

Teksti ja kuvat: Irmeli Suvenmaa

Askeleita aikojen takaa - Someron teillä

Pikkutyttö asustaa Someron sinisessä talossa vanhempiensa, pikkusiskonsa ja mummonsa kanssa. Talon on rakennuttanut Someron Saha, jonka konttori on alakerrassa. Lisäksi asuinhuoneistoja on kahdessa kerroksessa.

Asukkaista on tytön mieleen jäänyt hiukan pelottava Gunnin neiti, hieno ikäneito. Hän pitää hattukauppaa keskustan toisessa päässä. Joskus iltaisin hän muistuttaa olemassaolostaan koputtamalla seinään. Ei saa kait nukutuksi, kun naapuriasunnon pikkutyttö itkeskelee korvatulehduksen kourissa.

Muuten tyttö viettää rauhallisia päiviä ja hauskoja, joskus jännittäviäkin, iltoja talon ja naapurien lapsiporukan kanssa. Yrittää olla parhaansa mukaan mieliksi rakkaille vanhemmilleen. Kummitäti Helsingistä käydessään kehaisee äidille: ”Tuo pikkutyttösi on niin kiltti ja söötti.” Äiti ei voi olla hymyilemättä. Hän tietää muutakin.

Tyttö huomaa äidin valmistautuvan maidonhakumatkalle meijerin maitokauppaan. Se on kylän toisessa päässä. Kädessään maitokannu ja kauppakassi äiti muistuttaa vielä vakavana tyttöä: ”Olet sitten kiltisti. Eikä ikkunalle saa nousta!” Mutta odottavan aika käy pitkäksi. Tyttö ei malta olla kipuamatta pöydälle ikkunan eteen. Katselee tarkkaan keskustan raitille. Avaa ikkunan ja kurottautuu ulos. Ei näy äitiä, mutta näkyy jotain muuta. Tietä laahustaa paljasjalkainen pelottavan näköinen vanha mies takin helmat lepattaen. Kaulansa lämmikkeeksi on jostain saanut paksun lankavyyhdin, mutta paljaisiin jalkoihinsa ei mitään. Olalla roikkuu iso reppu. Tyttö on vähällä horjahtaa alas pihalle, mutta silloin turvalliset kädet tarttuvat häneen. Äiti on tullut huomaamatta keittiöön ja ehtii viime hetkellä pelastamaan lapsensa.

Sininen Sahan talo oli valmistunut jo vuonna 1920. Kaksikerroksinen, mansardikattoinen rakennus oli komea nähtävyys pienen kylän keskustassa.

”Ole tyttö varuillasi. Viljami voi siepata sut reppuunsa.”

Kun tyttö kertoo pelottavasta jättiläisestä pihan muille lapsille, isot pojat nauravat hänelle: ”Ei se mikään jättiläinen ole. Se on Viljami. Se kiertää aina täällä kylillä ja saa kai ruokaa jostain. Jalkapohjansa se tervaa, että kestäisivät vaelluksilla. Yöt nukkuu milloin missäkin, kun vain yösija löytyy, ladoissa tai saunoissa ja ulkona metsässäkin.” On kuultu, että joskus Viljamilta jäätyi paljaat varpaat, kun joutui nukkumaan kuusen alla pakkasella. Lääkärin oli pakko leikata melkein kaikki varpaat pois, kun olivat ihan jäätyneet. ”Ole tyttö varuillasi. Viljami voi siepata sut reppuunsa”, pojat pelottelevat.

Eikä siinä kaikki. Toinenkin pelotus ilmestyy silloin tällöin lasten lähettyville. Roopeksi sitä kutsutaan. Iltaisin tuo mies hoipertelee lasten kotipihan ohi kohti kylätietä ja suuntaa sen toisella puolella olevalle varastoalueelle. Lapset hiipivät hämärässä seuraamaan, mitä asiaa Roopella on sinne. Näkevät hahmon pysähtyvän huussin eteen ja kopeloivan jotain sen puisten portaitten alta. Kuuluu kuin lasin kilinää... Sitten hahmo kömpii sisälle huussiin. Lapset kuulevat ähkimistä, örinää ja lotinaa.

Kun Roope kääntyy housut kintuissa avoimeen oviaukkoon päin, pikkutyttö on kiljaista kauhusta. Ukon vatsan alla roikkuu kuin karvainen käärme. Sellaista hän ei ole koskaan ennen nähnyt. Vierellä seisova poika saa onneksi ajoissa viedyksi käden tytön suulle niin, etteivät urkkijat paljastu.

Roopen hoiperreltua näkymättömiin pojat haluavat tietenkin tutkia, mitä Roopen kätkössä on. Kopeloivat portaitten alustaa

ja pihoilla

”Tapulit ovat lasten silmissä kuin pilvenpiirtäjiä ja niiden väliköt kuin katuja.”

ja kouraan osuu lasipulloja. Yhden etiketistä pojat erottavat juuri ja juuri: Var-sovan lau-lu. ”Joopa joo. Aikuset on puhuneekkin, et Roope tykkää lasisest laulukirjast!”

Seikkailua pilvenpiirtäjissä

Aivan sinisen talon naapurissa avautuu lapsia kutkuttava seikkailupuisto: sahan lautatapulialue. Tapulit ovat lasten silmissä kuin pilvenpiirtäjiä ja niiden väliköt kuin katuja. Aikuiset ovat tietenkin kieltäneet lapsia menemästä sinne, mutta se vain lisää pilvenpiirtäjien vetovoimaa.

Kun sahatyöläiset ovat poistuneet illalla koteihinsa, lapsijoukko suuntaa tapuleille. Niiden sisälle on pienten helppo sujahtaa aikuisilta piiloon. Mahtava rakennelma tuoksuu pikkutytöstä huumaavalta. Vielä aikuisena saman tuoksun jossain lehahtaessa sieraimiin palaavat lapsuuden seikkailut mieleen. Jännitystä saadaan lisää kiipeilemällä lautojen välejä ylös. Paikoin hurvitellaan keinumalla vapaana sojottavilla laudanpäillä. Joskus kellahdetaan sieltä korkeuksista maahan. Naarmuille ja mustelmille on kotona keksittävä syyksi vaikka mitä. Totuutta ei parane paljastaa. Silloin loppuisivat tapuliseikkailut.

Pullapuodin bonuksia ja kanalamunauksia

Tytön kasvaessa ja viisastuessa äiti alkaa uskoa pieniä pestejä hänelle. Erppolan leipomokaupassa käynti on niistä parhaita. Jo ulko-ovella tulvahtaa vastaan ihana pullantuoksu. Kun äidin listalla olleet tuotteet on pussitettu, hymyilevä kauppiastäti kumartuu tiskin yli ja tarjoaa nuorelle asiakkaalle pihdeillä jonkun herkullisen leivonnaisen. Saa kiitosniiauksen hymyn kera.

Maitotytöksikin äiti pestaa tytön toisinaan. Tämä on saanut meijerimatkaan käytännön harjoittelua äidin keralla maitokaupassa käydessään. Siellä valkoasuinen täti, Vilpun (Filpun) Alma, toivottaa iloisena nuoren asiakkaan tervetulleeksi. Tyttö ojentaa maitokannun tädille ja kertoo äidin opettaman litramäärän. Seuraavaa hetkeä maitotyttö on odottanut innoissaan. Alma pitää kannua toisessa kädessään ja koukkaa pitkävartisella litranmitalla isosta tonkasta maitoa. Sitten hän kiepauttaa valkoisen nesteen korkeassa kaaressa kannun suusta sisään. Tippaakaan ei mene ohi. ”Ja mitäs muuta laitetaan?” ”Puoli kiloa voita”, tyttö tilaa äidin opetuksen mukaan.

Alma ottaa käteensä pe-

Härkätielle hinattu Ainola-leikkimökki tupaantuliaisvieraineen.

Vuonna 1952 Somero sai luultavasti ensimmäisen kauneuskuningattarensa, Miss Karhunvahan (oik.) tässä ikuistettuna uimapukukierroksella perintöprinsessan seurassa.

lottavan suuren ja terävän veitsen, lohkaisee sillä palan isosta voipötköstä, kääräisee sen voipaperiin ja saa maksun kukkarosta. Iloisen vilkutuksen saattelemana maitotyttö lähtee paluumatkalle.

Meijerin maitokaupassa niin kuin muissakin kylän ruokakaupoissa myydään paljolti oman pitäjän tuotteita. Onhan Somero vielä vahvasti maatalouspitäjä. Niinpä keskustassa toistuu kesäaamuin ja -illoin sama, kuin hidastettu näytelmä: hevonen astelee rauhalliseen tahtiin läpi kylän vetäen puisia rattaita perässään. Rattailla istuu kaksi huivipäistä naista ja takana tärisee muutama maitotonkka. Kylän joenpuoleisessa päässä on Svenssonien navetta. Sen lypsettävät ovat kesäisin laitumella Pikku-Joensuussa.

Kananmuniakin saadaan melkein naapurista, Hairon kanalasta. Niitä hakemaan äiti lähettää varmuuden

Jatkuu sivulla 20

vuoksi isosiskon. Aina ei ikä silti takaa varmaa suoritusta. Pikkusiskon päähän pälkähtää tehdä pieni jekku. Hän asettuu piiloon alaeteisen oven taakse. Kun kuulee siskon ehtivän kohdalle, kiljaisee piilostaan: ”Böööö!!” Arvaahan tuloksen. Isosisko säikähtää, pudottaa munapussin lattialle - tuomiset mäskäksi! Sisko parkuu äidille katkerasti. Oikean syyllisen on tunnustettava. Sitä ei muistiin jää, kenet valtuutettiin uudelle hakumatkalle.

Zaida Lahden sekatavarakauppa on ihan kotitaloa vastapäätä. Sinne tyttökin osaa kipaista äidin asialle, ostamaan kahvipakettia. Paulaa sen olla pitää, siitä ovat yksimielisiä niin aikuiset kuin lapset. Kotona mummo jauhaa pöönat kahvimyllyssä niin että rahina kuuluu. Lapset saavat paketin mukana tulevan autonkuvan keräelmiinsä. Jos joku merkki on jo ennestään, tehdään vaihtokauppaa pihan toisten lasten kanssa.

Luukkon Antin käsissä syntyi monenlaista – oljenkultaisia joulutähtiäkin.

Olympiavuoden juhlintaa

Kun Suomi juhlii Helsingissä olympialaisia vuonna 1952, somerolaistytön perheellä on oma merkkivuotensa. Päästään muuttamaan sinisestä talosta ihan omaan kotiin Härkätien varteen. Muuton huipuksi isän kuorma-auton taakse kiinnitetään jalasmökki, lasten pieni leikkimökki. Epätavallinen juhlakulkue onnistuu kulkemaan läpi kylän ja Ainola pääsee ehjänä uudelle tontilleen Karhunvahan puutarhaan.

Samana vuonna Suomi saa myös uuden missin, Armi Kuuselan. Päätetään järjestää missikisat myös naapurin tyttöjen kesken. Uimapukukierrokselle pukeudutaan omiin pukuihin, jo monen kesän haalistamiin ja kuluttamiin. Iltapukukierrokselle etsitään enemmän loistokkuutta. Äidin silkkiyöpuvut lyhennetään hakaneuloilla sopiviksi. Tuomaristona toimivat naapurien pojat. Kun tuomarien pisteet lasketaan, isosiskon on katkerasti tunnustettava pikkusiskon kruunaus Miss Karhunvahaksi. Kaikki muut tytöt saavat perintöprinsessojen tittelin. Tuomariin oli vedonnut kuulemma eniten voittajan iltapuku, äidin vaaleanpunainen pitsiyömekko.

Syksyllä perheen koululaiset pääsevät tutustumaan uusiin koulutovereihinsa ja opettajiin. Alakoululaiselle tarjoaa pehmeän laskun äidillinen, iloinen opettaja Tuulikki Toikka. Yläkoulussa on jännittävämpää opettaja Sakari Kempin tomeran ohjauksen alla. Siskon opettajalla Eero Helkiöllä on kaunis laulunääni ja rouva Helkiöllä riittää kärsivällisyyttä käsityötunnilla. Toki Kempistäkin paljastuu kevään koittaessa mukavan pehmo puoli. Kemppi yhdistää kirjatiedon pänttäämiseen käytännön harjoittelut.

Someron yhteiskoulun 7.luokka perinnemarssillaan kylän raitilla (1962).

”Lapset saavat paketin mukana tulevan autonkuvan keräelmiinsä. Jos joku merkki on jo ennestään, tehdään vaihtokauppaa pihan toisten lasten kanssa.”

Koulun takana opettajalla on oma kasvimaa, kasvihuone ja hedelmäpuita. Oppilaat saavat opastusta kasvien kylvöön, kouluttamiseen ja perunoiden istuttamiseen. Opettaja itse näyttää, miten hedelmäpuita jalostetaan. Kesäloman jälkeen päästään nostamaan perunoita.

Härkätien Einstein

Härkätien varrella asustavat omat originellinsa. Luukkon Antti kiinnittää huomiota pyöräilytyylillään. Jyrkät mäet Antti polkee ylös mutkitellen laidasta laitaan. ”Semmottoon nousu tullee loivemmaks, eikä tartte puhkata niim pal”, Antti perustelee.

Tämä itseoppinut Härkätien nero on kiinnostunut kaikenlaisista luonnonilmiöistä. Hän ottaa tutkittavakseen jopa sen, miten monta pientä koivun siementä mahtuu yhteen kahvikuppiin. Laskeminen vie aikaa, mutta tulos selviää. Käsittämättömän moninumeroinen lukema, totta kai.

Antin verstaassa syntyy hienoja puuesineitä, kulhoja, lautasia ja kuppeja. Antti on selvittänyt myös, miten estää puuesineitten halkeaminen myöhemmin. ”Puuaines on kuivatettava pitkään uunin pankolla. Siten syntyy täyskovaa ainesta”, asiantuntija neuvoo.

Joulun lähestyessä Antti esittelee myös valmistamiaan himmeleitä ja olkitähtiä. Tyttö ihailee kynttilän valossa oikeasti sädehtiviä luomuksia eikä voi ymmärtää, kuinka vanhan miehen käsissä voi syntyä jotain niin siroa. Ikiliikkujaakin Antti ryhtyy suunnittelemaan ja rakentelemaan, vaikka tietää, ettei kukaan vielä ole sellaisessa onnistunut. Keskeneräisestä työstä ei juuri tietoja heru, vaikka tytön isä koettaa udella Antin poiketessa ehtokyllään naapuriin.

Tiedonjanoinen Antti aloittaa puolestaan illan haastelut aina samalla kysymyksellä: ”Mitäs sinnen suureem mailmaan kuuluu?” Isä kun työnsä puolesta kiertää maata ja tapaa ”suurii herroi”.

Antin sisko Anna elelee myös yksinään, muutaman kilometrin päässä Laukkonlammen takana. Anna poikkeaa usein juttelemaan tytön äidin ja mummon kanssa. Kahvikin maistuu.

”Aivan uusi aikakausi alkaa, kun päästään nauttimaan upouudesta Ervin koulusta.”

Yhteiskoulun vuoden 1963 ylioppilaat laskivat kiitosruusunsa sankarivainajille.

Äiti tyttärineen käy puolestaan silloin tällöin Annan matalassa majassa. Sen ahtaammin ei tytön mielestä voisi asua. Silti Annan makuusija ja puuhella ovat siellä sulassa sovussa ja asukas huokuu tyytyväisyyttä. Paljastaapa hän harrastavansa myös runojen kirjoittamista ja antaa runovihkonsa luettavaksi.

Kylän raitti jää, polut maailmaan aukeaa

Härkätieläistynyt tyttö pääsee opiskelemaan oppikouluun. Vanhan puukoulun tiloissa on tunteja kahdessa kerroksessa. Aivan uusi aikakausi alkaa, kun päästään nauttimaan upouudesta Ervin koulusta.

Joskus iltaisin kävellään pääkatua edestakaisin ja supistaan koulukokemuksista. Tarkkaillaan sattuisiko salainen ihastus tulemaan vastaan. Ei näy. Mutta sitten jostain tyttöjen eteen ilmaantuukin nuorehko mies, jonka askellus kulkee joustavasti kuin vietereillä. ”Olispa toi rento ja kevytkenkäinen nuorukainen mun poikakaveri”, toinen tytöistä huokailee huomaamattaan ääneen. Koulukaverit sen kuullessaan tyrmäävät tyystin tytön haaveilut: ”Älä ny hullujas puhu. Sehän on Hammaspeikon pelätin ja naimisissakin jo.”

Vuodet kuluvat nopeasti kohti ylioppilaskirjoituksia. Valkolakin saavuttaneet marssivat lakituksen jälkeen yhdessä vielä kerran kylän raittia. Päämääränä on hautuumaa. Kiitokseksi vapaasta isänmaasta nuoret laskevat ylioppilasruusujaan sankariristin juurelle.

Koulun päätöksen jälkeen nuoret hajaantuvat kulkemaan omia polkujaan. Someron valtaväylää riisutaan vuosien mittaan vanhentuneista kulisseistaan. Sahan pilvenpiirtäjätapuleista ei näy enää jälkeäkään. Muistotkin lienevät rapistuneet nyt jo eläkeläiseksi ehtineen somerolaistytön muistilokeroissa. Sininen talo vain seisoo tukevasti paikallaan.

Askeleita aikojen takaa kuunnellut seisahtuu vielä kerran tutun koulutien risteykseen. Sieltä on koulupäivän päätyttyä lähestymässä yksinäinen, ujon näköinen poika. Aivan kuin hän hyräilisi jotain. Mistähän hän mahtaa haaveilla? Paratiisistako?

Lisälähteenä:
Erkki Markonaho

Meil Somerol kaik on hyväst

Tänä vuonna mediassa on kyselty kansalaisilta, mitä asioita he arvostavat itsenäisen Suomen satavuotisessa historiassa. Minusta on tärkeintä – oikeastaan suuri ihme – että Suomi selvisi itsenäisenä toisesta maailmansodasta ja että siirtoväki, yli 400 000 evakkoa, pystyttiin asuttamaan.

Minä olen evakkoperheen tytär. Karjalaisesta isästäni tuli hyvä somerolainen, suorastaan Someron PR-mies.

Ennen Somerolle asettumista isäni Matti Romu ja äitini Linda Kuisma avioituivat kesällä 1917 Muolaan Telkkälässä. Äiti oli 18-vuotias, isä 28-vuotias. Telkkälä oli suuri 60 talon kylä 12 kilometriä pitkän Kirkkojärven rannalla. Siellä vanhempani viljelivät suvun ikiaikaisia perintömaita ja saivat kolme tytärtä ja pojan. Yhtäkkiä syttyi sota ja muutti koko elämän. Talvisodan evakkomatka päättyi Somerolle Harjun kartanoon. Pian alkoi kuitenkin jatkosota ja Suomen armeija valloitti Karjalan takaisin. Kevättalvella 1942 karjalaiset pääsivät palaamaan kotiseudulle vielä pariksi vuodeksi.

Perheeni paluu oli surullinen, sillä mukana oli veljeni Martti – ruumisarkussa. Hän oli talvisodan jälkeen 17-vuotiaana lähtenyt vapaaehtoisena Salpa-linjaa rakentamaan. Siellä hän vilustui, sai keuhkokuumeen ja sen vakavat jälkitaudit ja kuoli Somerolla tammikuussa 1942. Martti haudattiin sodan myllertämään Muolaan kirkkomaahan.

Koko Telkkälän kylä oli poltettu, mutta takaisin palanneet asukkaat alkoivat raivata raunioita ja rakentaa. Minä synnyin Telkkälässä lokakuussa 1942. Äiti oli jo 43-vuotias, isä 53-vuotias ja vanhin sisareni täyttänyt jo 24 vuotta. Seuraavana kesänä asuimme jo uudessa kodissa, oli katto pään päällä, uunit muurattu ja pari huonetta valmiina. Kesän lopulla opin kävelemään. Elina-täti muisteli: ”Sie juoksit paljai jaloi siin kotipihal rotan peräs.”

Sitten 9.6.1944 alkoi Neuvostoliiton suurhyökkäys, jonka alta oli kiireesti paettava. Perheeni toinen evakkomatka päättyi taas Somerolle. Jatkosota loppui syyskuussa 1944, ja rauhanehdoissa Karjala menetettiin.

”Sie juoksit paljai jaloi siin kotipihal rotan peräs.”

Suomen eduskunta sääti nopeasti siirtoväkeä ja rintamamiehiä koskevan maanhankintalain. Vuonna 1946 vanhempani rakensivat uuden kodin Someron Pälikönkulmalle ja alkoivat viljellä entisiä Harjun ja Urmaan kartanon maita. Minäkin täytin neljä vuotta ja minulla on jo omia muistoja noista ajoista.

Viime toukokuussa presidentti Mauno Koiviston hautajaisissa piispa Eero Huovinen puhui siunauspuheessaan presidentin suurista käsistä, jotka ovat olleet vahvasti kiinni Suomi-laivan peräsimessä. Minun isälläkin oli suuret kädet, ja hän oli pitkä. Kun isä vanhoilla päivillään oli kerran sairaalassa, niin hoitajatar kysyi: ”Ovatko Romun kädet turvoksissa?” Siihen isä vastasi naurahtaen: ”Nää miu kättein on viime vuossaan mallii.”

”Yksi isäntä tuli myöhässä ja sanoi, että uutisissa juuri kerrottiin Mannerheimin kuolleen. Silloin kaikki miehet ottivat hatun päästään ja pitivät siinä lumisella pellolla hiljaisen hetken.”

Muistoissani näen ahkeran isäni kyntämässä, niittämässä koko päivän paita hiestä märkänä, pystyttämässä kuhilaita, puimassa tai puita pilkkomassa. ”Tuleha Raija kiertämää tahkoo”, isä pyysi ja minä kiersin ja katsoin, miten taitavasti hän teroitti viikatetta.

Valoisat, seuralliset vanhempani tutustuivat pian uusiin somerolaisiin naapureihin. Autettiin töissä puolin ja toisin ja pidettiin talkoita. Käytiin iltaa istumassa, hämäröimässä, kuten Karjalassa sanottiin.

Eräs naapureihin liittyvä muisto on jäänyt mieleeni. Elettiin tammikuun loppua 1951. Olimme äidin kanssa menossa kylään, ja äidillä oli korissa piirakoita ja pihkamaitoa tuliaisiksi. Siinä pellolla oli meidän isä ja Pälikönkulman miehiä, puhuivat muistaakseni salaojituksesta. Yksi isäntä tuli myöhässä ja sanoi, että uutisissa juuri kerrottiin Mannerheimin kuolleen. Silloin kaikki miehet ottivat hatun päästään ja pitivät siinä lumisella pellolla hiljaisen hetken. Historiallinen muisto!

Muistan, miten isä kerran Joensuusta tullessaan toi juuri ilmestyneen Muolaan historian. Kirjassa oli pieniä mustavalkoisia kuvia, joita äiti ja isä liikuttuneina katselivat. Sitten isä alkoi lukea ääneen tekstiä: ”Telkkälä, kautta Kannaksen kuulun Romun suvun kantakylä, on tunnettu hyvistä pelloistaan ja pitkiä kauppamatkoja tehneistä miehistään.” Isänikin oli nuorena miehenä käy-

nyt oman isänsä kanssa Pietarissa maataloustuotteita myymässä ja muisteli joskus Pietarin suuria siltoja ja ihmisvilinää. Mutta entä tuo ”kuulu Romun suku”? Somerolle asutettiin sodan jälkeen monta Muolaan Romua. Varmaan sukunimi tuntui somerolaisista oudolta, jopa rumalta. Oikeastaan nimen kantasana on myönteinen ja arvokas. Tutkijoiden mukaan vouti on merkinnyt vanhoihin verokirjoihin isännän sukunimeksi kreikkalaisperäisen sanan romanos, joka tarkoittaa lujaa ja kestävää. Murresanakirjasta löysin myös kauniin merkityksen: romu voi olla aisakello tai tiuku. ”Pannaa romu heläjämmää, ko lähetää joulukirkkoo.”

Meillä oli kotona tuvan seinällä Muolaan kirkon kuva, ja kotipihalle peltojen takaa näkyi Someron kirkon torni. Vanhempani olivat uskovaisia ihmisiä ja kävivät sunnuntaisin kirkossa ja minä heidän mukanaan. Sekä isällä että äidillä oli hyvä lauluääni, ja he osasivat ulkoa monet virret. Minäkin lauloin, mutta joskus sanat naurattivat, esimerkiksi ”miespolvet vaipuvat unholaan”. Saarnastuolin kuvista minua katselivat Matteus, Markus, Luukas ja Johannes. Tiesin Someron pappien nimet: Sulo Tasanko ja Otto Perko.

Serkkuni Olga Taponen, joka eli yli 102-vuotiaaksi, muisteli miten Karjalassa isäni isä Pietari Romu lauloi aina ja oli niin valoisa ihminen, että ”niiko ilo ois ain hohtant häne kasvoiltaan”. Isoisä oli vielä aikuisille lapsilleenkin muistanut kertoa: ”Kun Muolaan kirkon kellot lauantaisin soivat, niin silloin alkaa pyhä ja työnteko loppuu.”

Isovanhemmat opettivat myös, että toisista ihmisistä ei saa puhua pahaa, ja tätä omat vanhempanikin tähdensivät. Surullista, että nykymaailmassa on niin paljon vihapuhetta eikä mikään ole pyhää.

Ennen sotia Muolaassa ei ollut oppikoulua vaan lähin oli Viipurissa. Muolaasta oli Viipuriin noin 70 kilometrin matka, pari linja-autovuoroa ja postiauto kulkivat päivittäin. Olisi pitänyt vuokrata koulukorteeri Viipurista. Olen lukenut, että Viipurin oppikoululaisilla oli erikoinen tapa. Joka ilta kello seitsemän sekä suomen- että ruotsinkielisten koulujen oppilaat lähtivät kävelemään Torkkelin kadulle näyttäytymään, tytöt omana ja pojat omana ryhmänään.

Someron yhteiskoulu taas oli toiminut jo vuodesta 1927 lähtien. Minä halusin oppikouluun ja vanhemmat kannustivat. Koko lukioajan saimme opiskella arkkitehti Aarne Ervin suunnittelemassa modernissa koulutalossa. Sen avarilla valokäytävillä kuljimme. Someron yhteiskoulu oli kouluista parhain, se oli rehtori Vilkin ja persoonallisten opettajien koulu.

Äitini kuoli syksyllä 1953 syöpään, juuri kun olin aloittanut oppikoulun. Lohduton suru valtasi koko perheemme, ja elämä tuntui pysähtyvän. Uskonsa ja valoisan luonteensa avulla isä jaksoi eteenpäin. Tilanpitoa jatkoi Kangasniemeltä Somerolle muuttanut vanhin sisareni perheineen, mutta isä auttoi joka päivä talon töissä. Isä kuoli juhannuspäivänä 1972 Someron sairaalassa. Muistan, että sairaanhoitaja sanoi minulle: ”Teidän isänne oli hyvin viehättävä potilas.”

Isäni oli karjalainen, mutta hänestä tuli myös hyvä somerolainen. Matkoilla isä kehui Someroa tähän tapaan: ”Kyl tää teijä pitäjä on pien verrattun Someroo. Meil on siel kaik, ei puutu mittää, on koulut, on sairaalat, on kaupat ja toripäivät ja autoloi on nii paljo, jot keskustas yhtämittane jono.”

”Meil on siel kaik, ei puutu mittää, on koulut, on sairaalat, on kaupat ja toripäivät ja autoloi on nii paljo, jot keskustas yhtämittane jono.”

HYDRO-OSA
Finland Oy
Toivottaa
Rauhallista Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
Tarmon Teräs Oy
0400-910 696

Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta
Annen Kukka ja Koti
Kassatie 3-5, Somero
040 779 7749
www.annenkukkajakoti.fi
Avoinna:
ma-to 9-17.30
pe 9-18
la 8-15
su 9-15
(3.12-24.12)

kalustetalo
VIRTANEN
www.arvovirtanen.fi
SOMERO
02-722 1277, Takalankuja 5
FORSSA
03-435 6570, Aleksinkatu 1
SUOMEN VAHVIMMAT
2007-2011
Palvelemme
10-18, 9-14

Hanakat®
JOTTA KOTI TOIMISI
www.hanakat.fi • www.hanakatverkkokauppa.fi
Putkiasennus Lindström Oy
Knuutilantie 6, 31400 Somero
• puh. 040 5888 641, 040 7669 419
Avoinna ma-pe 9.00-17.00, la 9.00-13.00
• www. putkiasennuslindstrom.com

SOMERON UIMAHALLI
LOISKE
www.someronuimahalli.fi

Metsänomistajat
SALOMETSÄ

Kolatun Juustola
Jouluiloa & onnea
vuodelle 2018
kolattu.fi

Hyvää joulua
ja onnellista
uutta vuotta!
Joulumuistamisten sijaan olemme tukeneet nuorten työllistymistä ja tehneet vapaaehtoistyötä 100-vuotiaan Suomen hyväksi.
Suomi Finland 100
OP Lounaismaa

Kirjoituskonekokoelman lajittelutyö alkoi

Jyrki Raulon keräämän, noin tuhannen kirjoituskoneen kokoelma on ollut varastoituna Harjun varastolle joitain vuosia. Raulon lesken lahjoittamat koneet siirrettiin sinne aikanaan Kimalan kartanolta nopealla aikataululla.

Kirjoituskoneet olivat eri varastointivaiheissa likaantuneet ja sekoittuneet, konemassan perkaamiseksi aloitettiin lajittelutyöt kevättalvella 2017.

Alkuvaiheen suunnittelutyö tehtiin Somero-Seuran varapuheenjohtajan Olli Nuotion ja allekirjoittaneen toimesta. Ahti Kukkonen suunnitteli hyllyrakenteet, joihin kirjoituskoneet kannettiin.

Myöhemmin painavien koneiden kantoon, sekä hyllyrakenteiden tekoon osallistui vakiintunut ”yleistalkooporukka”, Tuomo Grönholm, Jukka Fonsell, Kari Järvinen ja Juhani Kaivo.

Kokoelma jakaantui karkeasti kahteen osaan: isoihin pöytäkoneisiin ja matkakirjoituskoneisiin. Isojen koneiden luetteloinnin valmistuttua katsottiin epätarkoituksenmukaiseksi lajitella matkakirjoituskonemassaa.

Koneista haluttiin arvio, ja sitä varten paikalle kutsuttiin Helsingin liikemiesten kauppaopiston tiloissa toimivan, Suomen kirjoituskonemuseon perustaja Raimo Harlio.

Harlio kertoi yleisesti kirjoituskoneiden museo- ja keräilytoiminnasta Suomessa ja ulkomailla.

Alan arvostetuin toimija Euroopassa, Peter Mitterhofer-museo sijaitsee Italian saksankielisessä Etelä-Tirolissa lähellä Meranoa. Saksassa kirjoituskoneiden keräily on voimissaan, siellä toimii monta teknisten museoesineiden huutokauppayritystä.

Suomessa kokoelmia on kirjoituskonemuseon lisäksi Tekniikan museolla ja Tampereen Vapriikilla. Molemmilla on kokoelmien lisäksi koneita varastoituna.

Kirjoituskoneita keräillään Suomessa verrattain vähän ja markkinat ovat heikot.

Somero-seuran kokoelmasta Harlio osasi suoralta kädeltä sanoa, että suurin osa on metalliromua. Parisenkymmentä parempikuntoista ja harvinaisempaa konetta hän poimi joukosta.

Armas Töykkälä:

Raimo Harlio arvioi Somero-Seuran kirjoituskoneet. Johtopäätelmä oli, että suurin osa joutaa romuksi. Konemassasta poimittiin säilyttämisen arvoiset yksilöt.

Kirjoituskoneiden joukossa tiedettiin olevan pari erikoisuutta, Helsingin olympialaisissa käytössä olleet, olympiarenkain koristetut koneet. Renkaat eivät lajittelussakaan olleet hämärässä hallissa kenenkään silmiin osuneet.

Harlion ohjeilla olympiakoneet löytyivät, ne olivat merkiltään Halda-Norden. Arvio oli, että niiden käypä markkina-arvo on sadan euron tuntumassa.

1800-luvun puolelta löytyi myös muutama kone, niiden arvo lienee samaa luokkaa.

Merkittävin huomio oli kuitenkin se, että matkakirjoituskoneiden puolelta löytyi 1970-luvun design-aikakauden koneita. Näihin uudempiin koneisiin Harlio kehotti perehtymään tarkemmin.

Kirjoituskoneprojekti jatkuu romukoneiden myynnillä tai kierrätykseen viemisellä. Arvokkaat koneet puhdistetaan ja matkakirjoituskoneiden joukosta poimitaan parhaat yksilöt.

Parhaista koneista kootaan museokokoelma, jonka tulevaisuudesta päätetään myöhempinä aikoina.

Juha Heikkilä

Kirjoituskoneita on luetteloitu nelisensataa kappaletta. Nyt ne odottavat jatkokäsittelyä niitä varta vasten rakennetuissa hyllyissä.

Elotalkoot

Maatiloilla viljeltiin 1940- ja 1950-luvulla yleisesti ruista. Elettiin omavaraistalouden aikaa. Oli tärkeää tuottaa leipävilja itselle. Yli omantarpeen menevä osuus voitiin myydä.

Ruista pidettiin hankalana kasvina, koska se oli hallan arka. Se kukki juhannuksen aikaan. Siitepöly pöllähteli sakeana pilvenä pellon yllä. Suotuisalla ilmalla tuli hyvä viljasato. Elokuun alkupuolella tähyiltiin jo pellon suuntaan, josko sen vihreys olisi muuttunut kellertäväksi. Kun tähkä taipui ja muuttui sopivan väriseksi, oli jyvä kovettunut.

Alettiin suunnitella talkoopäivää. Kylältä pyydettiin apuväkeä. Piti olla niittäjät ja sitojat heidän perässään. Lisäksi tarvittiin ne, jotka kokosivat lyhteet kuhilaisiksi eli kykkäiksi. Lähemmäs kymmenen henkeä tarvittiin, että homma sujui joustavasti.

Työ vaati poutapäivän. Talkoopäivän aamuna väki kokoontui aamiaiselle tupaan. Siitä sitten lähdettiin pellolle, niittäjät edellä. Viikatteet oli teroitettu. Kolmen niittäjän perässä oli yksi sitoja. Jos oli väkeä tarpeeksi, saattoi porukassa olla myös yksi ylösottaja. Hän kokosi sitojalle valmiiksi kasoja, mutta kotonani ei sellaista ollut. Miehet yleensä niittivät, ja naiset kokosivat sitomat eli lyhteet.

Olin itsekin nuorena mukana kotini elotalkoissa sitojana. Viikatteet suihkivat. Kai siinä jotain kilpailuhenkeäkin oli mukana. Niittäjän perässä olevaa laistoa kutsuttiin karheeksi, laisto oli karheen leveys.

Jokainen sitoja keräsi itselleen sopivan olkinipun, jossa oli tähkäpäät samaan suuntaan. Tästä nipusta otettiin kourallinen olkia siteeksi. Kiinni tartuttiin molemmilla käsillä ja nippu pyöräytettiin siteen avulla ympäri. Side vedettiin nipun ympäri tiukasti, sidottiin yhteen monella kierteellä ja työnnettiin päät siteen alle. Sitoman piti olla napakka, että se kesti käsittelyä. Sitten se oli valmis heitettäväksi keskemmälle sarkaa, mikä helpotti kuhilaitten tekijöitä.

Kuhilas tehtiin niin, että ensin nostettiin kolme vahvaa jalallista eli sitomaa nojaamaan toisiinsa vasten ja sidottiin ylhäältä yhteen. Tämän kehikon ympärille kerättiin sitoma tasaisesti joka puolelle, mutta ei niin tiiviisti, ettei ilma olisi päässyt kuhilaan keskelle. Viimeiseksi taitettiin kookas sitoma kuhilaan päälle suojaksi. Eräs nainen kylältä oli kookas ja roteva. Hän teki isoja lyhteitä ja pääsi kovasti eteenpäin, jos niittäjän takana oleva karhe oli tasainen ja tähkäpäät nätisti samaan suuntaan. Siitä oli helppo kerätä ja sitoa.

Siihen aikaan ei juuri suojavaatteita ollut. Naisilla oli liina päässä, päällä pitkähihainen pusero, esiliina ja hame, jalassa tavalliset kengät. Miehillä oli suorat housut, pitkähihainen paita tai pusero, lippalakki tai huopahattu päässä. Jalassa heillä oli nahkasaappaat. Sitomia tehdessä oljet ja sänki raapivat käsivarsia ja sääriä. Viljan seassa oli ohdakkeita ja muita rikkaruohoja. Työn tuoksinassa ei ehtinyt kipua tuntea. Piti koettaa pärjätä muiden mukana.

Onneksi tuli tauko, ja kahvi tuotiin pellolle. Sen kanssa tarjoiltiin pullaa ja muuta juotavaa. Kyllä maistui hyvälle. Tarinoitiin ja levättiin hieman pellon pientareella. Kahvitauon virkistäminä jatkettiin taas samaa työtä.

Lounas syötiin tuvassa. Siistiydyttiin vähän ja istuttiin ruokapöytään. Emäntä oli tehnyt parhaansa, että ruoka oli maittavaa. Talkoopäivinä laitettiin tavallista parempaa ruokaa. Tarjolla saattoi olla lihakastiketta, lihapullia, perunoita, rosollia, kananmunia, leikkeleitä, itse tehtyä leipää, voita, maitoa, piimää ja kotikaljaa. Ruokailun jälkeen pidettiin vähän pidempi tauko ja taas mentiin pellolle. Siellä jo valmiit kuhilaat odottivat tekemään lisää. Olihan päivä vasta puolivälissä. Juotavaa vietiin mukana.

Taas sama talkoohenkinen reipas työ jatkui. Siihen aikaan vilja oli pitkää, etenkin ruis. Tosin viljat eivät olleet niin vahvoja kuin nykyään, koska käytettiin vähemmän lannoitteita. Ei käytetty korrenlyhentäjäaineita eikä rikkaruohomyrkkyjä. Kauneimpia rikkakasveja oli ruiskukka.

Iltapäiväkahvit tuotiin pellolle. Emännällä oli kiire, kun muiden askareiden lomassa piti tämäkin toimittaa. Hän kaatoi pannusta kaikille kahvit, itse sai ottaa muut tykötarpeet mitä tarjolla oli. Taas jatkettiin, ja työn jäljet alkoivat jo näkyä. Kuhilaita oli enemmän ja enemmän.

Viikatteita hiottiin hiomakivellä eli liipillä niittämisen lomassa. Terävällä viikatteella oli kevyempi niittää. Niittäjillä hiki virtasi. En tiedä mitä ajattelivat työn aikana, ehkä ei muuta kuin pärjäämistään. Kyllä pieniä taukoja pidettiin ja heitettiin herjaa. Porukassa työ oli helpompaa ja mieliala pysyi korkealla. Kun talkoopäivä päättyi, vuoden ruissato oli saatu leikattua ja pelto oli täynnä kuhilata.

Lopulta tuli iltaruuan aika. Monenlaista herkkua oli pöydässä. Yhtenä ruokalajina saattoi olla lihakeittoa. Puuro ja marjasoppa oli tavallisin jälkiruoka. Puheensorina oli kova, sillä pöydässä oltiin iloisella mielellä väsymyksestä huolimatta.

Äitini kertoi: ”Minun nuoruudessani 1920- ja 1930-luvulla oli maaseudulla paljon nuoria. Perheet olivat suuria. Talkooporukka teki kepposia toisilleen. Vedettiin tuoli alta pois, jos vähänkin nosti takamustaan. Tai aukaistiin puulaatikon kansi auki salaa, että olisi istuttu kannettomaan laatikkoon tai mätettiin ylimääräistä ruokaa lautaselle, jos katsoi muualle.” Kotonani ei sellaista tapahtunut. Kun oli ruokailtu rauhassa, oli palkanmaksun aika. Palkka ei ollut suuri, se saattoi olla myös vastapalvelus naapurille. Tällaisen päivän jälkeen, ainakin itselleni, uni tuli viipymättä. Ei huomannut ohdakkeiden ja sängen raapimaa kirvelyä, niin fyysistä työ oli.

Jalmari ja Amanda

Aivan tarkkaa ajankohtaa ei ole tiedossa ensi tapaamisesta. Se voisi olla vuonna 1915 kevätkesällä, kun Jalmari oli polkupyörämatkalla Koijärveltä Somerolle. Matkan tarkoituksena oli kylvösiementen osto. Oli lämmin kesäpäivä ja Jalmari poikkesi Mäkitaloon juomaan vettä.

Amanda oli silloin juuri rippikoulun käynyt ja nuori vielä. Hän oli jo joutunut osittain emännyyttäkin hoitamaan, kun oma äiti sairasteli. Jalmari oli 28-vuotias nuorimies. Ehkä siinä jo katseet kohtasivat ja ajatustasolla jotain tapahtuikin. Mutta Amanda oli niin nuori silloin noin 15-vuotias. Syksyllä hän täytti 16 vuotta, joten asia siirtyi tuonnemmaksi. Jalmari alkoi kyllä kirjoitella.

Kihlautumisaikaa ei tarkkaan tiedetä, mutta on olemassa vanha asiakirja, jonka molemmat ovat allekirjoittaneet 27.10.1917. Jalmari nimetään siinä Amandan ylkäksi, joten ilmeisesti he olivat kihloissa. Amanda oli täyttänyt 18 vuotta ja Jalmari oli 30-vuotias.

Avioliittoon heidät vihittiin seuraavana vuonna 13.9.1918, mutta tästä tilaisuudesta ei ole valokuvaa. Yksi Jalmarin lähettämä kirje Amandalle on löytynyt. Kirje on päivätty 17.5.1918 ja lähetetty Koijärveltä Somerolle. Jalmari asui silloin veljensä Nestorin kanssa yhdessä omistamallaan tilalla Koijärvellä.

Mäkitalo.

Amanda ja Jalmari kihlakuva vuodelta 1917.

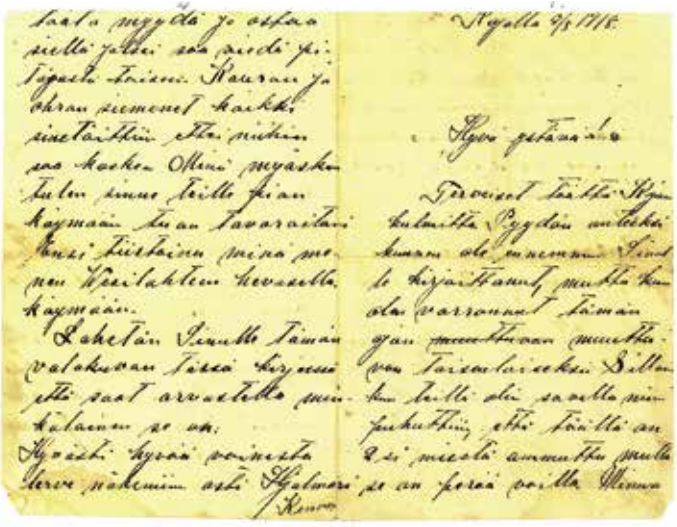

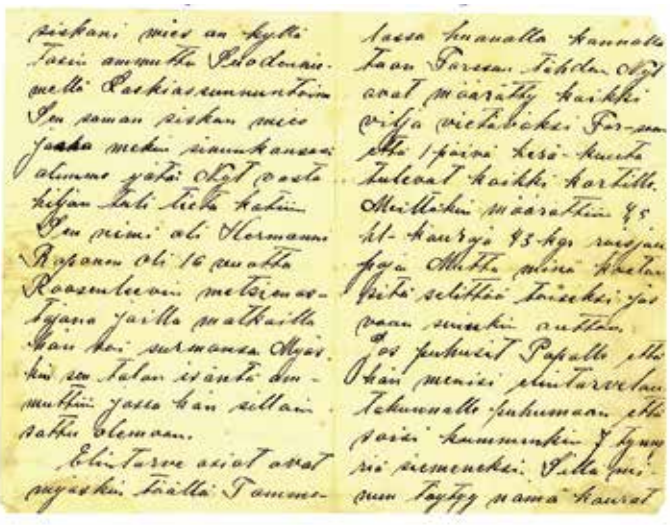

Pönkä-ämmä

Lapsuuve muistohein Somerol kuuluut lauvantakiltaset saunas käynnit. Pihal ulkorakennukse pääs ol hirsine, puil lämmitettävä sauna, sova jälkeen tehty. Evakkoo Karjalast ko tulliit, ensimäiseks rakensiit saunan mis sit assuit taloteo ajan. Etteise akkunat olliit pienii ristikkoisii. Tuoksu sissää männes tuntu oikei lahialt. Porstua ja löylytila välis ove pääl ol pien lasine luukku mis sisäl lamppu. Se valas saunan sekä etehise – hämäräähä siel ol. Kaik rakenteet olliit isse tehty: lauteet, vanhast tynnörist vuorattu kiuas, siit löylyheittoluukku vinost yllääppäi hormii, siin juska, luonnokivet kiukaas.

Mei vanhamummo lämmitti ain saunan. Hää käi viimisen ko kukkaa muu ei jaksant mummo kovvaa löylyheittoo. Myö isommat lapset mäntii isä kans - takit pääl, tossut jalas juostii piha poikki. Kanspelt avattii ja vettä koussikal heitettii. Kuuma höyry tiivisty musta kato naulakantoihi ja tipahtel, läikähtel sielt paljaal ihol. Se tuntu meist lapsist pelottavalt. Lauteet olliit korkial, näät ko allaal betonlattia ol kylmä. Isä-Eino viskas löylyy, nost meitä lapsii vuoroperrää kuumaa katoraijaa ja tokas jot nyt ajetaakii yskä ja nuhat pois. Sit hää alko veisaamaa:

Mää yskä Mälkölää,
tapa sieltä pönkä-ämmä,
jätä ukko itkemää.
Mää yskä Mälkölää,
tapa sieltä pönkä-ämmä,
jätä ukko itkemää.
Mää yskä…

Vanhuksilla on elämänviisautta ja neuvoja nuoremmille. Paijan vanhamummo Helena 1867–1967 oli aikanaan Someron ja koko Lounais-Hämeen vanhin asukas.

Tää monotonine värssy, laulu ko loitsu jäi iäks soimaa miu mielehein. Ihmettelin ain jot mikä herjalaine tuo pönkä-ämmä oikei ol – ovveeks hää pönkäjää? Mikä metka mälkölä – lieks vällee jollakii nälkä? Kuiteskii laulu sanoma ol hyvi vaikuttava – käsketäähä siin suorastaa surmata, vaik kohe onkii tuo nähtäväst vihelijäine ämmä, jol on sit raasu ukko. Hänet sai jättää yksinnää suremaa. Voi ihmeläine! Mite tavaline yskä tai köhä kettää vois tappaa – melko lennokasta ajattelluu, mie sano! Selitystä en sillo lapsen siihe saant. Ol vissii itse asjas vaa tuo tarina.

Ko viittä kymppii lähestyin ja innostuin tutkimaa suvu historiijaa, tul yskälaulu mielehein. Sukutiijoist löysinkii kiintosan asjan: issäin äit ol Tuusa Hilma Muolaa Ylä-Kuusaa kyläst ja häne issääsä Ville Tuusa isäisä äijiäit ol olt kirkokirjoihe mukkaa Catariina Pönckä, niiko vällee sanottii Pönkä Katri. Katri ol syntynt tuhatseitsemäsattaaluvu puolesvälis Mälkölä kyläs. Oliks mie löytänt mitä mie etsinkii? Vai oliks tää Katariina ämmä tyttärii?

Muolaa Harvolas, issäin kotkyläs Karjalas laulettii yskälähetyslauluu ainakii jo tuhatkaheksasattaa luvul. Hinkuyskä – tai niiko kirkokirjois sanottii kikhusta - ol tuoho aikaa tavaline vaiva ja usjast kuolemaks, etekii lapsil. Syksyl kakstuhattaneljä mie oli haastattelemas Alastarol yheksäkymmentkolmvuotiasta Onni Paijaa, Viljaam-äijäin serkkuu. Onni haasto jot hää ol käynt poikasen issääsä keral Mälköläs ja kerto täst saunalorust häne muistamahhee version. Se ol tällane:

Mää yskä Mälkölää,
tapa sieltä pönkä-ämmä.
Mälköläs on musta lehmä,
akka alla lypsämässä.
Minkä akka alta sai,
ukon runttu ryyppäs kai.

Tätä muotoo ei vällee lapsil saunas laulettu, mut hyvi tunnettu ol ämmä.

Muolaas tiesiit muitakii tietäjii ja kansaparantajjii. Heinjoe puolel ol utala akka, Huumola mummo. Hää haasto asjoi ieltpäi ja käytti rohtoloi parantamissee. Monet hää jelppas terveeks. Selvänäkötaijostaa kuulu ol Vaalimoi noita naapurpitäjäs Valkjärvel. Harvolalaine Seppäs-Kaija muistel miul veljeesä Kaunon yhe kerra etsinee lehmäässä Vaalimoi tietäjä ohjee mukkaa – ja ol löytänt.

Näist parantajist on paljo tarinaa. Kuka appuu hak, häne pit viijä viinapullo mukannaa. Ensteeks noita tiijustel jot onks pirttii mukan? Pullo lävitse hää sit katso ja näk heijastuksest mis elukka tahi hävint tavara ol. Lähiseuvult ja joskus kauempaakii tulliit äkillises sairauves kysymää appuu. Noita sekotti lääkkeeks tupakkaa, rasvaa, kermaa, pirupaskaa – ilmas kuivattuu hartsinestettä – ja vanhaamiestä eli arsenikkii, tek niist sekotuksen. Hoito tepsi ja pakotus läht ain siin samas. Elukoihe parantamises hää käytti usjast

poppakonstiloi – lehmää pit lyyvä rautaketjul ja syöttää ruisjauhoo. Kaikelaisii ihmetyksii ja kummii tapahtu, ihmiset näkkiit ja säikähtiit. Noija maine vaa kasvo. A reheline ol tietäjä. Maksun otti etukättee, usjast luonnotuottein. Jokkuu käi uteliaisuuttaa, vaa hönnittämmää ei noitaa kukkaa kyvent.

Ehäsiel Kannaksel maaseuvul ennevanhaa lääkärlöi lähel olt ja Viipurii ast lähtöö pit ollakkii jo melkee kuolt. Millo karjaa ol häyvvööksis, muute tarvittii issoo pulmaa neuvoo tahi hätähyksissää sairautee appuu, käännyttii mielellää tietäjä ja parantaja puolee. Näi vissii tää lauluihe pönkä-ämmäkii, velho, aks hää vaik ois olt tää mei Mälkölä Pönkä Katri, avitti ihmisii monelviisii.

SANASELITYKSIÄ – Keski-Kannaksen murretta:
etteine, etehine, porstua = eteinen
lahia = lempeä
isse = itse
juska = uunin savupelti
koussikka = vesikauha
metka = omituinen
vällee = ehkä, luultavasti
usjast = usein
utala = taitava, rohkea
haastaa = puhua, kertoa
ieltpäi = edeltäpäin
jelpata = auttaa
pirtti = väkiviina
pakotus = särky
siin samas = heti
a = mutta, vaan
hönnittää = puijata
häyvvööksis = kadoksissa
hätähyksissää = hädissään
aks = jospa, kuitenkin
avittaa = auttaa
monelviisii = monella tavalla

Teksti ja kuva: Juha Heikkilä

Toimeliaat talkoolaiset ylläpitävät Somero-Seuran rakennuksia

Somero-Seuralla on hallinnassaan lukuisia arvokkaita historiallisia rakennuksia. Torppamuseon pihapiirissä on eri rakennuksia yhteensä kolmetoista ja lisäksi Somero-Seuralla on Sauhutupa Jaatilassa, Savenvalajamuseo Kultelassa sekä Pitäjänmakasiinit Kirkonmäellä. Vanhat rakennukset tarvitsevat säännöllistä huoltoa pysyäkseen kunnossa ja säilyäkseen.

Somero-Seuran rakennuksia huolletaan enimmäkseen talkootyönä, jonkin verran kunnossapitoa hankitaan ammattilaisilta. Pitkälti Voitto Ollonqvistin johdolla on kunnossapitoa tehty viimeiset vuosikymmenet.

Vuoden 2017 kevättalvella korjattiin Torpan lattiankannakkeita ja syyskuussa uusittiin Torppamuseon puuvajan pärekatto. Edellisenä kesänä saatiin uusittua ladon ja tallin malkapuukatot.

– Kiitämme lämpimästi kaikkia talkoisiin osallistuneita avuliaita ihmisiä. Olemme parantaneet talkoista tiedottamista ja järjestäneet töitä niin, että osallistuminen olisi helppoa. Kaikki, niin miehet kuin naiset ja kokeneet ja kokemattomat ovat tervetulleita mukaan, kertoo Somero-Seuran talkoita tätä nykyä järjestävä Olli Nuotio.

Pärekatto uusitaan kahdenkymmenen vuoden välein

Katto on rakennuksen kriittisin osa, sillä jos katto pidempään valskaa, saa sanoa hyvästit pian koko rakennukselle. Suurimmassa osassa Somero-Seuran rakennuksista on joko päre- tai malkapuukatto. Vain Torpan päärakennuksessa on tiilikatto ja Pitäjänmakasiineissa peltikatot.

Torppamuseon puuvajan pärekatto uusittiin tiistaitalkoissa 15.8.–17.10. Kuvassa Kari Järvinen, Jukka Fonsell, Olavi Virtanen, Olli Nuotio ja Mauno Kuisma. Katon tekoon osallistuivat myös Tuomo Grönholm, Juhani Kaivo, Ahti Kukkonen, Tuure Salminen ja Kimmo Talikka.

Olli Nuotio ylläpitää Somero-Seuran rakennuksista eräänlaista huoltokirjaa, josta näkee, että pärekatto tulee uusittavaksi 15–20 vuoden välein. Malkojen alla oleva tuohi kestää pidempään kuin malkapuut, joten katto pitää. Kun lahonneet malkapuut on aika vaihtaa, tuohea voi pistää lisäkerroksen. Päreiden ja malkojen tekoa sekä katon korjaamista riittääkin joka vuodella.

– Myös seinähirsiä täytyy vaihtaa aika ajoin, kun alimmaiset tuppaavat mätänemään. Voitto on onneksi valanut sementtiset nurkkakivet monen rakennuksen alle, joten ne eivät enää vajoa kovin vikkelään.

Perinnerakentamisen niksit tutuiksi

Talkootyö on tärkeää siksikin, että käytännön työssä perinnerakennusosaaminen saadaan siirrettyä eteenpäin seuraavalla sukupolvelle. Rakentamisesta kiinnostuneiden nuorten kannattaa hyödyntää mahdollisuus ja osallistua talkootyöhön. Näin saa hyödyllisiä taitoja ilmaiseksi ja melko pienellä vaivalla.

– Teemme talkoilla myös tarveaineet, eli päreet sekä malkapuut. Vuonna 2018 uusitaan varmaankin ainakin sauhusaunan katto, jos vain malkapuutarpeita saadaan jostain koottua talven aikana, suunnittelee Nuotio.

Somero-Seuran talkooporukkaan voi ilmoittautua esimerkiksi ottamalla yhteyttä suoraan Olli Nuotioon tai muihin seuran johtokunnan jäseniin tai lähettämällä sähköpostia osoitteeseen info@somero-seura.fi. Paikalle sopii kernaasti tulla ilman ilmoittautumistakin. Talkoista kerrotaan myös Somero-lehden järjestöt toimivat -palstalla sekä seuran Facebook-sivuilla.

Juhlavia hetkiä vuodelle 2018
toivottaa Hovilan kartano
www.hovilankartano.fi

DECO TIKKI OY

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Harjun hallitie 4, 31400 Somero
Puh 0400 920 818 info@decotikki.fi
www.decotikki.fi

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Kaihdin-Lehtonen Oy
puh. 748 5814

Rakennuspeltityöt
Sadevesijärjestelmät
Kattoremontit

Kahimet Ky
Rypsitie 4, 31400 Somero
p. 040 514 4239

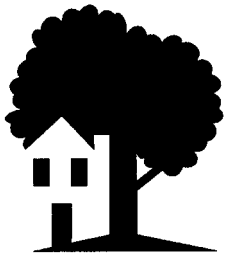

Hyvää Joulua ja
Menestyksekästä Uutta Vuotta 2018

KMS Palvelu Oy
0400-533 416

Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle!

Jätekuljetus Järvinen Ky

Puh. 040-505 3915

Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2018!

KONEURAKOINTI MIKKOLA
0500 970 610

Jaatimet

- ThermoFin®-tuotteet
- teräsovet ja -ikkunat
- lasiseinät
- palo-ovet E30–EI120

www.jaatimet.fi

Jaatilantie 77, 31400 Somero • puh. 020 7401 111

Perinteetön joulu?

Joulu on monelle muistojen, perinteiden, toiveiden, haaveiden ja unelmien aikaa. Itselleni joulu tai paremminkin joulunalusaika on myös kiireistä työaikaa. Mutta perinteet ja nimenomaan musiikilliset perinteet ovat minulle merkityksellisiä asioita. Näistä haluan nostaa esille kaksi ”sitkeintä”.

Ensimmäinen liittyy Maa on niin kaunis -virteen ja nimenomaan erääseen sovitukseen. Opiskellessani Kuopiossa 1980-90-lukujen vaihteessa erään lukuvuoden ajan hoiti vierailevaa professuuria ruotsalainen kuoroguru Anders Öhrwall. Hänen johdollaan tutustuimme monenlaiseen kuoromusiikkiin ja esitimme teoksia erinäisissä konserteissa.

Anders Öhrwall on tehnyt myös sovituksia kuoroille, ja yksi hänen käsittelyynsä päässeistä melodioista on juuri virsi ”Maa on niin kaunis”. Tästä sovituksesta on tullut allekirjoittaneelle, kuten myös monelle muullekin kuoronjohtajalle, se ainoa käytettävä. Sovitus ei itsessään ole mitenkään poikkeuksellinen eikä edes kovin vaikea. Tarvitaan sekakuoro sekä urut tai piano. Laulusolistien kanssa voidaan kikkailla, jos niin halutaan. Pieni alkusoitto, ensimmäinen säkeistö yksiäänisesti, välisoitto, toinen säkeistö neliääninen kuorosatsi, välisoitto ja kolmannessa säkeistössä melodian päälle hieno diskanttistemma. Siinä se. Ja joka kerta se vaan kolahtaa sielun syövereihin. Montaa on, mutta ei liikaa – siksipä se ei ehkä ole kulunutkaan. Ainoa puute sovituksessa on, että siinä ei ole loppusoittoa kirjoitettuna. Sitä olen monta kertaa kaivannut.

Toinen vahva perinteeni liittyy oikeastaan myös Anders Öhrwalliin, mutta mutkan kautta. Tämä edellä mainittu ja muutama muukin kyseisen herran sovitus löytyy pääkaupungilla toimivan sekakuoro Dominanten joululaululevyltä nimeltä Riemuitkaa. Olen hankkinut kyseisen levyn lähes 25 vuotta sitten. Levy on laitettu soimaan meidän perheessämme jouluaterian aluksi niin pitkään kuin muistan. Tai en minä ole mitään lupia keneltäkään kysynyt, olen sen vain aina laittanut soimaan. Ei siis ihme, että levyn muistaa lähestulkoon ulkoa. Seuraava kappale alkaa soida päässä jo ennen kuin edellinen on loppunut. Kyseisen levyn kuuntelu siinä tilanteessa tuntuu aina hyvältä. (Jaa, mutta onhan minulla kolmaskin perinne. Se, että otan jouluaterian jälkeen aina nokkaunet. Taitaa päivän työtehtävät yhdistettynä hyvään ruokaan ja juomaan tehdä siinä vaiheessa tehtävänsä.)

Mutta miten lie ollut aikoinaan siellä Betlehemin tallissa? Oliko perinteistä tietoakaan? Jos oli, niin mitä ne olivat? Jeesuksen syntymähetkestä on monella tavalla ollut joulu kaukana. Jossain vaiheessa kolme itämaan tietäjää toi lahjoja, mutta silläkään ei oikein ole tekemistä nykyisen joululahjaperinteen kanssa. Kyse lienee ollut ennemmin monenlaisesta hämmennyksen hetkestä. Joosef ja Maria ovat kaukana kotoa, mukavista sisäsiisteistä olosuhteista ei ole tietoakaan, mitään juhla-ateriaa ei ollut tarjolla ja Mariakin oli synnytysurakasta varmaan varsin uupunut. Hyvä, että äiti ja lapsi säilyivät hengissä, mikä jo itsessään oli varmaan suuren kiitoksen aihe.

Mutta niin on vain käynyt, että vietämme kristittyinä nykyisin jouluna Jeesuksen syntymäjuhlaa, johon on sattunut iloisesti liittymään kaikenlaisten perinteiden sekamelskaa. Mutta enpä minä ainakaan useimpia niistä kovin pahoina perinteinä pidä.

Perinteet liittävät meidät sukupolvien ketjuun. Ne antavat meille tarvittaessa raameja oman elämämme jäsentämiseen. Ei ole järkevää aina luoda jotain uutta, keksiä pyörää joka kerta uudelleen. Perinteet, jotka kestävät, ovat koeteltuja perinteitä. Niissä on siis pakko olla jotain hyvää, kestävää ja kantavaa. Tällaisten perinteiden äärellä on turvallista viivähtää ja levähtää, kyllä sitä uutta saa keksiä maailmassa ihan riittävästi muutenkin.

Enkelit ensin paimenille lauloi,
sielusta sieluhun kaiku soi.
Kunnia Herran, maassa nyt rauha
kun Jeesus meille armon toi.

Pixabay

Ensilumi

Kuin tyhjä valkoinen paperi
se peittää pihan
ja lapsen tavoin
piirrän sen puhtaaseen pintaan
kenkieni kuvat,
askelteni nauhan
ja kohta toiset jäljet
kulkevat niiden yli,
eikä yksikään meistä
tunnista itsestään
taiteilijaa.

Irja Laiho

Terttu Kosonen

Muistikuvia Somerolta

Arvoisa lukija, lähde kanssani muistelemaan Someron pääja sivukatujenkin taloja sekä liikkeitä noin 60 vuoden takaa. Muistikuvani alkavat Aukion talon yläkerrasta nykyisen Kassatien varrelta. Talossa oli myöhemmin tilat Aukion valokuvaamolle. Naapurissa oli Sjöbladin talo, jossa oli kenkäkauppa. Joensuun ja Kassatien kulmassa oli Vainion talo, jota myöhemmin kutsuttiin Tapion taloksi. Zaida Vainiolla oli vaatekauppa. Muistan Taijan valokuvaamon ja taisipa siinä olla kampaamokin. Vainiot asuivat yläkerrassa ja heillä oli vesiklosetti, siis WC, joka oli siihen aikaan aivan uutta. Seuraavana oli Hongiston talo, jossa oli kahvila ja kauppa. Sieltä ostettiin maitoa kannuun ja leipomon tuotteita. Leipomon tontilla oli isossa purukasassa jäitä, jotka säilyivät läpi kesän. Yhdessä rakennuksessa oli kivimankeli, jolla kävin äidin kanssa mankeloimassa liinavaatteet. Olipa pihalla Hongiston tyttöjen leikkimökkikin.

Osuusliike Oraksen talon edessä kasvoi isoja koivuja. Talon edusta oli sementtilaatoilla päällystetty ja sanoimme sitä ”Oraksen kaduksi”. Nykyisen K-kauppa Härkätien paikalla oli Hairon pitkä matala päärakennus. Nykyinen huoltoasema on kuten ennenkin, tosin siinä oli myös kioski. Seuraavana oli Lahden ruokakauppa. Ylitetään ohikulkutie ja mennään Vanhatielle. Ennen Keuruun kujaa, eli Antintietä oli Haanen talo, jossa oli tilitoimisto ja samalla tontilla oli Toikan Esan sekatavarakauppa. Koskisen kukkakauppa oli seuraavana. Vanhatien varrella oli Niilo Mäenpään kauppa, Antero Valtaharjun vaatetusliike ja myöhemmin Seppäsen kauppakin. Punaisessa matalassa talossa asuivat Kasarit. Seuraava talo oli iso niin sanottu manttaalitalo. Nykyisen Seurahuoneen paikalla oli Säästöpankin komea rakennus. Pankkisali oli iso ja tummasävyinen. Sinne kyllä jännitti mennä, kun isä lähetti asiaa toimittamaan.

Svenssonin taloon liittyy muisto hammaslääkäri Koroman vastaanotolla käynnistä yläkerrassa. Vastapäätä oli matkustajakoti Häme, jonka yläkerran suuressa salissa pidettiin juhlia. Alakerrassa oli Elma Knuuttilan kukkakauppa, josta ostin äitienpäivänä kukan. Lammin sillan pielessä oli VPK:n punainen rakennus, jossa oli torni. Joen rannassa olevalla laiturilla kävin äidin kanssa kesällä pyykkiä huuhtomassa. Sillan jälkeen toinen talo vasemmalla oli kaksikerroksinen ja siinä oli Kaarlo Poutasen kauppa. Vastapäätä oli vain peltoa. Kunnantoimisto oli paloaseman toisessa kerroksessa. Pihalta on purettu vanha kunnantoimistorakennus, jossa muistan olleen kirjaston ja kansanhuoltotoimiston sekä kunnansihteerin asunnon.

Palataanpa takaisin K-kauppa Härkätietä vastapäätä. Siinä oli Dahlbergin kaksikerroksinen talo, jossa oli sen ajan todellinen sekatavarakauppa. Yläkerrassa oli omistajaperheen asunto. Vieressä oli Marttojen talo, jossa muistan olleen kahvilan. Jossain vaiheessa Närvit asuivat siinä ja oli lääkäri Närvin vastaanottokin. Olipa siinä jonkin aikaa Maaseudun Villateollisuus OY:n myymälä ja konttorikin. Kujan toisella puolella oli Erppolan talo, jossa olivat asuintilat, leipomo ja kauppa. Someron Sahan konttori oli seuraavassa talossa ja tonttia oli joen rantaan asti.

Poiketaanpa Sepäntielle, ravintolasta seuraavana onkin kotitaloni. Yhdessä piharakennuksessa painettiin Somero-lehti ja päärakennuksessa kadun puoleisessa päädyssä olivat lehden konttori ja latomo, jossa ladottiin käsin ja koneella. Talon päätyhuoneessa oli jossain vaiheessa ruumisarkkuliikekin ja siinä meidän kauppatoimintammekin aloitettiin elokuussa 1945. Ravintolan paikalla oli Oraksen ravintola ja ulkorakennuksissa olivat puuseet ja varastot. Meistä seuraavassa talossa asuivat Alitalot ja se talo on siinä vieläkin. Samoin Hammarenin talo, jonka piharakennuksessa oli sepän paja. Se on nykyään rukoushuone. Siitä joenrantaan asti oli peltoa, jonne joskus 50-luvulla rakennettiin omakotitaloja, opettajien asuntola ”kolhoosi” ja urheilukenttä. Sepäntien niin sanotussa kanalassa asui hammaslääkäri Klintin perhe. Kotitaloani vastapäätä oli Ilomäen ja Laurannon talot. Suoma Lauranto piti parturiliikettä ja Einari Lauranto piharakennuksessa suutarin verstasta.

Pääkadun varrella oli Petrellin talo, jossa oli kauppa. Pitkässä vaaleassa talossa oli Kansallis-Osake-Pankki ja siinä asuivat Torkkolat. Seuraavassa talossa oli kirjakauppa ja matalassa talossa oli puhelinkeskus. Seuraavalta tontilta on hävinnyt monta rakennusta, vain Ahola on jäänyt. Oli lääkäri Erkinaron vastaanottotilat ja perheen asunto, neuvolatilat ynnä muut. Nyt tontilla on kaupungintalo ja sen tieltä on hävitetty oppikoulukin. Kiiruun tila oli tarkoin aidattu ja siellä vartioi Vilkin iso susikoira. Valkeasta Rostin talosta oli oppikoululle vuokrattu luokkatilaa. Peltotontin jälkeen olivat Osuusteurastamon rakennukset ja myymälä.

Parkonkin talo on hävinnyt liiketalojen tieltä. Laineen huonekalukaupan muistan ja oli siinä kodinkoneliikekin. Neljän tien risteyksestä palataan toista puolta takaisin ja siinähän on Osuuskauppa edelleenkin. Paulinin omakotitalo jäi tyhjäksi, kun he muuttivat Amerikkaan. Tummassa isossa talossa oli apteekki, josta kävin ostamassa pienessä pussissa salmiakkia. Seuraavassa talossa oli Pohjoismaiden Yhdyspankki, josta nostin vähäiset lapsilisärahani. Niillä sain ostaa polkupyörän. Seuraava tontti oli tyhjä.

Dammertin talon takana oli työväentalo, jossa esitettiin elokuvia ja pidettiin iltamia. Someron Kino oli toinen elokuvateatteri. Urheilukenttä oli työväentalon ja Someron Kinon välissä. Säästöpankki rakennutti komean talon konttorilleen ja olihan siinä SOKAMAN kauppakin. Seuraavana oli Impi Torkkolan kauppa. Säästöpankin ja Torkkolan talon välissä oli meidän kioskimme vuosina 1952 – 1957. Heikintien kulmassa oli taksiasema.

Linja-autoaseman paikalla on tapahtunut monenlaista muutosta. Päätien varrella rakennuksessa oli kahvila, jonne koulun välitunnilla juostiin ostamaan lakritsia. Nykyisen asemarakennuksen tieltä hävisi puutalo. Olihan siinä kulmassa Rautakirjan kioskikin. Peltomäen talossa oli heidän omistama kenkäkauppa ja toisessa päässä taloa oli posti. Vaatturi Laukkarisen talon jälkeen on Osuuspankki kuten ennenkin, tosin silloinen huomattavasti vaatimattomampi, puinen yksikerroksinen talo, jossa oli asuintilat pankinjohtaja Raulon perheelle.

Muistelija olen minä, evakkotyttö, joka tulin Somerolle isän, äidin ja veljen kanssa maaliskuussa 1940. Näin tuli käytyä Someron kaupungin valtaväylä läpi lähes talo talolta. On huomattava, että silloin oli päätien varrella puita, pensasaitoja ja kuusiaitoja. Nämä ovat poistuneet asfaltoinnin ja jalkakäytävien tieltä. Tässä olivat minun muistikuvani, jokaisella meistä ne ovat omanlaisensa. Kuten huomasitte lapsuus- ja nuoruusvuosien muistot nousevat pintaan. Nyt eläkepäivät kuluvat kesäpäivän pitäjässä Kangasalla.

KIMALAN KYLÄHAMMASLÄÄKÄRI OY

Joensuuntie 31, Somero. Palvelemme ma-pe 9-17, la 9-13.
Tiedustelut ja ajanvaraus 02-748 3727.
AIKOJA JO SAMALLE PÄIVÄLLE!

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

VEKISA KY

Kyrönsuontie 358, 31520 Pitkäjärvi Puh. 0400 531380, 040 508 5812
www.vekisa.fi, info@vekisa.fi

Rauhallista Joulunaikaa

T. Homeopaatti Piiti Järvenpää
Asyra-mittaukset ja solumineraalihoidot
P. 040 538 5442
www.luomutilajarvenpaa.net

Rauhallista Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta 2018!

T. Vikman Kotinisu

www.kotinisu.fi p. 040-5248 556

Meiltä huippuluokan lämmittäjät autoosi

Eberspächer
Calix DEFA Webasto

Hyvää Joulua
toivottaa Majatalo
Myötätuulen väki!

Hämeenojantie 32. P. 045 316 7280

.Fi Loimaan Autohuolto

Lamminperä 12, Loimaa ▪ p. 02 762 1820

I-Metalli Oy

HYVÄÄ JOULUA

S MARKET Sinun.

S-market Somero
Arkisin 7–21
Lauantaisin 7–20
Sunnuntaisin 10–20

Omistajan käyntikortti

Yrityskummeilta kokemusta ja osaamista yrittäjien avuksi

Kun yrittäjä kaipaa vahvistusta omalle osaamiselleen, tukea päätöksentekoon ja firman kehittämiseen, apua on saatavissa. Suomen Yrityskummit ry:stä löytyy yli 1000 kokenutta yrittäjää ja liike-elämän asiantuntijaa, jotka tarjoavat mentorointiaan yrittäjien käyttöön.

Somerolaiset Pekka Vaurola, Teuvo Vaittinen ja Raija Lagerroos toimivat yrityskummeina. Vaurola ja Vaittinen ovat suorittaneet 18 kuukautta kestäneen mentorointiin valmentavan yritysneuvojan erikoisammattitutkinnon. Vaurola on tehnyt työuransa pankkimaailmassa, joten hänellä on laaja kokemus yritysten rahoituskuvioista. Viimeisen kaksikymmentä vuotta Jaatimetin kulmahuoneessa istunut Vaittinen tuntee tehdasteollisuuden haasteet ja Lagerroos on toiminut useita vuosikymmeniä kampaamo-yrittäjänä.

Kynnys on avun saamiseen tehty matalaksi. Yrityskummia haetaan ilman byrokratiaa täyttämällä lomake netissä, koko toiminta on ehdottoman luottamuksellista ja kaiken lisäksi täysin ilmaista. Sekä Vaurola että Vaittinen ovat mentoroineet jo muutamaa yrittäjää. Luottamuksellisuuden vuoksi miehet eivät paljasta edes tapausten paikkakuntia. Erään varsinais-suomalaisen yrityksen kanssa tehdystä työstä Vaurola kertoo olevansa tyytyväinen, sillä yrityksen vaikea tilanne oli saatu korjaantumaan ja liiketoiminta kasvu-uralle. Tästä tapauksesta Vaurolalla on lupa puhua, koska yrittäjän kanssa on näin sovittu.

Yrityskummit tarjoavat ilmaista mutta ammattimaista mentorointia liiketoiminnan kehittämiseen.

Sopivin mentori valitaan firman tarpeiden perusteella

Mentoroinnin kohderyhmänä ovat useimmiten pienehköt sekä pk-yritykset, joilla on Y-tunnus ja liiketoiminta on vakiintunutta.

Kun yrittäjä on täyttänyt nettilomakkeen, yrityskummien laajasta osaajajoukosta valitaan sopiva yrityskummi yrittäjän tarpeiden ja toimialan perusteella. Somerolaiset yrityskummit eivät siis toimi vain Somerolla, vaan siellä missä nimenomaan heidän osaamistaan kulloinkin tarvitaan.

Yrityskummien mentorointiprosessi alkaa useimmiten Yrittäjäklinikalla ja jatkuu yrittäjän ja yrityskummin kahdenkeskisissä tapaamisissa. Mentoroinnille sovitaan tavoitteet, tavoitteille toimenpiteet sekä aikataulu.

Työmatkailua olisi helpotettava

Vaittinen ja Vaurola näkevät somerolaisen elinkeinoelämän tilanteessa positiivista virettä ja mahdollisuuksia. Kilpailu niin yrityksistä kuin asukkaistakin on kuntien välillä kuitenkin kovaa, joten kaikki mahdolliset vetovoimatekijät pitäisi hyödyntää.

– Somerolta ei löydy työntekijöitä kaikkien yritysten tarpeisiin, joten on erinomaista, että täältä löytyy esimerkiksi kaupungin asuntoja muualta tuleville työntekijöille, kertoo Vaittinen.

Vaittinen kiittelee myös sitä, että Ruunalan alueelle on kaavoitettu uusia tontteja yritysten tarpeisiin.

Someron sijainti on sekä työntekijöille että yrityksille ainainen haaste. Jotta elinkeinoelämä pyörii, muualla työssäkäyvien somerolaisten pitäisi voida asua Somerolla, jolloin he maksaisivat tänne veroja ja käyttäisivät paikkakunnan palveluja.

– Etätyömahdollisuudet ovat parantuneet viime vuosina, ja monen on mahdollista tehdä osa viikosta etätöitä Somerolta käsin. Silti tarvittaisiin ehdottomasti satasen nopeuksinen tie Helsinkiin. Se helpottaisi monia pääkaupunkiseudulla työssä käyviä ja mahdollistaisi nuorten perheiden jäämisen Somerolle, pohtii Vaurola.

Jouni Tamminen

Rehtorin tervehdys

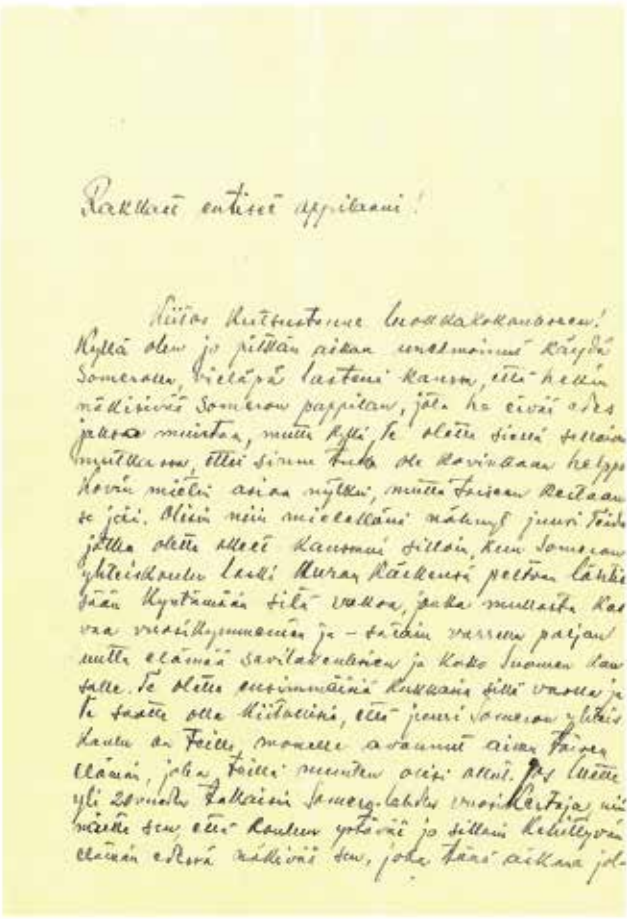

Tänä vuonna tulee kuluneeksi 90 vuotta siitä, kun Someron yhteiskoulu aloitti toimintansa syksyllä 1927. Koulun perustamisesta oli puhuttu jo 1920-luvun puolivälissä. Hiljaisemman kauden jälkeen yritys sai uutta vauhtia vuoden 1927 alkupuolella. Kesäkuussa 1927 Someron seurakunnan kappalaiseksi tuli J.H. Peltokallio, josta kouluhanke sai innokkaan ja melkeinpä ratkaisevan puolestapuhujan. Hänellä oli kokemusta asiasta. Hän oli ollut perustamassa Ikaalisten yhteiskoulua ja toiminut koulun johtajana.

Peltokallion panoksesta yhteiskoulun perustamisessa ja alkuvaiheissa on laajasti kerrottu koulun 40-vuotishistoriikissa 1967. Ikaalisten kokemusten takia hän oli asiantuntija. Heti Somerolle muuttonsa jälkeen hän oli tarmokkaasti mukana koulua perustamassa. Hänen sanotaan olleen yhteiskoulun asianajaja ja mainospäällikkö. Hän piti aiheesta herätyssaarnoja ja kirjoitti asiasta lehtiin. Toimipa hän kouluasian kauppamatkustajanakin kiertäen opettaja Hossin kanssa ympäri pitäjää oppilaita värväämässä.

Näin koulu saatiin perustetuksi kesällä 1927 ja vaadittava byrokratiakin hoidetuksi. Koulun johtajaksi valittiin Peltokallio. Koulun alkaessa syyskuun 1. päivänä ilmoittautuneita oppilaita oli 41. Ensimmäisenä päivänä paikalle tuli kuitenkin vain 8 oppilasta. Paikkakuntalaiset selittivät Peltokalliolle, että näin täällä aina aloitetaan: hitaat somerolaiset kyllä tulevat kunhan syystoimiltaan ehtivät. Näin kävikin ja luokka oli täysi.

Peltokalliota on sanottu Someron yhteiskoulun peruskallioksi, 1920-luvun Someron suurhahmoksi. Perustamisvaiheen aktiivisuuden lisäksi hän oli koulun toiminnan alkuvaiheissa eturivin tehtävissä, johtajana ja opettajana. Ensimmäisenä lukuvuotena Peltokallio opetti monia aineita, kaikkiaan 29 oppitunnista hän piti 25 tuntia, mm. uskonnon, suomen, ruotsin, matematiikan ja poikien voimistelutunnit. Samaan aikaan hän hoiti vielä kappalaisen virankin.

Koulun johtajana Peltokallio oli kaksi vuotta 1927-1929. Kolmantena lukuvuotena hän oli vielä uskonnon opettajana. Entiset oppilaat ovat muistelleet, että hän oli valoisan tasapainoinen opettaja, jota kunnioitettiin ja rakastettiin. Hän rohkaisi kaikkia oppilaita ja oli aina optimisti.

1930 Peltokallio muutti pois Somerolta Petäjäveden kirkkoherraksi, jota virkaa hän hoiti eläkkeelle jäämiseen saakka. Vielä Petäjävedeltä hän lähetti kirjoituksia Somero-lehteen yhteiskoulun puolesta. J.H. (Jussi

Somero-Seuran arkisto

Someron yhteiskoulun esiluokka 1927–1928 silloisen kouluhuoneiston Someron maamiestalon edessä. Keskellä rehtori pastori Jussi Peltokallio.

Heikki) Peltokallio oli syntynyt 1891 Lapualla ja kuoli 1968 Jyväskylässä.

Someron yhteiskoulu oli aluksi viisivuotinen keskikoulu. Ensimmäiset 19 oppilasta saivat keskikoulutodistuksensa 27.5.1932. Ylioppilastutkintoon johtava lukio-opetus alkoi Somerolla 1942. Kaikkiaan vuosina 1932 ja 1933 suoritti keskikoulun 48 oppilasta (historiikin oppilasluettelosta laskettuna).

Vuonna 1948, jolloin oli kulunut 20 vuotta toisen vuoden alkamisesta ja 15 vuotta keskikoulun loppumisesta, heräsi entisten oppilaiden piirissä ajatus vuosien 1932 ja 1933 V-luokkalaisten luokkakokouksesta. Kokoonkutsujina olivat Selma Luvijoki, Tuuria Jalava ja Leo Suvenmaa, jolle ilmoittautumiset osoitettiin. Kokoontuminen oli yhteiskoululla. Ohjelmassa oli tervehdyssanat, kahvi- ja voileipätarjoilu, historiikkia, ”vapaa sana”, vanhojen muistelemista. Tämän jälkeen oli vielä vanhanaikainen päivällinen Lounais-Hämeen Pirtillä Tammelassa, jonne oli linja-autokuljetus.

Oli itsestään selvää, että luokkakokouskutsu lähetettiin alkuvuosien opettajalle ja rehtorille J.H. Peltokalliolle. Hän ei kuitenkaan päässyt tulemaan, mutta hän vastasi kutsuun pitkällä tervehdyskirjeellä, jossa hän loistavalla tyylillä kertoilee yhteiskouluun liittyvistä ajatuksistaan. Kirje ansaitsee tulla esitellyksi Someron Joulussa. Se on säilynyt toisella luokalla 1928 aloittaneen Leo Suvenmaan papereiden joukossa. Olen saanut kirjeen käyttööni hänen tyttäreltään Irmeli Suvenmaalta.

Peltokallio kiittää kutsusta ja sanoo jo pitkän aikaa unelmoineensa käydä Somerolla lastensa kanssa, että hekin näkisivät Someron pappilan, jota he eivät jaksa muistaa. Mutta Somero on sellaisessa mutkassa, ettei sinne tulo ole kovinkaan helppoa, matka jää toiseen kertaan. Hän olisi niin mielellään nähnyt heitä, jotka olivat hänen kanssaan, kun ”Someron yhteiskoulu laski auran kärkensä peltoon lähtiessään kyntämään sitä vakoa, jonka mullasta kasvaa vuosikymmenien ja -satain varrella paljon uutta elämää savilakeuksien ja koko Suomen kansalle. Te olette ensimmäisiä kukkasia sillä vaolla.” Yhteiskoulu on monelle avannut aivan toisen elämän, kuin mitä heillä muuten olisi ollut.

Someron yhteiskoulun lapsuuden päivinä oppikouluasia ei ollut päivänpolttava. Lujasti piti tarttua asiaan. Ei myöskään ole helppo ymmärtää, miltä tuntui, kun ensimmäisenä koulupäivänä vain puolet koululaisista saapui. Mutta tippuihan oppilaita sitten hiljalleen. Peltokallio sanoo, että samanlainen jännitys hänellä oli joka tutkinnossa, vaikka aivan yksityisesti oli valistettu satoja isiä ja äitejä. Lukumäärä kun oli valtionavun ehto. Koulu ei kuollut. ”Pulska mies pojasta kasvoikin.”

Hän sanoo iltojen hiljaisina hetkinä menneitä muistellessaan usein kyynelin muistelevan johtokunnan jäseniä, pankinjohtaja Maleniusta, kunnankirjuri Jutilaa, opettaja Hossia, maanviljelijä Sariolaa ja rouva Rantasta. Vaikeudetkin vuosikymmenien takaa ovat saaneet oman kirkkautensa. Mutta monet ovat jo poissa. Hän toivoo, että nyt kokoontuvatkin muistavat hiljentyä heidän pyhän muistonsa eteen. Hän tuo esiin sankarivainajat. Ovathan monet

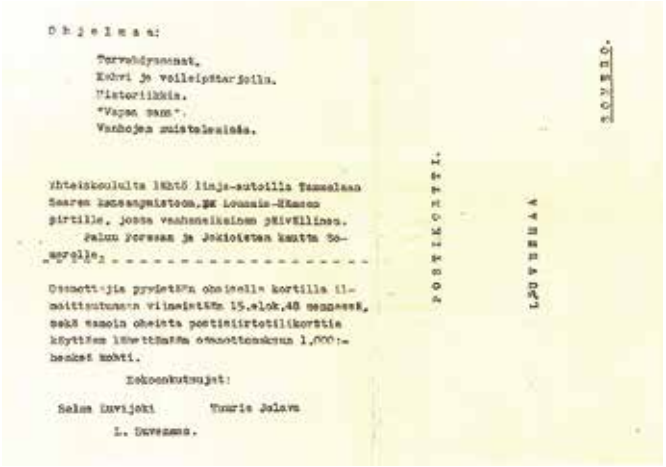

Ohjelmaa:

Tervehdyssanat.
Kahvi ja voileipätarjoilu.
Historiikkia.
"Vapaa sana".
Vanhojen muistelemista.

Yhteiskoululta 18kt6 linja-autoilla Tammelaan Saaren kansanopistoon,jot Lounais-Hämeen pirtille, jossa vaihanaikainen päivällinen. Paluu porssaa ja Jokioisten kautta Somerolle.

Osanott-ja pyydettäin ohoinella kortilla ilmoittautumaan viimeistään 15.elok.48 osoitteek, sekä samoin oheitta postiosirtotilikorttia käyttäen lähettämään osanottomaksun 1,000:- henkeä kohti.

Kokoonkutsujat:

Selma Luvijoki Tuuria Jalava
L. Suvenmaa.

antaneet henkensä juuri sen tähden, että tämä haavoitettu ja verille asti lyöty Suomi-äiti osaisi kasvattaa poikansa ja tyttärensä todella suuriksi suomalaisiksi. Rauha kaikille kärkijoukosta rajan taakse astuneille (5 ensimmäisistä keskikoululaisista kaatui sodissa). Kun Someron yhteiskoulu täyttää sata vuotta, ei meitä ketään ole siellä.

Peltokallio sanoo vielä elävästi muistavansa vanhat oppilaansa. Hän muistaisi useimmista, missä he istuivat, muistaisi heidän tapansa, kokonsa, kymmenet yksityiskohdat - vaikka nyt ehkä ei enää tuntisi. Olisi suorastaan jännittävää nähdä heitä nyt 30-vuotiaina, ylikin, omalla paikallaan yhteiskunnassa seisovina. Kyllä olisi paljon puhumista. Olisi mielenkiintoista kuulla, mitä mahdollista on lapsen sieluun jäänyt, vai onko jäänyt mitään. Hänelle oli elämänsä onnellisimpia vuosia koko Somerolla oloaika niin koulussa kuin seurakunnassakin. Hänellä itsellä oli jo ollut 40-vuotisluokkakokous viime heinäkuussa, harvat sinne tulivat. Itse hän kertoo saaneensa olla ihmeen terve, on mielestään yhtä nuorekas kuin Somerollakin.

Kirjeensä lopussa Peltokallio kertoo lapsistaan. Muut ovat edelleen opiskelevia, paitsi vanhin koettaa jo Jyväskylässä Suomen pankissa nakerrella omaa leipäänsä. Vanhimman poikansa Pekan hän sanoo ensi kesänä valmistuvan lääketieteen kandidaatiksi (Pekka Peltokallio 1926-2017 oli myöhemmin tunnettu urheilulääkäri). Toinen poika tuli keväällä ylioppilaaksi, on Helsingissä. Nuorin on lyseon V luokalla. Itse hän sanoo juurtuneensa Petäjäveden keskelle.

Peltokallio toivottaa entisille oppilailleen parhainta Jumalan johtoa, kuin toivottaa sellainen opettaja, joka kerran heidän elämänsä aamuvartiossa näki isien ja äitien sydämiensä toivolla ja rakkaudella lähettävän heidät sen koulun suojaan, johon liittyvät kultaisimmat muistot. Entinen opettaja Jussi Peltokallio on päivännyt kirjeensä 19.8.1948.

Peltokallio on myöhemmin muistellut yhteiskoulun perustamista ja Someron vuosiaan Someron Joulussa 1965 sekä koulun historiikissa 1967.

Kuten Peltokallio toteaa, vuodet vierivät. Vuosikymmenten jälkeen ei ole enää ketään muistelemassa luokkakokousta, montako oli paikalla. Sen ajan Somero-lehdessä ei ollut asiasta mitään.

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
Toivottaa
KÖKKÖN VÄKI
Jani Kurvinen p. 0400-536 526
PITKÄJÄRVI, SOMERO puh. (02) 7481 163

Hyvää joulua toivottaa
LUOMULANDIA
044-2827874

Hyvää Joulua ja
Onnea alkavalle vuodelle!
Konehuolto
Jarkko Palén
Puh. 0400 532 384

Kukkakauppa ja hautaustoimisto
R. Mikkola
Joensuuntie 23, 31400 Somero – Puh. 7485 092

Hyvää Joulua!
Munatukku
Nikula Oy
0500-534 462

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Tervetuloa viihtymään Hämeenporttiin,
täällä sinusta pidetään hyvää huolta!
Ravintola Hämeenportin henkilökunta kiittää asiakkaitaan ja yhteistyökumppaneitaan kuluneesta vuodesta ja toivottaa kaikkea hyvää vuodelle 2018!
Hämeenportti
RAVINTOLA | HOTELLI
Sepäntie 2, Somero
www.hameenportti.fi
p. 040 7432 756
RAVINTOLA - YÖKERHO - PUB - TILAUSSAUNA - HOTELLI

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
Someron TasoPesu
Joensuuntie 49 Puh. (02) 748 6878

Kaikki LVI-alan työt ja tarvikkeet
veljekset
TAMMI
31400 SOMERO PALMA ☎ 748 6735

Parhaat kinkut Somerolta
SOMERON
LIHASAVUSTAMO
Lummetie 2, 31400 Somero
p. 02 - 748 6655
www.someronpalvi.fi

Talvisen päivän tapahtuma

Vaik kuin ol hyvät trahteerinkit tällättynä lintuin ruakintalaudal jo aamuhämäris, niin ei vaan tahtonu ensmäsel asiakkaal oikee mikkää kelpaat.

Siin se istus aitakrivun päälä – närhen mokoma – kurottel kaulaas oikjal ja vasemal mut ei osannu ottaat tuulta siipeis alla. Ols maar net aurinkonkukkasensiämenetkin hyvvii mut mahraiskos kumminkin ottaat kakunpalan, se miättis. Tiärä nyt sit, onks ihan talos leivottuu vai onks taas jottai ossuuskaupan valmei tuattei, kun ei ol väki itte saanu loppuun. No saman se nyt sit tekkee, kyl täs jollai tarttis saara nälkää vähä siirrettyy.

Non närhen siin hunteerates tät asjaa, sattus viäreisiin kuusennäreisiin lehahtammaa piän parvi tiasii. Etupääsä niit tavallisii mut ol siin joku sinipäine joukos ja. Net ei kauvaa siin päätäs vaivanneet, vaan siirtysivät lintulaudal siämenii hakemaa.

Närhee se pikkase pisti harmiks, et tulivat simmottoo hänen aamupalaas häirittemmää. No, piänii ne on tiaset linnuiks, olkoot siin sit. Mut eihä se sihe jääny. Mitäs tää ny meriteeraa, meinas närhi, kun melkonen sakki viäl pikkasta piänempii kuusitiasii haki paikkaas syreenipensaan oksilt. Siin sit lentivät mikä mihenki mut aikas kun sakil häärättiin niin päätettiin siirtyy koko revohka talimakkaral.

Viäl kun tikkaki oli tällä välil kuutonnu ittes koivunkylkeen ja poukkas siit pähkikipol, niin se oli homma reeras sit!

No, johan nyt oli markkinat! Kuis täs nyt tämmöttiin kävi? Se on kaikki pöyrät varatui nyt, ei sunkan auta kun vartoo täs määtisäs vaan.

Lopultas närhi meinas, et ei vaan, kyl se olsis sentää kakkupala poikaa. Näyttäiski olevan oikeen hiivakakkuu, eikä mittää kuivaa leivänkannikkaa, jot ei söis sikakaan, saati sit lintu. Mut juur kun närhi ol noukkaamaisillaan kakunmurenan, niin eikös talon katti pahalaine tul nurkan takkaalt. Kaik linnut lehahti mikä minnekki, paitti närhi, jonka mahareppuu nälkä jo surkjast korvensi. Ei tää ol nyt mistää kotosin, tuumis hohkatoppa.

Närhi vartos ja vartos mut katti ei konttiis liikauttannu. Essunkan sää ol kasvissyäjäks ruvennu, se jo riekkus kissal, kun katti aivvaan siämensalvoo vahtis. Saippijoil sais pyyhkiit sunkin nokkais, kun siäl pauhaat, kattos katti ja meinas et omal pakal mää täs olen!

Lopultas närhi kyllästys ja miättis et käy nyt sit kuin tahtoos, niin kyl täs syärä jo tartteis ja noukkas katin nenän erest kakunmurenan. Korkjal kuusenoksal se lensi sitä syämää ja kyl vaa maistus makjalt eikä se sihe jääny, haki viäl toise ja kolmannenki.

Eikä se ollu tuahest katinkan suu. Aikas istuttuus huamas hiiren kannonnokas ja tekemättä siit sen suurempaa numeroo, nappas sen kiine ja kuskas hampaisas tuppaa kohren.

Ja niin ol kaikki tyytyväissii päivän antimmii ja jokahine sai käyrä maate täysnäisen mahan viäreen.

Emilia Vapaavuori

Mirrin jouluaatto

Mikä päivä on tää kun kimmeltää
niin kirkkaasti tuikkien valo?
Puun vihreän tuoksu,
tuo hyörinä, juoksu
ja pesty on koko talo.
Olen pikkuinen vielä,
vaan kaikkien tiellä,
minä kissanpennuista pienin.
Tuo turrekin ravaa nyt ympäri tupaa,
tätä outoa touhua mietin.
Nyt ihme ja kumma,
tuo taivaskin tumma
on muuttunut rusottavaksi.
Nuo tuoksut hienot,
soi sävelet hienot.
Joku kertoi, on seimessä lapsi.
Väki ruoalle käy, enää kiire ei näy.
Myös mirrillä, turrella ruokaa.
”Sinä tiedäthän sen, syli ystävän
on turvallisin.”, kisu huokaa.
Se turren kylkeen jo nukahtaa
ja näkee kissojen unta.
Kello kakstoista lyö,
on jouluyö
ja ulkona sataa lunta.

Irja Laiho

Joulun odotusta ja viettoa 1970-luvulla

Muutos oli iso verrattuna 1950-lukuun. Valtava 1960-70-luvun maaltamuuttoaalto oli takanapäin.

Ihmiset totuttelivat asumaan kaupunkien lähiöissä. Maaseudun avaruus ja vapaa liikkuminen oli vaihtunut kerrostalojen ahtaisiin asuntoihin ja pieniin pihamaihin. Lähimetsät olivat henkireikiä vapaaseen liikkumiseen tottuneille. Muutos oli suurin piirtein sama kuin siirtyminen luomukanaloista häkkikanaloihin. Sekin tapahtui samoihin aikoihin.

Ei enää ollut omia sikoja sen paremmin kuin kuusimetsääkään. Moni koki jonkinlaista selittämätöntä ahdistusta. Joulun perinteet pitivät yllä jossain määrin yhteyttä aiempaan aikaan.

Kaupunkien jouluvalot ja koristeet sekä mainonta herättivät joulun tuloon. Rummutus alkoi voimakkaana jo joulukuun alkupäivinä. Hiljainen odotus ja salassa lahjojen valmistus sekä hankinta muuttui nopeasti markkinahälyksi.

Jossain vaiheessa joulukuuta alkoivat omat suunnittelut. Kinkku vai kalkkuna? Perinteen ja tunnelman takia kinkku. Valmis vai harmaasuolattu? Joulun tuoksun takia harmaasuolattu. Itse tehdyt laatikot vai valmiina ostetut? Itse tehdyt tuoksujen ja makujenkin takia.

Kaikki vaimot eivät olleet töissä, joten aikaakin laatikoiden tekemiseen vielä oli. Muutos miesten osallistumisessa kotitöihin oli yhtä aikaa menossa. Ehkä kerrostalojen kopeissa asuminen oli yksi syy tilanteen muuttumiseen. Käsillä piti tehdä jotain.

Livekalaa vai ei? Jos hankitaan, niin valmiiksi käsiteltyä vai ei. Valmiiksi käsiteltyä, kun siitä ei voimakkaat tuoksut leviä naapureihin. Eivät ne valmistusvaiheen tuoksut itsestänikään kovin herkullisia olleet.

Rosolliin Rymättylän Saukon silliä vai ilman silliä? Ainakin osaan rosollia silliä mukaan. Osaan ei. Lapset eivät tykkää. Lapsia kuunneltiin aiempaa enemmän. Heidän toiveitaan alettiin huomioida ruokalajeissa. Aiemmin lapset söivät samaa kuin aikuiset, tai jättivät jotain syömättä.

Ostettu kuusi vai lähimetsästä haettu? Lähimetsässä on vartijat, ja se on varastamista, siis ostettu. Haetaanko aattona vai aiemmin? Haetaan aiemmin, sulatetaan parvekkeella tai kylpyhuoneessa valmiiksi ennen aattoa. Koristellaankin aaton aattona. Koristeluun tulivat sähkökynttilät aiempien luomujen sijaan. Lippusiimat alkoivat olla harvinaisempia ja koristelu muuttui runsaaksi, monella kiiltävän värikkääksi painottuen.

Jouluvalot ikkunoihin, ennen joulua vai vasta aattona? Kun on niin pimeääkin niin kai sähkökynttilät voi laittaa viikkoa ennen. Jotkut laittoivat jo pikkujouluna. Varataanko joulusauna taloyhtiöstä vai käydäänkö suihkussa tai kylvyssä?

Vietetäänkö koko joulu kotona vai mennäänkö sukulaisiin vierailulle? Entä jos mennäänkin Kanarian saarille? Uusi sukupolvi ei ollut niin tiukasti perinteissä kiinni ja halusi toimia vapaammin.

1974 jouluna valinta oli selvä. Avaimet uuteen asuntoon oli saatu kolme päivää ennen joulua. Vanha asunto piti tyhjentää ennen vuodenvaihdetta. Siispä heti tavaroiden siirtoon.

Jouluksi vaimon sisaren perheen vaivoiksi 450 kilometrin päähän. Ei ollut mahdollisuutta valmistella omaa joulua kunnolla. Ratkaisu oli anopillekin mieluinen. Onneksi oli työsuhdeauto käytettävissä. Liikenne oli vilkasta ja luntakin tiellä viimeisellä 150 kilometrin osuudella.

Asunto oli siihen aikaan kuten yleisesti muillakin, Arava-rahoitettu, joten muutto kaksiosta 4h+k:öön oli suunta parempaan, tilavampaan.

Lumen tuloa arvailtiin ennen joulua. Aika usein oli musta joulu. Enemmän taisi olla lumisia. Toisinaan aaton himmetessä, kun sattui satamaan isoja hiutaleita, mentiin kävelemään ja nauttimaan hiljaisuudesta sekä lumisateesta. Herkkiä lämpimiä hetkiä. Rauha tuli ulos siinä vaiheessa, jolloin palkattujen joulupukkien raju ralli päättyi.

Iso muutos tapahtui lahjojenkin kohdalla. Aiemmin oli keskitytty tiukasti hyödyllisiin ja itse tehtyihin, yksi kullekin periaatteella. Nyt puhalsivat uudet tuulet, lapsille leluja, naisille koruja ja suklaata, miehille kirjoja.

Joulupöytään tulivat viinit ja oluet aiempien maidon ja piimän sijaan. Ilmeisesti vapaampi alkoholilaki muokkasi aika nopeasti ihmisten suhtautumista alkoholiin.

Vanhoista vierailukielloista ei pidetty enää tiukasti kiinni. Lapset saattoivat poiketa kavereittensa luona jo aattonakin, joulupäivänä viimeistään. Se olikin helppoa, kun samassa taloyhtiössä oli 144 asuntoa. Paljon lapsiperheitä, joista osa kavereita keskenään.

Olihan semmoisessa ihmismäärässä monenlaista erilaisuutta muutenkin. Kai siinä asukkaita oli kaiken kaikkiaan 400, jos ei enemmän. Piha oli aika pieni, mutta viereinen metsä oli pyörätien toisella puolella. Metsän läpi pääsi vaikka naapurikaupunkiin tai meren rannalle, jos viitsi polkuja kävellä tai hiihtää.

Joulukirkkoon mentiin autolla tai kävellen, etäisyyden mukaan. Kirkko loi kaivattua tunnelmaa ja oli osa perinnettä.

Jouluun 1974 liittyy alkoholipolitiikan jäänteen seuraus toiseltakin näkökannalta. Tiedossa oli kesämökin rakentamistavoite ja sen myötä mahdollisia talkoita.

Isäntäväen perheen pää oli eläinlääkäri. Hän kirjoitti minulle joululahjaksi pirtureseptin "hevoselle" talkootarjottaviksi. Hain sen arastellen apteekista, kun ei sitä hevostakaan ollut. Vuoden 1975 syksyllä se sitten tuli käyttöön.

Oli se tehokasta tavaraa. Puolen litran pullosta riitti boolia isolle porukalle.

Joulut olivat muuttuneet aiemmasta rauhallisista lepohetkistä ja tunnelmallisesta yhdessäolosta lahjojen paljouteen ja markkinatohinaan parissa vuosikymmenessä. Joka asiassa on puolensa. Rennompi suhtautuminen vierailuihin ja sen semmoisiin toi uutta sisältöä jouluihin.

Toisaalta markkinahäly ja tavaran paljous toi sekin sisältöä, mutta lisäsi enemmän paineita. Joulusta muodostui kaupoissa kiertelyn juhlaa, omalla tavallaan kuormittavaa. Aina se on kuitenkin katkos tasaiseen arkeen.

Muistoissamme Irja Ollila

Savenvalaja Irja Ollila kuoli 15.8.2017 Helsingissä. Irja Ollila oli syntynyt 4.3.1935 Somerolla, ja oli Kalle ja Fanny Männistön tytär. Savenvalajan Kalle Männistön kuoltua vuonna 1974 hänen lapsensa Irja Ollila sekä Maire Soini luovuttivat Männistön Kultelassa sijaitsevan savenvalajaverstaan laitteineen ja irtaimistoineen Somero-Seuralle museoksi vuonna 1975.

Irja Ollila muutti Helsinkiin vuonna 1961, jossa hän avioitui ja perusti perheen. Hän kouluttautui farmaseutiksi, ja toimi siinä ammatissa 1960-luvulla, jonka jälkeen hän toimi savenvalajana aina 1990-luvun puoliväliin asti.

Savenvalannan Ollilla oppi isältään. Hänen rakkautensa saveen oli synnynnäistä, mutta suhde oli jonkinlainen viha–rakkaus-suhde, sillä olosuhteet savenvalamiseen Helsingissä olivat hankalat.

“Kotona äiti dreijasi kerrostalon pienessä keittiössä. Lattiaa peitti vahakangas, mutta sottaisessa työssä savi roiskui pitkin seiniä. Saviastioita kuivui hyllyillä pitkin huushollia. Kuivat astiat käärittiin koko perheen voimin sanomalehteen ja kuskattin isän autolla uunille. Äiti ei koskaan ollut oikein tyytyväinen töihinsä”, muistelee Irja Ollilan tytär Kati Ollila.

Salli Luoma (Somero-lehti 1975)

Irja Ollila (vas) ja Maire Soini allekirjoittivat Torkkolan tilitoimistossa 30.1.1975 lahjakirjan, jolla he luovuttivat isänsä verstaan Somero-Seuralle. Lahjoituksen ottivat vastaan Voitto Ollonqvist ja Tapio Horila.

Ollilalla oli oma työhuone Helsingin Pohjoisrannassa, jossa hänellä oli uuni savitöiden polttoa varten. Toisinaan kesäisin käydessään Somerolla hän dreijasi Kultelan museolla, johon hänellä oli avaimet.

Irja Ollila valoi savesta monenlaisia astioita sekä Kalevala-aiheisia koruja kansallispukuihin. Somero-Seuran taholta Savenvalaja-museon perustamiseen vahvasti osallistuneella Voitto Ollonqvistilla on runsaasti Irja Ollilan tekemiä saviastioita. “Ollilan savenvalajan kädenjälki on siro. Hän oli hyvin tarkka työnsä laadusta”, pohtii Ollonqvist.

“Äiti myi astioitaan pääasiassa Helsingin Kauppatorilla ja Hietalahden kauppahallissa. Hän ei ollut mikään bisnesnainen, vaan sai enemmän iloa tyytyväisistä asiakkaista. Tapana taisi olla "maksa yksi, saat toisen kaupan päälle”. Äiti oli pyyteettömän antelias ja ystävällinen ihminen”, kertoo Kati Ollila.

Mikko Kuivalaisen arkisto

Irja Ollila syventyneenä dreijansa ääreen.

Juha Heikkilä

Voitto ja Onerva Ollonqvistilla on laaja kokoelma Irja Ollilan valamia kulhoja, ruukkuja, lautasia ja kuppeja.

Kehitys ei aina johda hyvään

Toiset ihmiset ja heidän läsnäolonsa ovat kaikille tärkeitä asioita. Vuorovaikutus ja kanssakäyminen ovat kaikille välttämättömiä ja ohjelmoitu ihmisiin. Nyt nämä luonnolliset asiat ovat kuitenkin joutuneet uhatuiksi, sillä älypuhelimet ovat vaarantaneet läsnäolemisen taidon ja merkityksen. Älypuhelimet kykenevät tieteellisesti mahdottomaan. Ne saavat ihmisen jäämään fyysisesti paikalleen, mutta mielen vaeltamaan kauas ulottumattomiin. Läsnäolo ei enää olekaan niin yksinkertaisesti selitettävissä.

Henkisesti ja fyysisesti paikalla oleminen vaikuttaakin moneen asiaan, mikä tulee monipuolisesti ilmi Eric Pickersgillin valokuvissa, jotka ovat sarjasta nimeltä ”Removed” eli ”Poistettu” (2015). Valokuvasarjan nimi ilmeisesti viittaa älypuhelimiin, jotka ovat kuvien henkilöiden käsissä, mutta joita ei kuvissa kuitenkaan näy. Tämä saa henkilöt näyttämään tyhjiä käsiään tuijottelevilta ihmisraunioilta. Kaikissa kolmessa kuvassa näkyy jonkinlainen vaara. Vaara parisuhteelle, henkiselle kehitykselle ja vuorovaikutustaidoille tai jopa ihmishengille.

Kuvassa, jossa nainen ja mies makaavat sängyssä selät toisiaan koskettaen, eri suuntiin kääntyneinä, vaara näyttää koskettavan parisuhdetta. Kuvan henkilöt ovat toisissaan kiinni, mutta kuitenkin aivan eri paikoissa. He saattavat hakea tiedostamattaan pelkkää fyysistä läsnäoloa toisiltaan, eivätkä edes huomaa miten he henkisesti erkaantuvat toisistaan hiljalleen. Älypuhelimet ovat näyttäneet ajaneen henkilöt itsekeskeisimmiksi ja keskustelutaidottomiksi. On myös mahdollista etteivät he vaan vaivaudu keskustelemaan ja olemaan kiinnostuneita toisistaan, kun puhelimella on kaikkea muuta niin paljon tärkeämpää kuin oma kumppani. Kuvan henkilöt näyttävät täysin tietämättömiltä siitä, kuinka onnettomilta oikeastaan näyttävät. On myös mahdollista, että heillä on ollut jonkinlainen riita ja nyt molemmat hakevat lohtua ja ajanvietettä muualta. Fyysinen koskettaminen ei kuitenkaan tue tätä vaihtoehtoa.

Milla Halttunen.

Riitatilanteessa ei myöskään ole kyse kuvassa, jossa perhe viettää yhdessä aikaa keittiössä, vaikka sellaiselta vahvasti näyttääkin. Vanhemmat ”tuijottelevat käsiään” ja lapset pelailevat pöydän ääressä yhdessä, mutta yksinään. Kuvan vanhemmat eivät ole lainkaan läsnä perheen ajanvietossa, mikä vaikuttaa negatiivisesti ilmapiiriin ja varsinkin lapsiin. Lasten vuorovaikutustaidot kärsivät, mikä näkyy siinä, etteivät he osaa enää nauttia toistensakaan seurasta. Tällainen tulee näkymään ja vaikuttamaan myöhemmässäkin elämässä mitä luultavimmin ja radikaalisti. Lapsille saattaa tällaisesta tilanteessa tulla ongelmia koulussa, työelämässä ja omassa vanhemmuudessaan, johon eivät ole koskaan saaneet oikeanlaista mallia.

Paras ylioppilasaine Someron lukiosta.

Kuvan vanhempien suhde toisiinsakin luultavasti kärsii, eivätkä he näytä kuvassa onnellisilta. Välillä omassa kaveripiirissäni tai perheen kanssa ollessani voi huomata saman ilmiön kuin kuvassa. Kaikki ovat olevinaan yhdessä, vaikka osa vain puuhastelee puhelimellaan jotain ja antaa keskusteluun yhden sanan mittaisia vastauksia, murahduksia tai ei yhtään mitään. Tuolloin tulee todella torjuttu olo ja ihmissuhteet kärsivät tai ajautuvat kriisiin helpommin.

Todellista, fyysistä vaaraa käsitellään kuvassa, jossa nainen istuu auton ratissa, vastaan on tulossa auto ja törmäys on pian tapahtumassa hyvin todennäköisesti. Kuvan henkilöllä on kämmen varovasti koukussa ja kasvot sitä kohti. Tämä valokuva osoittaa aivan toisenlaisen ja hengenvaarallisen näkökulman siitä, mitä ollaan valmiita asettamaan uhatuksi älypuhelimen takia.

Läsnäolon merkityksen laiminlyöty jatkuvalla syötöllä voi jopa johtaa onnettomuuteen tai kuolemaan. Jos valokuvan henkilö keskittyisi siihen hetkeen missä hän on, eikä yrittäisi ylisuorittaa henkensä uhalla, vaaratilanteelta olisi varmasti vältytty. Hän ei aiheuta välinpitämättömyydellään vaaraa ainoastaan itselleen, vaan myös toiselle autoilijalle. Läsnäolon puute merkitsee siis vakavimmillaan hengen menetystä.

Puhelimen käyttö autoa ajettaessa ei olekaan nykyään mitenkään erikoinen ilmiö. Omallakin kohdallani kolari oli kerran melko lähellä, kun keskittymiseni herpaantui pieneksi hetkeksi puhelimeeni. Kyydissä oli myös pikkusiskoni, joten tilanne oli todellinen herätys asian vakavuuteen.

Pickersgillin valokuvat siis osoittavat tosiasian loisteliaan älypuhelinmaailman takana. Ihmiset kaipaavat itse ja muut kaipaavat heiltä täydellistä läsnäoloa. Se on kaikenlaisten ihmissuhteiden ja täydeltä tuntuvan elämän ydin. Myös sosiaalinen media vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen suuresti. Monille tuntuu olevan tärkeämpää se, miltä elämä ulospäin näyttää kuin se, mitä se ”some”-pinnan alla oikeasti on. Ihmiset hakevat tunteita ja elämää muualta, esimerkiksi katsomalla elokuvia ja sarjoja mm. Netflix-palvelusta, vaikka oma elämä odottaisi silmien edessä elämistään. Jotkut näkevät se tosiasian, että kykyään olemme miltei koko ajan vain osittain paikalla, mutta toiset eivät ja elävät elämäänsä sokeina totuudelta. Olemme täällä, viestitämme sinne. Olemme siellä, viestitämme tänne.

Pickersgillin valokuvia katsoessa luulee ensin näkevänsä vain onnettomia, poissaolevia ihmisiä, kunnes kurvien tarkoitus selviää ja niiden viesti pyyhkäisee jalat alta. Kuka täällä on enää oikeasti läsnä?

Joskus on pelottavan hyvä pelätä

Kesän aurinkoisina lauantaiaamuina kierrän torit kaukaa. Pidän ihmisistä, mansikoista, metrilakuista ja jäätelöstä, mutta se pulujen ja lokkien sirkus toimii kuin variksenpelättimenä minulle. Olen pelännyt lintuja hysteerisesti jo siitä lähtien, kun kuljin muumilippis päässä ja joka toinen hammas tallessa äidin perässä ympäri toreja. Pelkäsin myös painajaisia ja kipitin aina äidin ja isän väliin nukkumaan. Naapurin tienhaaran ohi olen juossut täysillä niin kauan kuin muistan, sillä pelkään pelottavan koiran olevan aina vapaana. Olen itkenyt partioleirillä öitä ulkona vesisateessa, sillä ukkosmyrskyssä olen pelännyt teltan kaatuvan päälleni. Auton ratissa hämärällä jokainen oksa ja kivi on hirvi, ja suihkussa menee aina shampoota silmiin, sillä en uskalla pitää niitä kiinni. Jopa hammaslääkärissä pelkään, että minut laitetaan verikokeeseen. Hillomunkkia haukatessa on pelottavaa, jos vadelmahillon sijaan sisältä paljastuukin lusikallinen mansikkahilloa. Kauhuleffaa en ole koskaan uskaltanut katsoa.

Noora Lindberg.

Pelkoa on monenlaista. On turhaa, tarpeellista, todella pelottavaa tai ihan pientä. Usein pienellä pelolla on myös hyviä vaikutuksia ja siksi sitä voisi verrata stressiin. Pieni ja lyhytkestoinen stressi saa ihmisen valmistautumaan paremmin esimerkiksi kokeeseen. Pieni pelko vaikkapa tulipaloista voi saada ihmisen pitämään palohälyttimet hyvässä kunnossa ja ostamaan tarpeeksi sammutuspeitteitä. Tulipalon syttyessä niistä on hyötyä ja silloin pelko on ollut hyödyllistä. Hyvä pelko voi saada myös ihmiset huolehtimaan paremmin esimerkiksi ikääntyneistä läheisistään. Me käymme isän kanssa vuorotellen viemässä mummille aamun lehden talvisin. Tietysti on tärkeää ylipäätään käydä moikkaamassa häntä, mutta taustalla on myös pelko siitä, että liukkaalla jäisellä pihalla mummi saattaisi kaatua. Yli yhdeksänkymmentä vuotta vanha ihminen ei montaa puolivolttia talven liukkailla enää kestäisi.

Hyvän pelon lisäksi on myös pahaa pelkoa, sellaista, joka rajoittaa kaikkea tekemistä. Joku joutuu pelkäämään tosissaan toista ihmistä, enkä nyt tarkoita ruotsinopettajaa tai Donald Trumpia vaan esimerkiksi omia perheenjäseniään. Lapsi voi pelätä alkoholisti-isäänsä tai ysiluokkalaista poikaa, joka uhkaa aina laittaa tämän pään vessanpönttöön. Tällaistakin pelkoa kutsuisin tarpeelliseksi peloksi, sillä pelko auttaa kenties välttämään tilanteita, jotka kokee pelottaviksi. Lapsen jatkuva pelko kiusatuksi tulemisesta heijastuu ajan myötä varmasti terveydentilaan, oppimiseen ja kehittymiseen. Jotta tämä välttäisiin, on heitä varten ammattilaisia, kuten koulukuraattoreita. On sääli, että avun tarpeen myöntäminen on vaan usein niin vaikeaa, että murheet jäävät omaksi taakaksi. Myös yksinäisyys voi aiheuttaa pelkoa ja se, että pelkää jäävänsä yksinäiseksi. Tällöin on tärkeää pitää ihmissuhteistaan hyvää huolta.

> *Paras ylioppilasaine Someron lukiosta.*

Sodan keskellä elävä pieni kehitysmaan tyttö saattaa nukkumaan mennessään pelätä, että aamulla isä on kuollut ja äiti kaapattu. Osaako hän hoitaa sairasta puolivuotiasta pikkusiskoaan ja onnistuuko hankkimaan myös ruokaa ja vettä heille molemmille? Japanissa ja Thaimaassa pelätään tsunameja ja Italiassa maanjäristystä. Tällaiset pelot ovat todella pelkoja, joilla on merkitystä. Pelko on tarpeellinen ja saa ihmiset selviytymään arjen tehtävistään. Esimerkiksi kehitysmaan tyttö tietää sen, että vettä on kannettava, jos halutaan pysyä hengissä.

No mitä sitten on tarpeeton pelko? Kun samaan aikaan kehitysmaan tytön pelätessä omaa ja perheenjäsentensä kuolemaa suomalainen keski-ikäinen pelkää, että työpaikan uusi harjoittelija keittää aamuksi liian laihaa kahvia, niin se on tarpeetonta pelkoa. Turhaa on myös pelätä Suomessa myrkyttömiä hämähäkkejä tai poliisia liikenteessä, mikäli ei ole rikkonut lakia. Tietysti sellaisen asian, joka ei mitenkään voisi tapahtua, pelkääminen on myös turhaa. Pieni lapsi voi pelätä sängyn alla asustavaa mörköä tai sitä, että muuttuu yön aikana vanhaksi sammakoksi. Kotona pelkään usein silloin, kun vaikka äiti ei tule kotiin vielä siihen aikaan kun on luvannut. Olen varma, että on sattunut autokolari tai jokin muu on pielessä. Useimmiten kun aikataulut vain pettävät ja kaikki onkin kunnossa, niin pelko on ollut tavallaan turhaa. Toisaalta pelokkaana ottaa nopeammin selvää, ja jos jotain onkin tapahtunut, pelon ansiosta apu saadaan nopeammin.

Jos kiusaaminen, sodat ja väkivalta katoaisivat ja kaikki maailman rahat jaettaisiin tasaisesti jokaiselle ihmiselle, paha pelko ehkä loppuisi. Ennen kuin tämä on totta, joutuu kyllä vielä aivan liian moni pelokas selviytymään keskellä sodan, kiusaamisen tai köyhyyden taistelutannerta. On epäreilua, että kenenkään tarvitsee pelätä henkensä ja perheensä puolesta.

Eilen pelkäsin, että tulee niin aurinkoinen ja kaunis kevät, etten saa tilaisuutta käyttää uutta maailman hienointa vaaleanpunaista sadetakkiani. Tänään pelkään, että vielä joskus tulen pelkäämään yhtä naurettavia asioita. Ainakaan tällä hetkellä minun ei oikeastaan tarvitse pelätä mitään. Mikäli vaihtoehtoina olisivat sota ja köyhyys tai tämänhetkisten pelkojeni aiheuttajien kanssa eläminen, juoksisin joka aamu riemusta kiljuen silittelemään toreille lokkeja ja puluja ja samalla mussuttaisin munkkeja mansikkahillolla, jopa ukkosmyrskyssä. Oppisin varmasti olemaan pelkäämättä, tottuisin siihen. Sotaan, köyhyyteen tai kiusaamiseen ei saisi kukaan tottua.

Somero ajan kuluessa

Varhaisista somerolaisista elinkeinoista itselleni on jäänyt mieleen Kultelan saviteollisuus. Ensimmäisenä savenvalajana Johan August Roos (1842-1897) aloitti jo vuonna 1869. Verstaan saviastioita ja kukkaruukkuja käytiin myymässä lähiseuduilla. Myöhemmin Roosin kaksi poikaa, Karl August ja Kustaa Vilhelm, jatkoivat toimintaa. Kultelassa oli enimmillään viisi savenvalanta verstasta.

Kuppi-Kustaa oli Johan Augustin poika ja hänellä oli verstas Pärnämäessä. Kerran hänen ollessa tuotteitaan kauppaamassa hevosellaan, kuorma oli jostain syystä kaatunut. Se oli kai miestä kovin harmittanut, herkkää tavaraa kun kuormassa oli. Siihen oli sattumalta tullut lääkäri, joka oli kysynyt, mistä Kustaa oli tullut. Tähän hän oli kiukkuisena tokaissut tuhman sanan. Lääkäri oli todennut olevansa siitä vierestä ja olevansa siis naapuri.

Kartanoiden palveluksessa oli ihmisiä, jotka tekemällä kuka mitäkin osasivat, saivat siitä niukan elantonsa. Muonamiehet olivat yleisiä, tekivät talon töitä ja saivat perheelleen ehkä pienen asunnon ja taisi jollakin olla pieni perunamaakin. Isoäitini Irene Roosin isä oli räätäli Karl Alfred Salama ja hän asui Hirsjärven kartanossa. Tampereen Tuomiokapitulin virkapaperiin mies on merkattu asuneen siellä vuosina 1893–1921. He kävivät Irene-tyttärensä kanssa muissakin isoissa taloissa räätälin töitä tekemässä.

Joensuun kauppojen myyntitavarat oli elintarvikkeet, öljylamppuihin tarvittava valopetrooli, lampun sydämet, hevosenkengät ym. Dahlbergin sekatavaraliikkeessä oli sokerit, kahvit. Kahdesta leipomosta, Erppolan ja Hongiston leipomosta, sai molemmista leivonnaisia sekä tietenkin leipää, jota ei kaupoissa myyty. Leivät yleensä leivottiin kotioloissa.

Välken lyhyttavaraliikkeestä haettiin kaikenlaiset ompelutarvikkeet. Käsitöitä tehtiin ennen iltaisin öljylamppujen valossa.

”Hätä, Kiiru ja Hoppu, siin on Joensuun loppu.”

Välkeltä sai myös napit, nepit, neulat, ompelulangat, kankaat, flanelliset miesten alusvaatteet, kalsongit, naisten kerrastot ja esiliinat. Kuitenkin paljon vaatteita tehtiin kotona.

Svenssonilla Maria Elomaa välitti tehtaille villat ja pellavat, joista kotona kudottiin perheen käyttövaatteita, myös liinavaatteet kudottiin tehtaalta palautetuista langoista. Aika tavallista oli, että joka talossa oli kangaspuut.

Ainoa työllistävä laitos, minkä lapsuudesta muistan, oli Someron Saha. Sen palkkalistalla olivat kesäisin tukinuittajat kekseineen.

Oli pyykkäreitä, jotka pelkällä pyykkilaudalla pesivät kaikki pyykit ulkosaunoissa ja huuhtoivat ne talvisin avannossa. Kesäisin pyykki pestiin jokirannoissa.

Aikansa tärkeä paikka oli myös paja, siellä kengitettiin hevoset, raudoitettiin reet ja rattaat sekä teroitettiin ja taottiin monia työvälineitä. Hevosilla kuljetettiin tukkireellä puut metsästä. Miehet tekivät metsätyöt hartiavoimilla, työvälineinä oli vain saha ja kirves.

Käytössä olevat suurien perheiden mukavuudet olivat erilaiset kuin tämän päivän perheenäideillä. Vauvoja syntyi tiheään tahtiin, kaupoissa ei siihen aikaan ollut vaippoja. Käytössä oli sideharsoa, sitä kierrettiin pepun ympärille. Käytön jälkeen äidit pesivät harsot ja ne olivat jälleen käyttövalmiit. Äidit joutuivat suurissa lapsiperheissä käyttämään paljon voimia veden hankintaan, kun kaikki pesussa käytettävä vesi oli jostakin joesta tai lähteestä itse ämpärillä kannettava.

Elävä Somero.

Rakennuksia, joita muistan

Härkälän kartanossa oli suuri kivinavetta. Myöhemmin kartanossa toimi Someron vanhainkoti. Saman tien varrella on komea

Linja-autoasema toimi vilkkaasti, ja linja-autoliikennettä oli paljon.

Järnströmin huvila, Kirkonkoulun opettajan sisarensa kanssa yhteisesti asustama.

Kaislaranta on edelleen komea. Lähistöllä on ollut Kiiruun talossa asuneen Löfgrenin omistama kivitalo, joka on jo purettu. Siinä Kiiruun pelloista tulleesta viljasta valmistettiin viinaa. Sitä sanottiin viinapolttimoksi.

Siihen aikaan, kun Joensuussa ei ollut kai kuin kolme taloa, oli loru: ”Hätä, Kiiru ja Hoppu, siin on Joensuun loppu.” Hätä nimisen talon omisti Someron poliisi Felix Tammi. Se sijaitsi silloisen Kilpelän lihakaupan kohdilla, toisella puolen Härkätietä. Nykyisin Hätä on purettu. Kiiru on paikallaan, sekä kivimakasiini, jossa oli Löfgrenin viinavarasto. Hoppu on sama talo, joka nykyisin tunnetaan Svensson-nimellä. Alun perin virkapapereissa sama rakennus mainitaan Yli-Aukustin nimellä. Vuonna 1890 tuli talon isännäksi Kaarle Antti Svensson, joka muutti nimensä Elomaaksi. Kaarle Elomaan isoisä toimi Somerolla kirkkoherrana, kun kirkkoa rakennettiin. Elomaan suku arvosti muutenkin kirkollista toimintaa.

Mieleeni on jäänyt, että Joensuussa toimi Aarnivaara niminen parturiliike. Linja-autoasema toimi vilkkaasti, ja linja-autoliikennettä oli paljon. Silloin ei ihmisillä ollut vielä omia autoja. Tavaraa kuljetettiin Turkuun pakettiautoilla jo ennen linja-autoja.

Näin Somerolla myöhemmin

Meijerin lähellä olleen Hätä-nimisen tilan paikkeilla on laajoja parkkialueita ja bensiiniasema liikkeineen. Joensuu taajamaan on ilmestynyt monia kerrostaloja. Isot viljapellot ovat nyt asunto-alueina. Samoin Someron Sahan alue.

Savesta ei enää valmisteta kuin joitakin taideteoksia, räätälin ammatti on vaihtunut tehdastyöläisen ammatiksi. Hevoset on hyötykäytöstä muutettu virkistyskäyttöön. Tämän päivän normaalia elintasoa ilmaisee se, jos perheessä on viisi aikuisikään ehtinyttä, niin pihassa on viisi autoa. Myös takseja tarvitaan.

Somerolla ei enää tarvita meijereitä, ennen niitä oli neljä paikkakunnalla. Nykyään maidot viedään pois Somerolta. Meijerin rakennuksissa on viimeisenä toiminut vaatetavaran erikoisliike. Osa kartanoista toimii matkailuyrityksinä ja onpa Somerolla hotelli ja motellikin.

Kun aiemmin Somero tunnettiin saviteollisuudesta, nyt se tiedetään urheilun ja kulttuurin tiimoilta.

Eila Leppänen

Kun Suomessa saatiin ensimmäiset kansaneläkkeet

Suomessa säädettiin kansaneläkelaki 1937. Ne, jotka silloin olivat 55-vuotiaita tai nuorempia, kuuluivat maksajiin. Vanhempani olivat tätä ikäryhmään. Oli heitä vanhempia, jotka olisivat halunneet eläkkeen, koska olisi mukavaa saada vanhana rahaa. Heidän täytyi säästää pankkiin, jos liikeni. Silloin oli vielä korotkin olemassa, negatiiviset ja positiiviset. Ei siihen kansaneläkkeen maksamiseen kuitenkaan paljon huomiota kiinnitetty, vero kuin vero. Elettiin eteenpäin.

Heidän täytyi säästää pankkiin, jos liikeni.

Sitten tuli postia 1947: ”Olette oikeutettu kansaneläkkeeseen.” Koitti päivä, jolloin eläke oli postitoimistosta nostettavissa. Pappa lähti Joensuuhun, ei kovin suurin toivein. Arveli kuitenkin, ettei hän olisi kirjettä saanut, ellei eläke hänelle tulisi. Se maksettiin neljännesvuosittain ja kas vain, hänelle oli tullut rahaa. Eihän se suuren suuri summa ollut - maksamisaikaakin oli ollut vain kymmenen vuotta - 7,50 Suomen markkaa.

Postin pihalla oli samanikäisiä. Eräskin isäntä oli erittäin tyytyväinen saamaansa ja sanoi: ”Saa siitä hiivarahaa.” Tuttu emäntä teki tyttärelleen valtakirjan nostaa hänen eläkkeensä siitä eteenpäin ja voin olla varma, ettei hän kuunaan nähnyt eläkemarkkojaan. Toinen sanoi antavansa tyttärentyttärille iltaman pääsylippuihin.

Eläkkeen saatuaan meidän pappa siirtyi kaupan piipputupakkaan. Hän lakkasi kasvattamasta kessuja, vaikka kessumaa oli hänelle silmäterä, jonka hän hoiti ihan itse. Silloin ei ollut peuroja, jotka olisivat juosseet pellon ristiin rastiin.

Kansaneläke meni yleensä tarkoituksenmukaisesti kansan käyttöön, kuten muutaman hehtaarin maata omistavan pappani eläke. Toisilla ei ollut niin tarvetta sitä käyttää, eräs pappaani vauraampi ikätoveri ei halunnut ”kolehtia” ja antoi eläkkeen mennä tilille.

Eivät kansaneläkkeet nykyäänkään enää silloin ole riittäviä, kun ihminen joutuu käyttämään lääkkeitä. On tehtävä valinta, ruokaa vai lääkkeet? Asuntomenot on kaikilla. Eläkeläiset eivät ole vielä perustaneet puoluetta, taitaa olla epätasaista porukkaa.

Varpaat kotirannan savessa

Olen syntynyt Somerolla. Myös molemmat vanhempani olivat syntyperäisiä somerolaisia. Sisareni sukututkimuksista on selvinnyt, että äitini puolelta suku on asustanut hyvin samoilla sijoillaan ilmeisesti vuosisatoja. Myös isänpuoleisen isoäitini vanhemmat ja isovanhemmat olivat somerolaisia.

Somero on savipelloistaan tunnettu pitäjä. Laajat peltomaat kahta puolin pienen, vain välillä hivenen leveämmäksi järveksi levittäytyvän Paimionjoen rantatöyräillä ovat jyhkeää, hyvälaatuista savea. Siitä on vuosikymmenten mittaan valmistettu suuret määrät laadukkaita tiiliä, salaojaputkia, mutta savesta on myös dreijattu käyttöastioita.

Elävänä muistissani on säilynyt oman järvenrantamme monin paikoin upottava, iljettävä, mutta paikoin myös kiehtova, väriltään hiukan sinervä "tinasavi". Rantamme ei ollut mukavin paikka mennä uimaan. Siellä piileksivät iilimadot, kenties luurasi rapukin valmiina iskemään saksensa nilkkaani, niin ainakin kuvittelin. Isällä oli sääressä valkoiset arvet kauan sitten kotirannassa jalkaan tarranneista ravun saksista! Mutta äidin suuresti rakastama lehmämme Lumikki se kyllä nautti hitaasti lompsia syvälle kaislikkoon tuolla upottavalla ja liukkaalla pohjalla. Joskus äiti pelkäsi sen lopullisesti juuttuneen saveen. Minä ja kylän muutkin lapset kahlasimme mieluusti uimaan läheisestä kylän yhteisrannasta, jossa pohja oli hiukan kovettuneempaa savea. Savipohja värjäsi silloin ja kai vielä nykyäänkin koko järvemme veden maitokahvin väriseksi. Minusta se oli järven oikea ja luonnollinen väri. En tiennyt edes kaivata kirkkaampaa vettä. Kun ensimmäisen kerran uin hiekkapohjaisen järven kirkkaassa vedessä Kuusjoella, se oli mielestäni pelottavaa ja kammottavaa. Ikään kuin vesi olisi ollut jotenkin terävää, koska se oli niin kirkasta! En pitänyt siitä yhtään. Ensimmäinen uinti meres-

Kuvassa uimareita 1940-50-luvun malliin. Uimapuvut olivat villalangasta käsin kudottuja, venähtivät vedessä ja vanuttuivat muodottomiksi. Muistijälki on elävä – haju, tuntu ja häpeä – varmaan myös monilla samat asiat kokeneilla ikätovereillani!

”Savipohja värjäsi silloin ja kai vielä nykyäänkin koko järvemme veden maitokahvin väriseksi. Minusta se oli järven oikea ja luonnollinen väri. ”

sä oli myös shokkielämys, hiukan pelottavakin erilaisuudessaan. Ensimmäistä uimahallikokemusta en muista. Se tapahtui vasta aikuisiässä.

Kotirantamme savesta oli hauska etsiä paikkoja, joissa savi oli pehmeän joustavaa ja upean väristä. Sitä voi sormissaan muovailla, kun sopivasti koko ajan kostutteli. Onnistuin tekemään siitä pieniä kippoja ja lautasia leikkiini. Jätin kuppini kuivumaan tunniksi pariksi laudanpätkälle auringonpaisteeseen. Parempaakaan polttouunia ei ollut. En yrittänyt tarjota niitä kuivattavaksi isoon tuvan leivinuuniin, eikä äiti varmaankaan olisi moiseen suostunut. Harmi kyllä, kipponi olivat lähes kertakäyttötavaraa. Mutta ainahan voin tehdä uusia.

Vielä nykyäänkin kaappieni piilossa säilytän muutamia somerolaisen mestarin Kalle Männistön ilmeisesti jo melko iäkkäänä Kultelan savipajassa dreijaamia astioita. Ne ovat hyvin kauniin värisiä, mutta toki melko kömpelöitä ja epäkäytännöllisiä käyttöesineiksi. Säilytänkin niitä vain nostalgiasyistä. Ne muistuttavat, missä juureni ovat.

Selittääköhän lapsuustaustani kestävän mielty-mykseni saviastioihin ja yleensäkin suomalaiseen keramiikkaan? Kirpputoreilta ja huutokaupoista mukaani tarttuvat mieluummin suuret karkeatekoiset savikipot, viiliastiat tai Kupittaan Saven vanhat maljakot ja vadit. En ollenkaan tunne vetoa esimerkiksi monen himoitsemaan taidelasiin. Olohuoneeni nykyään jo ihmeen muodikkaaksi muuttuneen retrohyllyn päällä komeilee kokoelma erilaisia vihreän ja ruskean sävyisiä maljakoita. Niitä on lähes kaksikymmentä! Tapanani on järjestellä niitä pienempiin ryhmiin, ikään kuin seurustelemaan keskenään! En välitä pohtia, mitä mieltä vieraat ovat "vaasikollaasistani". Se on ikiomaa silmän- ja sielunruokaani, löytöjeni tulosta, kaikki yhdessä eräänlainen taideteos. Sen katseleminen ilahduttaa minua.

Serkkuni on asunut Tukholmassa jo vuosikymmenet. Hän on edelleen innokas maailmalla matkaaja, kosmopoliitti, vaikka on jo reippaasti yli kahdeksankymmentä. Myös hänen veljensä lapset ja edelleen heidän lapsensa ovat kaikki jokseenkin kansainvälistä porukkaa. Asustavat laajalti ympäri maailmaa. Joskus olen filosofoinut mahtaako asiaan olla vaikuttanut, että heidän esi-isänsä, yksi sedistäni oli jo hyvin nuorena muuttanut ensin Pohjois-Karjalaan ja sodan jälkeen asunut perheineen hyvin monilla eri paikkakunnilla. Serkkuni on kertonut, että hän koki yhä uudelleen olevansa "se uusi tyttö luokassa", koska muuttojen seurauksena lapset vaihtoivat usein kouluja. Tottuivat uusiin koteihin, uusiin maisemiin, uusiin murteisiin ja uusiin ystäviin. Selvää kotipaikkakuntaa samalla lailla kuin minulle Somero ei heille ehtinyt koskaan tulla.

Minun isäni ja äitini eivät sen sijaan asuneet muualla kuin Somerolla, eivätkä koskaan matkustelleet laajalti. Isäni viiden vuoden sotaretkeä ei voi turismiksi laskea! Koko perheeni on lähes aina pysytellyt hyvin pienellä sektorilla tässä lounaissuomalaisessa savimaisemassa. Kun tukholmanserkkuni houkuttelee minua luokseen, valitan usein jo merimatkaa liian vaivalloiseksi (vaikka minusta Tukholma onkin kaunis suurkaupunki). Sanon, että haluttomuuteni lähteä matkaan johtuu kai siitä, että varpaani ovat jo lapsena niin tiukasti juuttuneet somerolaiseen saveen. En halua lähteä niitä irti kiskomaan ja pesemään. Olen juuttunut, vai olisinko ihan juurtunut paikoilleni tänne lounaissuomalaiseen saveen. Ei minussa ole seikkailunhalua enää nimeksikään. Toteutan somerolaisen taatani vanhaa viisautta maailmalle hinkuamisesta: "Se on mailmaa täst jo." Katselen maailmaa ja sen houkutuksia omasta somerolaisesta sammakkoperspektiivistäni. No, onneksi ehdin jonkin verran tutustumaan Suomeen, sekä vähäsen muuhunkin maailmaan niinä varhaisen aikuisuuden vuosina, kun minussa vielä oli hiukan seikkailumieltä.

Poikani ja miniäni jaksavat kiusoitella ja hyväntahtoisesti naureskella tälle vanhahtavalle kotipaikkarakkaudelleni ja juurieni korostamiselle. "Ai sekin on somerolainen, varmaan erinomaisen hyvä, oikein SOMEROLAINEN ". He elävät ja edustavat paremmin nykyaikaa: heille koko maailma on kaikkien yhteistä temmellyskenttää ja täynnä kiinnostavia mahdollisuuksia. Se on heidän mielestään itse koettava, itse rohkeasti haltuun otettava, yhteinen maailmankylä. Minä edustan mennyttä maailmaa, mennyttä nurkkakuntalaisuutta, rohdinpaitaista somerolaista härjänajajasukua, uteliaisuutensa ja tiedonhalunsa tukahduttanutta fossiilia!

En sentään väitä, että kaikki somerolaiset olisivat yhtä takapajuisia ja nurkkapatrioottisia kuin itse tiedän olevani!

Somero 150 ja Suomi 100 - kuvia kylänraitilta

Someron kunnallishallinnon ensi askeleet

Someron ensimmäinen kuntakokous on pidetty 29.12.1867. Suomessa oli jo vuonna 1865 annettu asetus, että kunnissa piti järjestää kunnallishallinto. Aikaa järjestelyihin annettiin kolme vuotta.

Alkukeväästä 1867 somerolaiset anoivat asetuksen lykkäämistä, koska ristiriitoja oli paljon. Ei oltu samaa mieltä kenen hallintoon tulisi kuulua ja pelättiin kustannusten ja rasitusten nousua yleisesti.

Kuvernööri kuitenkin hylkäsi Someron anomuksen ja paikkakunnalla oli pakko toimia.

Kuntakokouksen esimieheksi valittiin kartanonomistaja Ernst Sagulin. Varapuheenjohtajaksi valittiin Oskar Konsin. Kunnallishallituksen esimieheksi valittiin rusthollari Nils Knaapi. Jäseniä hallituksessa oli kuusi ja varajäseniä neljä. Kaikki heistä olivat tilallisia.

Vuoden 1868 aikana pidettiin yhdeksän kuntakokousta, josta tiedotettiin kirkossa vähintään kahdeksan päivää aikaisemmin. Kokouksia saatettiin pitää missä vain, esimerkiksi sakaristossa tai tilallisten kotona. Pöytäkirjat luettiin kansalle saarnatuolista ja aluksi ne kirjoitettiin suomeksi.

Syksyllä 1868 kieli muuttui ruotsiksi. Välillä käytettiin taas suomea. Kielen käyttö vaihteli sen mukaan kuka oli kuntakokouksen esimies. Somero pääsi sanomalehtiinkin, koska paikkakunnalla kunnallishallinnossa käytettiin ruotsin kieltä. 1880-luvun loppupuolella kunnan virallinen kieli muutettiin suomeksi.

Osallistuminen kokouksiin oli toisinaan satunnaista. Osanotto riippui kokouksessa käsiteltävistä asioista. Puhe- ja äänivalta oli jokaisella kunnan jäsenellä, jolla oli hyvä maine ja hän oli Suomen kansalainen, täysivaltainen ja maksoi kunnalle veroa. Nainen, joka hallitsi omaa omaisuuttaan, sai myös äänestää.

Kunnille oli jo vuoden 1865 kunnallisasetuksessa annettu mahdollisuus asettaa kunnanvaltuusto.

Vain harvat kunnat tekivät näin. Somerolla kuntakokouksessa vuonna 1912 valittiin ensimmäinen valtuusto. Siinä jäseniä oli 18. Joukossa oli vain yksi kartanonomistaja.

Eduskunta hyväksyi marraskuussa 1917 maalaiskuntain kunnallislain sekä kunnallisen vaalilain.

Poikkeukselliset olot kuitenkin siirsivät lain toteuttamista. Uudet vaalit määrättiin ja ne piti suorittaa 15.1.1919. Kapinaan osallistumiseen tuomitut tuli poistaa vaaliluetteloista. Samana vuonna myös äänioikeutta muutettiin. Äänioikeus oli jokaisella, joka oli täyttänyt 24 vuotta, kunnallista tuloveroa maksavalla ja hänen vaimollaan (jos rouva oli 24 vuotta). Elokuussa samana vuonna äänivaltaisten ikä laskettiin 21 vuoteen ja syitä, joilla kansalainen menetti äänivaltansa, lievennettiin.

Kuvassa Someron ensimmäinen vaaleilla valittu kunnanvaltuusto.

Pikkupappila ja Jaatilan silta 1900-luvun alussa. Pastori Brant hevosineen sillalla.

Svenssonin talo 1910-luvulta. Ylioppilas Einari Svensson kuvassa.

Kuvat Somero-Seura ry

Someron Maamiestalo 1920-luvulla.

Etualalla Hongiston kahvila, Vainion talo ja osuuskassa. Vasemmalla Petrellin paja ja KOP:n talo. Kuva 1920-luvulta.

Oikealla Someron Säästöpankki ja sen hevossuojat. Vasemmalla Suomisen talo ja Svenssonin aitta. Kuva 1920-luvulta.

Osuusliike Oraksen uudisrakennus 1930-luvulta.

Knuutilan asuintalo, Dahlbergin kauppa, Jokioisten Osuuskaupan myymälä, Petrellin liiketalo ja KOP:n talo. Kuva 1930-luvulta.

Suojeluskuntatalo 1930-luvulla. Oli ensin Maamiestalo.

Someron uusi virastotalo vuodelta 1975.

Somero 1960-luvulla.

Kaapista kaapin päälle

Tom of Finland – siviilinimeltään Touko Laaksonen – on maailmalla tunnetuimpia taiteilijoitamme, jossakin Jean Sibeliuksen, Mika Waltarin ja Tove Janssonin rinnalla. Hänet tunnettiin maailmalla jo ennen kuin hänestä tiedettiin Suomessa mitään. Miten se oikein oli mahdollista? Ehkä se tässä vähitellen selviää.

Touko Laaksonen syntyi vuonna 1920 Kaarinan pitäjässä Turun naapurikunnassa, asui opettajavanhempiensa ja sisarustensa kanssa Ristimäen koulussa, kävi oppikoulunsa Turun Suomalaisessa Yhteiskoulussa ja kirjoitti ylioppilaaksi 1939. Koulussa työskenteli piirustuksenopettajana taiteilija Ester Borg, jonka vetämään piirustuskerhoon Touko innokkaasti osallistui.

Koulun jälkeen Laaksonen aloitti etäopinnot kirjekurssina Myynti- ja mainoskoulussa 1939-1940, jatkoi niitä sodan jälkeen ja valmistui mainoshoitajaksi 1946.

Touko Laaksosen asepalvelus alkoi heti talvisodan päättymisen jälkeen. Mies määrättiin aliupseeri- ja reserviupseerikoulun jälkeen Helsingin ilmatorjuntarykmenttiin, jossa hänet ylennettiin luutnantiksi 1943 ja ansioistaan tulenjohtoupseerina hänelle myönnettiin 4. luokan vapaudenristi venäläiskoneen pudottamisesta. Henkilökohtaiseen tappotyöhön Laaksonen joutui vain kerran, kun hänen piti omin käsin puukolla surmata laskuvarjolla maahan leijunut venäläinen desantti. Kokemus oli kammottava,

Tom of Finland Foundation

Tom of Finland: Tom's Finnish Tango, 1947.

se aiheutti vuosikymmenien painajaiset.

Musiikki oli näyttävästi mukana Touko Laaksosen sotareissulla. Hän perusti korsukuoron komppaniassaan ja harjoitutti sitä erilaisiin tapahtumiin ja pikku juhliin. Kuoron ohjelmisto oli monipuolinen, esitettiin tuttuja lauluja: Oi terve Pohjola, Sä kasvoit neito kaunoinen, Hiljallensa hiljallensa, Uinahda sä vieno, Suomen laulu ja Finlandia-hymni, johon liittyy seuraava muistelo: ”Hälytys jatkui koko yön, kun puhelinyhteys patterin ja komentokeskuksen välillä katkesi. Mutta selvisimme hyökkäyksestä kunnialla ja lauloimme Finlandian sitäkin suuremmalla tunteella.”

Sota-aikana öisin pimennetyssä Helsingissä Laaksosella oli ensimmäiset seksuaaliset kokemukset Tähtitorninmäellä ja Esplanadin puistossa, jotka olivat homojen tapaamispaikkoja. Sysipimeillä kaduilla kävi melkoinen trafiikki, kun rakkaudennälkäiset miehet etsivät toisiaan.

Sodan jälkeen Laaksonen muutti pysyvästi Helsinkiin ja opiskeli Sibelius-Akatemiassa viisi vuotta pääaineena pianonsoitto ja sivuaineena sävellys. Teoreettisten aineiden tentit menivät kaikki läpi, mutta loppututkinto jäi suorittamatta lukuisten muiden musiikkitöiden painaessa päälle. Esimerkiksi hän soitti pianoa kvartetissa, jossa muina soittajina olivat viulisti, sellisti ja klarinetisti – kyseessä oli ravintola Primulan oma orkesteri. Olympiavuonna 1952 Touko palkattiin pianistiksi luksushotelli Palaceen. Hän soitti vanhoja suomalaisia suosikkisävelmiä ja ruotsalaisia popsävelmiä. Mukaan pääsi myös amerikkalaisia sävellyksiä, kuten Stardust ja Over the Rainbow. Lopulta hän kokosi ohjelmiston monien maiden suosikkisävelmistä – aina asiakkaiden mukaan: tiedossa oli hyvät juomarahat. Palacen La Vista Grillistä tuli Toukon toinen koti, hän soitti siellä useita vuosia. Lisäksi hän toimi harjoituspianistina teatterissa ja balettikouluissa. Touko myös sävelsi kotipiirin väelle pienimuotoisia kappaleita, kuten Hely-siskolle 30-vuotislahjaksi Juhlahymnin ja kummipoika Jukka sai Jukan unilaulun.

Kun yli kymmenen vuotta kestänyt muusikon työ alkoi kyllästyttää, Touko Laaksonen siirtyi piirtämisen pariin. Se oli hänelle harrastus, kuvataidekoulutusta hän ei koskaan saanut. Hän sai sisarensa Kaijan välityksellä 1958 töitä Liikemainonta McCann –firmasta, jolle hän suunnitteli lehtien mainoksia ja somisti näyteikkunoita. Touko menestyi hyvin mainospiirtäjän urallaan ja yleni pian toimiston taiteelliseksi johtajaksi, mutta tympääntyi lopulta firman paperisotaan ja byrokratiaan. Laaksonen työskenteli 15 vuot-

ta mainosalan ammattilaisena, ja se heijastui hänen taiteeseensa. Vuonna 1973 hän luopui päivätyöstään mainostoimistossa ja saattoi nyt omistautua kokonaan homoeroottisten piirrosten tekemiseen. Freelancerina toimeentulo ei ollut säännöllistä, mutta kuitenkin riittävää.

Touko Laaksosen poikaystävä tai paremminkin elämänkumppani 28:n vuoden ajan oli Veli Mäkinen, lempinimeltään Nipa, jonka Touko tapasi vuonna 1953. Suhde alkoi kun Veli oli 21-vuotias ja Touko 33. Ulkomuodoltaan Veli oli pitkä ja hoikka, hänellä oli vaaleanruskeat hiukset ja tummanruskeat silmät. Hän oli tanssija, klassisen balettikoulutuksen saanut. Hän tanssi teattereissa, lähinnä opereteissa.

Tanssijan töitä ei ollut kuitenkaan Velille riittävästi, niinpä hän siirtyi Hildenin ravintolaimperiumin palvelukseen, aluksi tarjoilijaksi ja sitten hovimestariksi. Uran huippuna oli ravintolapäällikön virka Königissä, joka oli Helsingin hienoimpia ravintoloita.

Veli Mäkinen naamioitiin aluksi kämppäkaveriksi, kun hän muutti asumaan Toukon ja tämän sisaren Kaijan talouteen. Veli hoiti itsenäisesti kaikki huushollityöt, jotta Touko sai omistautua piirtämiseen.

Kun Laaksonen ei voinut tuoda julki homoseksuaalisia taipumuksiaan – ne oli sanktioitu rikoslaissa aina vuoteen 1971 – hän alkoi piirtää fantasioitaan onnellisista homomiehistä, joiden ammatti näkyi hyvin päällepäin: merimies, merisotilas, upseeri, poliisi, tukkijätkä, prätkäkundi. Heidän asunsa oli tärkeä: tiukat farkut, hyvin istuva univormu, kiiltävät mustat nahkatamineet. Laaksonen ei piirtänyt naismaisia neitihomoja, vaan hän korosti ja liioitteli malliensa miehekkyyttä, teki heistä bodareita, lihaksikkaita kehonrakentajia, raamikkaita supermaskuliinisia machomiehiä kuin suoraan muskeliakatemiasta.

Hän ei suurin surminkaan voinut signeerata niitä omalla nimellään sukulaisten ja ystävien reagointien pelossa.

Koska Suomessa näitä kuvia ei voinut lehdissä julkaista eikä ripustaa gallerian seinille, Laaksonen lähetti piirustuksiaan vuodesta 1957 amerikkalaiseen Physique Pictorial –kuvalehteen Tom-taiteilijanimellä. Hän ei suurin surminkaan voinut signeerata niitä omalla nimellään sukulaisten ja ystävien reagointien pelossa. Lehden päätoimittaja Bob Mizer täydensi Tom-taiteilijanimeen of Finland –liitännäisen, koska niin on jenkeissä tapana; Touko itse ei ollut asiasta mielissään.

Viimeistään 70-luvulla Tom of Finlandin piirustukset alkoivat levitä maailmalle kulovalkean tavoin. Ensimmäinen näyttely pidettiin lokakuussa 1973 Hampurissa, samana vuonna kuin Laaksonen irtisanoutui mainostoimiston leivistä. Vapaan taiteilijan ura kiehtoi, samoin näyttelyjen järjestäminen. Niitä onkin pidetty ulkomailla runsaasti 80-luvulta alkaen, sekä yksityisnäyttelyitä että ryhmänäyttelyitä. Uransa aikana Tom of Finland teki noin 4000 piirustusta.

Vuonna 1978 Tom matkusti ensimmäisen kerran Amerikkaan. Hän oli tullut Kaliforniaan kahden näyttelynsä avajaisiin. Ensimmäinen oli San Franciscon Feyway Galleryssä ja toinen Eons Galleryssä Los Angelesissa. Yhdysvalloissa Tom ystävystyi Durk Dehnerin kanssa, joka otti huolehtiakseen Tomin töiden myynnistä ja taltioinnista. Yhdessä miehet perustivat Los Angelesiin Tom of Finland –säätiön, joka säilyttää Tomin tuotantoa sekä suojaa hänen omaisuuttaan - taiteen, tekijänoikeudet, tavaramerkin ja nimen. Säätiön vastuulla on jatkaa teosten markkinointia, huolehtia niiden olemassaolosta osana populaarikulttuuria sekä pitää niitä esillä näyttelyissä - nykyisin lähes joka vuonna.

Veli Mäkinen matkusteli Touko Laaksosen kanssa maailmalla, myös Yhdysvalloissa, jossa järjestettiin Tomin piirroksista näyttelyitä. Amerikan maalla Veli ei kovin hyvin viihtynyt, sillä häntä painoi salaisuus, jota hän ei ollut puolisolleen kertonut: armottomana tupakkamiehenä hän oli sairastunut parantumattomaan kurkkusyöpään. Kesällä 1981 tuli kuolema, ja Touko jäi yksin. Hän kertoi myöhemmin, että vaikka Velin kuolemasta oli jo 10 vuotta, tämä ei oikeastaan ollut jättänyt häntä. Touko kuuli äänihallusinaatioita aivan kuin Veli liikkuisi huoneessa ja viheltäisi ja puhaltaisi hänen korvaansa. Samoin hän tunsi, että Veli oli seisomassa hänen vierellään.

Laaksosen elinaikana hänen töitään oli Suomessa esillä Muu-galleriassa sekä Galleria Mosabackassa kesällä 1991. Hän oli hyvin onnellinen saadessaan viimein tunnustusta taiteestaan myös kotimaassaan - maassa jonka nimi Finland oli killunut (Tomin käyttämä verbi) hänen taiteilijanimessään 35 vuotta.

Illanistujaisissa Touko oli armoitettu seuramies, suorastaan illan ruhtinas, yön kuningas, joka tarinoillaan viehätti koko ystäväpiiriä. Rupatellessa kärysi savuke ketjussa ja juttua kostutettiin viskigrogilla tai gintonicilla. Elämäntapa kostautui: miehessä todettiin vuonna 1987 keuhkolaajentuma. Jatkuva tupakointi oli lopulta tuhonnut hänen keuhkonsa. Taistelu kuolemaa vastaan kesti neljä vuotta, mutta savukkeista tuona aikana hän ei silti luopunut. Askel lyheni, uurna läheni. Viimeisen vuotensa hän hiipui hiljalleen sairaalassa. Touko Laaksonen – Tom of Finland – kuoli 71-vuotiaana 7. marraskuuta 1991.

Jatkuu sivulla 52

Tom elokuvassa

Tom of Finlandin elämänvaiheita on käsitelty myös taiteen keinoin sekä elokuvassa että teatterissa Suomi 100 –juhlavuoden ohjelmassa.

Tom of Finland on hieno ja uskottava elokuvateos vaikeasta aiheesta, draama, jonka täytteenä on aimo annos huumoria. Filmi onnistuu häivyttämään eroottisuuden minimiinsä, piirrokset näytetään vain vilaukselta, kuvat siirretään katsojan mielikuvitukseen. Elokuva on kaunis, älykäs ja syvästi liikuttava kuvaus ainutlaatuisesta taiteilijuudesta. Se on taiteellisesti voimakas teos, joka on noussut kansainvälisen huomion kohteeksi.

Tämä Dome Karukosken ohjaama elämäkerta Touko Laaksosen alter egosta Tom of Finlandista on tyypillisen domekarukoskimaisesti tehty: siinä on tarina, joka koskettaa. Mukana ovat lähes kaikki Laaksosen elämän tutut elementit: sota-ajan luutnantti, ravintolamuusikko, mainostoimiston piirtäjä, homoeroottisten kuvien tekijä, juhlittu taiteilija Kaliforniassa.

Elokuvan roolit ovat ammattinäyttelijöiden käsissä: Tomin osan vetää Pekka Strang, Tomin elämänkumppanina on Lauri Tilkanen ja sisarena Jessica Grabowsky, ja varsin uskottavilta henkilöt tuntuvatkin. Filmi on teknisesti ja kuvauksellisesti hieno katsaus kohteensa tunnetuimpiin elämänvaiheisiin.

Tom teatterissa

Tom of Finland –buumin ehdoton ykkönen oli Turun kaupunginteatterin uusi kotimainen musikaali tästä kaarinalaissyntyisestä taiteilijasta. Näytelmän libreton oli kirjoittanut Tuomas Parkkinen ja ohjannut Reija Wäre. Musiikin nuotit olivat Jussi Vahvaselän ja Jori Sjöroosin kynästä.

Musikaalilibretto seuraa hyvinkin tarkasti Touko Laaksosen elämää, mutta tietysti taideteos sekoittaa faktaa, fiktiota ja fantasiaa. Näytelmässä käydään Laaksosen elämää läpi 1920-luvulta 1990-luvulle, lapsuudesta kuolinvuoteelle, ja eri aikakausien kaikuja kuullaan myös musiikissa.

Kriitikoiden mielestä pääroolissa Olli Rahkonen oli häikäisevän hyvä. Rahkosen lavatyöskentelystä paistoi selvästi läpi, että hän todella ui Tomin nahkoihin: hänelle Tom of Finland edustaa vapautta olla ylpeästi se mikä on, ja rakastaa ketä haluaa. Kyse on ihmisen perusoikeuksista.

Näytelmän miehet eivät olleet häpeileviä surkimuksia, päinvastoin heidät esitettiin iloisena, valoisana ja elämänmyönteisenä joukkona. Niinpä musikaalin ehdotonta huippua edusti hillittömän riemukas tukkilaisnumero, jossa taiteilijan maailmanmaineeseen siivittäneet paidattomat pojat ottivat kunnolla tuntumaa uittohommista ja toisistaan. Ja me tulemme taas!

Musikaalin tekijäjoukkoa askarrutti ennen ensi-iltaa, miten ykköspuvussa esiintyvä Turun hienostoväki eli ”minkkimuuri” ottaa teatterissa esityksen vastaan. Sanomalehtiarvostelijoiden havaintojen mukaan näytti kuitenkin siltä, ettei ensi-iltaväki, joka lähinnä tulee teatteriin näyttäytymään, olisi saanut pullottavista sepaluksista sielulleen vahinkoa, vaan päinvastoin vaikutti innostuneelta esityksen julistavan yleisen avoimuuden edessä. Ja hyvä niin!

LÄHTEET

Berndt Arell et Kati Mustola 2006: Tom of Finland – Ennennäkemätöntä.

F. Valentine Hooven 2017: Tom of Finland – Marginaalista maailmanmaineeseen.

Harri Kalha 2012: Tom of Finland – Taidetta seksin vuoksi.

Tuomas Kaseva 2017: Love of Finland. Helsingin Sanomien helmikuun kuukausiliite.

Lamppu Laamanen 2011: Tom of Finland – Viipurinlahden puukotus. Teoksessa: John Lagerbohm, Sata sotakohtaloa.

Lauri Meri 2017: Me tulemme , tulemme taas! Teatteriarvostelu Helsingin Sanomissa 29.1.17.

Kalervo Pulkkinen (toim.) 2016: Tom of Finland – Välähdyksiä nimimerkin takaa.

Reijo Hakamaa

Kesäisiä mui

Minulla oli kunnia olla järjestämässä Antti Simonpojan jälkeläisten sukujuhlaa Somerolla viime kesänä. Antti Simonpoika vaikutti ja isännöi ruskolaista tilaa Marttilassa 1601 - 1633. Hänen jälkeensä oli useampi sukupolvi, kunnes 1804 syntyi Vilhem Jakobsson. Hän avioitui kahdesti, koska ensimmäinen vaimo ja neljä lasta kuolivat sairauksiin jo nuorina. Perimätiedon mukaan silloin nälkävuosina syötiin jopa olkia ruuan puutteessa. Mutta Vilhem Jakobsson ei lannistunut, vaan meni uudelleen naimisiin, ja tästä liitosta syntyi yhdeksän lasta, joista kuusi jatkoi sukua. Näin siis tuli kuusi sukua: Koivisto, Stenberg, Lahtinen, Vilhelmsson, Matsson ja Hyrsky. Vaimoni kuuluu Stenbergin suvun jälkeläisiin. Hänen pappansa isä avioitui Justina Vilhelmsdotterin kanssa 1871.

Tämä oli alkutietoja suvusta, johon kuulun perheenjäsenenä. Kolme vuotta sitten suku kokoontui Kustavin Tuulentuvalla Arto Koiviston kutsumana, ja siellä otin vetovastuun 2017 sukujuhlasta. Juhlapäivä oli heinäkuun 22. päivä ja kokoonnuimme Someron museolle. Ilmat olivat olleet varsin epävakaisia ja sateisia, ja lauantaiaamu alkoi kovin sumuisena, mutta kun juhlat kello 12.00 alkoivat, aurinko paistoi, joten ilmojen haltia oli meille suosiollinen. Vieraita saapui 65 henkeä ja heitä tuli Espoosta, Turusta, Vääksystä, Jyväskylästä, Salosta, Kus-

istoja sukujuhlista

Reijo Hakamaan albumi

Sukujuhlan viettoa kesäisenä päivänä.

tavista, Huittisista, Ypäjältä, Koskelta ja tietenkin Somerolta.

Juhlan alussa sukuun kuuluva maaseutuyrittäjä Emilia Kourimo tarjosi omistamansa lapin lehmän maidosta tekemäänsä jäätelöä. Sitten skoolasimme mustaherukan lehdistä tehdyn tervetuliaismaljan. Tervetuliaispuheen sain pitää museon vanhasta puhujapöntöstä. Puheessani mainitsin vuoden 2017 olevan monessakin mielessä merkityksellinen. Isänmaamme Suomi itsenäisenä maana 100 vuotta, Somero kuntamuotona 150 vuotta, tosin 50 vuotta Venäjän vallan alla. Itsenäisyytemme takuumiehen marsalkka Mannerheimin syntymästä on 150 vuotta. Sitten kuuluisa urheiluseura Someron Esa on 100 vuotta. Rauli Somerjoen syntymästä 70 vuotta, ja tämä kolmen vuoden välein pidetty sukujuhla on saavuttanut 30 vuoden merkkipaalun. Tässä vaiheessa tuli museon takapihalta esiin yllätysvieras: lapin härkä nimeltä Matti omistajansa Emilia Kourimon ohjaamana. Vieraat olivat innoissaan ja kuvasivat Matti-härkää ahkeraan.

Tämän jälkeen oli juhlan kohokohta, eli lipunnosto, joka kävi Talikan Kimmolta tottuneesti. Moranderin veljekset ja Noora Lindberg esittivät lippulaulun ja pari muuta isänmaallista laulua. Sitten vietimme minuutin hiljaisen hetken kolmen vuoden aikana poisnukkuneiden suvun jäsenten muistolle. Tämän jälkeen museo-opas Marika Haapala kertoi museon historiasta, ja sen jälkeen vieraat saivat vapaasti tutustua rakennuksiin ja esineistöön.

Seuraavaksi siirryimme Someron Seurahuoneelle lounaalle. Ruoka maistui ja siirtyi nopeasti parempiin suihin. Moranderit ja Noora esittivät taas musiikkia. Veljesten äiti Pirjo juonsi ohjelmistoa tottuneesti, joka olikin varsin Somero-aiheista ohjelmaa. He esittivät mm. oman sanoitukseni vuodelta 1983 Someron sanoin ja sävelin, jonka sävelsi Arja Loimuvuori. Tämä laulelma voitti 1983 järjestetyn Somero-aiheisen sanoitus- ja sävellyskilpailun. Moranderit lopettivat ohjelmansa Satumaa-tangolla.

Sitten estradille astui naapurimme Nikolai Saikkonen ja hän esitti runon Sovitak näin. Toisena Nikolai lauloi Hermannin säestyksellä Paratiisin. Tämän jälkeen seurasi suvun vanhimman ja nuorimman kukitus ja jaoimme myös mukeja, joissa oli teksti ”Somero on paratiisi tai ainakin satumaa”. Suvun vanhin on Reino Kankare Espoosta ja hän täytti juuri ennen juhlia 96 vuotta. Kankare rakensi joskus 1950-luvun alussa Somerolle talon Sälekarin kirjapainon taakse. Hän työskenteli Someron linjan autonkuljettajana. Kankareen isä oli alkujaan myös Stenberg ja suomensi sitten nimensä Kankareeksi. Vaimoni pappa suomensi nimensä Suvivuoreksi.

Täytekakkukahvien jälkeen oli sukutietojen päivitystä ja vapaata keskustelua ja muistelua. Ossi Koivisto muisteli isoisänsä Viktor Koiviston kuljettaneen kävellen Somerolta Hämeen Härkätietä pitkin härkiä Turkuun myytäväksi. Samoin Pekka Kankare muisteli isoisänsä vieneen kävellen Helsinkiin härkiä myyntiin. Näin siis vielä 1800-luvulla Suomessa tehtiin lihakauppaa. Tässä olen muistellut menneen kesän sukujuhlaa, josta tuli paljon kiitosta. Vieraiden kertomana se oli lämminhenkinen ja ihmisläheinen juhla.

Kiitos kaikille järjestelyissä mukana olleille sekä esiintyjille - Matti-härkää unohtamatta. Nyt kun lähestymme joulua, voinen lopettaa näillä sanoilla: Heinillä härkien kaukalon nukkuu lapsi viaton. Enkelparven tie kohta luokse vie rakkautta suurinta katsomaan. Tämä kyseinen laulu on 1600-luvulta niin kuin myös kyseessä olevan suvun esi-isä Antti Simonpoika.

Hyvää joulua ja onnellista uutta vuotta 2018.

Tilipalvelut – Isännöinti
Kiinteistönvälitys
Someron Asunto-keskus Oy

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
PF-KONEURAKOINTI
P. 050 0294625

Someron Konevuokraamo
METALLITIE 6 31400 SOMERO
050 5341 721 someronkonevuokraamo.fi
AGA Palvelupiste
VIRTASEN ÖLJYMAALIT

Joulurauhaa
Someron Kukkakeskus ja Hautaustoimisto Kauppi
Joensuuntie 25,
puh. (02) 7485 385, 0500 743 024
www.kukkakeskuskauppi.com
Ma-pe 8.30–17, la 8–14, su 9–13

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
Someron Lämpö Oy
Someron Vesihuolto Oy
Joensuuntie 49 31400 Somero
puh. 040 126 8347

Pellavakeskus
PELLAVAA JA PALJON MUUTA
Härkätien Luottajat
Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
Joensuuntie 49 • P. (02) 748 7433 • www.pellavakeskus.fi

Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta!
Someron Puutavara Ky
Pärnämäentie 133, 31400 Somero
puh. (02) 748 5307, 050 537 9762
www.someronpuutavara.fi

Someron Apteekki
Turuntie 6, 31400 Somero, (02) 748 5678
Palvelemme ma–pe 8–19
la 9–15
www.someronapteekki.fi www.avainapteekit.fi
Avainapteekit

Someron Autopalvelu
Markku Peltola
Viljatie 4, Somero
p. 044 971 5610, 02 748 5077
someron.autopalvelu@gmail.com
SOMERON AUTOPALVELU

Muisteluja Viitasen perheen Someron vuosilta

Tulo Somerolle ja ensimmäiset vuodet

Vuonna 1955 opintoni biologian ja maantieteen opettajaksi olivat loppusuoralla. Jäljellä oli enää opetusharjoittelun toinen lukukausi, mutta aloin jo etsiä opettajan töitä.

Elokuussa oli Uudessa Suomessa pieni ilmoitus, jossa tarjottiin biologian ja maantieteen opettajan töitä Someron yhteiskoulussa. Kirjoitin rehtorille, selvitin opintoni ja kyselin kyseisestä toimesta. Seuraavana päivänä tuli sähkösanoma: ”Tulkaa tuomaan paperinne. Vilkki”. Nyt aloin tutkia kartalta, missä Somero sijaitsee ja miten sinne pääsee. Iloikseni huomasin, että kotipaikaltani Riihimäeltä kulkee Somerolle päivittäin bussi, joka taittaa matkan 2 tunnissa 20 minuutissa!

Somerolla selvisi, että viikkotunteja oli uudelle tuntiopettajalle tarjolla 28 ja siitä luvattiin palkkaa 400 markkaa kuukaudessa. Kun toisen opetusharjoittelun aikainen sijaisuuskin järjestyi, otin toimen vastaan. Asunto järjestyi ensin Vilkin tornihuoneesta; loppusyksyn olin alivuokralaisena Santakankaan perheessä.

Joulukuussa 1955 sain todistuksen II lukukauden opetusharjoittelusta ja olin näin saavuttanut muodollisen pätevyyden oppikoulun vanhemman lehtorin virkaan. Lehtorin ja vararehtorin tehtävää hoidin rehtoriksi valintaani saakka 31.7.1960.

Mentyämme naimisiin uudenvuoden aattona 1955 Liisakin muutti Somerolle ja perustimme yhteisen kotimme äidinkielen lehtori Tapio Horilan äidin Olga Horilan kookkaan talon yläkertaan, josta vuokrasimme pienen hellahuoneen ja yhtä pienen kamarin. Lämpöä saatiin puuhellasta ja kammarin uunista, kylmä vesi tuli ja viemäri veti, mutta ”asioilla” käytiin ulkorakennuksen huussissa. Mukavuuksiin tottuneina kaupunkilaisina ryhdyimmekin pian etsimään uutta asuntoa, jotta elämä tulevana lapsiperheenä sujuisi helpommin. Kesällä 1956 sain vihiä, että seppä Aarne Heinosen poika, joka asui isänsä talon yläkerrassa Kirkonmäellä, rakentaa omakotitaloa. Heinoset lupasivat vuokrata asunnon meille heti, kun heidän poikansa saa talon siihen kuntoon, että voi siihen muuttaa asumaan. Muuttamaan pääsimme syyskuussa 1956, jolloin poikamme Markku oli juuri syntynyt.

Viitasen albumi

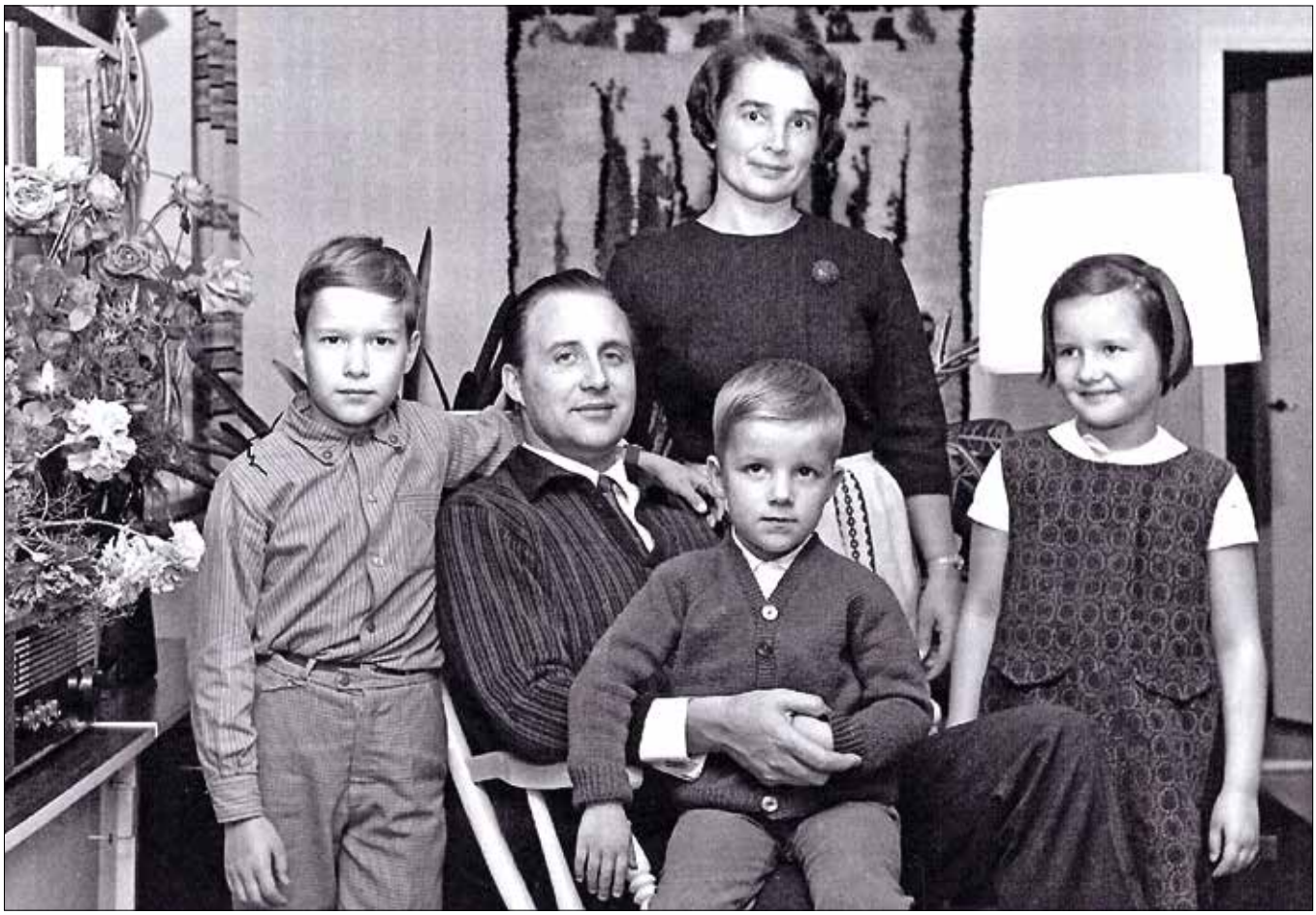

Viitasen perhe.

Jatkuu sivulla 56

Liisa aloitti kotitalousopettajan työt Somerolla syksyllä 1958, jolloin hän opetti yhteiskoulun tytöille kotitaloutta ja käsitöitä 21 viikkotuntia uuden kansalaiskoulun tiloissa. Samoihin aikoihin, eli 1959 kesällä, valmistui yhteiskoulun viimeinen rakennusvaihe eli ns. paviljonkirakennus, johon tulivat käytännön aineiden, mm. kotitalouden ja käsitöiden opetustilat, keittola ja ruokasali. Kesän aikana Liisa ja minä vararehtorina osallistuimme ahkerasti uuden talon kaluston ja opetusvälineiden hankintaan sekä kouluruokailun organisointiin. Liisa toimi ruokalan johtajana ja minä omakustannusperiaatteella toimivan ruokalan taloudenhoitajana. Ruokailu ei tuolloin vielä ollut ilmaista vaan ateriasta perittiin kulut peittävä korvaus. Seuraavassa vuosikertomuksessa rehtori Vilkki antaakin meille tunnustusta: ”Sitten 30-luvun ei koulussamme ole järjestetty oppilasruokailua. Nyt sekin on voinut toteutua ja siihen osallistuu yli 90% oppilaista ja opettajista. Sen ovat tarmokkaasti saattaneet alkuun ja johtaneet vararehtorimme ja hänen vaimonsa, kotitalousopettajamme.”

Päivänsalon aika

Toisen lapsemme, Marjon, syntymän aikoihin vuonna 1959 asuimme edelleen Heinosten yläkerrassa, mutta haeskelimme jo uutta asuntoa. Jo kesällä 1957 oli Someron keskustaan valmistunut ensimmäinen Arava-lainoitettu osakekerrostalo, jonka nousemista hieman kateellisena katselimme. Se oli siis meidän haaveemme ja odottelimme siitä vapautuvaa osakehuoneistoa. Kevättalvella 1961 saimme kuulla, että Salon Autonmyynnin Someron liikkeenjohtaja Kaarlo Koskenmäen perhe muuttaa Saloon. Niinpä heti käytiin kaupantekoon ja asunto ostettiin saman tien.

Uuteen asuntoon muutto tapahtui kiirastorstaina 1961 melkoisessa lumipyryssä. Muuttotavaroiden päältä jouduttiin pyyhkimään paksu lumikerros, joten edellisen asunnon pölyt tulivat kunnolla pyyhityiksi! Uusi asunto oli kaunis, valoisa toisen kerroksen asunto, jossa nyt oli tilaa olla ja elää. Pienen keittiön lisäksi huoneita oli neljä: vanhempien makuuhuone ja lasten huone sekä tilava olohuone, jonka yhteydessä avara työhuone. Pinta-alaa oli 83 m^2. Kellarikerroksessa olivat sauna, askarteluhuone sekä pyykki- ja kuivaustilat. Lisäksi saimme vuokratuksi pohjakerroksesta autotallin.

Päivänsalossa asuimme 1961-1968 eli seitsemän työntäyteistä, tapahtumista rikasta ja onnellista vuotta. Näiden vuosien aikana perheemme kasvoi vielä yhdellä lapsella, kun vuonna 1963 kuopuksemme Veli-Matti syntyi.

Tohtoriksi

Päivänsalon aikaan sijoittuu myös loppuvaihe kyytutkimuksistani, sillä pro gradu -tutkimuksesta saamani hyvän arvosanan jälkeen mieltäni kiehtoi tutkimuksen jatkaminen. Vastaperustettu perhe, lapset sekä vasta nyt oikein tosissaan aloitettu opetustyö, sittemmin vielä rehtorin tehtävät, veivät kuitenkin lähivuosina kaiken

Pertti Viitanen muisteli perheen Someron vuosia.

ajan. Mutta vanha suola yhä janotti. Aloin etsiä Somerolta sopivia tutkimuspaikkoja ja löysinkin niitä. Kun keväällä 1959 kävin viemässä erän käärmeitä preparointikäyttöön Eläintieteen laitokseen, tutkimukseni jatkaminen tuli professori Ernst Palménin kanssa taas puheeksi.

Kyiden merkinnät ja havaintojen teon aloitin uudelleen syksyllä 1959 lähes kolmen vuoden tauon jälkeen. Vähemmälle huomiolle jäivät nyt Riihimäen ja Hausjärven alueet ja tilalle tulivat Someron Pajulasta Puirattaanmäki ja Hyttysmäki. Vilkkainta tutkimusaikaa ovat keväällä huhti- ja toukokuu sekä syksyllä elo- ja syyskuu, siis samat ajat, jolloin koulun rehtorillakin on eniten töitä. Yleensä koulupäivän jälkeen käväisin kotona kahvilla ja usein otin Markun, myöhemmin Marjonkin mukaan maastoon käärmeretkille.

Tutkimusta varten olin apurahojen turvin kahteen otteeseen virkavapaana, ensin vuonna 1964 tutkimusaineiston keruuta varten ja syyskuusta 1965 kesään 1966 kirjoittamista varten. Kirjoitustyötä varten vuokrasin Päivänsalon alakerrasta kerhohuoneen, jonne aamuisin lähdin ”töihin”, kuten lapsille selitin. Työpaikkani säilyi heiltä salassa pitkälle kevääseen asti, vaikka he leikkivätkin aivan työhuoneeni ikkunan edessä.

Samoihin aikoihin väitöskirjaansa viimeisteli myös kollegani Tapio Horila. Hän ehti kuitenkin edelleni, sillä kirjapainolakon vuoksi kirjani painatus siirtyi yli kesän. Tohtoriksi väittelin 28.10.1967 eli 38-vuotispäiväni aattona.

Lähtö Somerolta

Syksyllä 1967 oli juhlittu 40-vuotiasta koulua ja myös vastaleivottua tohtoria, ja perheemme elämä oli kaikin puolin mukavassa vaiheessa. Harkitsimme omakotitalon rakentamista, tilasimme jo omakotitalojen esitteitä ja etsiskelimme tonttia. Sitten tilanne muuttui täydellisesti: kunnan koulusysteemiin suunniteltiin näet radikaalia muutosta. Kunta haki 8-luokkaisen Someron yhteiskoulun jakoa kunnalliseksi keskikouluksi ja erilliseksi lukioksi. Tämä olisi merkinnyt kohdaltani huo-

”Muuttotavaroiden päältä jouduttiin pyyhkimään paksu lumikerros.”

mattavaa tulojen vähenemistä. Vastustin hanketta, mutta varauduin kuitenkin sen toteutumiseen. Niinpä kevättalvella 1968 hain pääkaupunkiseudulta kahden suuren oppikoulun rehtorin virkaa, Helsingin maalaiskunnasta (Vantaalta) Vantaan yhteiskoulusta ja Helsingistä Lauttasaaren yhteiskoulusta. Molempiin tulin valituksi. Toukokuun loppupuolella sain Vantaan yhteiskoulun johtokunnan puheenjohtajalta puhelun, jossa minulta kysyttiin, olenko varmasti tulossa, jos minut valitaan, ja vastasin myöntävästi. Pari päivää ennen kevätlukukauden päättymistä kävimme paikan päällä Vantaalla ja allekirjoitin sitoumuksen ottaa rehtorin toimen vastaan. Lukukauden päättäjäispuheessa Somerolla aiheutin yllätyksen ilmoittaessani jättäväni rehtorin tehtävät uusiin käsiin. Kesäkuussa jätimme sitten Someron ja Päivänsalon ja muutimme Vantaalle, uuden työpaikkani lähelle Vantaanpuistoon.

Panimme heti Somerolla Päivänsalon asunnon myyntiin, mutta kauppaa ei saatu aikaiseksi. Asunto pidettiin myynnin takia vuoden ajan tyhjillään, vaikka kahden asunnon ylläpito olikin taloudellisesti raskasta. Seuraavaksi vuodeksi (1969-1970) vuokrasimme Someron asunnon Kalle Ällille, joka mieltyi siihen niin, että osti sen lopulta meiltä elokuussa 1970.

Vaikka perheemme elämä nyt asettui Vantaalle eikä meillä ollut esimerkiksi sukulaisia Somerolla, tiiviit suhteet moniin Someron vuosien aikana saamiimme ystäviimme säilyivät vielä vuosikymmeniä Somerolta lähdön jälkeen.

Kiisselikulhon lentomatka

”Asuimme talon A-rapussa, sen toisessa kerroksessa. Kerran äiti oli tehnyt raparperikiisseliä ja laittanut sen kauniiseen ja aika arvokkaaseenkin kulhoon. Hän laittoi kiisselin keittiön avoimen ikkunan väliin jäähtymään. Kun joku tuli sisään ulko-ovesta, keittiön ikkuna heilahti kiinni ja kiisselikulho tippui ikkunasta ulos. Äiti säikähti tietysti kovasti ja lähti heti ulos siivoamaan jälkiä ja pahoitteli mennessään, että upea kulho särkyi. Oli talviaika ja pihalla oli paljon lunta ja hankikanto. Kiisselikulho oli lennähtänyt pitkälle ja liukunut vielä hangen päällä jonkin matkaa. Kulho oli ehjä ja jopa kiisseli oli kulhossa aivan koskemattomana!”

Marjo Viitanen kertoi Paula Tammiselle Päivänsalon 60-vuotisjuhlissa 15.7.2017.

Salaperäisesti katoavat pyykkipojat

Helje Horila kertoi, että hänen äidillään Kaijalla oli 50- ja 60-luvulla pyykkipäivä aina tiistaisin. Silloin hän pesi viisihenkisen perheensä viikon pyykit. Pyykin pesussa meni koko päivä, joten maanantaisin hän teki painekattilallisen ruokaa, josta riitti ateriat myös tiistaille.

Kaijalla oli käytössä mekaaninen pulsaattorikone, joten pyykkiä ei tarvinnut hieroa puhtaaksi. Vedet väännettiin pyykistä pois koneen päällä olevan vääntöpuristimen avulla.

Pyykit hän kuivasi kuivaushuoneessa. Jossain vaiheessa pyykkipoikia alkoi salaperäisesti kadota pyykkinarulta pesukertojen jälkeen. Kyllästyttyään katoaviin pyykkipoikiin hän kirjoitti nimensä jokaiseen pyykkipoikaan. Tämän jälkeen niitä ei enää kadonnut ja Heljellä on vieläkin näitä äitinsä nimellä varustettuja pyykkipoikia jäljellä.

SOMERON HINAUS

Heikki Uutela
0440 311 301
Luhtatie 7, Somero
24h

Tervetuloa OI hollill kesällä 2018!

Hyvää Joulua ja Onnekasta Vuotta 2018!

Mäkilän Traktorimuseo
Käriläntie 10, Somero
p. (02) 7481 137, 040 724 0044

Hyvää Joulua ja Menestyksekästä Uutta Vuotta

PIIRINUOHOOJA
Pertti "Pietu" Mikkonen
Helsingintie 398, 31400 SOMERO
Puhelin: 0400 823 139. Puh/Fax (02) 7488 359
pertti.mikkonen@wippies.fi

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta!

KONEHUOLTO ARTO UOTILA

- **Energiapuu- ja harvennushakkuut**
- **Metsäkuljetukset** PONSSE
- **Puun ja risun maantiekuljetukset**

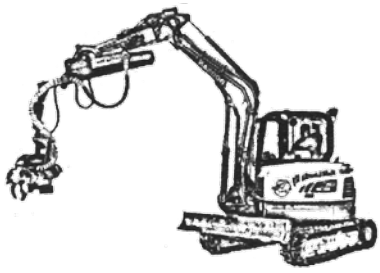

K&M koneurakointi LAURILA KY
www.koneurakointilaurila.fi
p. 0400 406 795

HUOLEHDIMME SINUSTA JA PERHEESTÄSI LÄMMÖLLÄ JA TAIDOLLA.

• Yleislääkärit • Erikoislääkärit • Työterveyshuolto
• Fysioterapia • Rokotukset

SOMERON lääkäriasema

Joensuuntie 29, Somero
Ajanvaraus (02) 727 4150
someronlaakariasema.fi
facebook.com/someronlaakariasema

MMM MAANRAKENNUSLIIKE MARKKU MALIN

- Sora ja mursketoimitukset
- Vaihtolavat ja jätekuljetukset
- Piharakentaminen
- Purku-urakat

GSM 0400 536 800
GSM 0400 123 800

maanrakennusmalin@gmail.com
maanrakennusmalin.com

Hyvää joulua ja onnellista uuttavuotta!

KAIKKI MAANRAKENNUSALAN TYÖT ALUSTA LOPPUUN.

Käy tutustumassa:
www.someroseura.fi
www.facebook.com/someroseura
www.somerniemi.fi
www.facebook.com/SomerniemiSeura

Sepän joulukala

Pajan piipusta nousee savua. Ei kai se enää työskentele? Vuosikymmenen ollut jo eläkkeellä. Poikkeaisinko tervehtimään? Tulisi samalla tarpeellinen tauko kuntokävelyyn.
– Päivää.
– Terve, terve.
– Meinaatkos hevosen kengittää? Kyllä nuo kengät ovat jo liian kuluneita.
– En minä näitä hevoselle enää. Pitää keksiä uusiokäyttöä.
– Pitääkö sepän kampakin olla raudasta?
– Ei se ole kampa. Pistä silmälasit nenällesi.
– Tosiaankin, joka piikissä on väkänen.
– Varsi siitä puuttuu. Sinä voisit käydä metsästä etsimässä sellaisen. Olen kaatanut tuolta pari vuotta sitten pihlajan, kun tarvitsin lekan vartta. Toivottavasti kanto on vesonut.
Olihan se, mutta ovatko vesat riittävän pitkiä? Otin kaksi vesaa. Seppä oli sillä aikaa kuumentanut ahjossa kuusi hevosenkenkää ja takonut ne sentin paksuisiksi suoriksi puikoiksi. Nyt hän laittoi puikot uudelleen ahjoon ja kun ne hehkuivat melkein valkoisina, hän tarttui niihin pajapihdeillä ja löi ne pareittain kiinni toisiinsa.
Uuden kuumennuksen ja taivutuksen jälkeen kuusi hevosenkenkää olivat muuttuneet kolmeksi suureksi U-kirjaimeksi.
– Varsi tästäkin puuttuu. Taisin tehdä sen jo eilen.
Seppä toi pajan pimeästä nurkasta valmiiksi taivutetun rautatangon, porasi siihen kolme reikää ja niittasi edellisen työnsä tulokset raudan toiseen päähän.
– Nyt se on valmis. Lähdetkö kalastamaan?
– Miten tuollaisella härvelillä voi kalastaa?
– Tämä on tuulastuskoura. Se kiinnitetään veneen nokkaan ja täytetään tuohella ja polttopuulla. Pimeän aikaan sytytetään tuli ja soudetaan hyvin varovasti järvelle. Kun kalat kerääntyvät tulta ihmettelemään, niitä pyydystetään atraimella.

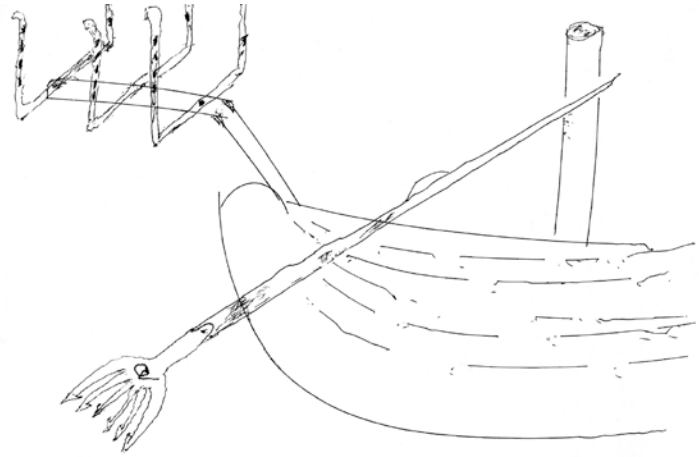

En jäänyt kalastamaan. Aamulla uteliaisuus voitti. Piti taas kävellä sepän kautta. Pajan seinustalla oli polkupyörä.
– Saitkos kalaa?
– Joo.
Pyörän sarvesta riippui ämpäri ja siinä oli hauki.
– Ei voi olla totta.
Nostin kalaa.
– Tätä et ole pyydystänyt atraimella.
– Pyöräilin jo aamulla torille ja kalakauppiaalla oli hauki. Nyt perkaan sen ja laitan pakastimeen. Tule sitten jouluna syömään jouluhaukea.

Mäkihyppääjät Jukka Jokiniemi ja Reijo Tuomonen muistelevat

Jukka Jokiniemen ensimmäiset muistot mäkihypystä ovat vuodelta 1950 Rautelan luonnonmäestä. Nuori huimapää oli silloin kahdeksan vuoden ikäinen. Reijo Tuomonen aloitti mäkihypyn vasta 35 vuoden ikäisenä. Molemmat jatkoivat hyppäämistä myöhemmin veteraanisarjassa ja toimivat nuorempien mäkihyppääjien valmentajana.

Manu Kärki

Reijo Tuomonen ja Jukka Jokiniemi muistelivat Someron mäkihypyn historiaa.

Ensimmäiset mäenlaskukilpailut pidettiin Suomessa Katajanokan kalliolla maaliskuussa vuonna 1899. Somerolla ja Somerniemellä oli luonnonmäkiä, joissa hypättiin jopa kahdenkymmenen metrin ilmalentoja. Tällaisia mäkiä oli muun muassa Häntälässä, Rautelan ja Saarentaan rajalla Rajamäessä, Palmassa, Pajulan Korvessa ja Linnanmäessä.

Paikallinen suojeluskunta rakensi ensimmäiset hyppyrimäet kilpailukäyttöön 1930-luvulla Häntälään ja Rautelaan. Häntälän hiihtomäen vihkiäiset olivat maaliskuussa 1933. Rautelan mäen piirustukset hankittiin tunnetulta mäkisuunnittelijalta, entiseltä Suomen mestarilta, Paavo Nuotiolta Lahdesta. Somero-lehden uutisessa ennakoitiin, että mäessä tullaan näkemään komeita ilmalentoja ja pitempiä kuin missään muussa mäessä Pirkkalan eteläpuolella, Lahtea lukuun ottamatta. Mäen vihkiäiset siirtyivät lumipulan takia ja pidettiin 31.3.1935. Yleisöä oli paikalla lähes 1 000 henkeä. Suomen mestari Lauri Valonen teki 20,5 metrin mittaisen avaushypyn. Somerolaisista E. Nokka oli kolmas, M. Verho neljäs ja M. Kaapo viides.

Molempien mäkien käyttö hiipui ja rakenteet lahosivat sotavuosien jälkeen. Rautelan hyppyrimäki kunnostettiin ja rakennettiin uudelleen 1950-luvun lopulla ja vihkiäiskilpailu oli maaliskuussa 1958. Yleiskilpailun voitti Pertti Kuisma 28,5 ja 29 metrin hypyillään. Samoihin aikoihin kunnostettiin Häntälän hiihtomäki Oiva Lindenin johdolla. Ämyrin mäki rakennettiin Somerniemen nuoriso-ohjaaja Taisto Marttisen ohjauksessa vuonna 1969. Hänen johdollaan mäestä hypättiin vain lyhyen ajan, sillä Marttinen muutti pois paikkakunnalta jo vuoden 1972 alussa. Kymmenen vuotta myöhemmin tehtiin mäessä peruskorjaus. Puita kaadettiin kummulta ja maansiirtotöitä tekivät kaivinkoneella Niilo ja Kari Fonsell sekä Pentti Harjula. Mäen päälle rakennettiin 6-7 metriä korkea lähtölava. Isomman mäen rinnalle tehtiin pienempi harjoittelumäki. Pekka Turkki rakensi omalla kustannuksellaan omakotitalonsa tontille Rautelaan hyppyrimäen, joka valmistui alkuvuonna 1984. Hyppytornilla oli korkeutta 18 metriä ja alastulorinne päättyi järveen. Mäessä oli hiihtohissi.

Jukka Jokiniemi muistaa miten mäkihyppysuksista oli 1950-luvulla pulaa ja samoja suksia käytti useampi hyppääjä. Aluksi käytössä oli Someron Voiman sukset, mutta voitettuaan 16-vuotiaitten sarjan Someron mestaruuden hän sai Someron Esalta Vilho Kujanpään hankkimat omat sukset. Someron ensimmäiset muovisukset Jukka sai sillä kaupalla, että maksoi toisen suksen itse. Ne olivat nimeltään ”Lentävä suomalainen”

Somero-lehti 1980

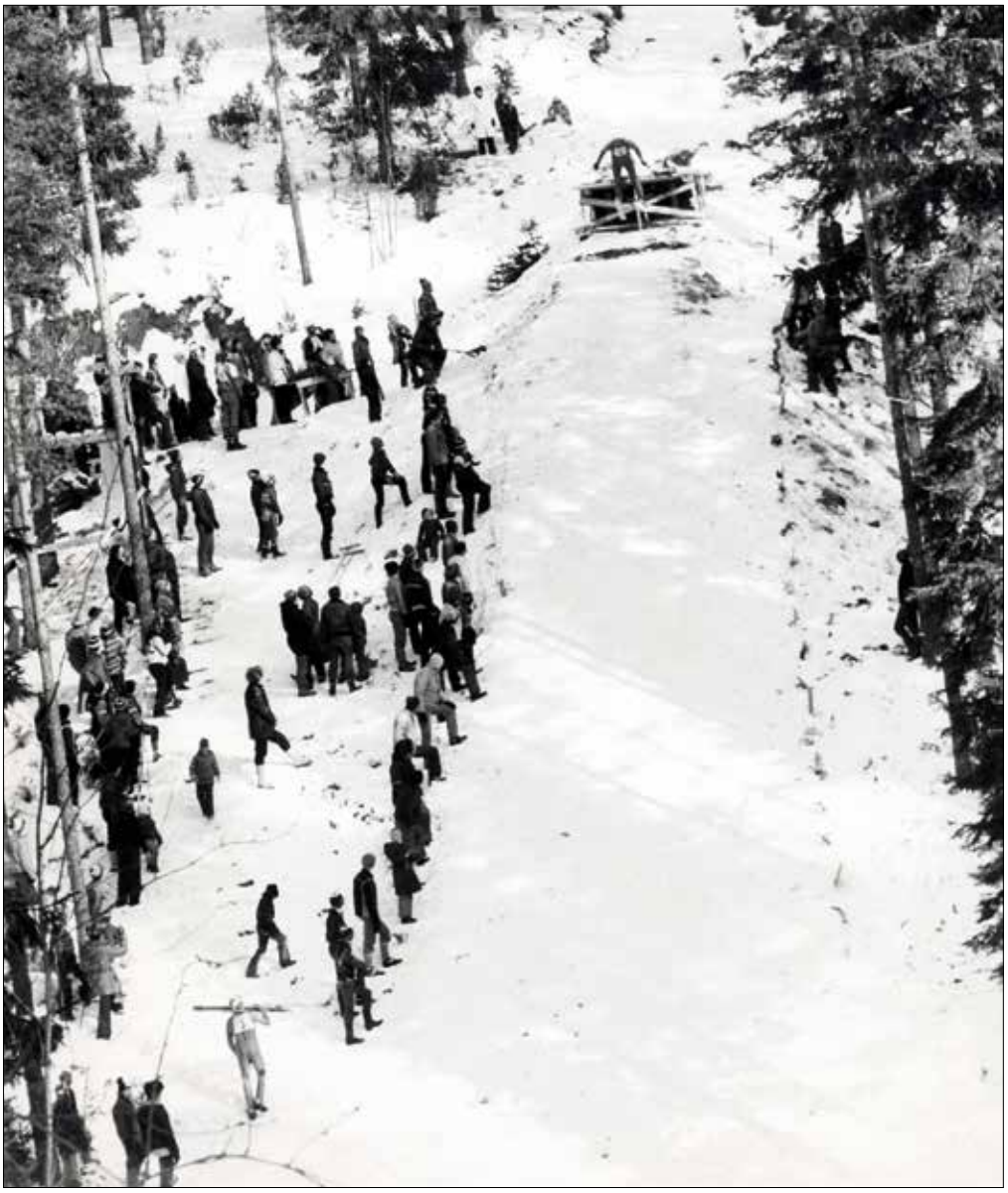

Somerniemen Veikkojen ylläpitämä Ämyrin mäki oli käytössä 1970- ja 1980-luvulla.

Ilmalennon tuli olla levollinen ja sukset eivät saaneet aurata. Vain kahden suksen levyinen haara-asento oli hyväksyttävää.

ja väriltään siniset. Suksien puinen runko oli päällystetty muovilla. Antero Huumonen lainasi niitä kerran, ja suksi murtui hypätessä. Onneksi Heikki Kuisma sai suksen korjattua. Jukka Jokiniemi kävi useita mäkihyppykilpailuja Häntälän ja Rautelan mäessä, mutta myös Turussa, Liedossa ja Alastarossa. Someron mestaruuden hän voitti yleisessä sarjassa Rautelan mäessä vuonna 1962. Jouko Kuisma oli kunnan mestari monena vuonna ja hän oli ainoa somerolainen, joka kilpaili Lahden suurmäessä ennen betonimäen valmistumista vuonna 1972. Muutto Turkuun katkaisi Jokiniemen kilpailu-uran 22-vuotiaana. Uusi tuleminen mäkihypyn pariin tapahtui kaksikymmentä vuotta myöhemmin, kun Jokiniemi jatkoi veteraanisarjassa ja ryhtyi Somerniemen Veikkojen mäkihyppyvalmentajaksi. SM-pronssia tuli veteraanisarjassa 44-vuotiaana. Valmennettaviin kuului myös oma poika Marko, joka voitti Suomen mestaruuden Kuopion muovimäkikilpailussa 18-vuotiaiden sarjassa vuonna 1994.

Reijo Tuomonen innostui mäkihypystä tosissaan vasta 35 vuoden ikäisenä. Somerniemen Veikkojen järjestämässä piirikunnallisessa kilpailussa Ämyrillä talvella 1980 Tuomonen sijoittui yhdistetyn kilpailussa pronssille. Mäkikilpailuun osallistui 29 hyppääjää ja yhdistetyssä oli 9 kilpailijaa. Someron mäkimestaruuskilpailussa vuonna 1982 voittaja oli Pekka Turkki 31 ja 32 metrin mittaisilla hypyillään. Reijo Tuomonen oli toinen 31 ja 29 ½ metrin hypyillä. Somerniemeläisistä Antti Maulammi oli kuudes ja Juha Valtonen seitsemäs.

Veteraanisarjan SM-hopeaa Tuomonen voitti 40 vuotiaitten sarjassa kaksi kertaa 1980-luvulla. Hiihtäjänä Tuomonen kunnostautui jo nuorempana ja voitti muun muassa piirin mestaruuden. Somerniemen Veikkojen ja Ämyrin hyppyrimäen toimintaan Tuomonen osallistui useita vuosia. Mäkikaartin esimiehenä hän valmensi joukkoa, johon kuului kymmenkunta kokeneempaa hyppääjää ja saman verran aloittelijoita. Reijo ja Seppo Tuomonen, Jukka Jokiniemi ja Asko Lavikainen osallistuivat valtakunnalliselle arvostelutuomarikurssille vuonna 1986. Kurssilla esiteltiin uudet säännöt, joissa määriteltiin tarkasti koko hyppysuoritus. Ilmalennon tuli olla levollinen ja sukset eivät saaneet aurata. Vain kahden suksen levyinen haara-asento oli hyväksyttävää.

Somerniemen Veikoista tuli 1980-luvulla paikkakunnan mäkihypystä vastaava urheiluseura. Mäkijaos-

Jatkuu sivulla 63

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
RAUTA- ja PELTINELIÖ Oy
Om. SIVIRANTA
Puh. 748 5929

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
Rengasliike Maatila Korpi
Hannu Tuomisto
Helsingintie 1274, Hirsjärvi. P. 0500-705 312

Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle!
Rengasmarket Somero
puh. (02) 748 6390

Hyvää Joulua ja Onnea
ja menestystä vuodelle 2018!
Salaojatyö KARI GRÖNHOLM
050 599 1555

Sementtivalimo
Matti Kultanen
Puh. (02) 748 8511,
mob 050 572 9841
Email: svalimo.kultanen@gmail.com

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
SOMER Kirja
Joensuuntie 30, p. 748 5098

paikallislehti
SOMERO

Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle
Veljekset Nuoritalo
puh. 0400 533 739, 0400 321 314

Jokiniemen albumi

Marko Jokiniemi voitti SM-kultaa 18-vuotiaiden sarjassa Kuopion muovimäessä vuonna 1994. Jokiniemi oli vain 16-vuotias ja taakse jäivät muun muassa Hannu Manninen ja Samppa Lajunen.

Jokiniemen albumi

Jukka Jokiniemi ja Reijo Tuomonen kilpailivat myöhemmin menestyksellä veteraanisarjoissa. Marko Jokiniemen kilpailu-ura jatkuu edelleen ja hän on saavuttanut neljä kultaa veteraanien MM kilpailuissa vuosina 2010-2016 Sloveniassa, Tsekissä, Puolassa ja Norjassa. Kuva Sloveniasta vuonna 2010.

ton puheenjohtajana toimi Reijo Tuomonen ja jäseninä Into Mäkinen, Kalle Veikkola, Pekka Turkki, Jukka Jokiniemi, Seppo Tuomonen sekä Asko Lavikainen. Naisjaostoon kuuluivat Sirpa Veikkola, Laila Jokiniemi, Irja Mäkinen, Seija Turkki, Pirkko Lavikainen ja Marjaana Tuomonen. Kilpailuissa oli mukana yli 20 hyppääjää.

Valmennustyön tuloksena mäkihypyn pariin saatiin nuoria, joista kehittyi lajin menestyjiä aina kansainväliselle tasolle asti. Tero Turkki osallistui viisivuotiaana ja Tiia Turkki alle kymmenvuotiaana Someron mäkihyppykilpailuun. Ämyrin rinteellä oli talvella 1988 piirinmestaruuskilpailut mäenlaskussa ja yhdistetyssä. Jaossa olleista kymmenestä mestaruudesta Somerniemen Veikot ottivat nimiinsä puolet. Alle 10 vuotiaitten sarjan voitti Marko Jokiniemi ja alle 12 vuotiaitten sarjan Tero Turkki. Samat pojat ja sama järjestys oli myös yhdistetyn kilpailussa. Tiia Turkki oli toinen alle 14 vuotiaitten sarjassa. Yhdeksän kilpailijan joukossa Tiia oli ainoa tyttö. Myöhemmin 1990-luvun alussa Tiia Turkki voitti useamman kerran naisten mäkihypyn epävirallisen Suomen mestaruuden. Naisten mäkihyppy tuli mukaan MM-kisaohjelmaan vasta vuonna 2009 ja olympialaisiin 2014. Tero Turkki ja Marko Jokiniemi pääsivät Suomen Hiihtoliiton valmennukseen ja menestyivät hyvin.

Marko Jokiniemi lopetti kilpailemisen armeijan jälkeen, mutta aloitti uudelleen kymmenkunta vuotta myöhemmin ja on saavuttanut sen jälkeen neljä maailmanmestaruutta veteraanien mäkihyppykilpailuissa. Marko Jokiniemen ikätoveri Tero Turkki kilpaili maailmancupin osakilpailuissa kaudella 1995-1996. Paras saavutus oli kolmastoista sija Garmisch-Partenkirchenissä uudenvuodenpäivänä 1995. Tammikuussa 1995 hän voitti Jyväskylässä normaalimäen Suomen mestaruuden.

Jukka Jokiniemen ja Reijo Tuomosen muistoissa on monia mukavia hetkiä niin kilpailu- kuin valmentajakaudelta. Se oli aikaa, jolloin kilpailijat ja valmentajat rakensivat ja tamppasivat itse mäet. Ämyrin mäkeä uudelleen rakennettaessa Tuomonen toimi koehyppääjänä, ja muistaa miten hyppyrin nokan muotoilussa oli vaikeuksia. Ensimmäiset hypyt tömähtivät kummulle, mutta kokeilun jälkeen siitä tuli oikein hyvä. Turkin mäessä alastulo tapahtui järven jäälle ja alla oli 17 metriä vettä. Pieniä haavereitakin sattui. Reijo sai kerran aivotärähdyksen ja Jukka kaatui Rautelan mäessä loukaten olkapäänsä.

Somerniemen Veikot oli 1990-luvun puolivälissä valtakunnallisessa seuraluokittelussa mäkihypyssä I-luokassa sijalla 12. Taakse jäi monia suuria seuroja, kuten Tampereen Pyrintö ja Saarijärven Ponsi. Mäkihyppykisat keskittyivät 1980-luvun puolenvälin jälkeen Turkin mäkeen Rautelaan ja Ämyrin mäen käyttö loppui kokonaan. Somerniemen Veikkojen menestyneimmät hyppääjät Tero Turkki ja Marko Jokiniemi vaihtoivat 1995-1996 seuraa ja erosivat Veikoista. Vuosituhannen loppuun mennessä mäkihyppy hiipui kokonaan Someron urheilulajeista.

Someron linja 1922-1992

Ennen pikateiden aikakautta, Somero oli maanteiden keskipisteessä. Autoilun alkuvaiheessa tänne kehittyi yksi Suomen suurimmista linja-autoliikennöitsijöistä, Someron Linja.

Linjaliikenne Somerolla alkoi vuonna 1921, kun Kustaa Korvenoja aloitti liikennöinnin reitillä Somero-Kuusjoki-Salo. Vuonna 1922 puolestaan perustettiin Someron linjan edeltäjä Someron Auto Oy.

Someron Auton rahoittajaksi tuli myöhemmin kauppias Lauri Suutela, joka veljiensä Augustin ja Mikon kanssa otti yhtiön haltuunsa ja muodosti siitä Someron Linja Oy:n.

Volmar Mäkisen ja Verner Arvelan omistama Turun Liikenne Oy osti yrityksen Suuteloilta 1936, ja laittoi koko yrityksensä uudeksi nimeksi Someron Linjan. Toimitusjohtajaksi tuli William (Vilho) Sarkkila.

Vuonna 1939 Someron linja oli suhteellisesti suurimmassa koossaan. Linja-autoliiton jäsenistä se oli toisena 71 autollaan.

Vuonna 1959 autojen määrä oli laskenut kuuteenkymmeneenkuuteen ja sijoitus viidenneksi. 1971 sijoitus tippui edelleen yhdeksänneksi, mutta autoja oli tuolloin peräti 96.

1960-luvun alkuun asti Joensuuntie oli osa 2-tietä ja Turuntie 10-tietä. Joensuun kylän sorapäällysteistä raittia pitkin kulki suuri osa Helsingin ja Porin sekä Turun ja Hämeenlinnan välisestä liikenteestä.

Julkinen matkustajaliikenne käytti pitkillä matkoilla ensisijaisesti junia ja kaukoliikenteen bussit ajoivat yhdysliikennettä rautatieasemakaupunkien välillä.

Armas Töykkälä

Bussirahtia lähetettiin kuin postia. Kuvassa Someron Linjan rahtimerkkejä ennen vuoden 1963 rahanuudistusta.

Someron kautta ajettiinkin paljon vuoroja Saloon, Loimaalle ja Riihimäelle.

Ruuhkaisimmat vuorot ajoivat useiden autojen letkoissa. Someron Linja-autoasema oli keskus, josta pääsi sekä suuriin kaupunkeihin että kyliin, joihin vielä ennen yksityisautoilun yleistymistä linjaliikenne ulottui.

Vuonna 1965 Matkustajain Auton linjasto siirtyi Someron linjalle, ja yhtiön omistajasta Arne Sacklenista tuli yksi osakkaista. Vuodesta 1976 Someron linja ajoi pääkaupunkiseudun lähiliikennettä Auto-Arvela-tytäryhtiöllään.

Vilho Sarkkilan jälkeen Verner Arvelan vävystä Johan Koskesta tuli toimitusjohtaja. Tämän poika ja Arvelan tyttärenpoika Martti Koski tuli yhtiön pääosakkaaksi Volmar Mäkisen perikunnan myytyä hänelle osuutensa.

Someron linjan tarina päättyi vuonna 1992, kun Martti Koski myi yhtiön Hannu Tehirannalle. Hän sulautti Auto-Arvelan omiin yrityksiinsä ja myi kaukobussiliikenteen edelleen Pohjolan Liikenteelle, joka tänäkin päivänä liikennöi Somerolla.

Somero-seuran arkisto

Someron linjan ensimmäinen auto liikennöi Turkuun. Vuoden 1927 kuvassa kuljettajana Rikhard Lahti.

Somero-seuran arkisto

Entisajan ajoneuvot vaativat jatkuvaa huoltoa ajokuntoisina pysyäkseen. Someron linja rakensi Turuntien varteen pitkän tallirivistön.

Armas Töykkälä

Verner Arvelan 100-vuotissyntymäpäivän kunniaksi lyötiin pronssinen muistomitali, jonka takapuolelle on kuvattu Someron linjan reitistö.

Armas Töykkälä

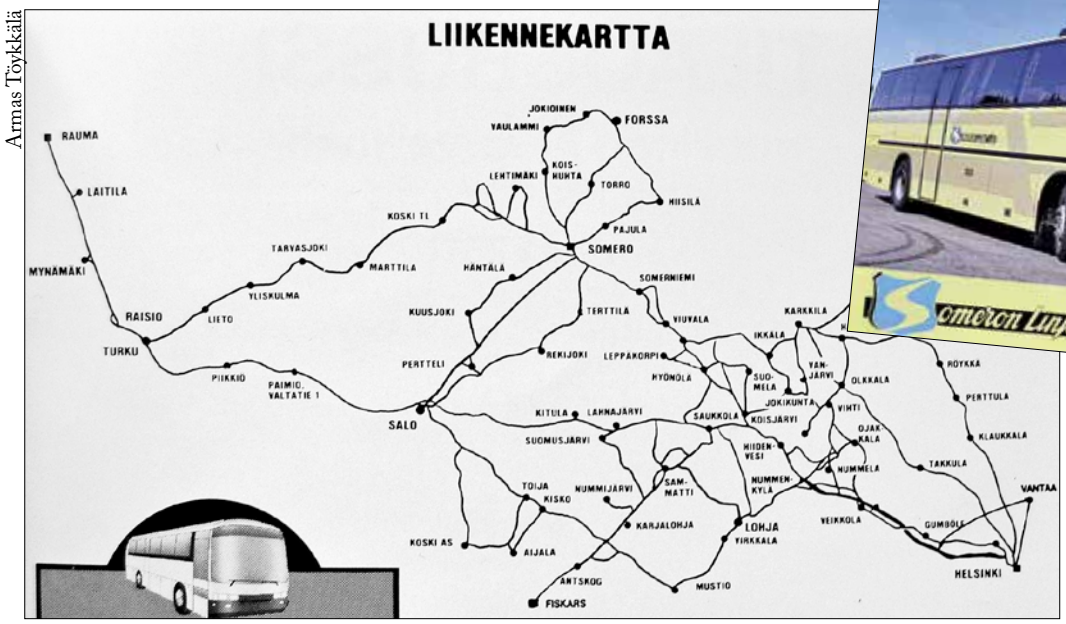

Armas Töykkälä

Vielä Someron linjan viimeisinä vuosina reittejä ajettiin ympäri lounaista Suomea, kuten vuoden 1989 aikataulukirjasta näkyy.

Somero-seuran arkisto

Somero-seuran arkisto

Someron Linja-autoasema huoltoasemineen valmistui vuonna 1956. Se oli vilkas maantieliikenteen risteysasema.

Loinpuut

Elettiin talvikautta 1937 lapsuuden kodissani Kalvolan Isopäässä. Isä oli syksyllä ostanut Someron Koisthuhdasta pienen maanviljelystilan, ja nyt koettiin Isopäästä luopumisen aikaa. Muutto uuteen kotiin odotti tulevana kesänä. Sinne haluttiin myös jotain uutta kalustoa, varsinkin, kun kolmen pienen nopeasti kasvavan pojan sänkyjen tarve oli huutava. Isä asiaa ennakoituaan oli jo hankkinut tarveaineita, kuivaa puutavaraa ja vanerilevyjä kalustoja varten. Isopään tilavassa pirtissä oli jo vakiovarusteena hyvä höyläpenkki. Kun kylän taitava puuseppä, Hannukkalan Otto, saatiin työkaluineen pirttiin töihin, alkoi mööpeleitä syntyä. Meillä pojilla oli hauskaa siellä lastujen joukossa leikkiä puupalikoilla. Puuseppä Otto teki pitkää päivää, vaikka öljylampun valon heikkous oli töille jarruna. Pian kuitenkin syntyi päästävedettävä sänky ja sivustavedettävä vuodesohva, jonka kansi päiväksi alas laskettuna tarjosi oivan istuinsohvan. Kolmantena kapineena syntyi kirjakaappi. Sen mallin oli Otto kopioinut kylän kansakoulun kaapista.

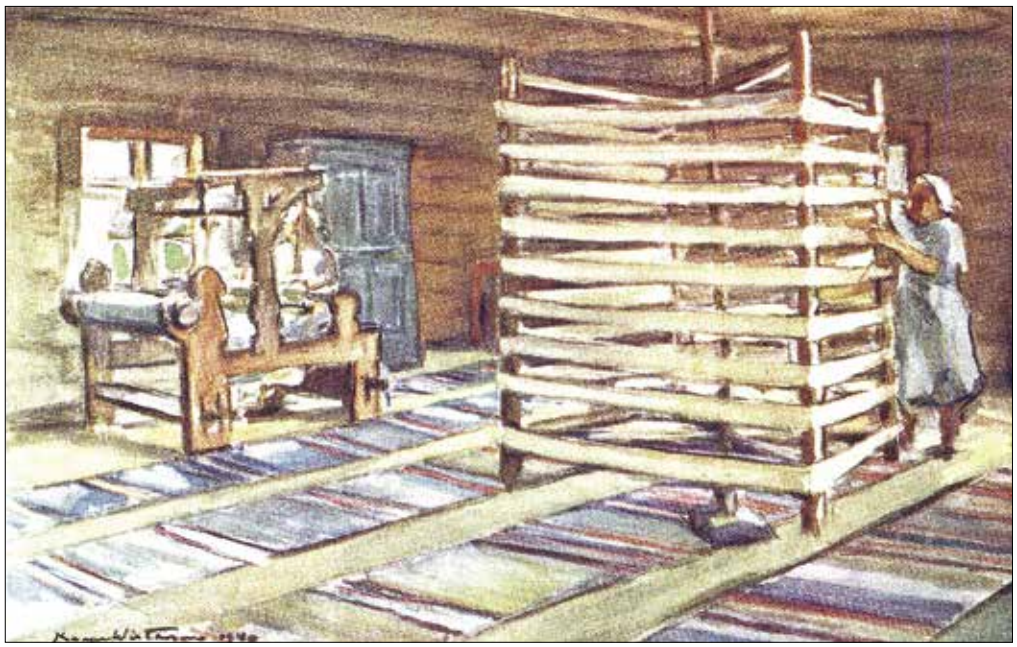

Loinpuut tai luomapuut ovat loimen luomiseen tarkoitetut puut. Niitä on erilaisia, osa voidaan kiinnittää seinään. Tarinassa taas olevat loinpuut on kehikko, joka pyörii jalustan varassa.

”Äiti oli jo lapsuuden kodissaan saanut voimakkaan kipinän kankaiden kudontaan.”

Äidin mielessä paloi tarve saada uudet loinpuut. Kun hän rohkeni asiansa tuoda julki, katsottiin jäljellä olevat tarveaineet ja niistä kyllä todettiin loinpuiden syntyvän, kuten sitten tapahtuikin. Äiti oli jo lapsuuden kodissaan saanut voimakkaan kipinän kankaiden kudontaan, mutta se leimahti täyteen paloon vasta Hämeen kansanopiston kurssilla. Erilaisten kankaiden ja liinojen kudonta muodostuikin sitten huomattavaksi osaksi äidin elämää.

Aika kului, kuten sillä tapana on. Isä kävi keväällä kylvötöillä Koisthuhdassa, kuljettaen kärryillä aina muuttotavaroita sen kuin mahdollista. Varsinainen muutto tapahtui heinäkuun alussa. Jokioisista oli hommaan tilattu kaksi kuorma-autoa. Toiseen sijoitettiin eläimet: lehmät, vasikat, lampaat. Ja toiseen irtaimistoa, sen mitä mahtui. (30-luvun kuorma-autot olivat nykyisiin verrattuina kuin kottikärryjä.) Isopää rakennuksineen ja vähäisine peltoineen jäi vuokramiehen ja tämän perheen haltuun. Sinne jäivät äidin uudet loinpuut kuin kirjakaappikin kirjoineen toistaiseksi. Kirjat tosin lukittujen ovien taakse.

Vuosien kuluessa isä silloin tällöin kävi hevosella Isopäässä ja toi aina jäljellä olevaa muuttotavaraa paluukuormana. Näin tuli kerran kirjakaappikin rekikelillä kotiin, mutta ne loinpuut eivät. Ne kun olivat siten rakennetut, ettei niitä särkemättä saanut osiin ja kokonaisina ne eivät sopineet mihinkään kuormaan. Talvella 1944-45 oli isä hakkauttanut paikallisella metsurilla Isopään metsästä satakunta pinokuutiometriä paperipuuta Nokia-yhtiölle. Hän tahtoi itse välttämättä käydä ajamassa ne paperipuut metsästä autotien varteen. Tammikuun lopulla oli reet varustettu iltasella aamuksi valmiiksi matkaan. Kuormissa oli muutaman päivän muona niin hevosille kuin miehillekin. Aamupimeänä oli lähdettävä koko päivän kestävään matkaan.

Isälle sellainen matkanteko oli rutiininomaista arkipäivää, niin kuin puutavaran ajokin. Saatuamme paperipuut tienvarsipinoon odottamaan mittausta, voitiin hankkiutua kotimatkaan. Isä löysi rekeensä vielä jotain pois tuotavaa rompetta, muun muassa vuosia sitten talteen varaamiaan tarvepuita, jopa tekemänsä, mutta raudoittamatta jääneen pohjareen.

Oliko äiti muistuttanut isää loinpuista, kun niitä nyt alettiin sovittaa minun rekeeni. Ainoa mahdollisuus niiden ehjänä kuljettamiseen oli panna ne ristikolleen siten, että alimmaiset reidet tulivat reen sivuille kahden puolen. Niin tehtiin köysillä vahvasti sitoen. Viritelmä oli hurjan näköinen, muistuttaen suurta sahapukkia. Minä asettelin istuimiksi heinäsäkit loinpuiden lomaan mieleni mukaan. Oli pimeä vielä, varhainen aamu kotimatkaan lähdettäessä. Isällä oli Koisthuhdan – Kalvolan väliä ajaessaan vaihtoehtoisia reittejä. Nyt kuitenkin katsottiin oikaisevan tien Mustialan Riihialhosta Mustialaan ja sieltä Kaukjärven kautta Forssaan. Matkamme kotiin joutui käsikirjoituksen mukaan ja äiti sai kauan kaipaamansa loinpuut.

Naapurimme Koivulan Jooseppi, monen toimen miehenä, oli myös sanoma- ja aikakausilehtien asiamies. Häntä oli jo kauan närästänyt isän itsepäisyys olla tilaamatta Forssan Lehteä.

”Nyt tämä täytyy tilata, kun siinä kerrotaan teistäkin.”

Isä oli kantahämäläisenä tottunut nuoruudestaan asti Hämeen Sanomiin, eikä siitä halunnut luopua. Mutta nyt Jooseppi tuli Forssan Lehti mukanaan uhoten: ”Nyt tämä täytyy tilata, kun siinä kerrotaan teistäkin.” Joku Kaukjärven vaimoihminen vuodatti yleisönosaston kirjoituksessa koko sydänsurunsa, miten tämä syntiin langennut sukukunta ei enää pyhitä lepopäivää. ”Kun katsahdin järvelle, säpsähdin. Olenko sekaisin päivistä? En. Tarkistin almanakasta. Oli helmikuun ensimmäinen sunnuntai ja kynttilänpäivä, mutta järven jäätiellä ajaa mies hevosellaan tukkikuormaa. Mutta mitä näenkään maantiellä? Siellä vaelsi kaksi muuttokuormaa, joissa oli kaikenlaista rompetta. Taaimmaisessa reessä loinpuutkin, joita ei ollut edes kokoon kääritty. Eikö niitäkin tavaroita olisi voitu arkena siirtää? Kysyn vaan, ja sen sanon, ettei pyhätyöllä siunausta ole!” Ei liioin ollut ainakaan loinpuilla. Vain kerran äiti ehti loinpuitaan käyttää, kun sairaus runteli voimat ja oli lähdettävä Noutajan mukaan paikkaan, mistä ei paluuta ole.

Ne loinpuut, nyt 30 vuotta vanhat ja vain kerran käytetyt, roikkuvat tänäkin päivänä Koisthuhtaan tekemäni puuvajan sisäseinällä.

Aloitin koulunkäyntini syksyllä 1937 Koisthuhdan silloisessa supistetussa kansakoulussa yhdessä ikäiseni naapurin tytön, Koivulan Helinän kanssa. Olimme edistyneet niin sanotun yläkoulun toiselle luokalle. Oli jo kevätlukukausi lopuillaan ja lauantai vuonna 1941. Opettajanamme koko ajan ollut Irja Pylsy keksi, että lauantaipäivän viimeinen tunti saatiin viettää vapaamuotoisena, paljolti oppilaiden ehdoilla. Siitä muodostuikin mieleinen leikki- ja askartelutunti. Oppilaat innostuivat kyselemään toisiltaan arvoituksia ja Helinä kysyi: ”Neljä reittä retkuttaa, nappula keskellä hetkuttaa, mikä se on?” Luokka oli vaiti, opettajakin, kunnes hän kysyi: ”Tietääkö kukaan?” Ei. ”Tietääkö Helinä itse?” Ei, ei muista. Näin muodostunut pattitilanne lopetti tunnin ja koko koulupäivän. Minä lähellä asuvana en ollut kunnolla kotiin ehtinyt, kun opettaja mennä pyyhälsi kylkimyyryä meidän pihan poikki Koivulaan. ”Kuules Vilma, kun Helinä kysyi koulussa arvoituksen, että neljä reittä retkuttaa, nappula keskellä hetkuttaa, kukaan ei tiennyt, teidätkö sinä?” Vilma retkahti nauruun. ”Sehän on loinpuut!”

Ota yhteyttä ja seuraa

@somero-seura

somero-seura.fi

info@somero-seura.fi

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
Someron Tilintarkastus ja Yrityspalvelu Ky
Jaatilantie 79, 7488 270

PIHARAKENNE PUTTINEN
www.pihaputtinen.fi
pihaputtinen@gmail.com
• Kaikki viherrakennustyöt
• Pihan puurakenteet • Puunkaadot
• AVANT pienkuormaaja urakoinnit
040 960 9339
T:mi Puttinen Puutarhuri Janne Puotsaari
Y-2332919-1 Somero

PUTKITYÖT
edullisesti ja nopeasti
Kysy tarjouksia
Putkiasennus ESA UUSITALO
Somero, Nummikulma
P. 0400 741 566

Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta!

Someron taksiasema
Puh. (02) 748 900

hyvää joulua joka kotiin
Somero

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
Sähkö-, LVI- ja kodinkonetekniikan myynti
Someron Sähkö ja Kone Oy
Jukolantie 2, p. 748 5888
– Sähköasennukset/urakoinnit
– Kylmälaitehuollot/asennukset
– Antennityöt
Someron Huoltomestarit Oy
KARI LAINE 0400 533 865

”Lapsikulta, lapsikulta ”, sano Tomma Suutelan isäntää

Knaapin sahapytingissä seinänaapurinamme asui 40-luvun alkupuolella iäkäs naisihminen. Häntä kutsuttiin ”Vanhamantaksi” tai ”Tommaksi”. Mikä lie ollut ihan oikea nimensä? Puhetapa viittasi Laatokan laulumaille. Oliko hän sodan tuomia evakkoja, vai aiemmin jo muuttaneita? Hämärästi muistan hänen hahmonsa, kun hän istui siinä kamarimme ovenpielen tuolilla. Jutut hänestä ovat enempikin äitini kertomia.

Meillä, niin kuin muissakin naapureissa poiketessaan oli Tommalla varsin luonnonmukainen tapa helpottaa ilmavaivojaan. Tuosta tavasta riitti naapureille hokemista ja vähän nauramistakin. Siinä istuessaan nosti Tomma toista kankkuaan ja tokaisi: ”Ohhoh, kui pieruttaa, kun tuota joppia syöp.”

Aivan pienenä tiedän olleeni usein seinän takana Vanhamantan hoidettavana. Siitäkin huolimatta, vaikka äiti oli pelännyt, että tämä hoitaja syöttää minulle purua. Sellainen oli tapa, että aivan pienille lapsille syötettiin suussa pureskeltua ruokaa, sitä purua. Mikään sitä ei pystynyt vahtimaan. Todennäköistä on ollut, että siitä Vanhamantan hampaattomilla ikenillään jauhamasta purusta olen saanut nauttia.

”Lapsikulta, lapsikulta, sano Tomma Suutelan isäntää.” Tuo sananparsi muistuttaa herttaisella tavalla tuosta mummosta. Siinä oli kuitenkin jotain tavanomaisesta käytöstavasta poikkeavaa, liian tuttavallista? Suutelan isäntä, Kalle, oli sentään ison talon isäntä. Hänet oli lukusilla kylänvanhimmaksi valittu. Ei sellaista henkilöä sopinut lapsitella, ei edes sinutella. Vaan Tommallepa kaikki olivat samanarvoisia lapsikultia, iästä, säädystä, asemasta riippumatta.

Tosin oli Suutelan Kalle-isäntä hyvin sosiaalinen sen ajan isännäksi, helposti kaikkien lähestyttävä. Ihan niin kuin kylänvanhimmalta sopi odottaakin. Aikaansa edellä hän oli muutenkin, niin asenteissa kuin uusien asioiden osaamisessa. Kalle-isäntä oli omistanut kylän ensimmäisen radion, joskus 20-30- luvun taitteessa. Sitä kyläläiset, nuoret varsinkin, olivat kokoontuneet Kalle-isännän asuntoon iltaisin kuuntelemaan. Eipä tainnut juuri lähimain toista isäntää olla, jonka luokse tavalliset renkipojat noin vain olisivat voineet poiketa ja ihan iltaakin istua. Radio saattoi hyvinkin olla isännän itsensä rakentama. Myöhemmin hän ainakin osasi korjata kyläläisten epäkuntoon menneitä radioita. Tuskin edes maksua otti. Tykätty ja sivistynyt mies oli Suutelan isäntä, Kalle, ”perttula-Kalle.” Perttula oli isännän ikioma voimasana. Sitä hän tarpeen vaatiessa käytti siihen paikkaan, mihin moni vähemmän sivistynyt täräytti järeän ja rumankin ärräpään.

Somero-Seura ry

Muistelen

Tuomipuun alle lapsuuteen kuljen,
keinuun istahdan – silmäni suljen –
Kuuntelen keinun kumeaa narinaa,
kertoa voisi se montakin tarinaa.
Kuvata ihmisen riemuja, iloja –
esiin tuoda myös tummia tuntoja,
jolloin kyynelistä kastuu poskipää
ja ihmislapsi surujen valtaan jää.
Jostain mukavasta tänään muistuttaa,
tuo keinu, kun se korvaani suputtaa:
”Juuri nyt vain kauniita muistoja jakelen –
tahdon nähdä ilmeesi iloisen.”
Aatokset menneeseen aikaan johtaa,
siellä lapsuus niin kirkkaana hohtaa.

Auringon paiste ja kesäinen pyhä
säilyvät rakkaina mielessäin yhä.
Sunnuntaipäivä oli levoksi luotu,
meille kaikille onneksi suotu.
Silloin sai ylleen paremmat vaatteet,
mielessä kulkivat rauhaisat aatteet.
Kuunnella sai myös Someron juttuja,
vieraisilla kun kävi vanhoja tuttuja.
Pitkällä nuotilla somero kun soi,
niin kotoisan olon se sydämeen toi.
On Someron murteessa sellainen taika
ettei sitä sammuta vuosienkaan aika.
Siis Somerolle matkaan kuullakseni kieltä,
joka lapsuuteeni johtaa lämmittäen mieltä.

Anne Haapala

KALEVIST TULLEE MÄKIHYPPÄÄJÄ

”Tost Kalevist tullee varmaam mäkihyppääjä”, kertoi äiti sanoneensa, kun oli seurannut pikkuveljeäni talvisissa touhuissa. Kolmevuotias poika lasketteli pienillä remmisuksillaan kerta toisensa jälkeen alas silloisen kotimme viereistä mäkeä. Ilman sauvoja, alas ja ylös.

Veljeni syntymä on elämässäni varhaisin tapahtuma, minkä varmuudella muistan. Kalevi syntyi joulukuussa 1942. Silloin itse olin kaksi- ja puolivuotias. Minut oli viety seinänaapuriimme. Aaltosen Toinin tehtävä oli pitää minut loitolla tapahtumista. Arvaa sen, mikä rimpuilu siitä syntyi, kun ensimmäiset parkaisut ilmoittivat pikkuveljen maailmaan tulosta.

Oikeassa äiti oli. Tulihan Kalevista aikanaan se mäkihyppääjä - vaan tuli paljon muutakin. Tuli yritteliäs ja omatoiminen, käsistään kätevä, työhön kuin työhön kykenevä. Tuli musikaalinen, seurallinen, ruuanlaittotaitoinen, uskalias ja rohkea, ettei joskus vähän liikaakin. Tuli saaneeksi roppakaupalla taitoja, joista isoveli voi vain haaveilla.

Isän palattua sodasta Kalevi oli jo lähes kaksivuotias. Asuttiin Knaapin muonamiesasunnossa vielä puolisentoista vuotta ennen kuin muutimme Kivirannan mökkiin, isoäitimme turvaksi. Muutto erotti meidät tutusta mukulalaumasta. Kesä kylläkin oli täynnä vilinää ja vilskettä, kalastajia ja Kertunsalon tanssiväkeä. Koskenranta tarjosi omat nautintonsa, mutta myös vaaransa pikkupojille.

Kalevi ystävineen.

Ei uimataidottomia poikia pystynyt pitämään pois rannasta, vaikka se vaarallista olikin siellä olla. Rohkea kun oli, osui vaara useasti Kalevin kohdalle. Koski oli auki ja vaaraksi kylmilläkin pakkasilla. Sinne jäänreunalta piti vaan hauenkoukkuja mennä laskemaan, Kalevi parin muun pojan mukana. Jää murtui ja kaikki koskessa. Pentti ainoana uimataitoisena sai kuitenkin uimataidottomat nuoremmat ylös.

Tuskin sanottavaa uimataitoa oli veljelläni silloinkaan, kun Nuotion niemessä leikkivät rantapallon kanssa. Pallo karkasi ja rohkein lähti kahlaamaan sen perään. Vedessä kun räpiköi, niin pallo pakeni edellä. Ettei vaan olisi Kalevi siinä silloin oppinut uimaan, kun jalat eivät enää yltäneet pohjaan. Rannalta kyllä tuli neuvoja: ”Josses sää jaksa, niim men pohjaan huilaamaan välil.” Selvisi hengissä yli kapean salmen, vaan ei takaisin uskaltanut uida, onneksi. Juoksi pitkän lenkin rantapallo kainalossa koskisillan kautta takaisin uimapaikalle. Arvokas pallo oli pelastettu.

Kalevin ensimmäinen omatoiminen hankinta taisi olla koiranpentu. Juuri koulunsa aloittanut kuusivuotias oli hakenut pennun Saarentaan Anttilasta. Kantoi parin kilometrin matkan pentua sylissään. Kotipihalla isä tuohtui: ”Pentu on heti vietävä takaisin.” Juuri silloin tuli Kivirannan pihaan kuin tilauksesta Knaapin rouva. Tämä puhui isän myötämieliseksi ja Kalevi sai pitää aarteensa, meidän pitkäaikaisen Ponson.

Joskus alakouluikäisenä Kalevi hankki veivaamalla toimivan gramofonin. Soitettiin koko kesä niitä kahta mukana tullutta levyä. Joku vuosi myöhemmin Kaleville ilmestyi haitari. Ei kestänyt kauaakaan, kun siitä jo irtosi ”Lehdetön puu” ja muita valsseja veljeni sormilla. Laatikkokamerakin Kalevilla oli jo kansakouluaikana. Oliko isän ostama vai sekin Kalevin itse hankkima? Monet 50-luvun kuvamme on sillä otettu.

Ensimmäisen näppäryysnäytteen Kalevi antoi lumilinnassa kynttilänvalossa, kun salaa paikkasi peltipalalla uuden suksensa. Pelottava tilanne, kun ensimmäiset omat sukset olivat heti katkenneet. Vielä kouluikäisenä hän jollain ihmeellä sai aikaan vesikelkan, jolla rannasta vedettiin saunavettä. Siinä rippikouluikäisenä rakensi soutuveneen. Toi laudat sahalta ja ihan vaan omalla pihalla teki veneen, jolla monet pitkäsiimat laskettiin. Liekö ollut kaaret jostakin vanhasta veneestä?

Noina vuosina Kalevilla oli ollut hyvin tärkeää merkkipäivien viettäminen tuttujen kavereiden kanssa. Ettei vaan olisi itse leiponut pullat ja kakut, kun äiti ensin antoi vähän osviittaa? Muistiimme jäi Eskon tokaisu, kun äitimme kysyi synttärikakun maistumista. ”Vaivoin sain syätyyt”. Kumman lie ollut leipoma? Aikuisina vuosinaan oli veljeni erinomainen ruuanlaittaja. ”Olenhan sentään käynyt oikein soppakoulunkin”, hän vitsaili. Soppakoulu kuului silloisen jatkokoulun opetusohjelmaan.

Sekin oli vielä kansakoulun aikaa, kun Kalevi juuri ostetulla polkupyörällä halusi välttämättä lähteä serkkuja tapaamaan Valkeakoskelle. Sattui, että myös Turkin Matilla oli sukulaisia samassa paikassa. Mitkään varoitukset eivät tehonneet. Kaksi urheaa poikaa lähti pyörillään kohti

Valkeakoskea, yli sadan kilometrin matkalle ilman karttoja, ilman puhelimia. Selvisivät perille ja vielä terveinä takaisinkin muutaman päivän päästä!

Moottorit kiinnostivat kovasti Kalevia, eikä hän voinut kieltäytyä, kun Keijo oli tehnyt tarjouksen moottoripyörästään. Ajokuntoisen IC:n hinnaksi sopivat lukemattoman määrän työpäiviä Keijon kotitilalla. Kenelläkään meidän perheessä ei ollut ajolupaa. Oli kevättalvi -58, ja vasta joulukuussa veljeni oli täyttävä 16 vuotta, ajolupaan vaaditun iän. Eipä se haitannut ajamista, ennen kuin joku lainkuuliainen siitä kanteli. Sakko tuli ja tulevan ajokortin saaminen siirtyi vuodella eteenpäin.

Eihän pyörästä tietenkään voinut luopua, vaan isoveli sai kunnian ajaa kortin ja käydä pikkuveljen hovikuskiksi. Niin sitä päristeltiin puolitoista vuotta. Minä hantaakeissa ja parempi ja osaavampi kuski takasatulassa. Vain tosi tiukan paikan tullessa vaihdettiin paikkoja. Oli kaikella merkityksensäkin. Paljon yhteistä aikaa ja monta menoa vietimme keskenämme, joko IC:n matkassa tai tallissa. Rakentaja kun oli, niin olihan Kalevin rakennettava talli pyörälleen. Siitä tallista tuli meille pojille kesäkortteeri, jossa yövyimme niin kauan kuin syksyn säät sallivat.

Kalastus oli yhteinen harrastus vielä aikuisenakin

Oli meillä sentään ollut yhteisiä harrastuksia aiemminkin, vaikka kovin erilaisin innostuksin olimme varustetut. Minun vapaat aikani olivat täynnä urheilua, yksin treenaamista, tai Jukan kanssa vääntäen. Kaikkeen oli osallistuttava, mitä suinkin Someron Voimassa silloin oli tarjolla. Kalevia ei tuntunut koko urheilu paljonkaan kiinnostavan.

Vaan annas olla, kun saatiin Rautelaan hyppyrimäki talvella -57. Heräsipä silloin Kalevin varhaislapsuuden aikainen lasketteluinto toden teolla. Talvella -58 mäen vihkiäiskilpailuissa 15-vuotias Kalevi voitti nuorempien sarjan ja olisi yleisessäkin sarjassa ollut toinen. Voitti reilusti minutkin, joka olin luullut olevani perheemme ainoa urheilija. Siitä alkoi äidin ennustama mäkihyppääjäura, joka Kalevilla jatkui hyvällä menestyksellä toistakymmentä vuotta.

Varhaisin yhteinen harrastus meillä kuitenkin oli kalastus. Asuimmehan aivan Rautelanjärven ja kosken rannalla. Onkiminen oli silloin jokaisen pikkupojan ajankulu. Arvokkaaksi se muuttui ainakin meidän mielestämme, kun lähdimme yhdessä oikein koko yöksi kalastamaan. Siinä piti olla paljon vaatetta yllä, paljon eväitä ja tietysti onkimatoja riittävästi. Lähtiessä tunnelma oli innostunut ja reipas. Useimmiten vaan kävi niin, että ennen aamunkoittoa palattiin kotiin, kun oma sänky tuntui pikkupojista parhaalta paikalta.

Yhteisiä kalastusreissuja tehtiin vielä aikamiehinäkin, kun oli veneet ja verkot, vetouistimet ja virvelit. Usein Urjalassa, jonne minun tieni oli vienyt. Vaan parhaat ja tunnelmallisimmat hetket elettiin kotoisalla Rautelanjärvellä: itse tehty pitkäsiima oli saatu lasketuksi. Järvi hymyili peilityynenä. Kotisaunan piipusta näkyi savu. Minä soudin, Kalevi istui perässä ja alkoi laulaa komealla äänellään: ”Kun yö on kuulas silkinmusta, ilma täynnä on onnen odotusta...” Oli lauantai, sauna odotti ja tanssit Rautelan lavalla.

Kiinteän yhdessäelomme, kotona asumisen, päätti armeijaan menoni. Kalevi oli saanut ajokorttinsa eikä tarvinnut hovikuskia. Yllätys oli aikamoinen, kun palasin Haminasta Santahaminaan omaan komppaniaani. Siellä Kalevi oli vastassa. Oli hakeutunut vapaaehtoisena, heti tarpeellisen iän täytettyään. Taas sitä omatoimisuutta ja rohkeutta, kiirettä elämässä eteenpäin. Mukavaahan se oli liftailla yhdessä lomalle, kun alokaskin jo pääsi.

Armeijan jälkeen minun tieni vei opiskelemaan. Kalevi jatkoi täyttä työntekoa: Someron sahalla, osuuskaupan autonkuljettajana, Someron seurakunnan työntekijänä, Kosken seurakuntamestarina. Perusti yhdessä Laila-vaimonsa kanssa oman hautaustoimisto-kukkakaupan Koskelle.

Oli rakentanut oman talon Somerolla museon taakse. Oli oppinut siinä Eino-enonsa työtä katsellessaan hyväksi muurariksi, erityisesti takkamuurariksi. Lukuisia takkoja teki ympäri Someroa. Taisipa rakentaa muutaman kesämökinkin. Kädentaitoa riitti niin kiven kuin puunkin käsittelyyn.

Kaiken fyysisen työn ohella riitti aikaa ja innostusta kulttuurille. Luontaisen musikaalisena osallistui niin Somerolla kuin Koskellakin mieskuorotoimintaan. Lauloi vielä vaimonsa syntymäpäiväjuhlassa kuoronsa mukana. Jaksoi, vaikka vakava sairaus oli edennyt jo pitkälle.

Kalevi eli kiireisen, yritteliään ja työntäyteisen elämän, joka vaati veronsa liian varhain. Näistä tuntemuksista Kalevi kertoi runossaan, jonka hän oli kirjoittanut sairaalassa lehden sanaristikoiden päälle. Kun viimeisen kerran tapasimme, hän pyysi minua toimittamaan sen Somero-lehteen. Kirjoitin sen puhtaaksi paremmalle paperille lehteä varten. Se julkaistiin, mutta kirjoittaja ei kuitenkaan enää itse nähnyt sitä.

Kun lähtiessäni puristimme kättä, näytti veljeni reippauttaan ja lupasi tulla viikon päästä 60-vuotispäivilleni. Tiesimme molemmat, että näin ei tapahdu. Aavistimme, että siinä ehkä on viimeinen kädenpuristuksemme. Saman päivän iltana Kalevin toimelias elämä päättyi, hänen vaimonsa ja Mikko-poikansa läsnä ollessa.

Liitän tähän kirjoitukseeni Kalevin runon siinä muodossa, miten se 30.6.2000 Somero-lehdessä julkaistiin.

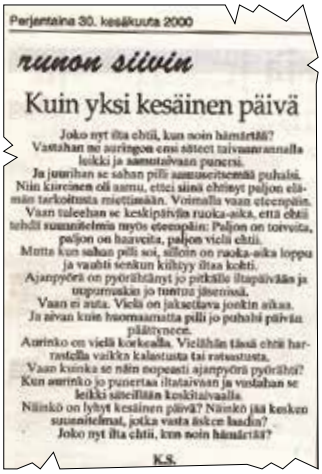

Perjantaina 30. kesäkuuta 2000

runon siivin

Kuin yksi kesäinen päivä

Joko nyt ilta ehtii, kun noin hämärtää?
Vastahan me auringon ensi säteet taivaanrannalla leikki ja samoilevaan punesi.
Ja juurihan se sahan pilli aamuvirkeenä puhalsi.
Niin kiireinen oli aamu, ettei siinä ehtinyt paljon elämän tarkoitusta miettimään. Voimalla vaan eteenpäin.
Vaan tuleehan se keskipäivän ruoka-aika, että ehtii tehdä suunnitelmia myös eteenpäin: Paljon on toivetta, paljon on haaveita, paljon vielä ehtii.
Mutta kun sahan pilli soi, silloin on ruoka-aika loppu ja vaahti senkun kiihtyy iltaa kohti.
Ajanpyörä on pyörähtänyt jo pitkälle iltapäivään ja uupumuskin jo tuntuu jäsenissä.
Vaan ei auta. Vielä on jaksettava jonkin aikaa.
Ja aivan kuin huomaamatta pilli jo puhaisi päivän päättyneen.
Aurinko on vielä korkealla. Vielähän tässä ehtii harrastella vaikka kalastusta tai retkeilystä.
Vaan kuinka se näin nopeasti ajanpyörä pyörähti?
Kun aurinko jo punertaa iltataivaan ja vuolaan se leikki säteillään keskitaivaalla.
Näinkö on lyhyt kesäinen päivä? Näinkö jää kesken suunnitelmat, jotka vasta äsken laadin?
Joko nyt ilta ehtii, kun noin hämärtää?

K.S.

Tuula Kämi

Aurinkoa ja talkoopäiviä - muistikuvia Somero-Seuran 1980-luvun töistä ja toimista

Oli huhtikuu 1982, kun kuljin Someron museolle malkapuutalkoisiin. Olin valittu vastikään Somero-Seuran puheenjohtajaksi. Tullessani museolle ajattelin, että ei tässä kovin hassusti voi käydä: Ollonqvistin Voitto pitää kyllä museorakennukset pystyssä.

Ja tullessani torppamuseon pihalle, siellä oli täysi meininki päällä: Somero-Seuran lukuisat talkoolaiset halkaisivat Someron kunnan lahjoittamia kuusipuita malkapuiksi. Nimittäin museon härkäpiahto, lätti, talli, lato, sauna ja aitta tarvitsivat uuden katon. – Ja toukokuussa malkakattotalkoissa valmiit kuivuneet malkapuut siirtyivätkin museon piharakennusten katoille. Seuraavan vuoden heinäkuussa katot vielä tervattiin.

Kun samaisena huhtikuisena talkoopäivänä astuin museon tupaan, oli siellä yllätys vastassa: uusi museonhoitajamme Ritva Helminen oli sytyttänyt tupaan iloisen pystyvalkean. Ihmettelin, oliko tulisija todella ihan oikeasti lämmitettävä. ”Kaikki täällä on oikeata” sanoi Ritva, minkä oikeastaan jo tiesinkin. Olinhan ollut Somero-Seuran toiminnassa parisen vuotta jo täysillä mukana.

Olin kyllä tutustunut jo someroseuralaisten mahtavaan talkoovoimaan ja tietotaitoon. Kunnioitettu edeltäjäni, kotiseutuneuvos Tapio Horila oli koonnut ympärilleen sellaisen johtokunnan ja sellaiset talkoolaiset, että mitä erilaisimmat kotiseudulliset askareet sujuivat innostuneesti ja joustavasti.

Olavi Virtanen

Perinne- ja kotiseutupiiri Pajulan Kärsälässä 14.4.1981.

Minut Tapio oli yllyttänyt 80-luvun alussa pitämään Someron kansalaisopistossa perinne- ja kotiseutupiiriä. Salmisen Tuulikin Tapio oli patistanut sihteeriksi. Nauhoitettiin ja kirjattiin ylös erilaisia perinneaiheita: vanhan ajan leikki-, juhla-, ruokaperinnettä ym. Piiri jatkui myöhemmin monta vuotta paikannimipiirinä. Paitsi lehtiartikkeleita, piirin keskustelujen ja haastattelujen tuloksena syntyi 1981 ”Someron Pajulan kylän paikannimistöä” Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja museoyhdistyksen Vuosikirja 50:n eripainoksena ja pari vuotta myöhemmin ”Köllinimiä somerolaisittain”. Taisi paikannimien pohjalta syntyä yksi sivulaudaturkin.

Tapio Horila oli koonnut ympärilleen sellaisen johtokunnan ja sellaiset talkoolaiset, että mitä erilaisimmat kotiseudulliset askareet sujuivat innostuneesti ja joustavasti.

Talkootyöstä olin saanut myös vallan hyvän kuvan, kun vuonna 1981 järjestettiin laajamittainen vanhojen käsitöiden näyttely Joensuun koulun tiloihin. Somero-Seuran naiset kiertelivät kylien taloissa etsimässä vanhoja ryijyjä ja muita arvokkaita käsitöitä. Muistan, että tutustuin erityisesti sydämelliseen Vanhalan Railiin, joka oli käsitöiden erityisasiantuntija.

Vuosi 1982 jatkoi elokuussa näyttelyperinnettä. Someron koululaitos vietti 100-vuotisjuhliaan 29.8.82. Juhlaan tilattiin Somero-Seuralta koulunäyttely Kirkonmäen koululle.

Eteisaulassa oli valokuvanäyttely: Someron kunnan koulut oli kuvannut valokuvaaja Olavi Virtanen. Näyttelyyn kalustettiin vanhan ajan koululuokka. Siellä isot opiskelijat opettivat pienempiään juhlan aikana.

Koulunäyttelystä oli seurauksia: entisajan koulunkäyntiin liittyvää tavaraa oli niin paljon, että alettiin miettiä, mitä niille tehtäisiin. Someron kunta tuli apuun ja luovutti Pajulan ala-asteelta kaksi tyhjänä olevaa huonetta koulutavaroille: pulpeteille, koulutauluille, havaintovälineille. Koulumuseo oli syntynyt. Vuonna 1986 kesäkuussa saatiin paljon arvokasta täydennystä, kun Kiiruun koulun alakerrasta tuotiin kesäkuun alussa monta mielenkiintoista audiovisuaalista esinettä ja vieläpä urkuharmonikin. Syyskuussa saatiin Kaskiston koulusta kokoelma vanhoja opetusvälineitä. Koulumuseoon kertyi muutenkin vanhaa esineistöä koko ajan. Esineet luetteloi vuonna 1995 opiskelija Heini Kämi. - Tällä hetkellä koulumuseotavarat odottavat uutta tulemistaan Somero-Seuran varastossa.

Vuonna 1982 alettiin viettää kansainvälistä museopäivää 18.5. Päätettiin saman tien pitää koko viikko museoiden ja koulujen yhteistyöviikkona. Torppamuseossa ja savenvalajamuseossa oli työnäytöksiä, ja opettajat laittoivat oppilaitaan museoille tutkimaan ja tutustumaan erinäisiin vanhan ajan esineisiin ja työntekotapoihin. Helmisen Ritva ja Esko olivat vuodesta toiseen opastamassa koululaisia museolla, samoin Reino Tammi Savenvalajamuseossa, Erkki Aalto, Männistön Ensio, Jussi Suhonen, Voitto Ollonqvist sekä Saima Palomäki ja Helvi Torkkomäki torppamuseolla, vain muutaman mainitakseni.

Perinne- ja kotiseututyö oli 1980-luvun alkupuolella muodissa kouluissa muutenkin. Uusiin opetussuunnitelmiin laitettiin kotiseutuosio. Tultuani Someron lukioon 1984, perustin opiskelijoiden kanssa myös kotiseutukerho Kiirun, jossa oli sekä lukion että yläasteen opiskelijoita: kerättiin perinnetietoa, koluttiin ympäristöä, valokuvattiin, tehtiin museoesitteitä, toimitettiin koulussa kotiseutulehti Kiirua. Saatiin jopa vuoden kotiseutukerhon titteli ja stipendi vuonna 1985.

Kävin myös kolpörtöörinä opettajien Vesopäivillä aina Mänttää myöten.

Tapio Horila

Malkapuutalkoot Someron museolla 17.4.1982. Puita halkaisemassa Olavi Virtanen ja Mauri Kämi. Frans Linja ja Veikko Virolainen katselevat.

Ryhdyttiin saman tien suunnittelemaan vanhojen rakennusten dokumentointia.

Isot talkoot järjestettiin myös kesällä -82 Someron lainajyvämakasiineissa. Somero-Seuran perustamisesta saakka 1956 oli kertynyt paljon vanhoja arvokkaita kotiseutuaarteita. Tapio Horilan tarmokkuudella ja tarkkuudella esineiden keräystiedot oli merkitty vahvalla lapulla museoesineisiin.

Museotavarat olivat makasiineissa pölyisinä kohtuullisen sekaisessa järjestyksessä. Kesäkuussa ryhdyttiin puhdistamaan vanhoja aarteita, täydentämään luettelointia ja järjestämään niistä katsottava kokonaisuus. Muistan, että se oli kova työ ja vaati monta kuppia talkookahvia. Mutta valmista tuli. Niinpä Somero-Seura järjesti Pitäjänmakasiineissa Avoimien ovien päivät 9. ja 11.7.

Silloin vanhat kehdot, härkien ikeet, lyhdyt, arkut ja muut aarteet olivat taas kotiseutuihmisten ihailtavana. Jotkut voivat mennä katsomaan kodeistaan lahjoitettuja historiallisia esineitä.

Avoimien ovien perinne jatkui sitten vuodesta toiseen toisena juhannuspäivänä. Aallon Erkki ja Jorma olivat usein esittelijöinä, mutta myös monet muut talkoolaiset.

Talkoot jatkuivat myös seuraavana vuonna. 1983 käynnistettiin varsinaiset ikuisuustalkoot…

Somero-Seuran vuosikokouksessa oltiin huolestuneita siitä, että vanhoja rakennuksia purettaessa ja maiseman muuttuessa katoaa myös korvaamatonta tietoa. Ryhdyttiin saman tien suunnittelemaan vanhojen rakennusten dokumentointia. Turun maakuntamuseo tuli mukaan antaen asiantuntija-apua, ja koko dokumentointiprosessia lähdettiin käynnistämään Turun Maakuntamuseon ja Somero-Seuran sekä Someron kunnan yhteisvoimin 10. syyskuuta 1983, jolloin maakuntamuseo järjesti koulutustilaisuuden. Ja niin nelisenkymmentä talkoolaista aloitti tietojen keruun. Pitäjän 33 kylästä laadittiin taloista pohjapiirustukset, asemakaava, otettiin valokuvat. Turun maakuntamuseon oli tarkoitus toimittaa Varsinais-Suomen rakennuskulttuurista 60-osainen kirjasarja.

Samana kesänä -83 jatkui jo koko 80-luvun alkupuolen kestänyt maatalousmuseoesineiden keräys- ja kunnostustyö. Ajatus maatalousmuseosta oli lähtenyt liikkeelle vuoden 1979 Somero-Seuran vuosikokouksessa Voitto Ollonqvistin ajatuksesta: 1900-luvun maatalouskoneetkin alkavat olla jo historiaa; niitä pitäisi mitä pikimmin alkaa kerätä ja museoida.

Someron seurakunta tuli avuksi. Se vuokrasi Pikku-Pappilan vinttitilat Somero-Seuralle vuonna 1980. Samana vuonna tilaa kunnostettiin, rakennettiin uusi vinttisilta, vintti tyhjennettiin vanhoista oljista ja keräys voi alkaa. Ihmiset ottivat nopeasti yhteyttä,

Jatkuu sivulla 74

Somero-Seuran miesväki kiersi pitkin pitäjää, kuljetti ja puhdisti. Esineiden väliaikaetapiksi muodostui Juhani Talosen pihapiiri, jossa esineitä kunnostettiin tulevaa museota varten. Syksyllä -82 koneet järjestettiin vuodenaikojen mukaisesti, keväällä -83 ne numeroitiin ja kortistoitiin sekä koko museotila sähköistettiin Someron kunnan myötätuella.

Salon Seudun Sanomat otsikoi kesäkuun alussa: ”Somerolle peltotyökalumuseo” ja jatkaa myöhemmin; ”Navetan vintissä lappeen alla lepäilee niin rekiä, kärryjä, voimakoneita kuin niitto-, kylvö- ja puimakoneitakin. Yhteensä noin sata kappaletta vuodenaikojen mukaisessa järjestyksessä.”

Heinäkuussa lähestyivät pitäjänpäivät. Ne olivat paitsi Somero-Seuran 30-vuotisjuhlat, myös Peltotyökalumuseon avajaiset. - Museon riihtä oli nostettu toukokuussa ja riihen katto uusittiin 11.6.

Somero-Seuran toiminta oli myös juhlaa. Kun muistelen joka toinen vuosi pidettyjä Somero-päiviä, tulee mieleen ensimmäiseksi lämmin tunnelma ja aurinkoinen koivuilla ja kukkasille koristettu museon piha. Aurinkomielikuvani ei ollut vain ”aika kultaa muistot” –ajatusta, vaan paikallislehtien lööpit ja kuvatekstit todistivat muistikuvani oikeaksi: ”1981 Someron museolla juhlittiin 25-vuotiasta Someron museota. Helteisellä museonmäellä viihtyi 600 Somero-päivän viettäjää.” (Somero-lehti 14.7.81)

Vuonna 1983 Salon Seudun Sanomat kommentoi:” Someron aurinkoiselle torppamuseon pihalle ja sitä ympäröivien museorakennusten seinustoille oli kerääntynyt satoja juhlijoita.

Voitto Ollonqvist

Museon malkakattojen uusinta. Kuvassa Veli Lukumies ja Mauri Roto.

Tapio Horila

11.6.1983 uusittiin museon riihen pärekatto. Talkoissa myös museon emäntä Ritva Helminen, Somero-Seuran sihteeri Eija Alitalo ja Tuula Kämi.

(11.7. 83)

Ja vuonna 1985: ”Täysi pihallinen väkeä paahtui torppamuseon pihalla (Somero-lehti 16.7.85).

Samoin vuonna 1987: ”Someron torppamuseon pihapiirissä riitti väkeä tungokseen saakka. Pahamaineisen akkainviikon alkamisesta huolimatta aurinko tarjosi juhlijoille parastaan.” (Somero

21.7.87). Vuoden 1989 sää näyttää lehti- ja valokuvien perusteella hyvin aurinkoiselta.

Palataan vuoden 1983 juhliin, Somero-päivään. Muistini ja valokuvien sekä lehtiartikkeleidenkin mukaan ne olivat suuret juhlat. Paljon kävi juhlavieraita onnittelemassa. Kotiseutuliiton puheenjohtaja Väinö Ryyppö piti juhlapuheen, jossa hän kiitteli somerolaisten kotiseutuinnostusta.

Hän toi tullessaan Tapio Horilalle Kotiseutuliiton myöntämän Robert Boldt –mitalin. Somero-Seura lahjoitti kotiseutuneuvokselle Raili Hovilan kutoman ja Helena Kaulio-Turkin suunnitteleman ryijyn. Juhlassa vietettiin myös Peltotyökalumuseon avajaisia, ja juhlan lopuksi yleisöllä oli tilaisuus mennä tutustumaan Pikku-Pappilan vinttitilojen maataloustyökaluihin ja koneisiin.

Somero-Seura on vuosien varrella järjestänyt myös monia kansanperinteen keruuseen liittyviä kilpailuja, ja uutta perinnettä luovia kilpailuja. Museojuhlissa palkittiin Somero Sävel –kilpailun voittajat. Ensimmäisen palkinnon voitti Olavi Kasari säveltämällään Somero-jenkalla.

Varsinaisten juhlien jälkeen Raili Hovilan taikomilla kutsuvieraspäivällisillä professori Pertti Virtaranta esitti ajatuksen Tapio Horilan juhlakirjasta. Ajatus jäi vielä vuosiksi hautumaan.

Vuonna 1984 ei ollut pitäjänpäiviä, mutta paljon tapahtui silloinkin. Toukokuussa oli juhlan tuntua, kun Rauman valtakunnallisilta kotiseutupäiviltä yksi retkikunta suuntasi Forssan kautta Somerolle. Heinäkuun alussa järjestettiin Forssan Pilvenmäelle Häme-84 maatalousnäyttely. Somero-Seuralta pyydettiin härkäaiheista näyttelyä. Ja sehän järjestettiin. Näyttelyä varten vietiin Someron museon härkäpiahtosta puuhärkäpari ja paljon härkäkulttuuriin liittyvää esineistöä. Valokuvaaja Virtanen suostui tekemään aiheeseen liittyvät isot valokuvasuurennokset. Voitto ja Torppari esittelivät härkien iestystä lukuisalle messuyleisölle. Muitakin talkoolaisia oli mukana sekä pystyttämässä että valvomassa 2-päiväistä näyttelyä.

Heinäkuun loppupuolella Voitto ja Torppari pääsivät esittelemään härkien iestämistä itselleen maaher-

”Täysi pihallinen väkeä paahtui torppamuseon pihalla.”

ralle, kun Hämeen Heimoliitto halusi tulla pitämään Hämeen heimojuhlia Somerolle. Muistan, että tilaus juhlista tehtiin aika pienellä varoitusajalla. Juhlat alkoivat 22.7. Someron kirkossa juhlajumalanpalveluksella. Museon pihalla oli pääjuhla. Tällä kertaa jännitettiin tihkusateen loppumista. Onneksi Maaherra Risto Tainio sai maaherrattaren suostumaan museon pihalle eikä Kiiruun koulun juhlasaliin. Ja juhlien aikana taivaskin kirkastui.

Ohjelma oli perinteinen, paitsi että juhlapuheen piti maaherra ja juhlien avauksen piispa Erkki Kansanaho. Entistä oppilastani Outi Vahaa olin pyytänyt tekemään koosteen Tapion kaskukirjojen pohjalta. Mieskuoro lauloi; Vesaiset tanhusivat, Someron Pelimannit soittivat. Ja väliajalla nähtiin "Vetohärkien vempeleitä".

Vuoden 84 elokuussa alkoi yksi suurimmista talkoourakoista, joita muistan 80-luvulta. Valkeakosken Yhtyneet Paperitehtaat oli talvella soittanut Tapio Horilalle ja tarjonnut Hattulassa sijaitsevaa omistamaansa savupirttiä Somero-Seuralle siirrettäväksi Someron museolle. Siinä riitti johtokunnalle miettimistä. Mutta loppujen lopuksi päätettiin savupirtti pelastaa jälkipolville. Someron museon alue oli valmiiksi rakennettu, niinpä piti löytää rakennukselle paikka. Paikaksi saatiin Juhani ja Aila Talosen maalta Jaatilasta lähes Närväsen pihapiirissä sijaitseva tontti. Ja mikäs siinä! Elokuussa olivat mahtavat savupirtin purkutalkoot Hattulan Suojärvellä. Siteeraan omaa silminnäkijän kertomustani (Somero-lehti 14.8.84): "Ajeltuani Hattulan Suojärven entisen Valkealan torpan pihalle mukanani Helmisen Ritvan autooni asettelema papusoppakippo kohtaa minut mahtava näky: mustaakin mustempi savupirtti törröttää katottomana metsäisellä mäellä. Juhani Talonen ja Erkki Aalto pudottavat parhaillaan ylintä hirttä köysien varassa kohti maata; pirtin välikatto lojuu jo osina rakennuksen vieressä. "No mites homma lähti alkuun?" huutelen alhaalta. "Juhani tönttäs katon alas, nii et rivahrus vaan kävi", vastasi Mauri Kämi. "Ja mää olin ainoo, joka sai jottai pahhaa aikaseks", kertoo Voitto Ollonqvist, "rikkosin sen ensmäsen ikkunaruurun." "No on sul ollu sen ettee hommiiki", lohduttaa Eino Lähteenkorva, "sää olet kuvannu ja piirtäny, kuvannu ja piirtäny." "Tulkaas syömään välil" kehottelen. "On siin pöyrär kokkoo", ihmettelee Antti Mäkilä. "Kansallismuseo olisi huolinut huonekalut, mutta ei saanut savupirttiä mahtumaan minnekään", selitän. "Kuis se sit meitil lankes", kyselee Reijo Mattila. "Katos kun muualt ei löyry ennää näi hullui talkoolaisii", selittää Torppari. Työt alkavat vitkalleen syömisen jälkeen. Pälyillään tielle päin. Auton ääni kuuluu. Ja sieltä ne tulevat, peräkkäin. Valkeakosken yhtyneiden palveluksessa oleva Aaltosen auto ja Knaapin Sepon Sisu. Hetken kuluttua kuuluu Ollonqvistin Voiton riemullinen ääni: "Täs ruppee taskut kulumaa – meinaan kun saa ruveta kässii vaa taskuis pitämää." Ensimmäiset hirret lähtevät tukkiauton nostu-

Olavi Virtanen

Somero-Seuran 30-vuotisjuhlat. Isäntäväki, kunniapuheenjohtaja, kotiseutuneuvos Tapio Horila, puheenjohtaja Tuula Kämi, varapuheenjohtaja Kyllikki Kujanpää ja sihteeri Eija Alitalo ottamassa vastaan onnitteluja. Kättelyvuorossa Kerttu Hovila.

rille. Ja ihastus jatkuu: "Aijai, niin se vaan käy kun luamisen työ!" "Hehheh, niin se vaan haijjoo!" - Kotimatkalla mustat miehet olivat herättäneet asianmukaista kauhua poiketessaan johonkin baariin tai huoltoasemalle kahville. Torpan pestyt huonekalut olivat jo Talosen varastotiloissa odottamassa pirttiin siirtoa. Aila Talonen ja Airi Mäkilä olivat pesseet jo etukäteen siirretyt huonekalut valmiiksi.

"Katos kun muualt ei löyry ennää näi hullui talkoolaisii"

Niin talkoot jatkuivat ja savupirtti siirrettiin Jaatilaan. Seuraavana keväänä toukokuussa Voitto Ollonqvist, Lauri Koskisen, Mauri Roton, Veli Lukumiehen, Juhani Talosen ja muiden talkoolaisten kanssa rupesi pystyttämään savupirttiä Talosen maalle Jaatilaan. Voitto oli numeroinut hirret, piirtänyt valtavan isosta uunista yksityiskohtaisia kuvia. Ja siinä se sitten kesän korvilla oli pystyssä: oivallinen todiste esi-isien rakennushistoriasta valmiina nykyihmisten tutkittavaksi ja valmiina heinäkuun pitäjänpäivien juhlallisuuksia varten.

1985 pitäjänpäivien teemana oli paitsi konkreettisen esineellisen rakennusperinteen säilyttäminen eli savupirtin purkaminen, siirtäminen ja pystyttäminen uudelle paikalleen kaikkea asiantuntemusta noudattaen, myös vanhan rakennuskulttuurin tietojen tallentaminen. Vanhojen rakennusten dokumentointityö alkoi olla jo loppuvaiheessaan. "Rakennettu ympäristö kantaa tietoa menneisyydestä", korostin juhlien teemaa tervetuliaispuheessani. Juhlapuhuja museoviraston tutkija Erkki Härö painotti samaa asiaa juhlapuheessaan.

Torppamuseolta lähdettiin juhlia jatkamaan Jaatilaan savupirtin pihalle, jossa oli juhlalliset ja viralliset avajaiset. Valkeakosken Yhtyneetkin olivat paikalla, ja savupirtti luovutettiin virallisesti Somero-Seuralle.

Loppuvuodesta jatkui vielä vanhojen rakennusten dokumentointi ja in-

Jatkuu sivulla 77

SOMERON
YMPÄRISTÖHUOLTO OY

- Jätekuljetukset ja astiat
- Vaihtolavat
- Likakaivojen tyhjennykset
- Paperin ja pahvin keräykset

P. 0400-823 405, 02-748 5314
www.someronymparistohuolto.fi

Hyvää Joulua!

Someron Yrittäjät ry

Hyvää Joulua
ja
Onnekasta Uutta Vuotta!

HUOLTO- JA VARAOSAPALVELU
sporttikone.fi
urheilu · vapaa-aika · pienkoneet
• Salo • Somero • Kaarina
• SALO, Joensuunkatu 5 (02) 7211 400
• SOMERO, Ruunalantie 5 (02) 7489 300
• KAARINA, Hallimestarinkatu 4 (02) 7211 500

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
asiakkailleen toivottaa
SÄHKÖ ERKKI Oy

KELLO JA KIHLA
AITTA

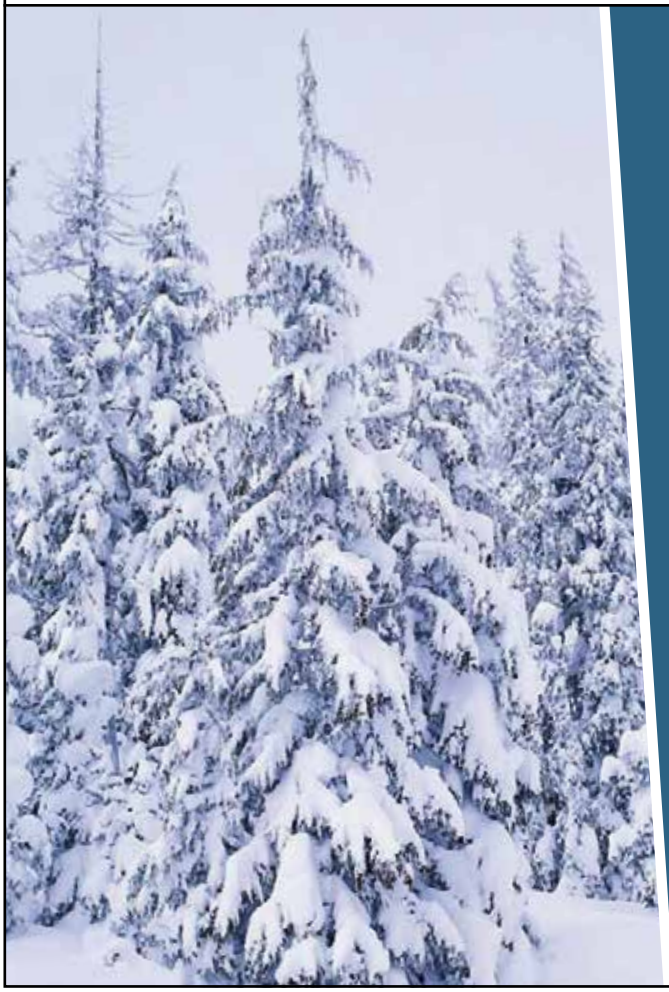

Hyvää Joulua
ja
Onnellista
Uutta Vuotta!

Säästöpankki
auttaa aina.
www.saastopankki.fi/someronsp

ventointi. Eläteltiin toiveita, jotta teos ilmestyisi jo jouluksi. Elokuussa oli Aholassa valokuvanäyttely, aiheena Someron keskusta ennen ja nyt.

Syksyllä oli äänitetty myös Someron murretta. Jaakko Yli-Paavola Suomen Nauhoitearkistosta nauhoitti, ja murretta puhuivat murteentaitajat Bruno Aalto, Siiri Haltia, Eero Lauren, Ensio Männistö, Kauko Numminen, Voitto Ollonqvist ja Erkki Pentti. Murrekasetti Kaskuja Somerolta ilmestyi isäinpäiväksi -85. Aila Talonen teki kasettiin kansikuvan. Muistan käyttäneeni murrekasettia kouluopetuksessakin.

Vuoden loppupuolella ryhdyttiin seuraavan kesän suuren tapahtuman valmisteluihin: Torpparin kuningasajatus oli varustaa tervamiilu seuraavaksi kesäksi. Ensin piti hommata puita ja saada paikka. Taas somerolaiset olivat myötämielisiä: tervaspitoisia mäntyjä tuli lahjoituksina pitkin pitäjää ja heti kevään korvilla pidettiin useita tervasklapitalkoita.

Tervamiilun rakennustalkoot olivat kesäkuun alkupuolella. Mestariksi saatiin säkyläläinen Viljo Mäkilä. Tervahaudalle tuli leveyttä 7 metriä, ja siihen ladottiin parisenkymmentä mottia tervaksia. Paikaksi saatiin Teeriharjun takana sijaitseva metsäinen nummialue. Tervamiilu sytytettiin 26.6. ja yleisöjuhlat pidettiin tulevana lauantaina ja sunnuntaina. Sunnuntai-iltaan mennessä tervaa oli tippunut 550 litraa.

Tervamiilun poltto ja juhlat olivat taas osoitus talkoolaisten suuresta voimasta ja laajuudesta.

Partiolaiset esimerkiksi valvoivat tervahautaa ja osallistuivat muutenkin sen

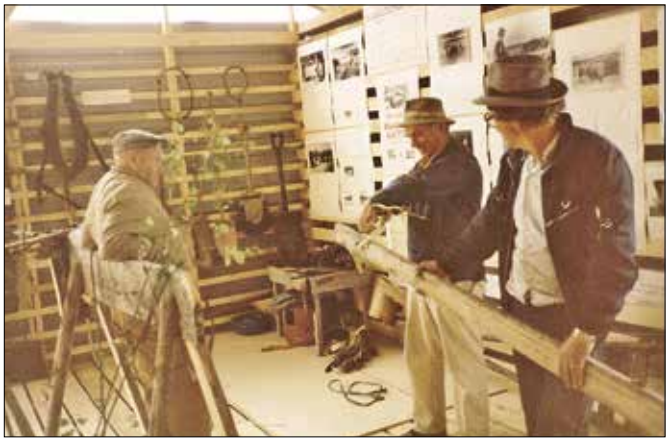

T. Horila

Forssan Pilvenmäki 1984. Häme 84-näyttelyn Somero-Seuran osastoa valmistellaan. Voitto Ollonqvist väättää vaulaa härkäkoukkarilla aisaan. Satulaseppä Martti Haavisto seuraa ja Mauri Kämi auttaa.

tekemiseen. Juhlissa lauantaina oli juhlapuhujana museonjohtaja Lauri Pohjakallio ja sunnuntaina maat. metsät. tohtoriSeija Mäkinen, joka valotti tervan syvintä olemusta. Torppari kertoi tervanpolton perinteestä ja hauskutti yleisöä. Vesaiset tanhusivat, Paakkasen Hepe soitti posetiivia, Ari-Matti ja Marita Saira soittivat haitaria, Suutelan Kaisa viulua, ja mieskuoro lauloi, kuten aina Somero-päivinäkin.

Juhlista jäi hyvä mieli, uudistettua perinnetietoa ja lukuisa määrä pikku pulloja tervaa. Heinäkuussa pidettiin vielä Aholassa tervamiiluaiheinen näyttely. Pienenä syrjähyppynä kerrottakoon, että yhdessä tervamiilutalkoiden valokuvassa Mauri Kämi tarjoili talkoolaisille mahlaa. Mahlantiputukseen Kärsälässä innoitti Turun Maakuntamuseon Turun linnassa järjestämä näyttely, jossa alkumaljat olivat mahlaa. Samana vuonna -86 kävimme maakuntamuseon järjestämällä museoretkellä Pietarissa, edellisenä vuonna Tallinnassa ja Riiassa, seuraavana vuonna Unkarissa.

Somero-Seuran kautta tuli paljon uusia ystäviä ja

Tuula Kämi

Dokumentointipalaveri Pajulan Kärsälässä loppiaisena 1985. Kuvassa vasemmalta Leo Suvenmaa, Johannes Vanhala, Viljo Kuusela, Eino Mäkilä, Lauri Nuotio ja Esko Helminen.

tuttavia, paitsi Turun Maakuntamuseon ihmiset, Hämeen Heimoliiton johtokunta ja sen organisoima koulujen kotiseututyön työryhmä, Lounais-Hämeen Museon johtokunta. Ja mitä kaikkia uutta toivat jokavuotiset Kotiseutuliiton järjestämät kotiseutupäivät, joihin miltei joka vuosi 1980-luvulla osallistuimme, usein Tapio ja Kaija Horilan kanssa, joskus olivat mukana Somero-Seuran varapuheenjohtaja Kyllikki Kujanpää ja sihteeri Eija Alitalo, joskus Voitto Ollonqvist. Mielenkiintoisia ja hyvin valmisteltuja olivat Somero-Seuran jokakesäiset kesäretket milloin lähemmäs, milloin kauemmas, mitä mielenkiintoisimpiin paikkoihin. Niiden suosio oli niin suuri, että monesti tarvittiin useampiakin busseja.

Vuonna -86 oli taas vahvat toiveet vanhojen rakennusten dokumentointiteoksen valmistumisesta.

Somero-lehti kirjoitti: ”Someron vanhojen rakennusten inventointiin on saapunut verestä työvoimaa. Hum.kand Mervi Syrjänen aikoo kahdessa kuukaudessa täydentää kenttätyön, jonka paikalliset kotiseutuihmiset aloittivat pari vuotta sitten. Somero-Seuran organisoimat ihmiset ovat tehneet valtavan työn vanhojen rakennusten dokumentoinnissa. Tiedot on kerätty, valokuvat otettu, pohjakuvat ja asemapiirrokset piirretty lähes 500 rakennuksesta.”(9.5.86)

Maataloustyökaluja ja –koneita otettiin jatkuvasti vastaan; monet lahjoitukset todella arvokkaita.

Heräsi myös ajatus laajemmastakin, maakunnalli-

Jatkuu sivulla 78

Voitto Ollonqvist

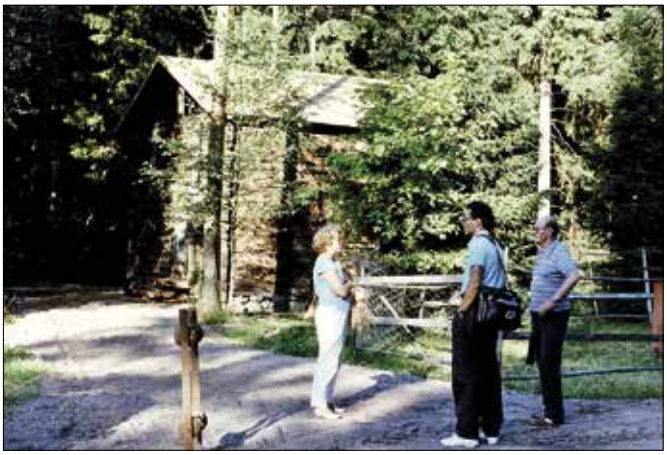

Savupirtti valmiina Jaatilassa heinäkuussa 1985. Kuvassa Tapio Horila, Raino Hurme ja Tuula Kämi.

Tuula Kämi

Tervamiilun pohja alkaa olla jo valmiina. Tervamestari Viljo Mäkilä apulaisineen asettelee klapeja tervahautaan. 26.7.1986.

sesta tai valtakunnallisesta maatalousmuseosta Somerolle. Somero-lehti kirjoitti 5.9.86: "Turun Maakuntamuseo ja Somero-Seura puuhaavat maakunnallista museohanketta, josta voisi kehittyä valtakunnallinen nähtävyys aikaa myöten. Eikä museokeskusta pidetä mahdottomana kunnankaan piirissä. Someron maatalousmuseo esittelisi peltotöiden varhaisimmat vaiheet, kehityskaaren 1300-luvulta koneiden valtaan tuloon saakka. Maatalousmuseo, jota suunnitellaan myös Loimaalle, kertoisi, miten kehitys on kulkenut koneistuksen jälkeen."

Vuonna 1987 oli taas vuorossa Somero-päivä. Se liitettiin Someron Suviheinäviikon tapahtumiin.

Uutena kuviona tuli mukaan Someron Mekkopitäjäläisen valitseminen. Lehdistö valitsi Mekkopitäjäläiseksi henkilön, joka on tehnyt Someroa tunnetuksi. Ensimmäisen mekon sai M.A. Numminen. Juhlapuheen piti professori Pekka Raitanen, joka kertoi havainnollisesti pitäjän ikivanhoista kartoista. Ja väliajalla oltiin taas tutustumassa maatalouteen. Miehet olivat kunnostaneet yhdessä Esko Helmisen kanssa polttomoottorin. Se käynnistettiin museon pihalla. "Se on tält osin valmis, antaa posottaa vaan", sanoi työnäytöksen promoottori Esko Helminen.

Samana kesänä sähköistettiin lainajyvämakasiinit. Näin saatiin oivallista näyttelytilaa, kun suuriin viljalaareihin tehtiin rappuset. Loppukesästä järjestettiinkin lotta-aiheinen näyttely, jonka pystyttämisessä Martat olivat mukana. - Somero-Seuran laaja valokuva-arkisto täydentyi mahtavasti, kun Lahja Aukio lahjoitti Otto Aukion koko negatiivikokoelman Somero-Seuralle.

Seuraavan vuonna -88 Suviheinäviikolla järjestettiin vanhan ajan kulkue, joka esitteli heinänniiton eri vaiheita ja vei mukanaan katselijat mukanaan museon pihalle, jossa Vesaiset tanhusivat ja leikkivät vanhan ajan leikkejä. Museon niityllä oli heinänniittotalkoot. Heinänniitto jäi perinnöksi seuraaviinkin suviheinäviikon tapahtumiin.

Maatalousmuseohanketta edistettiin: Espoon teknillisen Korkeakoulun opiskelijoilta tilattiin suunnitelmia Someron Maatalousmuseota varten. Seuraavana vuonna luonnokset olivat valmiita, ja niistä laitettiin Sirkku Kurkikankaan johdolla laaja näyttely Aholaan.

Turun Maakuntamuseon konservaattori Sven Salonen konservoi Museoviraston määrärahoilla maatalouskoneita kesäkuussa. Ja Varsinais-Suomen museopäivillä pidettiin yllä valtakunnallisen maatalousmuseon hanketta. Loppujen lopuksi kävi kuitenkin niin, että valtakunnallinen maatalousmuseo nousi Loimaalle, Sarka-museo. Mutta somerolainen Peltotyö-

Tuula Kämi

Somero-Seura järjesti Suviheinäviikolla 15.7.1988 heinäntekopäivän talkookulkueen. Kulkue esitteli heinän tekoa haravan ja viikatteen aikakaudesta uusimman paalauskoneen aikaan saakka. Edessä Tuulikki Pirttilä ja Ensio Männistö. Ension takana Erkki Aalto.

kalumuseo kertoo edelleen menneen ajan työtavoista ja elämästä kerättyjen maatalousesineiden kautta. Sieltä löytyvät niin Sukkela kuin Vikkelä, voivalssi, viskuri ja pohdin, itsesitojasta, mieskierrosta ja muista maatalouskaluista puhumattakaan.

Pitäjänpäivillä oli vuonna -89 edelleen paljon maatalousaiheisia työnäytöksiä, mm viljanpuintia mieskierron avulla. (Reijo Mattila ja Mauri Kämi olivat niitä miehiä). Myös viljaa pohdittiin.

Lehtori Tauno Lähteenkorva piti juhlapuheen ja Ollonqvistin Voitosta tehtiin mekkopitäjäläinen.

Museolla oli tehty kesäkuussa remonttia. Myrsky oli rikkonut tuulimyllyn siiven. Samalla korjauksella tehtiin tuulimyllyyn myös uusi pärekatto.

Vuosikymmenen lopuksi, 1990 30.11. Somero-lehti otsikoi ”Kotiseutuväellä onnen viikko”

”Maanantaina julkaistiin kirja tohtori Tapio Horilan kattavasta elämäntyöstä kansanperinteen vaalijana. Keskiviikkona näki päivänvalon kirja Someron ja Somerniemen kulttuurimaisemasta ja vanhasta rakennuskannasta.” Todellakin. Somero-Seuran ikuisuustalkoot olivat saaneet vihdoin päätöksensä. Maakuntamuseon tutkija Kaarin Lehtonen oli täydentänyt somerolaisten ja somerniemeläisten sekä maakuntamuseon tutkijoiden tekemää työtä. Tuomo Kurkikangas teki kaikista Somerniemen vanhoista taloista pohjapiirrokset. Rahoituskin oli järjestynyt. Niinpä, vihdoinkin, marraskuussa, oli valmiina 500-sivuinen ”Someron ja Somerniemen kulttuurimaisema ja vanha rakennuskanta”.

Tuula Kämi

Tuulikki Pirttilän ohjaama heinänniittotanhu museon pihalla 15.7.88.

Kirjan julkistamistilaisuudessa oman kirjani signeerasivat paitsi Kaarin Lehtonen, museonjohtaja Juhani Kostet, jonka teksti kuului: ”Urakka on loppu. Tunnustan syyllisyyteni omalta osaltani.” Ja tutkija Eija Suna: ”Pitkän urakan loppuminen valaisee marraskuun pimeää iltapäivää.”

Tapion juhlakirjan julkistamistilaisuus oli siis kaksi päivää aiemmin. Vuoden 1990 alussa huomasin, että Tapion 80-vuotispäivät lähestyivät hurjaa vauhtia eikä professori Pertti Virtarannan seitsemän vuotta sitten heittämästä ideasta ollut tietoakaan. Soitin Pertti Virtarannalle ja varmistin Somero-Seuran johtokunnan yksimielisyden. Tapiolta kysyttiin lupa, ja 3.2.90 Tapion 80-vuotispäivillä juhlakirja-ajatus julkistettiin virallisesti. Kirjan toimituskuntaan tulivat akateemikko Virtaranta, johon minulla oli suuri ilo tutustua paremmin, Tapio itse, Pekka Salminen, Sirkku Kurkikangas ja minä. Forssan kirjapaino saatiin painatustyön tekijäksi ja faktori Unto Rauhala graafiseksi toimittajaksi.

Yhdessä suunniteltiin. Monta kuppia kahvia keitti Kaija Horila. Alkukesästä autoin tekstien korjausluvussa. Kesäkuussa faktori Rauhala tuli jo Somerolle hakemaan kuvamateriaalia ja korjattuja korrehtuureja. Niiden valinnassa ja sijoittelussa auttoi Sirkku Kurkikangas. Pekka Salminen laati kirjan loppuun suuritöisen nimi-indeksin ja viimeisteli korjauslukua ja kuvitusta. Kannen suunnitteli Sirkku.

Juhlakirjan kustansivat pääosin Somero-Seura ja Someron kunnan kulttuurilautakunta. Lisäksi siihen saatiin osallistumaan monet somerolaiset, lounaishämäläiset ja varsinaissuomalaiset tahot, myös Suomen Museoliito, sekä jotkut yksityiset henkilöt. Tapion juhlakirjan ”Lehtori ja hänen syrjähyppynsä. Kirjoituksia kansanperinteestä ja kotiseututyöstä, äidinkielestä ja ihmisistä ” julkistamistilaisuudessa Tapio signeerasi minun kirjaani:” Tuulalle, Pajulan hurjalle likalle, joka uskalsi ruveta juhlakirjaideaa puuhaamaan. Mitä sydämellisin kiitos kaikesta osallistumisestasi työn eri vaiheisiin. Tapio 26.11.1990”

Näin on tultu 1980-luvun loppuun. Paljon on ollut kerrottavaa, ja pelkään pahoin, että paljon on jäänyt kertomatta. Kaikkea tapahtunutta muistelen kiitollisin mielin. Toivotan Somero-Seuran kotiseudulliselle löytöretkeilylle edelleen intoa, onnea ja menestystä.

”Urakka on loppu. Tunnustan syyllisyyteni omalta osaltani.”

Matti Syrjälä – Kimalan tervaskanto

Kimalan Lerpakassa, Pusulanjärven tuntumassa eli 1960-luvun taitteessa kaksi Someron vanhinta asukasta – molemmat miehiä. Alfred Henriksson kuului herrasväkeen ja asutti sievää valkoista huvilaa, kun taas Matti Syrjälä oli torpan poika ja asui pienessä mökissään metsän toisella puolella. Kumpikin oli jo pitkälti yli yhdeksänkymmenen, joka oli tuolloin poikkeuksellisen korkea ikä. Yli satavuotiaaksi eli miehistä vain muutama.

Matti Syrjälä oli täysin ainutlaatuinen mies paitsi rautaisen terveytensä myös valoisan elämänasenteensa ja huumorintajunsa takia. Monet tarinat Syrjälän Matista elävät Kimalassa edelleen.

Matti Syrjälä (s. 1867) oli kotoisin Syrjälän harjun kupeessa olevasta mökistä, joka oli yksi Kimalan kartanon torpista. Matti kierteli nuorempana talvisin metsätöissä ainakin siihen saakka, kun löi pahasti kirveellä oikeaan polveensa, niin että polvilumpio halkesi. Hoitoon ei kai savotasta päässyt, ja niinpä polvi kyllä parani mutta jäi loppuiäksi jäykäksi. Matin vaappuvan kävelyn tunsi jo kaukaa, Matti kun joutui heilauttamaan jäykän oikean jalkansa aina sivukautta eteen. Silti Matti käveli uskomattomia matkoja, kävi esimerkiksi sunnuntaisin Someron kirkossa 7 kilometrin päässä. Kävellen.

Kun talvisin tulin Somerolle, laittoi tätini Anna Avellan minut yleensä ensitöikseen viemään Matille ruokaa mainiten joskus syyksi: "Kun Matille silloin tehtiin se vääryys!"

Minulle selvisi vasta vuosia myöhemmin, mikä tällainen vääryys oikein oli. Matti oli 1920-luvulla halunnut lunastaa Syrjälän torpan itselleen, mutta tultuaan rahojen kanssa paikalle, torppa olikin myyty paremmalla hinnalla muualle. Matti sai kuitenkin pienen tontin, jonne rakensi itselleen mökin. Siinä hän asuikin loppuelämänsä.

Matti oli aika pienikokoinen, vanttera ja jalkaa lukuun ottamatta äärimmäisen terve. Piippua Matti poltti ja oli

Somero-Seuran arkisto

Matti Syrjälä.

aina hyväntuulinen ja tyytyväinen elämäänsä. Kysyin kerran Matilta, että eikö täällä yksinäisessä mökissä tule talvella aika pitkäksi, Matti vastasi, että hän laulaa, ja kajautti malliksi:

"Oletkos sä poika pukkia nähnyt
heinäpellon laidalla
sill oli pitkät ja huikeat sarvet
ja kilikello kaulalla."

Juhani Lakio

Matin omatekoinen tuoli.

Viljo Lakio

Matin mökki vuonna 1963.

Matilla oli tapana istua hellan ja sängyn välissä omatekoisella tuolillaan, ja tuvassa vallitsi poikamiestalouden käytännöllinen epäjärjestys. Tuvan lattialla oli yleensä lastuja ja puutavaraa, tekihän Matti tuvassa kaikenlaisia puutöitä: saaveja, kiuluja, haravia ja muita tarvekaluja.

Kerran kun mentiin hiihtolomalla Mustosen Asserin kanssa viemään Matille Anna-tädin tekemää lihasoppaa, Matti sanoi: "Mää tairan ruppeet juur kohta syämään!" ja rupesi etsimään lusikkaa. Aikansa etsittyään Matti istui tuskastuneena tuolilleen ja totesi: "Kyl täällä lusikkakin OLLU ON!" Paino kahdella viimeisellä sanalla, niin kuin vain somerolainen tuon lauseen sanoo.

Matin tuvassa oli aluksi pärekatto, joka kai tuppasi välillä vuotamaan, koska joku ohikulkija kertoi mentyään mökkiin sadetta pitämään Matin istuneen tuolillaan katsomassa, kun vesi tippui edessä olevaan ämpäriin. Kun vieras tiedusteli, miksei Matti ollut hyvällä säällä kattoa korjannut oli Matti vastannut: "Ei se poural vuara!"

Matti kalasti rysillä alapuolisessa Pusulanjärvessä, josta sai ainakin haukea ja kuhaa. Rysät Matti oli tehnyt itse, ja häntä pidettiin järven parhaana kalamiehenä. Kerran Matti oli laskenut aamulla rysät ja mennyt jo illalla kokemaan. Naapuri oli kysynyt, että tulikos kalaa, johon Matti: "Ei ollu kerinnyt menemään!" Siihen naapuri kysymään, että: "Kauankos kalan kestää sitten rysään mennä?" Matti oli kai pitänyt kysymystä vähän hölmö-

Juhani Lakion albumi

Lerpakan makasiinin edessä heinänteon tauolla 1957. Kuvassa Juhani Lakio, Eino Jussila, Matti Syrjälä ja Kalevi Virtanen.

nä, koska oli vastannut: "Se on juur siin kuin pitkäkin on." Kauemminhan sen pitkän kalan tietysti kestää rysään mennä.

Matti kuului koko ikänsä Kimalan Avellanin vakiotyövoimaan, ja hänelle oli muodostunut oma työkenttä, jota kukaan muu ei pystynyt tekemään niin hyvin kuin hän. Matti korjasi puutyökalut, teki haravat, korjasi astiat, teki varret ja teroitti kirveet ja viikatteet. Pihanurmikoiden niitto oli Matin erikoisala, eikä kukaan muu saanut viikatteella niin kaunista jälkeä kuin hän. Matin niittojäljen tunnisti luo'on keskellä olevasta toispuoleisesta jalkajäljestä, joka tuli vain Matilta. Myös heinä- ja elopellolla Matti oli aina mukana, aluksi hankomiehenä ja vielä yhdeksänkymmenen ikäisenäkin haravoimassa.

Työmatkansa Avellanille Matti teki aina jalan eikä pitänyt parin kilometrin taivalta juuri minään. Peltolan Olli saavutti kerran hevosella Matin Rantapellon männyn luona, josta oli vielä noin kilometri Avellanille, ja kysyi, tuleeko Matti kyytiin. Matti vilkaisi Avellanin suuntaan ja vastasi: "Mahranks mää NOIN lyhkäsen matkan tähden ruppeet NIIN suurta vaivaa näkemään?" Matille kun rattaille kiipeäminen oli suurempi vaiva kuin kilometrin kävely.

Kaupassa Matti kävi kävellen; Jussilan luona myymäläautossa ja joskus harvoin Pyölin Edelillä. Eihän Matti kaupasta paljoa tarvinnut: ryynejä, kahvia ja Jymy-tupakkaa. Elämä oli vaatimatonta ja niukkaa. Mutta kun mieli on tyytyväinen, voi silti elää pitkän elämän.

Lerpakan mökissä eli harvinaisen omatoiminen ja hyväkuntoinen vanhus, sillä vielä 95 vuotta täytettyään Matti harmitteli sitä, että Härkälän vanhainkodista käyvät häntä jatkuvasti ahdistelemassa. "Toisivat edes puita!"

Lähtö Härkälän kunnalliskotiin koitti Matille sitten 96-vuotiaana, ja oli tietysti myös helpotus päästä paikkaan, jossa sai ruokaa ja huolenpitoa. Tapasin Matin viimeisen kerran jouluna 1964, jolloin hän oli jo 97-vuotias. Matti vaikutti tyytyväiseltä, mutta minut entisen jäntevän ukon näkeminen teki surulliseksi: viikset ja tukka oli ajettu, piippu oli poissa ja hyvän ruokahalun omaava Matti istui huomattavasti lihoneena sänkynsä reunalla. Hyväähän kunnassa tietysti tarkoitettiin, mutta olisiko silti voitu toimia jotenkin toisin?

Juhani Lakion albumi

Matti istuu vakiopaikallaan tuvassaan sängyn ja hellan välissä vuonna 1969.

Muutoinkin Härkälän reissu jäi loppuiäksi mieleeni, mutta se onkin jo toinen juttu.

Lue Luistimilla Härkälään, s. 87.

Kultelan miehiä

Herastuomari Nikolai Kallion (syntynyt vuonna 1871) isä oli Ihamäen Tuomolan talon poika. Aikuistuttuaan hän avioitui Pajulan Pruukan talon leskiemännän kanssa. Hän isännöitsi Pruukan taloa husbonden asemassa kunnes vaimonsa ensimmäisen miehen lapset tulivat täysi-ikäisiksi ja vanhin heistä otti isännyyden. Nikolai vanhempineen siirtyi asumaan Pruukan Kallionpään torppaan.

Torpan hallinnassa oli melko paljon maata; peltoa sekä niittyä, joten siellä tultiin hyvin toimeen. Olihan Nikolain äiti sentään ollut Pruukan talon emäntä ja oli myös uuden isännän äiti. Nikolain isä, joka oli ollut talon isäntänä, säilytti myös asemansa. Hänen edelleen katsottiin kuuluvan isäntien joukkoon. Yleinen tapa isäntien kokoontuessa pohtimaan asioita, että tarjottaviin – oli ne mitä hyvänsä – kuuluivat myös viinaryypyt. Se saattoi olla haitallista, jos oli kiireinen työsesonki menossa. Nikolai muisteli, että hänen isänsä piti hyvin tärkeänä, että työt tehtiin ajoissa ja mieluummin vähän ennen ja paremmin kuin naapurit.

1880-luvulla Kiiruun viinatehdas oli vielä käynnissä. Nikolai muisteli käyneensä viinaostoksilla isänsä kanssa. Kauppa oli kivimakasiinin vieressä Joensuuntien suuntaan nykyistä Rostinkulmaa päin. Kivimakasiini itsessään oli hänen muistinsa mukaan suurimmalta osin viljavarasto. Kaupassa myytiin siihen aikaan myös kaupungista tuotua parempaa tavaraa, hienompia kankaita ja ompelutarvikkeita. Kauppaa hoitamassa olivat Löfgrenin tyttäret. Heitä kutsuttiin Kiiruun mamselleiksi.

Somero-Seuran arkisto

Ratsuväen sotilas Nikolai Kallio.

Viinanteko loppui 1880-luvun lopulla, mutta Löfgrenin mamsellit pitivät vielä kauppaa sen jälkeen. 1880-luvulla tuotiin Kiiruulta Pajulaan joihinkin taloihin myös luujauhoja ruispeltojen apulannaksi. Se oli Nikolain mukaan ensimmäinen kerta, kun hän oli kuullut peltoon pantavan apulantaa. Myös hänen isänsä oli ostanut sitä muutaman säkin. Useimmat olivat kuitenkin sitä mieltä, ettei valmista rahaa kannata peltoon heittää.

Kun Kiiruulta myytiin viinaa, niin ostomäärä ostajaa kohti oli 25 kannua, joka oli yhteensä 65 litraa. Yksi kannu oli 2,6 litraa. Niin suurta määrää viinaa kukaan yksityinen ei voinut ostaa. Niinpä isännät muodostivat yhtiön ja valitsivat jonkun joukostaan hankkimaan viinan ja yhteisessä tilaisuudessa se sitten jaettiin. Nikolai muisteli, että hänkin oli isänsä kanssa yhden kerran mukana jakotilaisuudessa. Viina oli tuotu puuastiassa, josta se jaettiin tuopin mitalla. Toiset ottivat määränsä leiliin, toisilla oli tuopin vetoisia pulloja. Viina ei puuastiassa kauan säily, joten se piti pian pullottaa. Pruukalla pullot pidettiin aitassa, jossa oli katon rajassa hylly niitä varten. Aitta pidettiin aina lukossa. Viinaa täytyi talossa aina olla, koska se oli sekä ihmisten että eläinten lääke, joka auttoi moneen tautiin. Vieraanvaraksikin sitä piti olla, juhlissa tarjottiin vieraille ryypyt sekä talkoissa talkooryypyt työväelle.

Osakkaita saattoi olla yhteisostoringissä useita kymmeniä. Talollisten lisäksi oli torppareita ja mökkiläisiäkin, kenellä vaan sattui rahaa olemaan. Jos jollakulla ei raha riittänytkään tilaamaansa määrään, niin joku toinen kyllä lunasti sen. Silloinkin, kun Nikolai oli jakotilaisuudessa isänsä mukana, niin jakojäännöstä jäi useita tuoppeja. Silloin hänen isänsä oli sanonut: ”Tuopin mä vaan meinasin ja sen mä tilasin, mut jos mää otan koko kannun, kun sitä näkkyy muuten jäävän.”

Viinatehtaalta viinaa sai alkuun ostaa kuka vaan kenellä oli rahaa maksaa. Ei ollut kontrollia. Sitten viranomaiset puuttuivat ostoihin, kun yrittäjät, jotka olivat hankkineet anniskelu- ja vähittäismyyntioikeudet, vaativat oikeuksiaan valvottaviksi. Kirkonkirjoista näkyy rangaistussarakkeilla monen isännän kohdalla, että joskus heitä on sakotettu laittomasta anniskelusta (pliktat för bränvin minutering). Rangaistukset koskivat juuri näitä yhteisostojen jakoja. Mitäs ne muuten isojen talojen isännät olisivat sitä harrastaneet? Yhtiön toimitusmies joutui kärsimään, jos asia tuli viranomaisten tietoon. Vielä pari sukupolvea myöhemmin kyläläiset sanoivat pilanpäiten Vahljoenkulman Mattilan taloa viinakasööriksi, kertoi Alpo Maasilta. Se nimi juontaa juurensa näistä yhteisostoista.

1890-luvun alkupuolella silloinen

Viina ei puuastiassa kauan säily, joten se piti pian pullottaa.

”Tuopin mä vaan meinasin ja sen mä tilasin, mut jos mää otan koko kannun, kun sitä näkkyy muuten jäävän.”

torpparin poika Nikolai Kallenpoika Kallionpäästä sai arvannostossa arvan ja hänet katsottiin kelvolliseksi Keisarin palvelukseen ratsuväkeen Lappeenrantaan rakuunapataljoonaan. Se oli kova koulu, mutta avartui maailma torpan pojalle. Syynissä moni poika sai arvan, niin kuin sanottiin, mutta se ei aina tarkoittanut kolmivuotista palvelusta. Saattoi myös joutua reservipalvelukseen ja se tehtiin kolmena kesänä lyhyinä jaksoina. Palvelukseen ei joutunut, jos oli talon ainoa työikäinen poika. Sellaisesta tehtiin merkintä ”kelvotoin”. Näitä syynimerkintöjä löytyy myös sen ajan kirkonkirjoista. Minunkin isoisäni Kustaa Pirttilän kohdalla on kirkonkirjassa tämä merkintä, koska hänen ainoa veljensä oli häntä 18 vuotta nuorempi.

Nikolain ilmoittautuessa palvelus-paikassaan, ja jefreitterin kirjoittaessa nimiä ylös, hän sanoi: ”Nikolai Kallenpoika.” Kornetti kysyi: ”Eikö sukunimeä? Mikä on talon nimi?” Nikolai vastasi: ”Ei ole sukunimeä, koti on Kallionpään torppa.” Siihen kornetti totesi: ”Liian pitkä, pannaan pää poikki. Nimi on tästedes Nikolai Kallio.” Niin hän sai sukunimen ja siitä tuli pysyvä nimi.

Kun hän tuli sotilaspalveluksesta kotiin kolmen vuoden kuluttua, niin torpan työt eivät olisi oikein huvittaneet. Hän oli jo nähnyt maailmaa, eikä torpassa ollut mitään mahdollisuutta saada rahaa. Onneksi heillä oli hyvät hevoset, joilla pääsi rahdin ajoon. Siihen aikaan oli Hirsjärven Karhunkorven metsissä suuret hakkuut, joissa tukit sahattiin lankuiksi metsässä paikan päällä miesvoimin. Sanottiin, että siellä oli sahureita 60 paria, useimmat Pohjanmaan suunnalta. Sellaisia reippaita rajuja miehiä, jotka paljon liikkuivat maailmalla ja tekivät mitä töitä vaan.

Lankut oli kerätty kuljetuseriksi lähtöpaikkoihin, rahtiurakoita myytiin huutokaupalla. Kuljetus piti tehdä talvikelillä metsästä suoraan Saloon laivarantaan. Nikolai kertoi: ”Sepän Kalle oli varannut itselleen suuren ajourakan ja hän otti minut kaverikseen koska meillä oli hyvät hevoset. Silloin oli kelien puolesta helppo talvi ja ajot onnistui ja työtä oli koko talveksi.”

Hän jatkoi: ”Sain siitä rahaa niin paljon, että voin aloitella omaakin kaupantekoa. Ostin puutavaraa, kuljetin ne Turkuun taikka Saloon ja myin rakentajille. Se oli vähän tuottoisampaa kuin pelkkä rahdinajo. Siitä pääsin vähin erin kiinni karjakauppaan. Nautakarjaa ja lampaita vietiin pääasiassa Helsinkiin. Kuljetus tapahtui elävänä laumassa. Siinä tarvittiin yhteistoimintaa. Minä keräsin tavallisesti eläimeni Hovilan tarhaan, josta ne vietiin yhteiskuljetuksena ja siinä oli myös kartanon karjaa. Ajajia saatiin kartanon torpista, kun torpparien taksvärkkiehtoihin kuului myös kaupunkimatkoja. Minä maksoin kuljetuksesta Hovilalle sen mikä oli minun osuuteni. Lampaat pysyivät kuljetuksen aikana hyvin laumassa, mutta kun kylissä oli syksyisin aina karkulaislampaita, niin ne lähtivät helposti mukaan. Helsinkiin päästyä huomattiin, että lauma oli kasvanut. Niitä sitten yritettiin korvata paluumatkalla sikäli kuin saatiin selvitettyä, kuka oli kärsinyt vahinkoa. Täytyihän kauppamiehen koettaa pysyä hyvissä väleissä maakunnan kanssa. Sikoja ja isoja sonneja ei ollut helppo kuljettaa elävänä, vaan ne teurastettiin täällä ja vietiin rekikeliaikana Helsinkiin. Talvella ne kyllä säilyivät kun oli kylmä.”

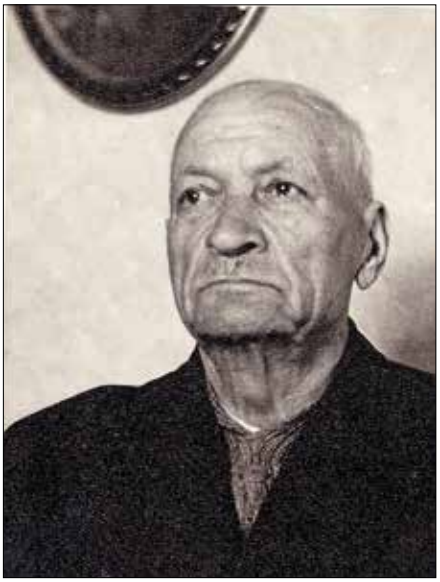

Somero-Seuran arkisto

Herastuomari Nikolai Kallio Ali-Lukumiehen talosta.

Jalmari Kenno, Kultelan Mäkitalon isäntä kertoili, että hänkin kävi joskus ajamassa lihakuormia kapinanjälkeisinä vuosina, jolloin kaupungeissa oli kova pula ruuasta. Flinkmanin Matti oli tehnyt Helsingin kauppaa jo ennenkin ja hän tunsi kauppiaat, joilta sai paremman hinnan. Yksinään ei ollut turvallista tehdä pitkiä rekimatkoja Helsinkiin. Jos oli arvokas kuorma, sen saattoi vaikka menettää, ellei ollut tarkkana. Heillä oli hyvä rekikoira, joka vartioi kuormia.

1920-luvulla tavaraa alettiin kuljettaa jo autoillakin, mutta kyllä talviaikaan tarvittiin hevosrahtimiehiä vielä pitkään. Kultelan saviastioiden kuljetus ja kaupittelu saattoi antaa mukavan lisäansion hevosen omistavalle reippaalle miehelle ja maailmalla liikkuessa töitä löytyi paremmin kuin kotona maatessa.

Aila Talosen muistolle

Aila syntyi Somerolla 17. syyskuuta 1934 Lehtimäen Korrilla, Hurmeen perheen kuopuksena. Maatalon tyttärenä Aila osasi lypsää ja käyttää viikatinta jo nuorena. Sota oli aika äskettäin päättynyt, kun Aila aloitti Someron yhteiskoulun. Huomasi hän vanhan koulun pihamaalla Talosen Juhaninkin, joka oli hukkua vanhoihin suurikokoisiin saappaisiinsa. Vuosia myöhemmin tanssireissuja Rautelan lavalla seurasi avioliitto vuonna 1959 ja Jaatilan Taka-Simolan emännyys. Kouluaikoina hän haaveili kuvaamataidon opettajan urasta. Päästyään ylioppilaaksi Aila opiskeli ensin Turun piirustuskoulussa ja sen jälkeen Ateneumissa. Tyttäret Anitta, Helena ja Outi olivat jo syntyneet, kun Aila aloitti kuvaamataidon, siihen aikaan kirjoituksen ja piirustuksen, lehtorina Somerolla vuonna 1967. Opettajakokemusta oli sitä ennen kertynyt jo Urjalan yhteiskoulusta ja Salon Laurin yhteiskoulusta yhteensä 7 vuotta.

Somero-Seuran arkisto

Aila Lahden kylän 500-vuotisjuhlissa.

Koulussa Ailalla oli laaja työsarka piirustuksen ja kirjoituksen opetuksen lisäksi. Lavastajana hän loihti satulinnan puutarhassa, Lintu Sinisen, itämaisen palatsin, oikeussalin, mahtavan virran läikkyvine laineineen. Koulun juhlasali sai aina uuden ilmeen juhlan mukaan. Aila pyrki innostamaan oppilaita luovuuteen, kehitti värisilmää ja ohjasi kynää piirtämään elävää viivaa. Someron savikin alkoi elää oppilaiden käsissä. Koulupäivän jälkeen hän veti ”kuviskerhoja” eli taidekerhoja innostuneille oppilaille ja opetti posliinimaalausta kansalaisopistossa. Järjestämillään taideretkillä hän vei oppilaita taideaarteiden pariin isompiin kaupunkeihin. Tällaisille taidenäyttelyiden ja gallerioiden täyttämille opintoretkille hän vei usein myös tyttäriään.

Opetustyössään Aila oli käytännöllinen ja neuvokas. Säästääkseen koulun rahoja hän hankki materiaalia lahjoituksina, keksi aineistoa sellaisesta, mitä moni ihminen ei olisi huomannutkaan. Muovikauppa Kuisman poistot, Sandbergin sekundanapit ja Somerpainon tarpeettomat paperit ja isojen paperirullien loppupätkät tulivat koulussa uuteen käyttöön. Kiiruun koulun opettajien työyhteisö oli Ailalle tärkeä, ja yhteinen hauskanpito jatkui muuan muassa mökki-illoilla Arimaan rannassa.

Kotiseututyö oli Ailalle läheinen ja Juhanin kanssa yhteinen harrastus. Hän oli mukana talkoissa, tekemässä ja muonittamassa. Ailan työpanos oli merkittävä varsinkin pystytettäessä erilaisia esine- tai valokuvanäyttelyitä ja järjestettäessä esimerkiksi lainajyvämakasiinien ja peltotyömuseon näyttelyitä. Näyttelyihin, seuran kilpailuihin ja museoille Aila teki tekstejä, esitteitä ja postikortteja sekä tekstasi seuran adresseja. ”Vierään Ailal vaan”, totesi Horila useasti, kun jotain piti tehdä. Pieniin porukkatalkoihin Aila tuli pärekorin kanssa paikalle ja sanoi: ”Toin vähän kahvetta.” Aila ei tehnyt ansioistaan numeroa, vaikka ei pysynytkään paikoillaan kuin hetken.

”Vierään Ailal vaan”, totesi Horila useasti, kun jotain piti tehdä.

Someron Joulun tekemisessä hän oli mukana yli kaksikymmentä vuotta, ollen näin yksi pitkäaikaisimmista lehden tekoon osallistuneista. Aila toimi taittajana, kuvatoimittajana, toimitussihteerinä ja kirjoittajana. Vuoden 2008 Someron Joulussa hän muisteli lapsuuttaan ja vuonna 2001 venäläishävittäjän putoamista Pajulaan. Syksyisin hän väsymättä pyöräili ympäri Someroa saadakseen viimeisimmänkin puuttuneen nimen Someron Joulussa julkaistuun valokuvaan. Jokainen

Somero-Seuran arkisto

Aila Talonen riipusti yksinään Somero-Seuran 40-vuotisjuhlanäyttelyn taidetalo Aholaan. Tässä hän aluksi sommittelee lattialla kuvien järjestystä.

”Ellei kuvaa löytynyt, hän piirsi tekstiin sopivan kuvan itse.”

Somero-Seuran arkisto

Aila ja Juhani Talonen istumassa Lammin urheilupuistossa.

Someron Joulun juttu ansaitsi kuvan, ja ellei kuvaa löytynyt, hän piirsi tekstiin sopivan kuvan itse. Henkilökuvat olivat parhaimpia, sillä silloin lehti tuli paremmin ”pannuksi korjuun” tuleville sukupolville. Vuonna 1990 julkaistiin Somerniemen ja Someron vanha rakennuskanta -teos, jonka rakennuksia Aila inventoi Jaatilan ja Pappilan kylistä. Hän keräsi valtavan määrän aineistoa vuonna 2000 julkaistuun Someron Sankarivainajien muisto -kirjaan, josta hän ja miehensä Juhani saivat Kaatuneiden Omaisten Liitolta viirin vuonna 2000.

Kun vanha sauhutupa siirrettiin Hattulasta Jaatilaan, Aila huolehti, että kaikki tuvan huonekalut ja muut esineet pestiin ja huollettiin. Ailan mielestä tuvan aito savun tuoksu loi tunnelmaa ja hän sanoikin sen olevan kuin oma kamari, ”sinne on vaan mukava mennä”. Yhdessä naapureiden kanssa järjestettiin sauhutuvalla pienimuotoinen suviehtootilaisuus, josta vakiintui seurakunnan juhannuksenviettoon lämminhenkinen keskiviikkoilta 19 kertaa.

Somero-Seuran kunniakirjan Aila sai vuonna 1983 ansioistaan Somero-Seurassa, ja talkoolaisen päiväpulkka hänelle ojennettiin vuonna 1999. Kotiseutuliiton harrastusmitalin Aila sai vuonna 2001.

Jäädessään eläkkeelle 1994 hän sai työyhteisöltään lahjaksi punaisen polkupyörän, jota hän polkikin ahkerasti seuraavat yli 20 vuotta. Harrastukset jatkuivat: kotiseututyö, kansalaisopiston keramiikka- ja posliinikerho sekä Kuvataideyhdistyksen ystävät olivat tärkeitä. Nyt jäi myös enemmän aikaa kodille ja puutarhan kopsotuksille, sukulaisille ja ystäville sekä varsinkin yhdeksälle lapsenlapselle. Aila ei kieltäytynyt, kun häneltä jotain pyydettiin. Silti hän piti kiinni omista tärkeistä harrastuksistaan, päivänokosistaan ja menemisistään. Hänen valoisa ja rento persoonansa on jäänyt monelle mieleen. Hänen tekemänsä taulut ja keramiikkatyöt, koristelemansa posliiniastiat ja kirjonnat ovat nyt läsnä omien muistojemme lisäksi. Vielä viimeisenä iltanaan kahvitellessaan tyttärensä kanssa, hän silmäili seinälle tuotua syksyistä siilikoristetta ja totesi: ”Tota siiliä sais kyllä siirtää pikkasen vasemmalle.”

Ailaa lämmöllä ovat muistelleet Pirkko Kanto, Voitto Ollonqvist, Tuula Kämi, Pekka Salminen, Leeni Tiirakari ja Outi Talonen.

HYVÄÄ JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

Teeriharju
HUVIKESKUS

Urpolan tilapuoti
Sari Witka
Isoniituntie 518 Pitkäjärvi
p. 040 0877 992

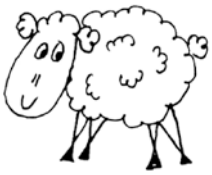

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

TILITOIMISTO LYYTIKKÄ Oy
Rengastie 1 SOMERO
Puh. 748 6472
Puh. 040 7486 472

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Tilitoimisto Merja Oras
Tehdastie 4, 31400 Somero
Puh. 044 308 1680
merja.oras@seutuposti.fi

Fixus
Merkillisen reilu.
Kattavat korjaamo- ja varaosapalvelut
MH Huolto-Osa Ay
Tehdastie 5, 31400 Somero
puh. 0400-327 870
Avoinna: ma-pe 8-18
la 9-13

VÄHÄTALO YHTIÖT

VÄHÄTALON TRAKTORI
Karjaskyläntie 125, 24100 Salo
Puh. (02) 748 6823
0400 616 494
Fax (02) 748 8228
vahatalon.traktori@smail.fi

URAKOINTIPALVELU
Vähätalo
25370 Pertteli
0400 514 924
jukka.vahatalo@gmail.com

Hyvää Joulua!
Motelli Ravintola
RANTATUPA
www.rantatupa.fi · info@rantatupa.fi
puh. (02) 748 8117 · 040 585 0600

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
toivottaa
1949
SÄLEKARIN
Kirjapaino Oy

ILMALÄMPÖ-
VILART
PUMPPUASENNUS
Kassatie 3-5, 31400 Somero, Puh. 040 510 8906

Käy tutustumassa:

www.someroseura.fi
www.somerniemi.fi
www.facebook.com/someroseura
www.facebook.com/SomerniemiSeura

Sitä joulua en unohda koskaan

Luistimilla Härkälään

Juhani Lakio

Joulukuu 1964 oli harvinaisen kylmä ja lunta satoi vain vähän. Jouluaattona koko Someronjoen vesistö oli kirkkaassa noin kymmensenttisessä jäässä, jonka päällä ei ollut yhtään lunta.

Olin tullut jouluksi Kimalaan Anna-tätini luokse tarkoituksenani mennä myös katsomaan Härkälään Syrjälän Mattia. Kun totesin, miten hienossa jäässä vesistöt olivat, päätinkin tehdä Härkälän reissun nopeinta ja suorinta reittiä - luistimilla jäitse. Toisen vuosikurssin kadettina olin hyvässä kunnossa, ja vanhat hokkarinikin olivat Somerolla.

Luistimet jalkaan Avellanin rannassa ja Pusulanjärven kirkasta jäätä pitkin kohti Rautelaa ja Härkälää. Salmikohdat piti kiertää rantoja pitkin ja Rautelankosken ohi pääsi helposti Kukkoharjan kaivannon läpi. Härkälän rannassa otin repusta kumitossut jalkaan ja sisälle Matti katsomaan. Siellähän Matti istuikin sänkynsä laidalla.

Kun olimme jo jonkin aikaa tarinoineet Matin kanssa, ilmestyi paikalle vanhainkodin johtajatar, joka minut nähtyään sanoi: “Meillä olisi tarkoitus laulaa yhdessä virsiä, kai nuorimies tulee tuonne käytävälle laulamaan meille!” Mistähän johtajatar saattoi tietää, että lauloin kadettikuorossa?

Ei sinne käytävälle sitten muita laulajia tullutkaan, ja lopputulos oli, että minä veisasin virsikirjasta kaikki tutut virret valloista ja loistoista enkelitaivaitten kautta matkamiehiin maan. Potilashuoneitten ovet olivat auki, ja kyllä sielläkin varmaan mukana laulettiin.

Taisin saada vielä kinkut ja kahvit palkkioksi, mutta kyllä kaikkein paras palkkio oli kuitenkin se hyvä mieli, jonka siitä jouluaatosta sain luistellessani illan jo hämärryttyä takaisin kohti Kimalaa. Oli ikimuistoinen jouluaatto.

Pixabay

Jäljet

Lukemattomat
jäljet pinnallasi, tie,
ovat salaiset
kuin ajatusten matkat
toiveitten valtatiellä.

Irja Laiho

Pertti Toukkari

Henrik Konsin - rovasti ja kartanonherra

1800-luvun alkupuoliskolla elänyt rovasti Henrik Konsin oli mielenkiintoinen persoona. Hän toimi Someron kirkkoherrana 13 vuoden ajan, pani alulle Someron tiilikirkon suunnittelutyön ja osti 2/3 Kimalan kartanosta vuonna 1846. Hänen aikanaan seurakunnan taloutta seurattiin tarkasti, ja Somerniemen kappelilaistenkin kanssa hän joutui vaikeuksiin.
Jälkipolville on säilynyt mittava määrä dokumentteja Henrik Konsinin elämästä: muun muassa saarnakäsikirjoituksia, nimitysasiakirjoja, kauppakirjoja, vierailukutsuja sekä laulukirja.

Henrik [Henric] Konsin valittiin Someron seurakunnan kirkkoherraksi 1836 Matias Jernvallin varhaisen kuoleman jälkeen. Konsin oli syntynyt Hattulan Rahkoilan Konsan talossa 17.10.1784. Poika pantiin Hämeenlinnan triviaalikouluun 1804; ylioppilastutkinnon Konsin suoritti Turussa 1805 ja oli Hämeenlinnan triviaalikoulun vt. kollegana vuonna 1806. Hän opiskeli Turun Akatemiassa ja tutkinnon suoritettuaan vihittiin papiksi Turun hiippakunnassa 6.7.1809.

Tämän jälkeen Konsin oli Hämeenlinnan kirkkoherran apulaisena, vankilasaarnaajana ja kappalaisena (1815). Kuoreveden ja Längelmäen kappalaiseksi hänet valittiin 1822 ja Someron seurakunnan kirkkoherrana Konsin toimi 1836–1849. Rovastin arvon hän sai 1839. Konsin kuoli Somerolla 20.2.1849.

Viisikymmenvuotias Henrik Konsin avioitui vuonna 1834 itseään 18 vuotta nuoremman, Sahalahdella syntyneen Ebba Wilhelmina Wanochiuksen kanssa. Vaimo oli tietysti pappissukua, hänen isänsä oli Oriveden kappalainen Johan Kustaa Wanochius (1763–1816). Tytär syntyi 1802 Johan Kustaan toisesta avioliitosta Eleonora Sofia Saxlinin kanssa.

Kimalan kartano jakautui kahteen osaan 1825: Kimala-Konsinin päärakennus on 1700-luvulta ja Kimala-Avellanin 1800-luvun puolivälistä. Vanhan taulun on perimätiedon mukaan maalannut Lahden kartanon kotiopettaja, joka oli rakastunut Oskar Konsinin kauniiseen tyttäreen. Kuva on 1800-luvun loppupuoliskolta.

Henrik ja Ebba saivat kaksi lasta: Oskarista (28.5.1835–10.9.1898) tuli metsänhoitaja (metsäkonduktööri) ja Kimalan kartanon (2/3) isäntä,Viktorista (24.12.1836–28.1.1904) pappi.

Henrik Konsinin aikana pantiin alulle Someron tiilikirkon suunnittelutyö. Muutenkin hän kantoi jämäkästi huolta seurakunnan omaisuudesta. Kihlakunnan syyskäräjillä 24.10.1837 oli esillä hänen hakemuksensa kieltoon uhkasakon voimalla *"kaikenlaista haaskiota vastaan Someron pappilan maalla, niinkuin metsän hakkaus, lehtien murto, tuohen otto, kuminoiden noukkiminen, laittomien teitten ja polkujen käyttäminen, väkinäinen syöttö, aitojen ja veräjien rikkominen eli auki jättäminen, kuin myös marjojen noukkiminen, tallaaminen ja muu haaskio mainitun pappilan puutarhassa".*

> ***"Kirkko ei ollut mikään viinapannujen säilytyspaikka, ja toiseksi heikko välikatto oli vaarassa rikkoutua mainitun käytön vuoksi.***

Kirkkoherra valvoi myös Somerniemen kappeliseurakunnan asioita. Kun kappeliseurakunnan pitäjäkokouksessa 6.3.1842 oli päätetty sijoittaa paloviinapannuja kappelikirkon ullakolle, rovasti Konsin vastusti ajatusta: kirkko ei ollut mikään viinapannujen säilytyspaikka, ja toiseksi heikko välikatto oli vaarassa rikkoutua mainitun käytön vuoksi. Rovastin tuohtumus asiasta näkyy vielä hänen kirjelmässään asiasta tuomiokapituliin 22.3.1843.

Ennen kuin päästään rovasti Konsinin kartanonostoon, pitää mennä ajassa nelisenkymmentä vuotta taaksepäin. Kimalan kartanon omistajaksi tuli vuonna 1807 Turun hovioikeuden ylimääräinen notaari Jakob Avellan. Hän luopui virkauraltaan ja ryhtyi päätoimiseksi maanviljelijäksi ostettuaan Adam Ambrosius Zidbäckin leskeltä, Renatalta, Kimalan kartanon

5.555 riikintaalarilla 26 killingillä. Moneen osaa jakautunut Kimala oli yhdistynyt tämän Åvikin lasitehtaan kirjanpitäjän ja myöhemmin isännöitsijän aikana. Adam Ambrosius on jäänyt historiaan myös Kimalan kummituksena, ”Siipekkinä”.

Kauppahintaa ei Avellan kyennyt kokonaan maksamaan, joten velan vakuudeksi leskirouva Zidbäck sai kiinnityksen Kimalaan.

Asiat eivät sujuneet jatkossakaan suunnitelmien mukaan. Maanviljelijä Jakob Avellan sai koko ajan Kimalan isäntänä taistella taloudellisten vaikeuksien kanssa. Hän velkaantui, ja vuonna 1817 hänen oli otettava kiinnelaina Suomen Vekseli-, Laina- ja Talletuspankista (myöh. Suomen Pankki).

Lainan saamiseksi vuonna 1817 Kimalassa pidetty katselmusasiakirja kertoo, että Avellanilla oli viisi torppaa: Härkoja, Lerbacka, Lövback, Tiensuu ja Sandbacka. Torpparien päivätyövelvollisuus oli raskas; kartano tuli torpparien työllä niin hyvin toimeen, ettei sen tarvinnut palkata kuin kaksi renkiä ja kaksi piikaa.

Mutta pahin oli vielä edessä. Parikymmentä vuotta yhtenäisenä ollut kartano jakautui jälleen kahteen osaan. Vuonna 1825 Avellanin oli pakko myydä 2/3 tilastaan Someron nimismiehelle ”expeditions fogden” J. C. Granille. Kauppahinta oli 8.000 riikintaalaria (4000 hopearuplaa).

Turun Wiikko-Sanomissa julkaistiin 19.2.1825 ilmoitus:

"Kaupaksi löytyy Kimalan Perintö Säteri Rusthålli 1 2/3 Manttaalia, Someron Pitäjässä ja hämeen Linnan Läänissä 7½ peninkulmaa Turun Kaupunkista, hywin rakettu ja kauniissa paikassa. Syyskylwö on 20 ja Kewä kylwö 10 tynnyriä. Keskinkertaisina wuosina saadan heiniä 250 lästiä. Omaisuden alle kuluwat 2 Augmentti taloa ja 6 Torparia, joidenka päiwätyöt owat 20 päiwää wiikossa. Tieto kauppa ehdoista annetaan omistajalta paikalla taikka Koralis Jernwallilta Turussa.

Somerolla sinä 20 päiw. Tammikuussa 1825.

Jacob Awellan."

Johan Christoffer Granin isännyys Kimalassa jäi lyhyeksi. Hän kuoli kotonaan ”halvaukseen” 46-vuotiaana marraskuussa 1831, ja perikunta myi 1834 tilan uskelalaiselle talonpojalle Elias Juseliukselle 4300 hopearuplalla.

Juseliukset omistivat Kimalaa 12 vuoden ajan, ja heiltä rovasti Konsin osti sen 27.4.1846. Tilan hinta oli noussut 5 142 hopearuplaan. Kimala-Konsinin pinta-ala oli Henrikin kuollessa nelisensataa hehtaaria. Oskar Konsinin ostettua puolet Yli-Rekolan tilasta 1867, tilan koko suureni lähes 490 hehtaariin (992,27 tynnyrinalaa).

Henrik Konsinkaan ei kauan ehtinyt isännöidä kartanoaan: hän kuoli 20.2.1849 kinkerimatkalla Somerniemellä.

Rovasti konsin haudattiin 4.3.1849 vanhan ristikirkon lattian alle, ("Prosten och Kyrkoherd. i Somero Henrik Konsin, dog i slag 64 - 4 - 3. gamal, och begrovs som Församl. Lärare, utan några afgift: till Kyrkan.") vaikka tästä hautaustavasta oli Somerolla luovuttu yleisesti jo vuonna 1770.

Sukututkija Kalle Pirttilän mukaan "sen jälkeen ei enää löytynyt 'begr. i kyrck.' -merkintöjä. Ainoa poikkeus lienee ollut, kun rovasti Henrik Konsin haudattiin kirkkoon 4.3.1849, mutta sen jälkeen vanha kirkko ei ollut enää käytössä kuin kymmenen vuotta. Uusi tiilikirkko vihittiin käyttöön vuonna 1859.

Vuosilta 1695–1770, jolta ajalta kirkkoonhautausmerkinnät ovat säilyneet, löysin 934 nimeä, jotka on merkitty kirkkoon haudatuksi. Määrä on yllättävän suuri. Siitä puuttuvat vuodet 1726–1733, jolta ajalta hautauslueteloita ei ole säilynyt." (Someron Joulu 2002, s. 14)

Aikalaiskuvauksen Henrik Konsinin saarnaamistaidoista antaa Suomen Pipliaseuran perustamiseen vaikuttanut skotlantilainen saarnaaja John Paterson. Hän teki 1800-luvun alkupuoliskolla useita lyhytkestoisia matkoja Suomeen ja julkaisi matkakuvauksia päiväkirjoissaan. Paterson kuuli Hämeenlinnassa 1815 ”sabattina oivallisen saarnan, jonka tämän laajan seurakunnan pappi piti. Olin edeltäpäin kuullut paljon tästä uskollisesta Herran palvelijasta ja huomasin hänen täydellisesti ja ylikin vastaavan sitä mitä hänestä oli kerrottu.”

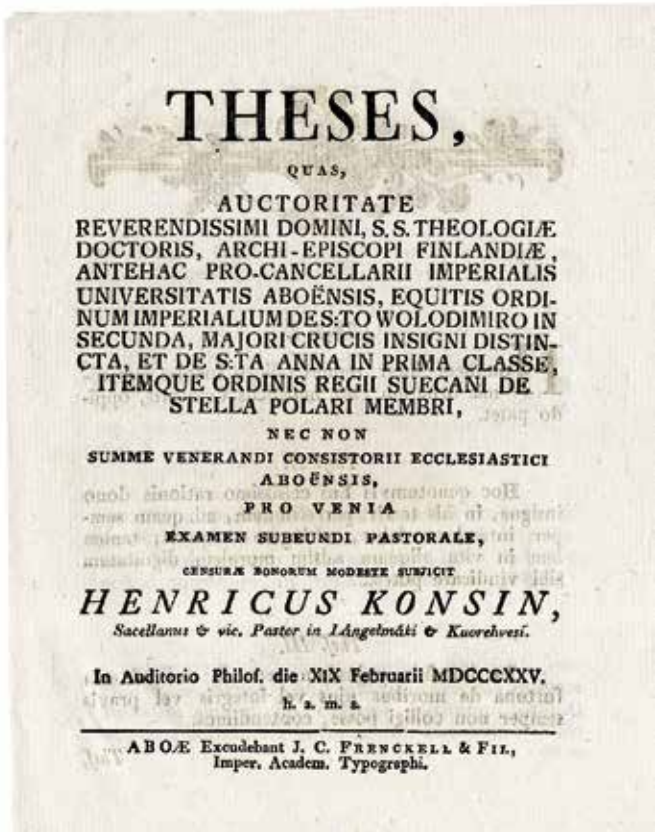

THESES,

QUAS,

AUCTORITATE
REVERENDISSIMI DOMINI, S. S. THEOLOGIÆ DOCTORIS, ARCHI-EPISCOPI FINLANDIÆ, ANTEHAC PRO-CANCELLARII IMPERIALIS UNIVERSITATIS ABOËNSIS, EQUITIS ORDINUM IMPERIALIUM DES:TO WOLODIMIRO IN SECUNDA, MAJORI CRUCIS INSIGNI DISTINCTA, ET DE S:TA ANNA IN PRIMA CLASSE, ITEMQUE ORDINIS REGII SUECANI DE STELLA POLARI MEMBRI,

NEC NON

SUMME VENERANDI CONSISTORII ECCLESIASTICI ABOËNSIS,

PRO VENIA

EXAMEN SUBEUNDI PASTORALE,

CENSURÆ BONORUM MODESTE SUBJICIT

HENRICUS KONSIN,

Sacellanus & vic. Pastor in Längelmäki & Kuorehvesi.

In Auditorio Philos. die XIX Februarii MDCCCXXV.
h. a. m. s.

ABOÆ Excudebant J. C. Frenckell & Fil., Imper. Academ. Typographi.

Henrik Konsinin pastoraalitutkintopainatteen etusivu.

Konsinin saarnakäsikirjoitukset

Henrik Konsinin vanhoja saarnakäsikirjoituksia vuosilta 1815–1847 on säilynyt jälkipolville parisenkymmentä – kiitos kotiseutumies Leo Suvenmaan, jonka jäämistön huutokaupasta 1991 kotiseutuneuvos

Jatkuu sivulla 90

Voitto Ollonqvista pelasti ne Kimala-Konsinin tilaan liittyvien muiden dokumenttien mukana.

Konsin on kirjoittanut saarnansa paksulle paperille (18 x 22,5 cm). Suurin osa teksteistä on ruotsinkielisiä; monessa käsikirjoituksessa on myös mukana suomenkielisiä osia. Alkuvuosina Konsin kirjoitti saarnansa huolellisesti melko selkeällä käsialalla. Vähitellen käsiala muuttuu, ja käsikirjoitukset ovat usein sekavia ja vaikeasti luettavia.

Konsinin kotikieli oli ruotsi, joten hän joutui saarnatessaan ”kääntämään” käsikirjoituksensa somerolaisen kansan kielelle, suomeksi.

Varhaisin saarna on Hämeenlinnan ajoilta 1815. Lähtösaarnassaan, jonka Konsin piti Längelmäen ja Kuoreveden kappalaisena vuonna 1836, Konsin kertoo tunnelmistaan 14 vuoden ajalta. Samana vuonna hänestä tuli Someron kirkkoherra. "*Herra on tehnyt minun matkani onnellisexi, laskekot minua menemään. [...] Jag har i 14 årstid arbetat i denna Christeliga församling – förkunnat makt i denna Helgedom och delat Herrens nådegåfvor vid detta arbete. Många af edra barn har jag invigt åt Christus... Men tiden ...och är nu redan kommen, att jag skall skilja från eder...Mutta me muutamme täältä kaicki..., kuin me viimein muutamme hautaan.*"

Viimeisin Konsinin pitämä saarna on vuodelta 1847. Sen hän piti ilmeisesti rippikoululaisille Hämeenlinnassa vierailevana pappina.

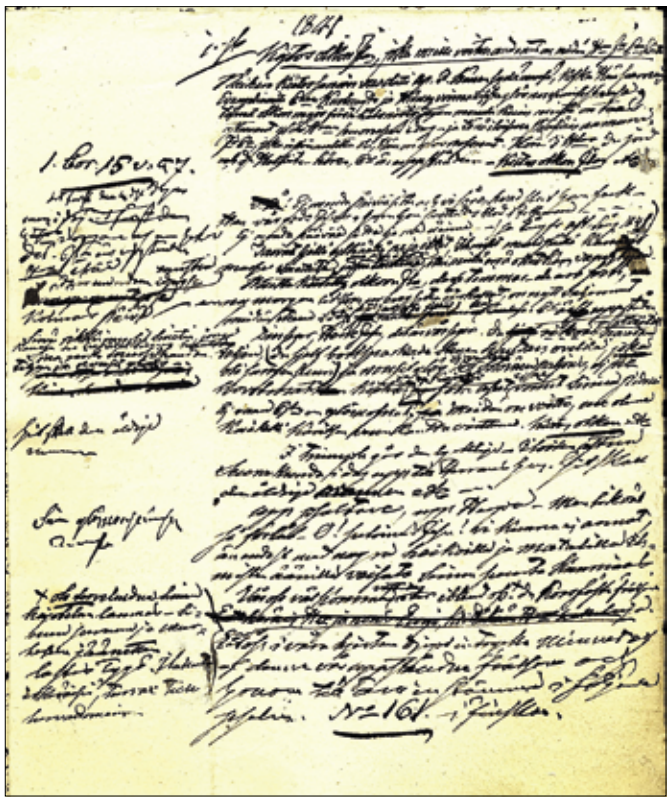

Henrik Konsinin saarnan alkulehti vuodelta 1841.

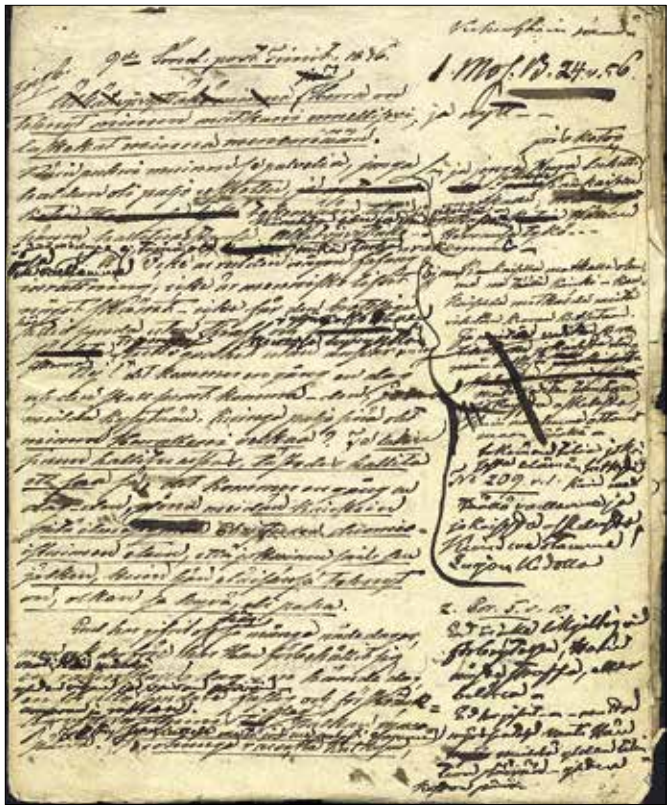

Kahdeksansivuisen saarnan alkulehti vuodelta 1845.

"Tal vid prostvisit i t-hus med ungdomar 1847”

"Herra opetti hänen nuorudessa Jumalan sanasa, Jumalata pelkämään ja syndiä vältämään. Tobias muinon oli jo lapsudesta asti harjoittanut itsessa Jumalan sanan lukemisesa ja autuden opin tjedosa, taidosa ja ymmärryxesä. Hän oli jo lapsudesta asti tottunut kartamaan syndiä ja mailman suruttomuutta, ja näin ylöskasvatti – näin opetti Hän myös poikansa jo nuorudesta yhdeksi Jumalisexi ja Herraa pelkäväisex miehexi. Hän opetti hänen jo nuorudessa Jumalan sanasa, Jumalata pelkämään ja syndiä välttämään.

Herran pelko on visauden alku. Jos yxi Vanhin – yxi sydämmellinen Isä taikka äiti; viisax hänen omassa ylös kasvatuxessansa, olis jo nuorudesta totunttanut lapsensa yhdesä siviätä ja herraa pelkävisesä elämäsä, O! Kuningas monda raskasta sydämmen surua ja murhetta ejkö hän olis vältänyt? Kuinga monda itkukynelettä ja vesi karpaletta ejkö hän olis poispyhinnyt hänen silmistänsä vielä mailman ajoisa?

Ihminen taita jo lapsudesta anda itsensä Jumalan Hengen johdatuxen ala. Lapsuden ja nuoruden aika se on Ihmisen elämän Kylvön aika, meidän sydämmemme on silloin vielä notke ja taipuvainen (marginaalissa lisäys) ej se ole vielä tottunut mihingään syndisiin tapoin, ei mailma ole vielä ennättänyt sitä turmella ejkä pahenda.

[...]

Vanhemmalla puolen tahto Ihmisen sydän jo tulla kangeammxi, en me ole enä njin taipuvaiset, kuin silloin koska me nuoret olimma.

Sentähden, R. S., ej meidän pidä koskan sen kohtaman sitä, että me vaellamme sen Kaickitjetävän Jlan edesä, ja että Hän näke meidän, mihingä ikänä me menemme, Ej meidän pidä koskan unohtaman sitä, että me vaellamme sen kaickitjetävän Jlan edesä, ja että Hän näke meidän, mitä ikänä me teemme, ja ettei mikän ajatus ylösnouse meidän sydämmesämme

njin salaa, ejkä mikän työ ole täällä njin pimiäsä peitetty, jota ej Hän - se kaicki näkevä Jla tunne eli tjedä.

Me tohdimme pian tulla pois kutsutuxi vastaman kukin hänen töistänsä, sillä mikä on meidän elämämme? Njin kuin yx lehti puusa, joka tänäpänä Kestää, mutta tohti huomena olla katkennut. O! Kuinga on sentähden se Ihminen, joka täällä alka ja päättä hänen elämänsä Jumalasa ja Jumalan mjelen jälken. O. Kuninga autuat Te, Rackat nuorukaiset, koska te aikasin jo teidän lapsudestanne olette oppinet pitämään varin teidän sjelustanne, ja ollet Jumalalle ja teidän Vapahtajallenne Jesuxelle uskolliset. Sillä ole uskollinen loppuun asti, kuule se, njin minä sinulle elämän .... annan.

Kyllä syndi kartuu päivä päivältä ja vuosi vuodelda, jos ej Ihminen sitä vastaan sodi.

Varjelkon Jla, ettemme njin kuin tukituilla silmillä vaella ijankaickkisuutta kohden.

(marginaalissa) Nyt ennen kuin me lähdemme koettelemaan teidän taitoonne ja oppianne Christillisydenkappaleisa, njin vielä yhden siunatuksi päätökxexi rukoilkaam:

Sun armos... minulle, ... pyhäin pakeille, Hän hallitse mun elämän, En pahoittais sill ketäkän. Mun uskon aina vahvista Ja rackaull Mua kaunista... kadun aina syndiän, Ja valmis olen lähtemään. Amen."

Konsinien kirjasto

Konsin-papereiden joukossa on mielenkiintoinen kirjaluettelo, jonka mukaan Konsineilla oli 192 nidettä kotikirjastossaan. Oskar Konsinin käsialalla tehdystä luettelosta löytyy muun muassa kreikankielinen Uusi Testamentti, Novum Testamentum vuodelta 1758. Omistuskirjoitus H. Konsin. Kirja on nykyisin Someron kaupunginkirjastosa.

Teoksen ovat lahjoittaneet kotiseutumies "Leo Suvenmaan jäämistön huutokauppapäivänä 8.6.1991 hänen tyttärensä Aino Uotila ja Irmeli Saarinen isänsä kirjastosta allekirjoittaneelle [kotiseutuneuvos Tapio Horila] 19 itse valitsemaani vanhaa kirjaa, jotka tullaan luovuttamaan Someron kunnan kirjastolle 'Leo Suvenmaan jälkeläisten kirjalahjoituksen' nimellä." – Kirjalahjoituksen otti vastaan 10. syyskuuta 1991 Risto Rasa.

Kirjojen joukossa on kolme Henrik Konsinille kuulunutta teosta.

Konsinin opiskeluaikaisessa laulukirjassa on 24 viisua, suurin osa ruotsinkielisiä, mutta mukana on myös joitakin suomenkielisiä lauluja, esimerkiksi Wuon yx tuhat kahdexan sata ja kax. Minä istuin ajatteleman, Olin minä hullu mennyt vuon, Arvon mekin ansaitseme.

Rovasti Henrik Konsin lunasti 11.11.1847, puolisen vuotta kaupanteon jälkeen, Avellanien hallussa olleet päärakennuksen kaksi yläkerran läntisen päädyn huonetta 500 riikintaalarilla, noin 250 hopearuplalla.

Onnetoin olen minä maailmaan luotu

Onnetoin olen minä mailmaan luotu,
Ei ole minullengan ilopäivää suotu,
Drallalla...

Ei ole turvaa minulla täällä
Thembä kuin kissalla liukkaalla jäällä.
Drallalla...

Maantie on pitkä ja sannoitettu
Flicka on pojalle vannoitettu
Drallalla...

Ej ole ajat nin kujn oli ennen,
Endiset ajat on ollet ja mennet,
Drallalla...

Ucko noak

Ucko Noak Ucko Noak
oli miesten mies.
Kuin hän läxi arkist
Istuti hän tärkist
Vijna puita, vijna puita
jotka kasva viell.
Noak sousi Noak sousi
ulos arkistans.
Teki vijna leilin
näkyjen kuin keitin
Juodaxensa juodaxensa
maahen pästyväns.

Euko Noak Euko Noak
Kitetävä työs.
Hän soi Uckons Juoda
ain pois tuoman,
toista vijna toista vijna
monast läpi yön.

Ei hän sano, eihän sano
Ucko pane pois.
Ja tuo vijna leilins
Ei van pannut peilix
Kuinga kanuist Kuinga kaunist
Uckon kasvot loist.

Eucko Noack Eucko Noak
oli kelpå nais,
Antoi Uckons juoda
toista käski tuoda
Naisin miekin, naisin miekin
semmoisen jos sais.

Ei hän naukun ei hän naukun
älä uckoni,
Lian paljon maista
hän kai keltaista,
Otta vina otta viina
pöyräl laite...

Somerniemi-Seura ry - Toimintakertomus 2017

Yleistä yhdistyksen toiminnasta

Vuosi 2017 oli seuran 42. toimintavuosi ja kesätorin 30. juhlavuosi. Juhlavuoden tapahtumat sujuivat hyvin. Varsinkin torin 30-vuotis juhlapiknik keräsi torille suuren yleisön seuramaan päivän tapahtumia. Syksyllä seuraa kohtasi suuri menetys, kun seuran vastavalittu puheenjohtaja ja kesätorin perustajajäsen Kai Linnilä menehtyi äkillisesti.

Manu Kärki

Manu Kärki

Hallitus

Somerniemi-Seuran tammikuun kokouksessa valittiin uusi puheenjohtaja, sihteeri ja johtokunta.

Puheenjohtajaksi valittiin Kai Linnilä ja sihteeriksi Hanna Pukkila-Toivonen. Varapuheenjohtajana jatkoi Virpi Eloranta. Johtokuntaan kuuluvat Raija Hirvikorpi, Marjukka Malkki, Virpi Eloranta, Irja Mäkinen, Pentti Harjula, Hanna Pukkila-Toivonen, Pasi Lindroos ja Chirag Honkanen. Rahastonhoitajana toimii Markku Voitto. Toiminnantarkastajina ovat toimineet Teuvo Aaltonen ja Pentti Manner. Kai Linnilän jälkeen puheenjohtajana toimi varapuheenjohtaja Virpi Eloranta.

Jäsenet ja tiedottaminen

Vuonna 2017 jäsenmäärä on noin sata, jäsenmäärä on noussut viime vuodesta.

Jäsenille lähetetään jäsenkirjeet ennen kevät- ja syyskokousta. Uusina tiedotuskanavina ovat nettisivu Somerniemi.fi ja Somerniemi-Seuran ja Somerniemen kesätorin facebook-sivut, tiedotusvastaavina Virpi Eloranta ja Lasse Linnilä (kesätorin facebook-sivut). Kotisivujen kautta tapahtuvaa tiedottamista ja viestintää pyritään edelleen kehittämään.

Kokoukset

Somerniemi-Seuran ylimääräinen kokous pidettiin 31.1.2017 ja kevätkokous 19.3.2017 kesätorin Metsolassa ja esillä olivat sääntömääräiset asiat. Kevätkokouksessa käsiteltiin edellisen vuoden toimintakertomus ja tilinpäätös, johtokunnalle myönnettiin tili- ja vastuuvapaus. Manu Kärki valittiin Seuran edustajaksi Suomen Kotiseutuliiton vuosikokoukseen.

Syyskokous pidetään 19.11.2017 kesätorin Metsolassa. Kokouksessa valitaan seuralle uusi puheenjohtaja.

Seuran järjestämät tilaisuudet

Vuosi 2017 oli Somerniemen kesätorin juhlavuosi, torilla vietettiin 30:s toimintakesä.

Kesätorin talkoot pidettiin 20.5, talkoissa oli mukana lähes neljäkymmentä henkilöä. Kesätori avattiin 27.5. ja viimeinen toripäivä oli 26.8. Torineuvokseksi valittiin 10.6.2017 Torsti Linnanmäki, innokas kotiseutututkija. Hattupäivää vietettiin 8.7.2017. Torikirkko järjestettiin tänä kesänä kaksi kertaa, 9.7 ja 13.8, kahvituksesta vastasivat jälleen

Manu Kärki

Manu Kärki

Somero-Seura ry Toiminnallinen vuosi 2017

Somerniemen Martat.

Seura järjesti kesän aikana kaksi kotiseuturetkeä. Manu Kärjen opastuksella kierrettiin linja-autolla Somerniemen kyliä. Lisäksi järjestettiin Painion rannat tutuiksi-veneretki Kai Linnilän ja Kari Honkasen opastuksella ja kaksi tutustumiskierrosta Somerniemen kirkkoon ja kirkkomaahan, oppaina Torsti Linnanmäki ja Manu Kärki.

Kesän kohokohdaksi muodostui torin 30-vuotisjuhla piknik 23.7.2017. Päivän juhlallisuudet vietettiin torille pystytetyssä suuressa teltassa, jossa esiintyivät päivän aikana Heikki Paakkanen posetiiveineen, Reima Ruokosen Nikkaripelimannit, Somerniemen musiikkiteatteri, Leeni Tiirakari, Hualettomat heinämiehet, sekä lukuisat Kai Linnilän haastattelemat henkilöt kertoivat torimuistojaan.

Someron 4H-kerholaisten kanssa torilla jatkettiin koiraparkkia, jonne torillakävijät voivat jättää koiransa torivierailun ajaksi pientä korvausta vastaa.

Joulutori järjestetään 9.12.2017 kello 9-13.

Vuoden päättymistä juhlistetaan uuden vuoden kokolla ja komealla ilotulituksella, tilaisuudessa puhuu torineuvos Torsti Linnanmäki.

Muu toiminta

Pikkujoulut vietetään 1.12.2017. Somerniemi-Seuran jäsenten lisäksi tervetulleita ovat olleet muutkin somerniemeläiset ja somerolaiset.

Seuran hallinto

Somero-Seura ry:n johtokunnassa olivat vuonna 2017 Kalle Alhoranta, Tuomo Grönholm, Marika Haapala, Juha Heikkilä, Tiina Jankama, Ari Kostamo, Ahti Kukkonen, Marja-Liisa Laaksonen, Olli Nuotio, Petri Siviranta, Soili Suominen-Hurme, Kimmo Talikka, Marja-Leena Vikman

Puheenjohtajana toimi Petri Siviranta ja varapuheenjohtajana Olli Nuotio, sihteerinä Marika Haapala ja rahastonhoitajana Marja-Leena Vikman. Jäsenrekisterin ylläpidosta vastasi Soili Suominen-Hurme. Seuran kirjanpitoa hoiti tilitoimisto Rantalainen Oy.

Somero-Seuralla on jäseniä 141.

Tapahtumia ja talkoita

Torppamuseosta huolehtivat museoemännät Marika Haapala ja Marja-Liisa Laaksonen.

Keväällä käynnistettiin tiistaitalkoot, joissa saatiin kesän aikana asennettua Somero-Seuran rakennuksiin alumiiniset esittelykyltit, harvennettua Hämeen Härkätien puoleista lepikkoa sekä uusituksi puuvajan pärekatto. Talkootyönä tehtiin myös Harjun kivinavettaan hyllyt, joihin järjestettiin Somero-Seuran kirjoituskonekokoelma.

Juha Heikkilä

Touko Roto kertoo Torppamuseolla tarinoita Sylvänän ja Ollilan kylistä.

Torppamuseolla oli koko kesän esillä Arkistojen kätköissä -näyttely, jossa on esineistöä Somero-Seuran arkistosta ja pitäjänmakasiineista.

Kesän aikana Torppamuseolla järjestettiin kolme kyläiltaa, joissa paikallisen tarinoiden tuntijat kertoivat kylien historiasta. Toukokuussa Touko Roto kertoi tarinoita Sylvänältä, kesäkuussa Manu Kärki Somerniemeltä ja elokuussa Matti Torkkomäki Hirsjärveltä.

Heinäkuussa museolla pidettiin Karjala-seuran sanajumalanpalvelus ja Nuorisoseura Sarastuksen kansantanssi-tilaisuus sekä konsertti, jossa Elina Jaanu soitti selloa ja viulua Päivi Nurmi-Scheffers.

Peltotyökalumuseolla järjestettiin heinäkuussa Maatalous kautta aikain -näyttely, jossa oli esillä entisaikojen peltotyökaluja sekä kuvia ja videoita maatalouden vaiheista vuosikymmenten varrelta.

Yläkoulun yhdeksännellä luokalla järjestettiin syksyllä kirjoituskilpailu, jossa Somero-Seuran johtokunta toimi tuomaristona. Kilpailun voittajaksi valittiin Veikka Sarén ja seuraavina palkittiin Saga Salminen ja Kalle Kotikoski.

Juha Heikkilä

Someron-Seuran syyskokous Härkälän kartanossa.

Jatkuu sivulla 94

Syksyllä Somero-Seura otti käyttöönsä uuden sähköisen jäsenrekisterin, jolla jäsenille voidaan ilmoittaa seuran tapahtumista sähköpostitse, tekstiviestitse ja kirjeitse. Järjestelmän avulla Somero-Seura aikoo avata toimintaansa ja kannustaa jäseniään osallistumaan.

Somero-Seura piti syyskokouksensa Härkälän kartanossa keskiviikkona 8.11.2017. Kokouksessa uudistettiin seuran säännöt. Somero-Seura kuuluu Suomen Kotiseutuliittoon, joten Seura on noudattanut ja noudattaa myös tulevaisuudessa Kotiseutuliiton mallisääntöjä. Somero-Seuran puheenjohtaja yhdeksän vuotta toiminut Petri Siviranta siirtyi sivuun, ja seuran uudeksi puheenjohtajaksi valittiin Marika Haapala.

Juha Heikkilä

Somero-Seuran puheenjohtajana toimii vuoden 2018 alusta lukien Marika Haapala Petri Sivirannan siirtyessä taustalle.

SOMERO-SEURA

SOMERNIEMI-SEURA ry

Somero-Seura ja Somerniemi-Seura kiittävät yhteistyökumppaneitaan ja talkoolaisia sekä toiminnassa ja yhteisissä tapahtumissa vuoden 2017 aikana mukana olleita ihmisiä.
Vuosi on ollut menestyksekäs ja tapahtumia täynnä, siitä suuret ja nöyrät kiitokset kuuluvat kaikille kanssakulkijoille.

Aineisto, jutut, tarinat, muistelmat ja kuvat sekä ilmoitukset vuoden 2018 Someron Jouluun pyydetään lähettämään viimeistään **elokuun loppuun mennessä** osoitteeseen: someronjoulu@gmail.com.
Postitse osoite on Someron Joulu c/o Marika Haapala, Takalantie 6, 31400 Somero.
Oikeudet muutoksiin pidätetään.

Juha Heikkilä

Someron torppamuseo kiittää kuluneesta vuodesta. Tervetuloa taas ensi kesänä nauttimaan tunnelmasta ja tervehtimään museon väkeä!

Joulu tulee Härkätieltä Joulu tulee Härkätieltä Joulu tulee Härkätieltä Joulu tulee Härkätieltä Joulu tulee Härkätieltä

Hyvää Joulua!

K SUPERMARKET HÄRKÄTIE

Tavallista Parempi Ruokakauppa

Joulu tulee Härkätieltä Joulu tulee Härkätieltä Joulu tulee Härkätieltä Joulu tulee Härkätieltä Joulu tulee Härkätieltä